

C A S P A R I S I B E L I I

Homiliæ septem

In MATTH. XVIII. vers. 5. 6. 7. 8. 9.

D E

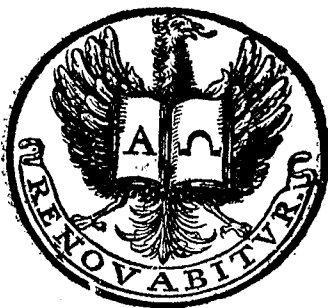
CAVENDIS SCANDALIS.

E T

REFRÆNANDIS PRAVIS
AFFECTIBUS.

I. CORINTH. X. Vers. 32.

*Estote sine offenculo & Iudeis, & Græcis,
& Ecclesie Dei.*

DAVENTRIÆ.

Typis CONRADI THOMÆI, & sumptibus JOANNIS
JANSSONII, Bibliopolæ Amstelredamensis.

ANN. MDC. XLVI.

Magnifico, Nobilissimo, ac Serenissimo
D O M I N O,

D. HIDDONI à VOORST,
Hæreditario in HAEGENVOORDE,
Satrapæ SALANDIÆ:

Ecclesiæ Nutritio piissimo:

Divinæ Veritatis, & avetæ libertatis Propugnatori:
acerrimo:

Iustitiæque Patrono incorruptissimo:

Domino, Patrono, & Mecænati re-
verenter colendo,

Vitam longam, Incolumitatem tantam, Gubernationem fe-
licem & tranquillam, Salutemque perpetuam,
à Deo ex animo precor.

MAGNIFICE AC NOBILISSIMÆ
DOMINE,

Editationes meas sacras in Christi fe-
riam à Scandalis præmonitionem Ti-
bi consecro & offero, haud dubitans
eis à generoso tuo Nomine stricturas
aliquas accessuras. Ipsum Argumen-
tum quod tracto, me ad Te, Patro-
num certissimum atque acerrimum,
quasi manu ducit. Tu, Scandalorum
osor, ultor & punitor constantissi-
mus, fidum Te proculdubio defensorem ostensurus es e-
jus, qui Scandala omnia remota, vel saltem coercita ex a-
nimo optat. Nec potest Nobilissimæ tuæ Magnificentiae
displicere pium meum studium magnusque conatus, quo
Scandala eorumque authores oppugno. Nam Deum tuum
sanctè

sanctè reuereris, qui ne minimo quidem hominumque abie-
ctissimo offendiculum à quoquam vult objici. Ecclesiæ,
non membrum duntaxat nobile ac sincerum, sed verus quo-
que & vigilans Nutritius es, estque ejus ædificatio curæ ti-
bi atque cordi, ut non possis non Scandalorum oppugnato-
res diligere, magnificare, & tueri. Neque hæc tantum
causa mihi isthoc Inscriptionis & Dedicationis officium ex-
torfit, sed etiam sincerus ille & nunquam satis æstimabilis
affectus, quo me, servorum Dei minimum, prosequeris: &
cujus tot extant pignora, ut potius alto illum silentio confi-
teri, quàm digno præconio nobilitare queam. Affectui e-
nim respondent beneficia maxima & amplissima, quibus
non solum Ecclesiam, patriam, ac subditos, sed & me indi-
gnum cumulasti: quæ hac modestâ & officiosâ προσφω-
νῆς agnosco & deprædico. Tu, Magnifice, Nobilissime,
ac Strenuissime Domine Satrapa, pro eâ, quâ omnes exlu-
perare soles, benevolentia, hanc officij mei observantiæque
qualemcunque strenam serenâ fronte ac mente excipito,
meque & meos favore porro & patrocinio dignator. Deus
Ter Optimus Maximus Te Spiritu sapientiæ, consilij, ro-
boris, & timoris sui regat, ab omni malo custodiat, bonis
omnibus quâ corpore quâ animâ cumulet, gubernationi
Tuæ ubertim benedicat, ac perennaturæ Tibi felicitatis sen-
sum magis magisque indies obsignet. *A M E N.*

Dabam Daventriæ, XVI. Calend. Novemb.

Anno clc lcc XLVI.

*Nobilissimæ Tuæ Magnificentie obser-
vantissimus,*

CASPARUS SIBELIUS.

CONCIO PRIMA

I N

M A T T H. XVIII. vers. 5.

*Et quisquis exceperit aliquem puerulum talem
in nomine meo, me excipit.*

Diligenter atque opportunè Paulus
Thessalonicensibus inculcat illud:
Edificate singuli singulos. 1. Thes. 5. 11.
Nec leviori spiritu Romanos hor-
tatur: *Nempe quæ ad mutuam ædifi-
cationem faciunt sectemur.* Rom. 14.
19. Non solis Thessalonicensibus
& Romanis, sed nobis omnibus di-
cta hæc existimemus. Et ita disertè & significanter Chri-
stus, cælestis ille Architectus, discipulis suis ait: *Quæ dico
vobis, omnibus dico.* Marc. 13. vers. 37. Nimirum ut multi
architecti ad unam domum struendam operas conferunt,
donec coronidem ei summumque fastigium imponant: Ita
singuli pij omnia sua studia ad ædificationem Ecclesiæ, *quæ
est domus Dei vivi,* 1. Tim. 3. 15. ac domesticorum ejus,
adhibere debent. Membra sunt unius mystici corporis,
quæ mutuam salutem serio seduloque procurare tenentur.
Egregiè Paulus: *Ne sit dissidium in corpore, sed membra i-
dem sollicita sint alia pro aliis.* 1. Cor. 12. 25. Dei servi & de-
positarii sunt fideles; quibus varia talenta concedidit, ut
ex iis negotiantes, Christo plurimas animas lucrifaciant.
*Væ desodientibus talentum suum in terram, & pecunia a Domi-
ni sui occultantibus.* Felices verò terque quaterque, qui fœ-

A

nus

2
nus grande ex talento sibi tradito faciunt. Audiet quisque eorum in ultimo rationum die dulcisonum illud & præclarum encomium ex ore coelestis Creditoris: *Bene est, serva bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredi in gaudium domini tui.* Matth. 25. 14. & seqq. Sub uno vexillo in castris coelestis Imperatoris militant electi: ergo commilitones infirmos juvabunt, *manus remissas & genua soluta surrigent*, Hebr. 12. 12, lapsos erigent, belli & rei militaris rudes atque tyrones arma spiritualia tractare docebunt, tristes consolabuntur, vacillantes sustentabunt, pedem referentes & fugâ sibi consulturos retrahent: verbo dicam, *proximos suos ut seipsos diligant.* Matth. 22. 39. Viatores sunt filij Dei, qui per lubricam & periculofam viam ex mundi deserto in coelestem patriam contendunt. Ipsorum est cum peregrinationis locis concorditer iter pergere, in regia via eos ducere, errâtes reducere, ac quàm ipsius animarum salus cara est, comites suos nunquam deserere, ac studiosè prospicere, ne πρόκομμα vel scandalum illis obijciant. Atque hoc ipsum Christus in verbis prælectis à suis exigit. Nam occasione exempli propositi, (h. e. pueruli in medio Apostolorum statuti, à quo animi demissionem discerent) porro docet, puerulos tùm ætate, tùm sensu esse excipiendos, non autem offendendos: ac omnino offendendum esse neminem. Sunt autem duo membra hâc accuratè observanda & expendenda. Christus

I. Remedium seu antidotum contra scandali dationem præscribit. vers. 5.

II. Serio à scandalo dando dehortatur. vers. 6. 7.

De utroque ordine concionibus aliquot agemus.

Christus Mihi largiatur linguam eruditam, Spiritumque veritatis & prudentiæ, Vobis animum attentum, docilem, & voci suæ obsequentem. AMEN.

REMEDIIUM CONTRA SCANDALUM.

UNicum & salutare contra scandalum remedium est, *ut puerulos*, id est, proximum infirmum, humilem & sincerum, *in Christi nomine excipiamus.* Quinque hâc circumstantiæ notandæ sunt, & distinctè atque sigillatim explicandæ: I. QUI S. II. CUI. III. QUID. IV. QUARE. V. QUO EFFECTU præstare debeat.

I. QUI S?

Hoc exprimitur voce, *Quisquis.* Non dicit Christus, *puerulos debere puerulos excipere.* Nam pares cum paribus facillè congregantur. Et nihil frequentius, quàm *parvulos unâ sedere in foris, & acclamare sodalibus suis*, ipso Salvatore teste. Matth. 11. 16. Prima familiaritatis conciliatio proficiscitur ab ætatis æqualitate, quam Græci vocant *ὁμηλικίαν*. Puerulis nulla de dignitate vox, illi primas non ambiunt, quod dexterum, quod sinistrum sit latus ignorant, neque de primo confessu, accubitu aut præcessione cum quoquam altercantur: non norunt efflorescentem parentum nobilitatem, non super divitiis elatione vanâ gloriuntur, non ob patriarum gloriarum multitudinem. Videbis dominum simul & famulum in omnibus conversantes, videbis pauperem puerum & opulentum ignaros discriminis, quo distant inter se, sedis celsioris ignaros, ignaros diversæ educationis. Perinde Imperatoris & Regis filiolo est, cum regis an rustici filio ludat, ac in ejus familiaritate versetur. Adhuc si soli pueruli puerulos exciperent, sæpissimè idem illis accideret quod Christus ait: *Quod si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.*

A 2

Matth.

Matth. 15. 14. Nam sapientia in hanc ætatem non cadit. *Stultitia alligata est animo pueri.* Prov. 22. 15. Duce prudente, præceptore perito, curaque & regimine vigilante opus pueri habent. Cæteroquin haud diffitemur, concordiam, mutuamque ædificationem, & ad bonum provocationem mirè ornare pueritiam. Porro non jubet Christus *parentes excipere liberos, præsertim puerulos.* Nam ipsa natura parentibus curam puerulorum instillavit. Perspicue hoc Deus profitetur apud Isaiam: *Anoblivisci potest mulier fetus sui, ut non misereatur filij uteri sui?* cap. 49. 15. Per hunc amorem & curam maternam Hagara parvuli Ismaëlis mortem videre nequibat. Gen 21. 16. Neque etiam *solis præceptoribus* Christus *puerulos* & discipulos *erudienas* in pietate & bonis moribus commendat. Sed *quemvis* vult excipere puerulos. Quum enim homines divites, honorati, docti, & magnates existiment, contemptibiles se fore, & ridiculo omnibus, si puerulos & abjectos homines excipiant, iisque conversentur; Christus omnibus hoc dicit, ne quis se eximat, & ab officio hoc liberum putet. Ut hic rursus valeat illud Christi. *Quæ dico vobis, omnibus dico.* Marc. 13. 37.

Ufus ad παιδείαν.

TU ergo, mi homo, *quisquis* es, puerulos & abjectos hujus mundi, dummodo humiles, modesti & sinceri sint, ac proborum puerulorum vestigia premant, libenter & hilariter excipe. Ipse Christus, *dominantium Dominus & regum Rex quum esset*, Apoc. 19. 16. omnium factus est servus. Discipulis suis ait: *Ego sum inter vos ut qui ministrat.* Luc. 22. 27. Itidem & nos affectos esse oportet. Signatè & nervosè Petrus: *Ut quisque accepit donum, ita alius in alium illud administret, ut boni dispensatores variae Dei gratiae.* 1. Epist.

1. Epist. 4. 10. Qui donis excellentibus decorati sunt, non dominos, sed dispensatores se esse, meminisse debent, idque ut comiter impertiantur proximis, prout horum necessitas vel usus postulat. *Quisquis* regem aut principem agit, & magistratum gerit, ne probro sibi & dedecori esse putet, vel minimum subditorum benignè excipere. Lumen fit Re publicæ: quemadmodum servi & subditi Davidis, eum *lucernam Israelis* & vocitârunt & agnoverunt. 2. Sam. 21. 17. Non sibi, sed aliis luceat: aliis lucendo & inserviando consumatur. Iobus princeps Edomi, salutaribus consiliis instruxit, & auxilio juvit eos, qui rebus suis prospicere non poterant. Ipsum audire: *Pro oculis eram cæco: & pro pedibus claudo eram. Pater eram egentibus: & litem quam non cognoveram, inquirebam.* Job. 29. 15. 16. Et qui inter Ethnicos senioris fuere mentis, & æquitatis amantes Reges & principes, ipsius naturæ instinctu, hac in re nec sibi nec suis defuerunt. Augustus Cæsar, Suetonio teste, jus dixit assidue & in noctem nonnunquam. Quod si infirmior etiam esset, & à corpore minus valeret, lecticâ pro tribunali posita, & in ea recubans, vel etiam domi jus reddebat. Titum Vespasianum Imperatorem idem Suetonius Tranquillus scribit adeo fuisse liberalem in desideriis hominum explendis, ut ne ullum quidem sine spe dimitteret. Quam ob causam admonentibus domesticis, quasi plura polliceretur, quam præstare posset: *Non oportere*, ait, *quendam à sermone principis tristem discedere.* Magnificum omnino & perhumanum symbolum, & dignum tanto Cæsare, quod non tam verbo, quam opere ipso expressit. Nam neque negavit qui quam petentibus, & ut, quæ vellent, peterent, ultro adhortatus est, & in rebus adversis Republicæ ac calamitosi, non modò principis sollicitudinem, sed & parentis affectum unicuique præstitit, nunc consulendo per edicta, nunc opitulando, quatenus suppeteret facultas. *Quin etiam*

CONCIO PRIMA

etiam recordatus quondam super coenam, quod nihil cuiquam toto die praestitisset, memorabilem illam meritoque laudandam vocem edidit: *Amici diem perdididi. Quisquis sacro Verbi ministerio, & legatione nomine Christi apud homines fungitur, omnes fidei suae commissos fraternè excipiat, ac Paulum Apostolum, electum illud Dei Vas, & fidum mysteriorum dispensatorem, imitandum sibi proponat. Hic de se pronunciare non erubescit: Quamvis liber sim ab omnibus, omnibus meipsum servum feci, ut plures lucrificarem. Et factus sum Iudaeis ut Iudaeus, ut Iudaeos lucrificarem: iis qui sub Lege sunt, ut si essem sub Lege, ut eos qui sub Lege sunt lucrificarem. Ex legibus ut exlex (non tamen exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrificarem exleges. Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrificarem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem. Hoc autem facio propter Evangelium, ut una particeps ejus fiam. 1. Cor. 9. 19—23. Hoc Pauli studium Ecclesiarum pastores imitentur. Nihil ex ipsorum dignitate decedit, si humiliter sese omnibus accommodent. Servitus enim haec neque ignominiosa est, neque infelix. Nam spontanea est, ac proinde cum summa libertate conjuncta. Nemo illam subiturus est, qui non prius carnem cum pravis affectibus subegerit, quorum imperium omni tyrannide gravius est. Accedit, quod Christo fiant similes, qui promptè & fideliter omnibus inserviunt. Nam is quoque servi formam accepit, Philip. 2. 7. neque contentus omne officij genus docendo & sanando obiisse, sanguinem quoque suum pro nobis effudit. Finis denique, aut potius effectus hujus servitutis est, quod maximos in regno Christi facit, dum quamplurimos ei adducimus, ut in eandem nobiscum dignitatem evehantur. Huc vergunt illa Christi: Quicumque voluerit inter vos magnus fieri, esto vester minister: & quicumque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus. Matth. 20. 26. 27. Etenim ut in familia bene constituta ejus ser-*

IN MATH. XVIII

vi praecipua est dignitas, qui praeter aliis labores & curas domus sustinet: Ita in Ecclesia aliis praestant, qui quamplurimis serviunt, ut eos ad Christi cognitionem adducant. Atque hic quaestus Ecclesiae omnium pulcherrimus est & maximus, ut Christi peculium sive grex quotidie novarum ovium accessione augeatur. Joan. 10. vers. 16. Et haec illa usura sanctissima est, quam per talenta sibi à Domino credita omnes & singuli Ecclesiarum pastores exercere debent; siquidem illi probari velint. Matth. 25. Vidit hoc fortissimus ille Christi martyr Laurentius, à quo cum postularentur thesauri Ecclesiae, promisit se demonstraturum. Sequenti autem die pauperes produxit, & interrogatus, ubi essent thesauri quos promiserat, ostendit pauperes, dicens: Hi sunt thesauri Ecclesiae. Et verè thesauri, ait Ambrosius, in quibus Christus est, in quibus Christi fides est. Libr. 2. Offic. cap. 28. At quod hic de pauperibus dicitur, non minus ad omnes credentes pertinet, qui & ipsi Christum, thesaurum vitae, in vasis testaceis gestant, 2. Cor. 4. 7. & ejusdem sunt peculium, quod ille oculi sui pupillam antiquius ducit, & quod sanguinis sui pretio redimere dignatus est. De hoc igitur lucro Verbi administratos cogitare decet, & verè in Christo divites erunt, ac hujus quoque opes, ceu fidi & prudentes oeconomi, augebunt, quod illi officium erit longè gratissimum. Neminem fastidit aut negligit probus & fidus Ecclesiae pastor: pauperum est adjutor, exulum hospes, oppressorum patronus, miserorum & tristium consolator, rudium praeceptor, eorum qui vel pudore confusi vel metu correpti, ipsi necessitates suas exponere non audent, os atque advocatus. Quisquis divitiis à Deo cumulatus est, ut largae illi superfluae facultates; pauperes excipiat, memor divini praecepti: Si fuerit apud te egens quispiam de fratribus tuis intra aliquam de portis tuis, in terra tua quam Iehova Deus tuus dat tibi, ne obfirmato animum tuum, neque occludito manum

CONCIO PRIMÆ

3
tuam adversus fratrem tuum qui egens sit: sed liberaliter aperto manum tuam ei: & liberaliter mutuato ei quantum satis est indigentiae ejus, id cuius indiget. Deuter. 15. 7. 8. Secus tibi eveniet quod diviti Epuloni, qui Lazarum mendicum neq; aspectu neque micis ē mensa sua cadentibus dignatus, apud inferos tormenta acerrima perfert, ac neguttulam quidem aquę impetrare potest, quā linguam aridam flammisque infernalibus tostam refrigeret. Luc. 16. v. 24. Quisquis puerulos & Dei filios consilij opisve indigos non exceperit frater Caini est, qui à Deo interrogatus, ubi esset frater suus Abel, cujus sanguine crudeliter effuso manus ejus adhuc maderant, præfractè & protervè respondit: Non novi, an custos ego sum fratris mei? Gen. 4. 9. Os durum, mendax & impudens. Utique sciebat parricida, quod fratrem interemisset, & cadaver in campo vel humasset vel inhumatum abjecisset. Neq; fratris constitutus erat occisor. Communis sanguinis necessitudo vitę fraternę curam ipsi injungebat. Erat major natu: quare salutem fratris negligere haud debuit, quamvis expressum custodię mandatum non a cederet. Natura ipsa jubet muruū esse custodes ac defensores salutis nostrę & alienę: maximè autem fratres. Tales fratres sunt omnes illi, qui sic fratres suos agnoscunt, ut tamen nullā illorum curā afficiantur: sed illud Cainicum, Quid ad me? perpetuū in corde & ore habent. In horum censu fuerunt Antistites Iudæorum, qui Iudæ proditori, peccatorum conscientia prostrato, & solatium ab ipsis contra desperationem petenti, ac triste illud & flebile ingeminanti, Peccavi, quod prodidi sanguinem innoxium; responderant: Quid ad nos? tu videris. Matth. 27. 4. Næ summā se crudelitate, inhumanitate & immisericordiā in Iudam obstrinxerunt, quem jam laborantem & cum horribili desperatione fluctantem, ne verbulo quidem exhortationis aut consolationis sublevant: quin potius eum acrius pungunt, & velut

IN MATTH. XVIII.

9
& veluti mucrone, jam moribundum transverberant, ac in barathrum ruentem manu suā impellunt: tametsi Iudas summè illis Christi prodicione gratificatus erat. Erant pastores populi, sacerdotes Domini, ad expiandum peccata populi, & sanandum animas faucias vocati; sed suę obliiti vocationis, confessionem peccatoris rejiciunt, etiam cui peccandi occasionem dederant. Debuissent ex officio poenitentem consolari, eique per sacrificia sua remissionem peccatorum polliceri: sed nulla eos Iudæ cura tangit. Nimirum ex numero pastorum illorum erant, in quos Deus apud Prophetam invehitur: Adipem comeditis, & lanam induitis, quod opimum est macclatis: gregem non pascitis: morbo affectas non confirmatis, ægotamque non curatis, & confractam non obligatis, ac repulsam non reducit, pereuntemque non requiritis. Ezech. 34. 3. 4.

II. CUR?

A Licui puerulo tali. Statuerat Christus puerulum advocatum in medio Apostolorum. Matth. 18. 2. Talem puerulum vult excipi. Intelligit autem, 1. puerulos, qui aliquatenus fide in Christum imbuti sunt. Quales illi de quibus Matthæus: Quum vidissent primarij Sacerdotes & Scribæ miranda illa quę Iesus fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna filio David, indignati sunt. Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Iesus autem dixit eis, Etiam, nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfectisti laudem? cap. 21. 15. 16. Næ isthęc acclamatio egregiam referebat de Christo & in Christum fidem. Cum his & illos annumeramus, de quibus Joannes: Scribo vobis, pueruli, quoniam nostis Patrem. 1. Epist. 2. 14. Sic puella duodecim annorum, quam Christus à mortuis excitavit, & vocatus, Marc. 5. 41. 42. eodem vocabulo quo hęc, & supra

præ verbis 2. & 3. Christus usus est. Quare ne quis exemplū pueruli contemneret, *puerulos* mirè commendat Servator. Quemadmodum alibi quoque *puerulum*, velut charissimum pignus, *in ulnas recepit*. Marc. 9. v. 36. Quomodo & ipse Simeon Christum à parentibus in Templum adductum, *in ulnas recepisse* narratur. Luc. 2. 28. 2. Non tantum de pusillis ætate Christus loquitur; sed etiam de iis qui ætate grandes, moribus autem, simplicitate, modestiâ & integritate pusilli sunt: qui depositâ animi elatione, ad modestiam se & submissionem animi composuerunt. De quibus paulo ante dixerat: *Amen dico vobis, nisi vos converteritis, & fiat is ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum celorum. Quisquis igitur summiserit sese sicut est puerulus iste, is est maximus ille in regno celorum.* Matth. 18. 3. 4. Ejusmodi *puerulus*, non ætate, sed humili modestoque de se sensu fuit David, cætera rex potentissimus, ac in altissimo amplissimoque dignitatis gradu locatus. Loquatur ipse: *O Iehova, non superbit cor meum, nec efferuntur oculi mei: nec ambulo in rebus magnis, & mirabilioribus quàm ut ego eas assequar. Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit; nisi sicut ablactatus apud me fuit anima mea: puniat me Deus.* Psal. 131. 1. 2. 3. Hosce *puerulos* Christus vult à discipulis excipi. Mutua inter filios hujus seculi amicitia stare atque foveri non potest, nisi dum alterius cupiditati quisque indulget. Neque inter Dei filios sancta concordia stabiliri potest, nisi quisque proximo se subjiciat, illique serviat: firmi fide infirmis; senes seu adulti pietate, pueris; docti, indoctis; honorati, inhonoratis; divites pauperibus; maximi minimis, consilij divites, inopibus consilij. Atque hoc ipsa naturalis postulat æquitas. Unius corporis mystici sumus membra. At in corpore humano valentiora membra succurrunt infirmioribus, eaque tutantur. Et sic Apostolus: *Unusquisque nostrum proximo placeat in bonum, id est,*

ad ejus edificationem. Rom. 15. v. 2. Pusillus est proximus, *puerulus* est: at jus naturæ unumquemque obligat ad sublevandum proximum, sicut seipsum. Clarissimè Christus: *Quæcunque volueritis ut faciant vobis homines: ita vos facite eis.* Matth. 7. v. 12. Tu si *puerulus* esses, ab aliis velles excipi. Quid? quodd ideo majora nobis & plura talenta Deus dedit, ut proximo indulgeamus, h. e. ejus saluti & emendationi juvandæ nos accommodemus.

Ulus ad *maledictum*.

EX Christi monito, *puerulos* excipiamus. Ne ullum, vel minimum, spernamus in quo aliquid est Christi. Magnificiamus *puerulos*, ac nobiscum multum & frequenter cogitemus, & nos, pueruli quum essemus; olim ab aliis exceptos atque sublevatos fuisse: & puerulos, tibi excreverint, nobis fato functis, in locum nostrum successuros in Ecclesia, Republica, & œconomia. Quàm sollicitè hortulanus & vinitor juniores plantas, furculos, & arbuſculas colit, amputat, stercoreat, ut veteribus arboribus & vitibus arescentibus substituuntur? Excipiendi quoque à nobis sunt pueruli & juniores, ac instituendi, admonendi, fovendi, & præparandi ad Dei ministerium, Reipublicæ conservationem, & familiæ bonum. Hac in parte strenuam navârunt operam avia & mater Timothei, quæ sic eum ab infantia educârunt, ut cum lacte pietatem quasi imbiberit. Dulcissimè Paulus ad Timotheum scribit: *Memoriâ repeto eam quæ in te est minime simulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunice: persuasus sum autem quod in te quoque.* 2- Tim. 1. 5. Rursus: *Tu maneto in ijs quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris: teque à puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem quæ est in est Christo Iesu.*

Ibid. cap. 3. vers. 14. 15. Sic Hanna puerulum suum Samuellem, in perpetuum Deo addictum, & pie ipsa educavit, & adultiorem plenius instituendum Heli sacerdoti commisit. 1. Sam. 1. Religiosam hanc Hannæ sollicitudinem mirifice commendat Chrysostomus: *Quemadmodum industrii agricolæ primum semen in terram deponunt: deinde ubi conspexerint, è semine factam arborem, non relinquunt in eadem terra, sed inde revulsam plantulam, in aliud transferunt solum, ut terra recens gremio suo exceptam illius radicem puram, & integram vim suam ad novam educationem proferat: Ita & Hanna filium præter spem profeminatum in templum transtulit è domo, ubi sunt perpetuæ fontium scatebræ, & irrigationes spirituales.* Homil. de Hanna & Samuelis educatione. De hoc suo studio sancto & affiduo erga salutem filii sui Tobix, Tobias senior: *Quum jam vir evasissem, Annam ex stirpe generis mei uxorem duxi, ex eaque Tobiam filium sustuli: quem ab infantia timere Deum docui, & abstinere ab omni peccato.* Tob. 1. 9. 10. Hoc demum est ritè excipere puerulos. Nimirum ventrem proles non sequitur, sed multò magis educationem & institutionem à cunabulis. Haud ignarum id ipsi Platoni: *Bene natos, inquit, si bene etiam educantur, ita demum ad virtutem pervenire necesse est.* Alcibiade I.

Porro qui pueruli sunt sensu, h. e. humiles, sinceri, probi, modesti, instar puerorum ingenuorum, excipiendi sunt, non fastidiendi. Hoc enim ingenio sunt pij, *ut timentes Iobovæ honorent.* Psal. 15. 4. Mundus excipit homines superbos, magniloquos, adulatōres, divites, autoritate pollentes; contrà pios abjectos & humiles despiciat. Exemplo sint Pharisei, qui ministris suis honestum Christo testimonium perhibentibus fastidiosè dicunt: *Num & vos seducti estis? Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Phariseis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, execrabilis est.* Ioan. 7. v. 47. 48. 49. Contrà in oculis filiorum Dei contemptus est reprobus. Psal.

Psal. 15. 4. David Saulem, regem impium & desperatum atque à Deo relictum, averfatus est ac fugit: filium verò ejus Jonathanem, hominem pium & sincerum, intimo amore prosecutus est, & in summis deliciis habuit. Mortuum flexanimis hisce & patheticis verbis prosecutus est: *Angustia est mihi propter te, frater mi, Jonathan, jucundus fuisti mihi valde: admirabilior fuit amor tuus mihi amore fæminarum.* 2. Sam. 1. 26. Mardochæus Hamanem impiissimum & arrogantissimum adorare noluit, nec flectere se aut incurvare ipse: sed tanquam hominem omni honore indignissimum contempsit. Esther. 3. 7. Constantinus Imperator in tanta veneratione & affectu habuit Paphnutium, pium & constantem veritatis confessorem, *ut sæpius eum intra palatium evocatum complecteretur, & illum osculum qui in confessione fidei fuerat evulsus, avidioribus oculis demulceret.* Ruffin. histor. Ecclesiast. lib. 1. cap. 4. Verissimè dixit Salomon: *Vt nix aestati, & ut pluvia messi; ita non convenit stulto honor.* Prov. 26. v. 1. Ejusdem seminis & illud est: *Vt qui applicat lapidem balistæ: Ita qui præbet stolidæ honorem facit.* Ibid. vers. 8. Qui stulto aut superbo honorem habet indebitum, gladium porrigit furioso, & arma ei quodammodo ad nocendum subministrat, eumque in malo confirmat: perinde atque si quis lapidem aut missile quodvis gravissimum imponeret tormento illius qui temerè ejaculaturus esset. Nemo, nisi fortè demens, aulae pretiosa in coquina appendit, ac aulae & tricliij parietes nudos atque inornatos relinquit. Quis matulam in loco eminente & conspicuo collocat, ac gatturnium vel cyathum aureum in terram projicit? Quod si in privatis ædibus, & in rebus leviusculis hoc non sit ferendum, quanto minus in Ecclesia, quæ est domus Dei viventis? Mundi sunt filij, qui moti divitiis, vel potentiâ, vel externo splendore impiorum, eorum vitia turpi adulatione tegunt aut exculant, quique in summo honore mancipia hæc Sa-

tanæ habent, atque nihil non in ipsorum gratiam, lucri causâ, faciunt. Veri Ecclesiæ cives, ac Dei germani filii non assentantur impijs, sed eos contemnunt: *in sanctis vero qui in terra sunt & magnificis, est tota oblectatio eorum.* Plal. 16. vers. 3. Addo præclarum epiphonema Boëthij: *Collata improbis dignitas, non modo non efficit dignos, sed prodit potius & ostentat indignos.* Libr. 2. de Consolat. Philosoph. prol. 6.

In primis verò pusilli & infirmi fide excipiendi sunt & assumendi. In memoria perpetuò versari debet salutare illud Pauli monitum: *Eum quæ fide est infirmus, assumite.* Rom. 14. v. 1. Natura ipsa & æquitas postulat, ut infirmiores in fide vel vita benignè suscipiamus, diligenter instituamus, sollicitè curemus, & prudenter corrigamus. Ita in familia fit: majores dirigunt, monent, erudiunt minores: sancto-lerant, bajulant, curant ægrotos: Sic in domo Dei fieri convenit. Apertius hoc præceptum idem Apostolus inculcat Rom. 15. 1. *Debemus nos, qui firmi sumus, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobis ipsis, sc. alijs spretis.* Ο Φελῶμεν, debemus hoc facere, inquit Apostolus: ergò non tantum est consilium, sed præceptum. Obligamur, tam jure naturæ, quod infirmos sublevandos esse dicitur: qui negligunt, ipsam naturam exuisse videntur: tam jure divino, quod ita sancit: *Si videris asinum osoris tui succumbentem oneri suo dum abstinere à deponendo onere illius, omnino deponito cum eo onus.* Exod. 23. v. 5. quidni fratri infirmo succurreremus? Adhæc Lex Dei jubet *proximum diligere ut nos ipsos.* Matth. 22. 39. quis verò non cupiat suas infirmitates sublevari? tum denique ex fine roboris nobis à Deo collati. Ideo enim ex infirmis nos Deus firmos fecit, ut ad aliorum infirmitates sublevandas & corrigendas nostrâ operâ uteretur. Huc animum advertite: nisi ad fratrum imbecilliorum infirmitates sustentandas placidè condescendamus, gravissimè in naturam, in legem, in Deum peccamus, sum-

mèque

meq; ingrati sumus. Felix & laude dignissimus est, qui verè de se pronunciare potest cū Paulo: *Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrificarem.* 1. Cor. 9. 19--22. Huc quoq; pertinet isthoc Pauli monitum: *Alij aliorum onera portate*, uti columnæ onera & molem sustentant: *& ita complete Legem Christi.* Gal. 6. 2. Omnes sumus viatores, in eandem patriam contendentes. Videntes igitur imparè oneri comitem deficere, aut non æquis incedere passibus, quæso paulum sublevemus. Sic faciendum in doctrina. Ad captum fratris rudioris nos accommodemus. Si *solidum adultorum cibum* nondum possit digerere, eo quod in sermone justitiæ laudabiles progressus non fecerit; *læa elementorum initiis eloquiorum Dei ei propinemus.* Hebr. 5. 12. 13. 14. Uti enim infantes lacte materno nutriuntur: Ita rudioribus Christianis, ex Deo recens natis, doctrinæ Christianæ rudimenta proponenda sunt, ut ad altiora præparentur. Ita de se Paulus: *Ego, fratres, non potui loqui vobis Corinthiis ut spiritualibus, sed loquutus sum ut carnalibus, id est, ut infantibus in Christo. Lactis potu vos alui & non esca; nondum enim poteratis id ferre: imò ne nunc quidem adhuc potestis.* Nam adhuc carnales estis. 1. Cor. 3. 1. 2. 3. Atque in hac ad captum rudiorum & infirmorum accommodatione Paulus imitatus est Christum, qui *arundinem quassatam non confringit, & lnum famigans non extinguit.* Matth. 12. 20. Cujus mansuetudinis illustre documentum dedit in Nicodemo, quem rudem divinorum mysteriorum ab ipsis fundamentis regenerationis & elementis religionis instituit. Joan. 3. 1. & seqq. In vita id ipsum observandum. Nemo tam sanctus, quin suo aliquo labore nævo. Alij iracundi: alij nimis ad rem attentī: alij timidi in officio: alij inconsiderati in sermone: alij suspicaces aliorum mentes invidia stimulo punguntur. Summa: *In multis impingimus omnes.* Iacob. 3. 2. Hic necesse est alij aliorum infirmitates portemus, alij alios feramus: nec condemne-

mus.

mus fratrem propter ejusmodi nēvos. *Neminem damnabo, ajebat ille, in quo aliquid Christi.*

III. QUID?

ID Servator innuit verbo *excipere*, quod omnes notat actiones, quæ ad salutem ejusmodi puerulorum promovendam spectant. Possunt autem illæ ad hæc tria summa genera revocari. 1. Sancta sunt monita, seu institutio in doctrina veritatis & pietatis. Et sanè nihil æquius & salutarius, quàm discipulos Christi ejus agnitione adultiores, excipere puerulos & in cognitione cœlestis veritatis rudiores, eosque, præsertim dociles & discendi cupidos, plenius erudire. Ita parentes jubentur excipere suos puerulos. Pauli est illud: *Vos patres enutrite liberos vestros in disciplina & admonitione Domini.* Eph. 6. 4. Ecclesiæ pastorum est, excipere auditores suos. Petrus clamat: *Pascite Dei gregem qui penes vos est, illius inspectioni vacantes, non coacti, sed libenter.* 1. Epist. 5. v. 2. Succlamat Paulus: *Attendite animam ad vos ipsos & totum gregem, in quo vos Spiritus ille sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo illo proprio sanguine acquisivit.* Act. 20. 28. Singuli etiam singulos excipere debent. Disertè Paulus: *Sermo Christi inhabitet in vobis copiose cum omni sapientia, docendo & admonendo vos mutuo.* Col. 3. 16. Facem hujusmodi exceptionis puerulorum nobis præfert David, Rex & Propheta è schola cœlesti politus, & discipulus Dei, mysteriorum divinarum cognitione verè adultus. Næ ille puerulos suavissimè ad se invitat: *Agite filij, auscultate mihi: timorem Jehovah docebo vos. Quis est vir ille qui delectatur vitâ? qui amat dies, ut fruatur bono? Custodi linguam tuam à malo: & labia tua, ne loquantur fraudem. Recede à malo, & fac bonum: require pacem, & persequere eam.* Psal. 34. 12. — 15. 2. Puerulos excipi-

excipimus, quando sanctæ vitæ exemplo eis prælucescimus. Hoc enim instar pedamenti est, quo juniores plantulæ & infirmiores palmites statuminantur. Serio hoc ipsum Timotheo inculcat Paulus: *Esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.* 1. Tim. 4. 12. 3. His jungenda opera charitatis. Nam *δέξαι τὸν ξένον*, est *hospites excipere*. Confer Matth. 10. 14. 40. 41. Sic puerulos excipiunt, qui afflictos juvant, ægrotos curant, oneratos sublevant, fatigatos refocillant, exules hospitio recipiunt, tentatos solantur, sitientibus potum dant, esurientes cibant, nudos vestiunt, captivos invifunt, & (ut multa paucis complectar) *qui à carne sua se non abscondunt.* Esai. 58. 7.

Ufus ad *παιδείαν*.

AGite, ex Christi monito, puerulos quosvis eo, quo dictum est, modo alacriter & fideliter excipiamus. Circumsonent aures animique nostri hortatu Paulino: *Assumite alij alios, sicut & Christus assumpsit nos in gloriam Dei.* Rom. 15. 7. Inprimis verò parentes officii sui esse ducant, ut puerulos suos excipiant, Nixum experientiæ sustentaculo est pronunciatum illud Paulinum: *Nullus unquam suam ipsius carnem odio habuit: imò enutrit ac fovet eam.* Ephes. 5. 29. Atqui liberi prognati sunt è visceribus parentum. Esai. 48. 19. Sunt *fructus ventris*, è semine parentum ortus, & in ventre matris ad tempus gestatus. Psal. 127. 3. Ergo enutriendi, excipiendi, instituendi & alendi sunt à parentibus. Id autem fit: 1. Si ad pietatem eos hortentur parentes, atque ita *Iehovæ eos sistant.* 1. Sam. i. 28. Atq; huc vergit divinum isthoc præceptum: *Erunt verba ista quæ ego tibi præcipio hodie, in corde tuo: eaque exasues, seu acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de eis quum sedes domi tue, & quum ambulas per viam, quum cubas, & quum surgis; etiam alligabis ea in signum manuum*

tuae, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos: denique inscribes ea postibus aemulæ tuæ, & portis tuis. Deut. 6. 6—9. Nempe sicut bellatores arma sua acuunt, ut facilius in hostes penetrarent: Sic jubet proponere parentes liberis suis doctrinam veritatis & pietatis quàm accommodatissimè, nec unquam ejus inculcationem intermittere: id quod periphrasi à situ hominis, qui à natura quadruplex est, illustrat: pro eo quod est, in omni quiete, motu, loco, tempore, modo, &c. Ad istam *exceptionem* & institutionem multum profuerit, si liberos ad scholam maturè miserint parentes, fidisq; & piis præceptoribus in timore Domini erudiendos commiserint. Quemadmodum enim nulla ferè arbor est, quæ non sterilesceat & tortuosa fiat, si desit cultura: Ita nullum tam felix ingenium, quod non degeneret citra rectam educationem. Sic filium suum Salomonem excepit David, quando Nathanis Prophetæ disciplinæ eum tradidit. 2. Sam. 12: 25. Et sanè quemadmodum lac nutricum, quanto purius incorruptiusque fuerit, tanto infantium, qui eo aluntur, valetudinem magis corroborat: Ita quo magis præceptores in literatura, pietate, omnigenâque rerum divinarum & humanarum cognitione excellunt, eo discipulorum animis rerum divinarum scientiam aliarumque disciplinarum ideas fortius imprimunt. Ac ut eos, licet non scindat, cultros tamen, qui secant, acuit: Sic etiam si præceptores non doceant ipsi in Ecclesia, nec regnent in curia; homines tamen, qui id ipsum tandem præstant, præparant. Eapropter Socrates interrogatus, cur ipse Rempublicam non administraret, cum esset sciens? respondit, *eum utiliore civitati esse, qui multos idoneos efficeret Reipublicæ moderandæ, quàm qui ipse rectè gubernaret.* Laert. libr. 2. Verùm enim verò, jure, proh dolor & pudor! exclamare possumus cum Diogene Sinopeni, qui in Megarensum incuriam & inertiam multis invecus, tandem ait: *Megarensis se porcum esse malle, quàm*

quàm filium. Nam Megarense majorem porcorum suorum, quàm liberorum curam habebant. 2. Parentes liberos suos excipiunt, quando bono illis exemplo pietatis, justitiæ & temperantiæ præeunt. Quod Marcus Aurelius, optimus atque sapientissimus Imperator, de præceptoribus dixit, potius ad parentes est referendum: *Ad certam liberorum institutionem, plus unius mensis virtutis exemplo, quàm totius anni præcepta conferre.* Parentes optimè docendo, & pessimè vivendo, unâ manu exstruunt, alterâ destruunt. Prava parentum exempla funes sunt, quibus liberos ad sui imitationem pertrahunt, juxta proverbium: *Qualis mater, talis filia ejus.* Ezech. 16. 44. Esto ergo vita parentum instar mundi & nitidi speculi, cujus luce liberi à turpiloquio & omnibus flagitiis avertantur. Viæ duces imitentur probi parentes, qui præcipitia in montibus, vada in fluviis digito monstrant, peregrinis præeuntes: ut liberi parentum vestigiis calcatis, ad eorum virtutes conformentur, atque per eos, necnon cum eis ad beatam vitam perveniant. Prudenter Plutarchus, eruditionis compendium, & prudentiæ thesaurus: *Ante omnia, inquit, debent parentes nihil peccando, omniaque pro officij rationibus agendo, evidens se se liberis exemplum præbere: ut in istorum ipsam vitam tanquam in speculum intuentes, à turpibus dictis factisque avertantur. Etenim qui peccata filiorum increpantes, ipsi in eadem prolabantur vitia, ipsi se non sentiunt sub illorum nomine semetipsos accusare.* De educat pueror. 3. Denique paternè liberos suos excipiunt, qui omnis generis paternæ dilectionis officia eis exhibent, de rebus ad hanc vitam necessariis prospiciunt, ægrotos curant, &c. Graviter Apostolus: *Quod si quis suis & maxime domesticis non providet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.* 1. Tim. 5. 8. Nulla in Deum est pietas, ubi quis liberorum oblitus, humanitatis sensum exuit. An fides, quæ filios Dei nos facit, deteriores redderet brutis pecudi-

pecudibus? Atque utut fidelem se jactet, qui in suos inhumanus est, fidelis tamen non est, quin potius Ethnico & infideli deterior. Non enim hoc officii exhibet suis, quibus naturali vinculo jungitur, quod Ethnici ex lege naturæ suis præstant. Ubi enim simplex, constans & vivida fides fuerit, non solum divina & quæ proximi sunt quærit, sed per mundum universum atque ipsum infernum etiam penetrat. Quas, inquam, ob causas infideli deterior est, qui liberorum & domesticorum suorum obliviscitur. Nam quo plus quisque in cognitione Dei profecit, eo minus habet excusationis. Adeoque infidelibus sunt peiores, qui in clara Dei luce cæcutiunt. Deinde hoc genus officij est quod natura ipsa dictat, sunt enim *συνγενεῖς* *φύσιν*. Quod si naturæ duce infideles ultro propensi sunt ad suos amandos, quid de iis sentiendum, qui nullo tali affectu tanguntur? Nonne impios ipsos feritate superant? Huic fundamento & illud Pauli innititur: *Non debent filij parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere*. 2. Cor. 12. 14. Hic rursus ex communi naturæ lege ostendit, quid ex paterno amore liberis suis parentes debeant. Alioqui novum non est, parentes senio confectos & egestate pressos a liberis alii. Unde Paulus liberos hortatur, ut vicem parentibus rendant. 1. Tim. 5. 4. Exemplum paternæ sollicitudinis pro filiorum totiusque familiæ conservatione nobis proponitur in Patriarcha Jacobo, qui annonæ caritate pressus, filiis suis edixit: *Ecce, audiivi esse annonam in Ægypto: descendite illuc, & comparantes apportate nobis inde, ut vivamus ac non moriamur*. Gen. 42. 2.

Verum isthæc exhortatio non solos attingit parentes: sed omnes norint ac persuasum habeant, optimam evitandi scandalâ rationem esse, si proximum dictis factisque ad pietatem erudiamus, ac in ea confirmemus. Quisquis pluram cognitionis Dei talenta accepit, excipere proximum debet,

bet, & Christo lucrifacere. *Faces sunt in mundo filij Dei: Philip. 2. 15.* ergo lucem cognitionis Dei & fidei in alijs accendere satagent. Quos divitiis Deus cumulavit, & roborare instruxit, pauperes sublevare debent, & infirmos assumere. Ferire semper aures singulorum debent hortatus illi cœlestes: *Partire esurienti panem tuum: & pauperes expulsos introduc domum: quum videris nudum, tege eum, & à carne tua non abscondas te*, Elai. 58. 7. *Beneficentiæ & communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus*, Hebr. 13. 16. Imprimis verò laudabili bonoque pietatis ac omnigenarum virtutum exemplo alijs præire tenentur pij. Pastores ita vitam instituunt, ac negotia sibi mandata gerant atque administrent, ut auditoribus suis liberè bonæque conscientia dicere queant: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*. 1. Cor. 11. 1. Tunc verbum prædicatum radices agit in corde auditorum, quando illud pietas prædicantis rigat. Tunc hortationibus parent auditores, quando exemplo ostendunt ac confirmant pastores, necessarias esse & possibiles res & virtutes commendatas. Sit magistratum vita instar regulæ, ad quam conformentur subditi. Omnes sibi dictum existiment à Christo: *Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui est in cœlis*. Matth. 5. vers. 16. *Arboribus* similes sunt filij Dei. Jerem. 17. 8. Arbores non tantum fructus proferunt, sed etiam semina, unde novæ arbores surgunt: Et pij non solum fructus fidei edunt, sed sancto quoque exemplo, ceu semine quodam, alios generant. Uti pauperes egestatem suam apertius tunc dignoscunt & sentiunt, quum divitum thesauros atque splendorem oculis suis contemplantur: Ita peccatores defectus suos ac spiritualent inopiam clariùs pervident, quando sanctorum virtutes considerant.

IV. QUARE?

CAusam, ob quam pueruli excipiendi sunt, Christus indicat hisce verbis: *In nomine meo*. Hæc autem phrasis, *in nomine Christi aliquem excipere*, tria notat. 1. *Loco Christi* hoc officium illis præstare, tanquam si Christus ipse præsens adesset. Hoc elogio Paulus mactat Galatas: *Me ut Angelum Dei, ut Christum Iesum, exceperitis*. Gal. 4. 14. Quum enim Christus & membra ejus unum constituent corpus, quicquid piis præstatur, Christo ipsi sit: de quo intra latius. 2. Ex mandato Christi. Sic Petrus claudens sanaturus, ad Christi mandatum & virtutem provocat: *In nomine Iesu Christi Nazarei surge & ambula*. Act. 3. 6. Sic jubemur baptizari in nomen Patris, Filij, & Spiritus sancti, sc. ut ita, ex Dei mandato, consecremur in filios & federatos veri Dei, Patris, Filij ac Spiritus sancti, ac consequenter ad cultum ejus atque obedientiam obligemur. Matth. 28. v. 19. Qui puerulos excipit, Christi mandatum exequitur. Et sancti, quicumque Christum diligunt, sermonem ejus observant. Joan. 14. v. 23. 3. Denique puerulos in nomine Christi excipere, significat ideo eos excipere, quod in Christum credant, & ejus sint discipuli. Hanc phrasin istius interpretationem Christo magistro didicimus. ait is: *Quisquis potum dederit vobis poculum aque in nomine meo, id est quod sitis Christi, amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam*. Marc. 9. vers. 41.

Ufus ad *παίδων*.

His nos quoque moti rationibus, puerulos excipiamus. Christiloco stant & comparent. Ecquis verò Christum libenter, promptè & reverenter non exciperet? Ipsi dam-

nnati, atrox inhumanitatis crimen à se amoturi, Christo in novissimo die dicent: *Domine, quando te vidimus esuriientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?* Matth. 25. vers. 44. Tantundem est atque si dicant: Si talem te vidissemus, potius genium nostrum defraudassemus, & oculi pupillam offendere voluissemus, quàm nostro officio defuissemus, atque tam turpi & execrabili inhumanitate nos obstrinxissemus. Notum est Christi mandatum: *Præceptum novum do vobis, ut alij alios diligatis: sicut, inquam, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alij alios*. Ex hoc omnes cognoscent vos esse discipulos meos, si charitatem habueritis alij in alios. Ioan. 13. vers. 34. 35. Hujus mandati memores Christi affectuæ, proximum verè diligunt, dum opem consiliumque petentem excipiunt, ignorantem erudiunt, tristem solantur, lapsu erigunt, nutantem sustentant, inopem sublevant, ac desertum ab omnibus tuentur. Quod si quis heri vel parentum suorum nomine nobis aliquid nunciet, id sedulo & accuratè exequimur: quidni nos ea quæ in nomine Christi, seu ex mandato ejus, nobis indicantur atque imperantur? Sin minus, exprobraturus est nobis illud: *Filius honorat patrem, & servus dominum suum. quid si pater sum, ubi est honor meus? & si dominus sum, ubi reverentia mei?* ait Iehova exercituum, & contemtores nominis mei. Mal. 1. 6. Sed & digni sunt pueruli & pusilli, quos excipiamus, quum Christi sint discipuli & membra. Si quem virum diligo, ejus etiam liberos, propinquos & amicos diligo. David federis sui & amicitiae cum Ionathane cultæ memor, domesticum fidei, pietatis & charitatis exemplum, in Menhiboschem filium ejus, quamvis pedibus affectum, edidit. Dixit enim ei: *Ne timeto, nam omnino exerciturus sum erga te benignitatem, propter Ionathanem patrem tuum: restitui tibi totum agrum Schaulis patris tui: tu verò sumiturus es cibum in mensa mea*.

mea semper 2. Sam. 9, vers. 11. At gratia coelestis vinculo arctiori homines cum Deo & inter sese copulavit. Multus in spiritali isthac unione & necessitudine explicanda & commendanda est Ioannes Apostolus, illæ Christi deliciae. *Dilecti*, inquit, *si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alij alios diligere. Deum nemo conspexit unquam si diligamus alij alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.* Et paulò pòst: *Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem vidit, Deum quem non vidit, quomodo potest diligere?* 1. Joan. 4. 11. 12. 20. Rursus: *Quisquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus est.* Ibid. cap. 5. 1. Nemo igitur autoritate se graviolem, aut auctiorem & excellentiorem honore aestimet, quàm ut puerulum excipere debeat vel velit. Si enim Christi sit; puerulus frater ipsius est, & ejusdem corporis mystici membrum. nam omnes credentes, sive magni sive parvi, unum corpus, sub uno Capite Christo, constituunt. Imò quum homo sit; puerulus frater ejus est. *Fecit enim Deus ex uno sanguine totam gentem hominum.* Act. 17. 26.

V. QUO EFFECTU?

UTilissimus sanè, honorificentissimus atque jucundissimus est effectus, qui manet eos qui puerulos in nomine Christi excipiunt. Subjicit enim Servator: *Me excipit.* Amplissima & largissima remuneratio. Christus puerulorum exceptionem eo loco habet, atque si ipsemet exceptus esset. Plerique ambitiosi existimant, si ad receptionem se demiserint, multum de honore & autoritate suâ decessurum, & perpetuò vulgata illa proverbium ore habent: *Eum qui ovem se faciat, luporum se laniena exponere.* Item, *Eum qui siliquis se immisceat, à porcis vorari.* Lon-

vi. Longè secus Christus: Seipsum in membris suis excipi testatur. Nec mirum. Nam tam arctè suis unitus est Christus, nunquam ut ab illis separari queat, quum sint membra corporis ipsius. At *Christum excipere*, pretiosissimum summusque thesaurus est, qui obtingere homini in his terris potest. Atque huic par est, pusillam & puerulum talem excipere. Sensus ergo verborum Domini huc redit: Vos haud dubiè honorificentissimum vobis ducitis, si me recipiatis, Magistrum & Dominum vestrum: quin scio, ita vos in me affectos esse, ut quibuscunque fieri possit officiis, me prosequi enixè studeatis. At verò qui talem puerulum excipit, is me excipit, h. e. qui benefacit parvulis, eosque ad omne bonum promovere atque provehere studet, hujus piam beneficentiam ego aliter non interpretabor, quàm si in me ipsum collocata fuisset.

Usus ad *μαρτυρίαν*.

Amplissima hujus promissionis, & uberrimi præmii nos quoque memores, puerulos excipiamus. Quicquid enim boni in ipsos impenderimus, Christus sibi impensum reputat. Pii magni olim aestimârunt, si Dei servum aliquem, Prophetam, aut Apostolum ad suas ædes pellicere possent. Conspicuum in hanc rem est exemplum Schunnamitidis, de qua textus sacer: *Fuit quodam die, quum pertransiret Elischah Schunemum, ut ibi mulier quædam magna genere & facultatibus prehenderet eum invitans ad sumendum cibum: unde fuit quoties transibat, ut diverteret eodem ad sumendum cibum. Dixit enim illa viro suo, ecce jam novi virum Dei sanctum hunc esse; qui transit per nos jugiter. Faciamus, queso, cenaculum parvum muro, ubi ponamus illi lectum & mensam, sellam quoque & lucernam: eritque quum venerit a dnas ut diverteret eo.* 2. Reg. 4. 8. 9. 10. Nec dubium est, quin quoties cubiculum quo excipiebatur, mensam cui accumbebat,

D

aur

aut lectum in quo cubabat Vir Dei, intuerentur, toties aut de Dei erga se benignitate cogitarent, aut ad precandum, aliudve præclarum opus, quod in servo Dei viderant, imitandum exultitati fuerint. Paulus insignem faciem & stimulum esse statuit, quo quis ad *hospitalitatem* & reliqua misericordiae officia accendatur & incitetur, quod hoc modo effectum sit, ut *quidam*, putantes se mortales excipere, Angelos *hospitio exceperint*. Heb. 13.2. Id quod contigit Abrahamo, Gen. 18. & Loto, Gen. 19. Quod si hoc efficax sit ad commovendam miserationem erga peregrinos & pauperes, quod sic possint excipere Angelum, quanto magis hoc nos movere debet, quod Angelorum Dominus hospitio excipiat, idque sine ulla dubitatione. Si fidem mihi non habetis, Christum ipsum adite & audite dicentem discipulis suis: *Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me*. Matth. 10. 40. A quo non abludit illud ejusdem: *Amen amen dico vobis, quando aliquem misero, quisquis eum recipit, me recipit: qui vero me recipit, recipit eum qui misit me*. Joan. 13. 20. Et conveniunt ista cum communi jure gentium, quo legati propter eos, à quibus mittuntur, in honore sunt & pretio. Quare quemadmodum qui regum hujus seculi legatos honorifice excipiunt, in his reges ipsorum honorant: ita si quis Christi legatos excipiat, Christus seipsum excipi censet. Et quum Christus non temere aut ex privato arbitrio, sed ex decreto Patris legatos suos mittat: Pater quicquid his propter Filium sit, sibi ipsi factum existimat. Quanto vero ornamento est domui, si in eam Christus ipse diverterit? quam splendidum cubile & lectus, in quo Rex regum cubavit? Equidem plaris hoc aestimandum, quam si tapetis aut stragulis pretiosis decoraretur? Nec aliorum vergit pronunciatum Salomonicum: *Mutuat Jehovah, qui gratiose largitur tenui: & beneficium ipsius rependet ipsi*. Prov. 19. 17. Ecce tibi ipsum æternum Deum, prædem.

dem se & sponsores pro tenui offerentem. Utique certus & idoneus hic vas est atque fidejussor: quippe cujus unius est, quicquid usquam thesaurorum invenitur. Diserte David: *Jehovæ, inquit, est terra & quod implet eam; orbis habitabilis, habitantes in eo*. Psal. 24. 1. Adhæc fidissimus est sponsor, qui fidem nunquam fefellit. Verè idem Vates Regius: *Servat fidem in seculum*. Psal. 146. 6. Imò quod nunquam promissit, nec daturum se recepit, sponte dat. Ac vel in ipsos hostes beneficus existit. *Facit enim ut Sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos*. Matth. 5. 45. Nōne syngrapham ipsius habemus, sacram Scripturam? de qua Filius Dei ad Patrem suum: *Sermo ille tuus veritas est*. Ioan. 17. 17. Nōne promissionis sigilla, Baptismum & sacram Coenam? Quid? quod Christus ipse, in novissimo die, sibi factum pronuntiabit, quicquid in membra sua impensum. Sublimi velut cathedra consensu, inspectante Patre coelesti, & universo Angelorum choro, in panegyri totius humanæ gentis, opera misericordiae sibi in membris suis præstita prædicabit, dicturus: *Esurivi, & dedistis mihi quo vescerer: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & amplexistis me: egrotavi, & invistis me: in carcere eram, & venistis ad me. Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Matth. 25. vers. 35. 36. 40. Quam verò gloriosum hoc erit præconium, quam suave in auribus justorum! Præclarum ducimus, si in oratione exequiali bene meritis quispiam posthumâ laude afficiatur, audiente hominum coetu. Quanto præclarius, in extremo & cenorio illo die, Dei filium rectè factorum, ac in primis operum misericordiae præconem habere? Tu, inquit, esurientem & pauperem cibasti: Id mihi factum. *Ego tribuam tibi ut edas ex Manna illa occulta*. Apoc. 2. 7. 17. *Saturaberis quum expergiseris similitudine mea*. Psal. 17.

v. 15. Tu sitienti potum præbuiſti: Ego in ipſo refocilla-
tus ſum. *Ego de torrente deliciarum mearum bibendum tibi da-
bo.* Pſal. 36. 9. Tu exulem hoſpitiū excepiſti: Ego ipſe in
illo apud te diverti. Recipiam te in coeleſtia tabernacula.
Tu nudo paraſti veſtem: Hanc ego indui. Ego te veſtiam
ſtolâ gloriæ. Tu ægrotos inviſiſti & conſolatus es. Offici-
um illud & beneficium mihi præſtitum reputo; ego illud
meis rationibus intuli. Beabo te æternâ corporis animique
ſanitate, & conſolabor æterno ſolatio. Tu in carcerem con-
jectos veritatis confeſſores viſitaſti & refeciſti. Iſthac viſi-
tatione ego gaviſus ſui. Ego æternâ & perfectâ libertate fili-
orum Dei te donabo. David in agone conſtitutus, recor-
dabatur benignitatis Barzillai Gilhaditæ, ſibi in exilio olim
præſtitæ. Salomini igitur filio in mandatis dabat, penſaret
illam benignitatem filijs ipſius, haberetque eos quotidie in
menſa regia convivat. 1. Reg. 2. v. 7. Quid non facturū
eſt noſter David; Chriſtus? Certè ad menſam ſuam coele-
ſtem adhibiturus eſt omnes eos qui ipſum in puerilis hîc
exceperunt. Hoc attendant mundani homines, qui o-
mnes verbis gloriantur, ſe libentiſſimè Chriſtum, ſi modo
in his terris converſaretur, recepturos eſſe. Verum non
conſiderant, Chriſtum hîc in locum ſuum puerulos, puſi-
los & humiles ſubſtituere, ac profiteri, ſe Patrem-
que ſuum coeleſtem in illis excipi, reſci, & foveri.
Quod ſi his neglectis, ſuperbos, arrogantes, atque ambi-
tioſos ſuſcipiant; ſimul ſe Diabolum, omnis ſuperbiæ magi-
ſtrum, recipere cogitent. Imò Chriſtus injuriā illam ſi-
bi illatam eſſe, in noviffimo die, conqueretur, ac ſententi-
am hanc damnatoriā in eos feret: *Exſecrati, abite à me in i-
gnem æternū, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus. Eſurivi enim,
& non dediſtis mihi quo veſcerer: ſitivi, & non dediſtis mihi potum:
hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non amictuiſtis me: ægro-
tus, & in carcere eram, & non inviſiſtis me. Amen dico vobis, quate-*

nus id non feciſtis uni ex iſtis minimis, nec mihi feciſtis. Matt. 25.
41. 42. 43. 45. Juſtiſſima & æquiſſima ſententia. Immiſe-
ricordes iſti oſtendunt nulla ſe prædiros eſſe fidelis animi
erga Chriſtum ſinceritate, quum membris ipſius afflictiſ non
compatiantur: adeoque digniſſimi ſunt, qui olim à Chriſto
reſciantur. Stat enim illud Jacobi Apoſtoli: *Damnatio
absque miſericordia erit ei qui non præſtiterit miſericordiam.* cap.
2. 13. Immiſericordia hominum durorum Dei excludit mi-
ſericordiam. Pluſquam miſeri ſunt, qui miſericordiam
proximis ſuis afflictiſ non præſtant. Æquiſſimus judex eſt
Deus. Uti præterierunt & contemſerunt proximos affli-
ctos: Ita & Deus eos præteribit atque contemnet. Sicut
aſperi & duri adverſus fratres fuerunt: Sic Deus ſeverus &
aſper adverſus eos futurus eſt. Quemadmodum immiſeri-
cordes fuerunt: Ita in judicio nullam aſſequentur miſeri-
cordiam. Sicuti Chriſtum in membris neglexerunt & ſpre-
verunt: ita eidem neglectui erunt & ſaſtidio. Accedit,
quod omnem exuerint inhūmanitatem. Nihil enim affici-
untur humanis miſerijs, quibus & ipſi, quum homines ſint,
obnoxij ſunt. Utique veſſola naturæ communionē ad com-
miſerationem afflictorum commoveri debebant. Quod ten-
dit illud Apoſtoli: *Memores eſtote victorum, tamquam u-
nā cum illis victi: eorum qui malis premuntur, ac ſi ipſi quoque
corpore afflicti eſſetis.* Hebr. 13. 3. Quid verò æquius, quā
ut, qui homines ſe eſſe, & humanis miſerijs obnoxios, obliti
fuerunt; æternæ ab hominibus & Deo oblivioni tradantur.
Lex illa talionis eſt: *Eādē menſurā quā metimini, contrā meti-
entur vobis.* Luc. 6. 38. Denique omnem immiſericordibus
exculationem adimit facilitas & exiguitas eorum, quæ eſu-
rientibus & ſitientibus, nudis & hoſpitibus, ægrotis & capti-
vis præſtare à Chriſto jubentur. Poſſent utique ea præſta-
re, ſi vellent: nolunt autem, ideo non præſtant. Si impos-
ſibilia exigeret Dominus, vel ſaltem difficilia, abſtruſa, pa-

rùm æqua, aut superflua; posset nonnullus esse excusationi locus. At levia sunt quæ egenis & afflictis, maxime post declaratam & cognitam Christi voluntatem, negant; putà esurienti mendico Lazaro *micas à mensa cādentes*, Luc. 16. 21. Davidi ex regno extorri, *panem, aquam, & carnes mactatas*, 1. Sam. 25. 11. nudo vestem lineam aut laneam, attritos calceos, interulam obsoletam, exuli casam terrenam & lectulum duriusculum. Quomodo excusari aut defendi possunt, qui humana ista levia & præstita facillima Christo suo negant?

Nos misericordes simus: sic misericordiam consequemur. Diserte Christus: *Beati qui sunt misericordes: quoniam ipsis misericordia tribuetur*, Matth. 5. 7. *Vera misericordia gloriatur adversus iudicium*, Jac. 2. 13. Insultat damnationi, morti, inferno. Etiam si rigidi & immisericordes in iudicio peribunt; bonis tamen & misericordibus æternam bene erit. Misericordiam consequentur, quando eos Iudex ad dexteram suam statuerit, dicturus: *Adesti benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento*, Matth. 25. 34. Præclare & ad rem hanc accommodatissime Apostolus: *Quicquid seminaverit homo, hoc & metet*, Gal. 6. 7. Vis ut exaudiantur preces tuæ? Audias tu quoque precationem proximi laborantis. Excipe puerulos, & Christus, in illis exceptus, te excipiet. Da, & dabitur tibi: succurre miseris, indulge, ignosce peccantibus, ut auxilium & veniam à Deo ipse accipias. Quam tu fronte misericordiam à Deo petes, qui inexorabilem & immisericordem in fratrem te præbes ipsum? Quo tu ore rogas à Deo diligere & honorari, qui non diligis nec honoras proximum tuum? Es sobrius, castus, & eruditus? non es blasphemus, non es adulter, non fur, non garrulus? hæc te commendant coram hominibus: si tamen non sis misericors, misericordiam non consequeris. Durum iudicem Deum experieris, si durus

durus in egenos fueris. Hos si despexeris, Deus te quoque despiciatui ducet. Per quæ enim peccas, per hæc etiam torqueberis. Ut te præbuiisti immisericordem, durum, implacabilem, crudelem: Ita invenies Deum adversus te durum, immisericordem, nec ullis vel precibus vel fletibus conciliandum. Ut per immisericordiam peccasti: Ita per immisericordiam punieris. Dices in iudicio: *Quemadmodum feci, sic rependit mihi Deus*, Iudic. 1. 7. Faxit Deus, ut in hac vita *induti visceribus miserationum*, Col. 3. vers. 12. in futura æternæ gloriæ veste *superinduamur*, 2. Cor. 5. vers. 2. per & propter Dominum nostrum Iesum Christum. A M E N.

CONCIO SECUNDA

IN

MATH. XVIII. vers. 6.

Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.

Nter reliquos, qui sanè multi sunt atque eximij, titulos, quibus filij Dei in sacris Paginis decorantur, instar lucidissimæ ac pretiosissimæ gemmæ fulget & resplendit appellatio *filiorum lucis*, quæ eos Christus ipse ornat.

Luc.

LUC. 16. v. 8. Nomen hoc ducunt 1. à Patre cœlesti, quem Vates Regius *lucem suam*, Psal. 27. 1. & Iacobus Apostolus *Patrem luminum* salutat. cap. 1. v. 17. Et meritò. Est enim fons & author omnis *lucis*; tum æternæ & cœlestis, quam habitat inaccessam. 1. Tim. 6. 16. unde in luce esse dicitur 1. Joan. 1. v. 7. tum externæ, quam creavit in Sole, Luna, & reliquis stellis. Gen. 1. v. 6. hinc *lucem formare* legitur Esai. 45. 7. tum denique spiritualis, seu lucidæ sui cognitionis, quam in cordibus electorū suorum accendit. *Dat nobis Spiritum sapientiæ & revelationis, per agnitionem sui, illuminatis oculis mentis nostræ.* Eph. 1. 17. 18. Ab his pendent ista Pauli: *Deus, qui dixit ut è tenebris lux splenderet, is est qui splenduit in cordibus nostris, ad præbendum lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Iesu Christi.* 2. Cor. 4. v. 6. 2. Nomen *filiorum lucis* pij traxerunt à Christo Iesu Capite, Servatore, Sponso, & fratre suo primogenito. Hic enim est vera illa Lux, Ioan. 1. 9. Sol iustitiæ, Malach. 4. 2. Lux illa mundi, Ioan. 8. 12. Lumen detegendum Gentibus. Luc. 2. v. 32. Ille luce generali rationis atque intelligentiæ omnem hominem venientem in mundum illuminat. Ioan. 1. 9. luce vero salutiferæ sui cognitionis animas & corda electorum suorum illustrat. Hoc ipsum sibi volunt verba illa Joannis: *Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille nobis exposuit.* Ioan. 1. 18. 3. Nomen *filiorum lucis* electi habent à Spiritu sancto, qui facit ille Pentecostalis ignis est, quo collustrati Apostoli & credentes omnes, in luce ambulant, lucem fidei & pietatis in aliis accendunt, & rectè ad Deum pergunt. Act. 2. 3. Hic Spiritus dux viæ Dei filiis est in omnem veritatem. Ioan. 16. 13. 4. Filij lucis appellantur Dei cultores à luce & hæreditate cœlesti, quâ donaturus eos est luminum Pater. Dulcissimè Daniel: *Erudientes splendebunt quasi splendore expansi, & iustificantes multos, ut stella, in sempiterna secula.* Dan. 12. 3. Nec minus suaviter Christus

Christus ipse: *Iusti effulgebunt ut Sol, in regno Patris sui.* Matth. 13. 43. Quibus addi meretur illud Ioannis: *Civitas ista cœlestis non eget Sole vel Luna, ut luceant in ea: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est Agnus.* Apoc. 21. 23. 5. Nomen *filiorum lucis* pii gerunt à verbo Dei & prædicatione Euangelij, de quo David: *Præceptum Iehovæ purum, illustrans oculos.* Psal. 119. 9. Et adhuc uberius: *Lucerna pedi meo verbum tuum est, & lux itineri meo.* Psal. 119. 105. Inde est quod habemus apud Petrum: *Habemus firmissimum illum sermonem propheticum: quem bene facitis quod attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usque dum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.* 2. Epist. 1. 19. 6. Denique, & quidem imprimis, nomen hoc tenent filij Dei à luce fidei bonorum operum, quam de se spargunt. Ex Paulo hoc haurire est, dicente: *Estote inculpati & simplices, Dei inquam filij inculpati in medio gentis prave ac perversæ: inter quos homines splendetis ut faces in mundo.* Philip. 2. 15. Atque huc propriè facit illud Christi: *Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui est in cælis.* Matth. 5. 16. Non minus suaviter quàm graviter Paulus scribit ad Thessalonicenses: *Omnes vos filij lucis estis, ac filij diei: non sumus filij noctis, neque tenebrarum. Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, sed vigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrij. At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thorace fidei & charitatis: & pro galea, spe salutis.* 1. Epist. 5. 5--8. Atque ad hunc scopum Christus in verbis prælectis collimat. Vult credentes esse lucida atque fulgida lumina, quæ pusillis, infirmis, ac generatim omnibus hominibus facem fidei ac pietatis, in tenebricoso itinere, & periculosa per hunc mundum peregrinatione, præferant, quod hi ad æternam lucem perducantur. Contra denunciat stellis erraticis, omnibusque qui offendicula aliis in via pietatis

tatis & mandatorum divinatorum ponunt, ac non per regiam viam, sed per avia, eos ducunt; *caliginem tenebrarum in eternum ipsis servatam esse*, h. e. sempiternum eos exitium manere. Iudæ epist. vers. 13. Partes duæ sunt:

I. Dehortatio ipsa: Pusilli non sunt offendendi.

II. Rationes, cur offendicula non sint danda.

Quod ad *Dehortationem*, de qua impræsentiarum; eam in tria partimur membra:

I. QUID.

II. QUIBUS.

III. QUI facere non debeant.

Faxit Deus, ne ullum ex verbis veritatis in terram decadat. A M E N.

I. QUID?

Prohibet Christus *σκανδαλίζειν*, offendiculo esse. Ad significationem vocis *scandali* propriam quod attinet, idem significat quod *σκανδαλίζον*, h. e. *tendicula aut muscipula obicem*, five *erectum paxillum*, qui sustinet muscipulam, & à mure sive alio animali commotus labitur, eique collabendi occasionem præbet. In sacris tamen Literis, per synecdochen, generalius de quovis obice vel impedimento in via posito, quod vacillationis, offensionis aut lapsus occasionem & causam eunti dat, accipitur. Hoc sensu sumitur in Lege illa: *Ante cæcum ne ponito offendiculum*. Levit. 19. 14. Sic Israelitæ, ad bellum se contra Holophernem primum ducem copiarum Assyriæ comparantes, in agris disposuerunt *σκανδαλα*, offendicula, h. e. res ad quas impingeret. Iudith. 5. 1. Ubi Piscator vertit: *Sie legten auf den felden fusz stachel*. Quum autem vitæ humanæ conversatio in sacris Paginis via vocetur

tur Psal. 1. 6. & alibi passim, metaphoricè *scandalum* appellatur, omne id quod in Dei præceptis aut salutis via ambulantes obstaculo est, aut peccandi occasionem vel causam præbet. Paulo synonyma sunt *σκάνδαλον* & *πρόσκειμα* Rom. 14. 13. Estque duplex scandalum, acceptum vel datum. *Acceptum* vocatur, quum res alioqui non improbè nec importunè admissa, malevolentia aut sinistra quâdam animi malignitate in offensionis occasionem rapitur. Seu, *Acceptum scandalum* est dictum aut factum per se non impium: sed cui accidit ut tanquam impium accipiatur: sive id fiat per calumniam, sive per errorem. *Per calumniam* offendeabantur Pharisei miraculis Christi per quæ ejiciebat dæmonia, adscribentes ea principi dæmoniorum. Matth. 12. 24. *Per errorem* offendeabantur Pharisei & Scribæ verbis Christi ad paralyticum: *Remissa sunt tibi peccata tua*; putantes eum blasphemare, nec esse Deum. Matth. 9. 2. 3. Sed & plura ejuscemodi scandalorum acceptorum exempla passim obvia sunt. Temporarii, radice, id est, fidei *πληροφῆσι*, destituti, *orâ compressione vel persecutione propter sermonem*, statim offenduntur. Matth. 13. 12. Pharisei audito sermone Christi de fugiendis mandatis & traditionibus hominum, *offensi fuerunt*. Ibid. cap. 15. 21. Verùm hanc scandalis speciem quæ ab improbis accipitur, susque deque piis habendam esse, ex Christi, Prophetarum atque Apostolorum exemplis ac factis manifestò liquet. *Christus* discipulos suos hortatur, ne sint de scandalo Phariseorum solliciti: sed eos ceu impostores finant, & procul fugiant, tanquam cæcos cæcorumque duces. *Omittite*, inquit, *illos: duces sunt cæci cæcorum. quod si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent*. Ibid. vers. 14. Inter Prophetas Elias nihil moratus est scandalum ab Achabo rege impio, ex cultus idolatrici suæque improbitatis reprehensione, præposterè acceptum. Loquitur textus sacer: *Fuit quum videret Achab*

Elia, ut diceret Achab ei, Tunc ille es perturbator Israël? Qui dixit, Non perturbo Israël, sed tu & domus patris tui, dum derelinquitis præcepta Iehovæ, & sequeris Bahalmos. 1. Reg. 18. 17. 18. In Eliæ vestigiis stetit Propheta Amosus; qui visione coelesti præmonitus, futuram famem; clades & deportationem totius Israël post sublatam Ieroboami domum, præ-nunciavit. Ideo offensus Amatzja, impius sacerdos Bethelis, Amosum conspirationis accusavit, ipsique discessum consuluit. Offendiculum illud nihili fecit Amosus, fretus divinâ vocatione, & Amatzjæ eventura mala, Dei iussu, interminatus est. Amos. 7. Neque Apostoli propterea destiterunt veritatem propagare, etiamsi hinc quasdam malas mentes offendi percepissent. Disertè de se & cooperariis suis Paulus: Nos prædicamus Christum crucifixum, Indæis quidem offendiculum, Græcis verò stultitiam. 1. Cor. 1. 23. Nimirum in hac vocis scandalî significatione ipse Christus & ejus Evangelium, sunt lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi. Rom. 9. 32. 33. 1. Petr. 2. 7. Quia enim idem species personæ, tum ratio doctrinæ & religionis Iesu Christi, Judæis minus fuit plausibilis; ideo facti sunt ab eo alieniores, & prorsus ipsius hostes. Culpa autem non fuit in Iesu, utpote qui ipso facto talem se Messiam esse com-monstravit, qualem Deus in Scriptura promiserat: sed in ipsis Judæis, qui Messiam non secundum Scripturas, sed secundum cerebri sui commenta habere cupiebant. Uti lippi luce & splendore Solis offenduntur: Ita qui mentem præjudicio exæcatam habent, lumine coelestis veritatis. Pie verèque Gregorius Magnus: In quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur. Libr. 1. in Ezechiel. homil. 7. De hoc scandalo accepto Christo hîc sermo non est:

Scandalum datum est dictum aut factum impium, repugnans

ghans dilectioni Dei & proximi: ac proinde suâ naturâ & per se pios contristans, ac infirmos seducens. Ad dicta pertinet doctrina falsa, dubia, idololatræ & superstitiosa. Hoc nomine Christus invehitur in Antistitem Ecclesiæ Pergamenis, qui fovebat ejusmodi scandalorum authores: *Habeo, inquit, adversum te pauca, quod habeas istic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Israël, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata, & ut scortarentur. Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum: quod odi. Apoc. 2. 14. 15.* Huc etiam referenda sunt prava colloquia, quæ, Paulo teste, bonos mores corrumpunt. 1. Cor. 15. 33. Item sinistri sermones, qui vel de mortuis vel de absentibus sparguntur: unde semina simulatium, odiorum & rixarum oriuntur. Ad facta pertinet, si quis palam faciat ea, quæ sunt illicita, & legibus Dei adversantur, unde alij exemplo inducuntur, ut illud factum imitentur, sicque in Deum & proximum percent. Ut enim qui attrectat picem, inquinatur eâ: Sir. 13. 1. Ita qui familiariter cum palam impijs vivit, ac multum cum blasphemis verbi divini contemptoribus conversatur, ab illis scandalizatur, eademq; vitia induit. Cum his annueramus eos, qui in iis quæ per se non sunt mala, sed licita, impudenter & indiscretè versantur; ac infirmioribus scandalum præbent. Sic Paulus Rom. 14. & 1. Cor. 8. & 9. capp. prolixè disputat de libertate Christiana, & accuratè docet, quomodo eâ in esu idolorum & aliorum ciborum lege prohibitorum, non sit abutendum ad scandalum infirmorum. Memoratu dignissima sunt verba ejus quæ extant Rom. 14. 13. 16. *Ne amplius alij alios judicemus: sed hîc potius adhibete iudicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat. Novi, & persuasum habeo per Dominum Iesum, nihil esse impurum per se: sed ei qui reputat aliquid esse impurum, id ei impurum esse. Verum si propter escam frater tuus*

tristitia afficitur, non jam secundum charitatem ambulat. Ne esca tua illum perdito pro quo Christus mortuus est. Ne vestrum igitur bonum blasphemator. Hortatur Romanos ut sollicitè caveant, ne per abusum istum detrahatur de Evangelica libertate, quasi ad quidvis audendum aditum aperiat, atque ita malè audiat. Idipsum ferò inculcat Corinthijs, dicens: Esca nos non commendat Deo: neque enim si edamus, amplius habemus: neque si non edamus, minus habemus. Sed videte ne quo modo facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis. Etenim si quis viderit te, illa cognitione præditum, in idoleio accumbere, nonne conscientia ipsius qui infirmus est instruetur ad edendum ea quæ sunt idolis mactata? Et tu ista cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit? Ita autem peccantes in fratres, et vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo. 1. Cor. 8. v. 8. & seqq. Est autem probè hîc notandum, nos cum asserimus, in rebus mediis proximi rationem esse habendam, loqui 1. de proximo, qui verè infirmus est, id est, qui cum alioquin eadem nobiscum Christianæ fidei capita teneat, in adiaphoris tamen nondum habet πληροφωρίαν: obstinatos & contumaces hæc minimè concernunt. Exempli gratiâ: Paulus Timotheum, patre Græco natum, circumcidit ad scandalum fratrum Judæorum infirmorum evitandum, qui de libertate Christiana nondum edocti erant. nam ad hoc eum necessitas evitandi scandali obligabat. Titum verò circumcidi noluit, ne falsam opinionem circumcisionis ad salutem necessariæ stabiliret. Ipsum audiamus: Titus qui mecum erat, quamvis esset Græcus, non fuit coactus circumcidi: nempe propter obreptitios falsos fratres qui fuerant clam ingressi ad explorandum libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem adigerent. Quibus ne ad momentum quidem nos subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelij

angelij permaneret apud vos. Gal. 2. 3. 4. 5. 2. De istiusmodi rebus adiaphoris loquimur, à quibus dum in proximi gratiam abstinemus, Deum suo honore non fraudamus, nec in periculum nostram libertatem vocamus. Cæterum quando scandalum, sive dicto, sive facto, datur, id Scriptura sacra phrasibus hisce exprimit: Inducere aliquem ad peccandum in Deum. Exod. 23. v. 33. Inducere super aliquem peccatum. Ibid. cap. 32. 21. peccare in reatum populi. Levit. 4. 3. Sunt instar faxorum mala exempla, sive peccata, in quæ incurrentes impingunt, vel etiam corruunt. Atque de hoc scandalo Christi verba intelligenda sunt.

Ufus ad πειδείαν.

PER animam caveamus, ne scandalum aliis præbeamus. Atque huc vergit Christi mandatum, hoc loco: cui qui parent, germani ejus sunt discipuli & amici: qui ei dictis factisve reluctantur, alienos se ab eo ostendunt, nec impune ferent. Paulus quoque vehementer urget illud: *Hic adhibete iudicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat. Rom. 14. 13. Rursus: Estote sine offendiculo & Iudæis, & Græcis, & Ecclesie Dei.* Atque ut efficacius moveat, suum ipsis exemplum imitandum proponit: *Sicut ego per omnia omnibus placeo, non querens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut servantur. 1. Cor. 10. vers. 32. 33.* Justum id. Sumus omnes unius corporis mystici membra. Ibid. cap. 12. v. 20. At verò membrâ valida, integra & sana affectorum rationem habent, & imbecillia curant. Itidem & nos affectos esse oportet. Omnibus prodesse, nulli obesse nos convenit. Nullum deteriores, sed omnes meliores pro viribus reddere debemus. Nulli offendiculum, omnibus bonum & laudabile exemplum proponere tenemur. Graviter Christus Petro edicit: *Tu aliquando quum*

te converteris, stabili fratrestuos. Luc. 22. vers. 32. Et huc vergit monitum illud Paulinum: Nempe igitur quæ ad pacem faciunt sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem. Rom. 14. 19. Nempe ut manus manum lavat: Ita fideles se mutuo dictis & factis debent ædificare. Alibi generalem illam regulam commendat Apostolus: Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius est. 1. Cor. 10. 23. 24. Næ magnum est libertatis per Christum nobis partæ beneficium, adeoque gratis animis agnoscendum: at tamen usus ejus pro temporum, locorum & personarum ratione restringendus est, ut tam nostræ quàm aliorum utilitati serviat. Etenim si bonus paterfamilias, qui merum in sua domo imperium habet, non quidvis temerè facit, sed familiæ totiusque rei domesticæ rationem habet, ne quid huic incommodet: quanto magis hoc Christianos observare decet, qui quamvis in domum Dei adoptati sint, Christo tamen subiecti sunt, qui ferre non potest, ut vel domus suæ ordo & administratio turbetur, vel quisquam ex ipsius domesticis nostrâ licentiâ offendatur & pereat? Viatores sumus, per hujus mundi desertum ad coelestem patriam tendentes. Ut verò viæ comes, non quantum spatij ipse emetiri possit, considerat: sed se ad socij in itinere faciendo vires & alacritatem accommodat: Sic in hac peregrinatione nostra, ad omnium itineris sociorum captum atq; profectum, nos, ex coelestis idyæ voluntate, conformare debemus. Conspicua in hanc rem sunt verba Pauli: Debemus nos, qui firmi sumus, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobis ipsis. Itaque unusquisque nostrum proximo placeat in bonum, id est, ad ejus ædificationem. Etenim Christus non placuit sibi ipsi. Rom. 15. v. 1. 2. 3. In musica non semper spectatur, quæ vox suavissima sit, sed quæ cæteris convenientior & concentus servantior: Sic illi demum lau-

dem

dem merentur, qui communionis sanctorum tenacissimi, proximorum ædificationi & saluti invigilant, ac temperanter erga seiplos, justè erga proximos, & piè erga Deum in præsentis seculo vivunt. Tit. 2. 12. Quemadmodum fertur Aristippus, ubicunque esset, sive apud principem, sive apud agricolam, & quâcunque esset indutus veste, sive purpureâ, sive sericâ, sive vilis panni, decorum semper servasse gestumque Philosophicum: Ita eâ nos dextérité in omnibus rebus esse oportet, ut omnes mutationes ad suum quemque finem referre, rectèque ad ædificationem proximi, commoditate & incommoditate, honore & ignomiâ, amicis & inimicis, gratiâ & invidiâ, sanitate & morbo, carcere & libertate, labore & quiete, festis & profanis diebus uti possimus, nihil præter officium Christianorum, aut ordini nostro indecorum facientes. Ut verò scandala evitare, ac proximum ædificare queamus, in omnibus dictis, gestibus & actionibus sequentes regulæ sunt observandæ. 1. Semper cogitemus, quid à nobis exigat Deus, qui omnia audit, videt, novit. Nam divinæ voluntatis & præsentis recordatio, præsentissimum & efficacissimum adversus omnia peccata & scandala est remedium, & verè pietatis nutritrix. Ita de se David: *Propono mihi Iehovam jugiter. Psal. 16. 8.* Næ quamdiu jugiter sibi David Iehovam præsentem proposuit, tutò ambulavit, neque ulli offendiculum præbuit: Ejus præsentiam quum negligeret, adulterium ac homicidium commisit, tristeque scandalum aulicis, ministris atq; subditis suis dedit. 2. Sam. 11. & 12. capp. Josephus Dominum respiciens, ad patrandum adulterium induci à lasciva hera non potuit, sed intrepidè ei respondit: *Quomodo facerem malum hoc maximum, & peccarem in Deum?* Genes. 39. 9. Et Daniele dicto regis Darij impio eadè pietate non paruit. Dan. 6. 11. Seneca Epist. 25. ad Lucilium hoc alexipharmacum contra peccata munit: *Sic fac, omnia tanquam spectet*

F

aliquis.

aliquis. Prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis iudices. Hoc quidem longè magnificentius est, sic vivere tanquam sub alicujus boni viri, ac semper præsens oculis. Sed ego etiam hoc contentus sum, ut sic facias, quæcunq; facies, tanquam spectet aliquis. Omnia nobis mala solitudo persuadet. Aliquorum te custodi auctoritate. Aut Cato ille sit, aut Scipio, aut Lælius, aut cujus intervœtu perditæ quoque homines vitia supprimerent, dum te efficias eum, coram quo peccare non audeas. Quanto igitur magis Dominum *ναγι-
στυα* ob oculos nobis proponemus, qui omnia contuetur, cujusque conspectum nemo hominum evitare potest? 2. Nunquam nusquàmve obliviscamur, quid vocatio & officium nostrum requirat. Non eadem personam publico munere fungentem decent, quæ hominem plebejum: non eadem probas & ingenuas mulieres, quæ meretrices: non eadem viros, quæ mulieres. Huc pertinet Lex illa: Non esto instrumentum virile super faminam, neque induito vir vestem faminæ: nam abominationi est Iehovæ Deo tuo quisquis facit ista. Deut. 22. 5. Senes debent esse sobrij, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia. Tit. 2. 2. Juvenes exornat verecundia, modestia, castitas, sobrietas, vigilantia. Omnium summus ornatus est fidelitas in munere mandato. 1. Cor. 4. v. 2. 3. Assiduè nobiscum reputemus, quid proximi ædificatio ferat. Significanter Paulus: Vnusquisque nostrum proximo placeat in bonum, id est, ad ejus ædificationem. Rom. 15. vers. 2. Cui adsidet illud ejusdem: Ædificate singuli singulos. 1. Thess. 5. 11. Imitemur piorum parentum in liberorum suorum institutione, & fidorum atque artis suæ peritorum medicorum in curatione ægrotorum, prudentiam ac sollicitudinem. Ut enim utrique illi liberorum sive ægrotantium ingenia observant, eorundem moribus & captui se accommodant, & multa sæpe indulgent, quò facilius & majori cum fructu suum erga illos officium

ficiam faciant: ita piorum est, diligenter omnium, quibuscum versantur, rationem habere, ignorantes patienter ferre, infirmitatibus quorundam ad tempus indulgere, ut & ipsi paulatim per ipsos lucrifaciant, & majores in Christi cognitione progressus faciant. Quòd si prudenter hoc in equis & reliquis jumentis observamus, ut illis possimus commodioribus uti; nimium protervi & insolentes erimus, si minoris à nobis fiant fratres, quos idem Christi Spiritus eademque fides lociavit. 4. Scandala evitaturi, peccatum nullum, quamvis levissimum videri possit, admittamus. A parvis peccatis qui sibi temperat, magna facilè cavet. Nisi David ad securum se otium convertisset, oculosque aspectu formosæ Bathschebæ se lavantis licentiùs pavisset, nunquam in fædum adulterium, & ex eo in crudele homicidium prolapsus esset, tamque atrox offendiculum toti Ifraëli objecisset. Non sola delicti vis consideranda est, nec quòd parvum sit, cogitandum: sed illud præcipuè tenendum, quòd si radicem non evulleris, magnum inde peccatum succreturum. In primis finibus hostis arcendus est, nam cum intravit, & portis se intulit, modum à captivis non accipit. Facilius est excludere perniciosam, quàm regere: & non admittere, quàm admissa moderari. nam cum se in possessione posuerunt, potentiora rectore sunt, nec recidi se minuive patiuntur. Cõercenda infantia criminis, ne juvenescat augmentis. Imò in ipsis incunabulis scelera commissa sunt resecanda. Quæ nunc virgulta sunt, erunt si negligantur, & robora: quæ modò facili avulsione dirimuntur, postea vix securibus icta succumbunt. Uti ex ovo non magno crocodilus, monstruosum animal, excluditur: Ita minimis à vitiis absoluta tandem & projecta nascitur improbitas. Flamma difficulter, scintilla momento levi exstinguitur. Verùm jure hinc ingemiscimus cum Propheta, moestamque illam querelam ingemiscimus: Quis credit prædicationi nostræ, & brachium Iehovæ super

per quem sese retegat? Esai. 35. 1. Plena omnia sunt offendiculorum. Numerosam fratrum cohortem post se reliquit impius ille Cainus, qui dixit: *An custos ego sum fratris mei?* Gen. 4. vers. 9. Aded jucunda peccati perpetratio multis est, ut nec sui, nec proximi rationem habeant. Tandem verò uterque fructus ejus sentit tristissimos; delinquens punitur, proximus seducitur, & in eandem nassam incidit.

II. QUIBUS?

Vetat Christus ne *uni ex parvis istis* offendiculo simus: *unusquisque* vocat *pulsillos*, quos antea *παιδια*, *puerulos* dicebat, versu 3. & *ταπεινός* esse voluerat, vers. 4. Ita autem vocantur, 1. qui ætate sunt pueri: hi excipiendi sunt, non offendendi: uti præcedente concione demonstratum. 2. Infirmi, miseri, abjecti: qui quum humiles per se sint, utique scandalizandi non sunt. Talis Lazarus *mendicus*, Luc. 16. 20. Publicanus, qui præ animi contritione, *nolebat vel oculos in cælum attollere*. Ibid. cap. 18. v. 13. itemque pauperes, ægroti, tentati, afflicti. His qui offendiculo est, miseriam miseris, afflicti afflictionem addit. 3. qui parvi sunt & contempti in oculis mundi: quæ fors esse solet piorum, teste Paulo: *Purgamenta mundi facti sumus, & tanquam omnium ramentum nunc usque*. 1. Cor. 4. 13. 4. qui parvi sunt in oculis suis, seque ipsos submittunt, & alijs ministrant, quamvis donis sublimes. Sic de se David: *O Iehova, non superbit cor meum; nec efferuntur oculi mei: nec ambulo in rebus magnis & mirabilioribus quàm ut ego eas assequar. Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit; nisi sicut ablactatus, apud me fuit anima mea: puniat me Deus*. Psal. 131. 1. 2. 5. qui adhuc *infantes sunt in Christo*, 1. Cor. 3. 1. & *rudēs sermonis justitiæ*. Hebr. 5. vers. 13. atque exiguos in cognitione Christi progressus fecerunt: item

item qui nondum sufficienter de libertate Christiana edocti sunt, *quorum conscientia, infirma quum sit, facile inquinatur*. 1. Cor. 8. 7. Neque enim omnes illi plenè & quantum satis est, instituti sunt, quibus iusta facti alicujus redditur ratio. Fieri potest, ut quidam nondum rationis redditæ sint capaces, qui idcirco, quamvis ratio illis sit reddita, pro pusillulis adhuc habendi sunt. Ne *uni* quidem *ex istis parvis* offendiculum Christus vult poni. Ita Christo chari sunt *parvi*, ut in unoquoque illorum vel honore summo, vel ignominia maximâ queat affici. Scilicet talis est affectus veri pastoris; ut vel unam oviculam, eamq; vilissimâ, ex centum amissam, summo studio quærat: item parentum erga liberos suos, ut prius quieti se dare nequeant, quàm salutem liberorum periclitantium consuluerint, damnumque ab eis avertent: in summa, omnium eorum qui in res aliquas propensissimi sunt: uti in parabola est mulieris, quæ decem drachmas habens, unam perdidit. Luc. 15. 8. 9. Quemadmodum *capilli capitis nostri omnes numerati sunt*: Matth. 10. 30. Ita in numerato Deus habet offendicula, quæ propter bonos ulciscitur atque persequitur. Non ita affecti sunt principes hujus sæculi, quibus etiam si aliquot millia pereant, non admodum dolent, dummodò principes esse & manere queant. De uno forsitan magnatum offensa alia illis est ratio, quàm si quisquam, imò quamplurimi ex infima plebe pereant. Longè se aliter affectum esse, Christus, hoc loco, discipulos suos docet. In eo verò peccaverunt discipuli, quando *parvulos ad Christum adduci prohibuerunt, & offerentes objurgarunt*. Matth. 19. 13. 14.

Ufus ad *παιδια*.

NE vel minimo in regno Christi offendiculo simus. Hic enim illud Christi valet: *Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Matth.

25. 40. Tam arcto atque tenaci vinculo Christus & membra ipsius copulata & unita sunt, ut ne abjectissimum quidem in oculis hominum velit lesum, vel scandalo perditum. Et æquè ipsi carè stetit *parvus*, atque maximus. Tota etiam Ecclesia offenditur, quando vel minimo ejus membro scandalum præbetur. Uti enim qui digitum vulneravit, corpus hominis læsisse dicitur: & verè quidem, quando digitus corporis pars est, quæ absque illius mutilatione truncari nequit: Ita Ecclesiæ offendiculum ponit, quisquis vilissimo illius membro lapsus auctor est. Graviter peccant, qui impiis & à fide Christi alienis, quos vitæ suæ integritate Christo lucrifacere debebant, offendiculum obiciunt. Turpissimè etiam se dant, qui pios, quos honesto pioque vitæ exemplo confirmare divinâ lege tenebantur, scandalum præbent. In Lege Deus pronunciavit: *Ante cæcum ne ponito offendiculum.* Levit. 19. 14. Item, *Maledictus est qui facit ut cæcus erret in via; & dicet totus populus, Amen.* Deut. 27. 18. Qui cæco vel puerulo obstaculum ponit in via, vel viatori bono, simplici, & incauto fodit foveam, aut ponit pedicas, omnem humanitatem exuisse judicatur. Quanto gravius peccare eos putabimus, qui infirmos, ignorantes, & rerum imperitos suo exemplo in errores præcipitant, qui animæ exitium pariunt?

III. Quis?

ID innuit voce *quisquis*. Nimirum universale hoc est decretum, quo omnes cujuscunque loci aut ordinis homines comprehenduntur: ut nemo sit, qui se immunem possit dicere, & cui hac in re plus quàm aliis liceat. Senes, magnates, & autoritate pollentes, falsâ opinione fascinati sæpe existimant, sibi licere, quicquid libet, nec ullam pro-

ximi

ximi, qui inferiori est conditione, rationem habendam. Sed falluntur miseri. Sunt enim fratres pusillorum, ratione primæ creationis, redemptionis per Christum, & regenerationis per Spiritum sanctum. Ergo confirmare hos, non scandalizare, erigere, non prosternere; juvare, non deferre, curare salutem eorum, non negligere debent. Ut hîc obtineat illud Christi: *Quæ dîco vobis, omnibus dico.* Marc. 13. 37. Una lex omnibus subditis à cœlesti Rege data & posita: unum præmium obedientibus promissum: una poena hîc immorigeris decreta & denunciata. Nulla hîc regis & subditi; summi, medioximi, & imi; nobilis & ignobilis; domini & servi; parentum & liberorum distinctio.

Usus ad *παίδεσιν*

HUC aures arrigite, animumque advertite, quotquot Dei servi & Christi discipuli cluetis. Nemini scandalum ponite, omnes ædificate, omnibus bono exemplo prælucete. Nullus est, cujus vita aliis non innotescat. Graviter & patheticè Petrus omnes ad Deum suis operibus glorificandum, & scandala vitanda exhortatur: *Dilecti, precor ut tanquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes: ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex operibus quæ spectârint, glorificent Deum die visitationis.* 1. Epist. 2. 11. 12. Ecce, *honestâ conversatio & bonorum operum studium*, scandalum omne tollit, os calumniatoribus obstruit, alienos à fide ad Deum glorificandum excitat, ac medium est conversionis ipsorum ad Deum. Adde, quod nemo sit, quin aliquis in sua vita præstare & exhibere possit, quo alij in pietate vel promoveantur, vel confirmantur. Singuli *unum saltem talentum à Deo acceperunt*, ex quo

pro

pro facultate sua negotiari queant. Matth. 25. 15. Quid? quodd ex *formicæ* contemplatione homines ædificari possint, & prudentiam ac sedulitatem in parandis iis quæ ad hanc vitam necessaria sunt addiscere. Prov. 6. 6. & seqq. Accedit quodd singuli in sua statione occasiones singulares habent aliquid præstandi, quod alij, similibus occasionibus oblati, imitari debent. Ideo Salomon, salutis suæ studiosos hortatur, *ut ambulent per viam honorum, & itinera justorum observent.* Prov. 2. 20. Omnibus ergo hoc dictum. Inprimis tamen officium hoc eis incumbit, qui vel ætate, vel donis, vel munere aliis sunt superiores. Anus Paulus monet, *ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes, temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.* Tit. 2. 4. 5. Idem Titum, verbi divini ministrum, hortatur, *ut per omnia seipsum præbeat exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem, sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui se ex adverso opponit, erubescat, nihil habens quod de ipsis dicat mali.* Ibid. v. 7. 8. Et de se ac collegis suis Paulus scribit ad Thessalonicenses: *Nosmetipsos pro exemplari præbui- mus ad nos imitandos.* 2. Epist. 3. 9. Ipsa æquitas naturalis hoc postulat, ad quam provocans Servator ait: *Cuicumque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem depositum fuerit multum, amplius reposcetur ab eo.* Luc. 12. 48. Adhæc quo magis quis eminet, eo magis est spectabilis, & minus occultatur. Huc illud Christi tendit: *Non potest urbs occultari supra montem posita.* Matth. 5. 14. Quæ geruntur & dicuntur ab iis qui in altiori dignitatis gradu locati sunt, vel muneri graviori & honestiori præpositi, non magis hominum oculos effugere possunt, quàm civitas super montem posita, quàm facies in corpore humano, quàm ij qui in theatro collocantur. Et quid æquius, quàm ut qui aliis præficiuntur, præeundo viam illis rectam monstrent?

Præ-

Præclare de sua, ac Sylvani & Timothei sociorum apud Thessalonicenses conversatione Paulus: *Nostis quales fuimus inter vos vestri causa. Et vos imitatores nostri facti fuistis & Domini, recepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus sancti: adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia. A vobis enim non solum personuit sermo Dei in Macedonia & Achaia, verum etiam in omnem locum fides vestra quæ est in Deum dimanavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.* 1. Theff. 1. 5—8. Ipsa experientia clamat, inferiores à superioribus pendere, & ad eorum se exemplum componere. Inde natum illud Siracidæ: *Qualis est iudex populi, tales etiam sunt ministri ejus: & qualis est dux civitatis, tales omnes habitatores ejus.* cap. 10. 2. Id verò ut apertissimè & planissimè liqueat; figillatim demonstrabimus, quantum exempla magistratuum, pastorum Ecclesiæ, & parentum, tam mala quàm bona, hac in parte valeant. Ac magistratus quidem, quos mundi luminaria, justitiæ columnæ, & pietatis patronos Deus esse voluit, plurimum Reipublicæ incommodant, si vel minimo subditorum sint offendiculo. Nec mirum. Tanta peccati est contagio, ut non tantum ab uno æqualium ad alterum diffundatur, juxta illud: *Vna ab una livorem ducit*: verum etiam ab inferioribus ad superiores ascendat, veluti ab Eva ad Adamum Gen. 3. à Iesabele ad Achabum. 2. Reg. 8. vers. 18. Salomon multarum exterarum fæminarum consortio corruptus, in idololatriam lapsus est. 1. Reg. 11. 3. Disertè Scriptura: *Annon cum istis peccavit Salomon rex Israël, quamvis in gentibus multis non fuerit rex par ei, & dilectus Deo suo esset, adeo ut constituerit eum Deus regem super totum Israël? etiam ipsum ad peccandum induxerunt fæminæ alienigenæ.* Nehem. 13. 16. Regem Rehabeam corruerunt consiliarii ejus juniores. 1. Reg. 12. 13. 14. Chanaanem regem Ammonitarum principes ipsius. 1. Chron. 19. 3. 4.

G

Et

Et quoties malum à servis ad dominos, & ab ancillis ad heras transit? Quæ quum ita sint, quàm latè, quàm celeriter & perniciosè grassatur peccatum illud, quod à rege & potentioribus ortum, ad inferiores devolvitur? Si enim peccati lues sponte serpat; quanto idem faciet magis autoritate confirmatum, incitatum præmiis, ac comminationibus poenisque impulsus? si sursum à pedibus ad caput feratur, quanto citius à capite ad pedes feretur deorsum? Si montes, quantūvis acclives & præruptos, conscendat, quanto facilius à verticibus montium ad convalles decedet? Imò verò si auctoritate regià ægrè compescatur, quæ reliqua spes erit, si eadem fulciatur & confirmetur? Atq; hoc illud est, quod Salomon ait: *Dominatoris attendentis verbo falsitatis, omnes ministri sunt improbi.* Prov. 29. 12. Nempe plus exemplo nocent improbi principes & magistratus, quàm peccatis propriis, nec facinorum à se modò, sed à subditis quoq; commissorū rei sunt. Horrorem hoc ipsis, & ex horrore cautionem injicere merito debet, ne dominatu, quem à Deo acceperunt, ad eum ignominia afficiendum abutantur. Si enim gravissimum illos pro flagitiis propriis supplicium maneat, quomodo poenis tot peccatorum ab aliis admissorum (quæ sua faciunt, teste Apostolo. 1. Tim. 5. 22.) ferendis pares erunt? Equidem nihil est quod ita auctoritatem magistratuum imminuat, famam polluat, dignitatem infringat, atque mala exempla ac scandala subditis præbita. In facie plus offendit nævus aut verrucula, quàm in reliquo corpore grandes maculæ aut cicatrices: Sic delicta magistratum, & obstacula ab illis opposita, valde eos deformant, omni dignitate & ornamenti spoliant, ac inferioribus ruinæ & offensionis occasionem præbent. Quemadmodum quo ingentius fuerit saxum ab alta rupe cadens, eo plura facit fragmenta: Ita quo excellentior persona, & in sublimiori dignitatis culmine constituta, eo plures in lapsum

secum trahit, quum cadit, atque aded graviolem poenam meretur. Regum casus nōrunt omnes. Magistratuum non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosque recessus vita ipsorum recludit, omniaque arcana noscenda famæ proponit atque explicat. Bene Claudianus in panegyry. Honorij:

*Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
Facta palam, nec posse dari regalibus usquam
Secretum vitiis. Nam lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrasque per omnes
Intrat, & angustos explorat fama recessus.*

Virtutes & vitia principum sunt in aperto: verba eorum atque opera simulac sunt edita, perpetuè consecrantur memoria. A quo non abludit proverbium illud: *Dum caput dolet, cætera membra dolent.* Ut in corporibus gravissimus est morbus, qui à capite diffunditur: Sic qui à magistratu. Ut convenienter à Cælio Secundo dictum sit: *In imperio morbum gravissimum esse, qui à capite descendat.* Tanto magistratum perniciosiora sunt vitia, quanto plureis sui habent imitatores. Sic *piscem à capite primum putere* dicimus, cum malorum publicorum & privatorum causam in reipubl. vel familiæ cujusquam principe consistere profiteamur. David rex, homicidio se & adulterio obstringens, gravius lapsus est, quàm privatus aliquis civis: graves etiam ob scandalum datum poenas luit, tum quia in altissimo amplissimoque gradu locatus, ingratis in Deū fuit, tum quia perniciosum vitiorum exemplum subditis præbuit. Hoc ergo unce pensi habeant magistratus, ut subditis bono exemplo præeant, nec offendicula illis objiciant. *Lucerna* sunt subditorum, quod de Davide sacræ Literæ pronunciant. 2. Sam. 21. 17. *Lucerna lucernam accendit: magi-*

stratus subditorum animos fiducia, pietate, Zelo inflammare debent. David subditos ad Dei laudes exstimulaturus, non tantum clamat, *Hallelujah*; sed ut fortius eos moveat, suum ipsis exemplum imitandum proponit, subjiciens: *Celebrabo Iehovam ex toto animo, in consilio rectorum & ceterum.* Plal. III. 1. Josaphatus, illud coelo terreq; charum caput, Moabitibus & Ammonitis irruinentibus, non tantum *faciem suam ad querendum Iehovam ipse composuit*: sed etiam *ieiunium toti Iehude indixit, ac Iehudeos ad requirendum opem à Iehova congregavit.* 2. Chron. 20. 3. 4. Vultis & vos, magistratus, subditos vivere probe? Probi ipsi estote: bene agendo virtuti vestros affuefacite. Sit vita vestra norma, ad quam suam dirigant subiecti. Alphonsus rex Aragoniæ & Neapolæ, cum de subditorum moribus differeretur, dixit: *Ve herbas quasdam ad Solis motum, sic populares in principum mores verti.* Videant principes & magistratus Christiani, ne pudorem ipsis principes Ethnici incutiant. Lyncurgus non habentibus *Spartanis leges instituit: non inventionem earum magis, quam exemplo clarior.* Siquidem nihil lege ullâ in alios sanxit, cuius non ipse primus in se documenta daret. Iustin. lib. 3. Histor. Agesilaus, dux Lacedæmoniorum clarissimus, si quando aliquid vellet celeriter à militibus peragi, id primus ipse in conspectu omnium aggressus est. Plutarch. in Apoph. Lacon. Luxu in conviviis, vestibus, supellectile, familiâ, ad Vespasiani Imperatoris tempora nimis Romæ invaluerat, nec velle gibus coerceri poterat: at sponte, illo principe exolevit. Causam exponit Tacitus libr. 3. Annal. *Præcipuus adstricti moris author Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque. Obsequium inde in principem, & æmulandi amor, validiora quam præna ex legibus, & metus.* Quanta verò hodie seges eorum principum atque magistratuum, qui obstacula subditis opponunt, domi idololatriæ, hæreticis, sectariis, schismaticis, libera superstitionum falsarumque religionum exerci-

tia

cia permittunt, jus infringunt vel inflectunt, personas in iudicio accipiunt, excæcari se & corrumpi muneribus patiuntur, cultum divinum aspernantur, thesauros & æraria publica expilant, oves deglubunt, instar mancipiorum tractant, atque pro lacte sanguinem merum eliciunt, comestationibus, libidinibus, ludicrisque rebus se dedunt, ac præter inane magistratuum nomen nihil retinent?

Adhæc pastores summo opere sibi cavere debent, ne offendiculo sint auditoribus, quibus vocæ & exemplo regiam salutis viam monstrare tenentur. Iterfacienti viæ ignaro charus est fidus viæ monstrator, & omnium charissimus ejusmodi ὁδηγὸς viæq; socius, qui non solum in viam regiam ipsum ducit, sed etiam aliquousque eum comitatur, ne aberrare ab ea possit. Filij Dei spirituales sunt viatores, qui per mundi desertum ad coelestem patriam tendunt. *Stricta illa via est quæ ad vitam ducit:* Matth. 7. 14. & viatoribus naturâ incognita. Dilucidè Propheta: *Omnes nos ut ovis erravimus, unusquisque in viam suam nos convertimus.* Esai. 53. v. 6. In eo ergo salus peregrinatorum consistit, quod Deus ipsis peritos, pios atque fideles ὁδηγὸς præfecit, qui viam istam non instituendo duntaxat & exhortando monstrant, sed etiam exemplo præeundo, & velut manuducendo, eos docent, quomodo calcanda sit illa via. Vigilantes & fidos pastores intelligo, quos *ductorum* titulo Spiritus sanctus dignatur, Hebr. 13. 17. qui non tantum auditoribus fidei suæ commissis regiam ad coelum viam monstrant, dicentes: *Hæc est via illa, ite per eam, quum dexteram aut sinistram petetis.* Esai. 30. v. 21. sed etiam primi in viam se dant, suosque in ea ducunt, ab aviis eos & offendiculis præmonent, nihilque eis mandant, quod ipsi promptè, fideliter, & ritè prius non faciant. Paulus Corinthios dehortaturus, *ut sint sine offendiculo & Iudæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei, de semetipso exemplum eos capere jubet: Sicut, inquit, & ego per omnia*

omnibus placeo, non querens meam ipsius utilitatem, sed multorum out servantur. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. 1. Cor. 10. 32. 33. & cap. 11. 1. In militia sæpe Imperatoris ducisve tolerantia atque fortitudo omne laboris tædium atque omnem mortis metum militibus abstergit, qui stationem suam jamjam deserturi videbantur. C. Marium certè Plutarchus scribit cum Metelli legatus esset in bello Jugurthino, militum animos sibi devinxisse, quòd eodem cum illis pane vesceretur, humi inter illos cubaret, & in fossis vel aggeribus ducendis operam communem præstaret, inque periculis ab hoste imminentibus inter primos semper conspiceretur. His enim exemplis adducti milites, illum sibi Imperatorem dari postulârunt, & ipse iisdem postea ad omnes labores atque pericula promptis & strenuis usus est. Eadem est militiæ spiritualis ratio, cujus duces populo suo verbi administros Christus constituit. Timotheo in sacram hanc militiam ascito Paulus, Veteranus dux, inculcat sedulo illud: *Milita bonam illam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam.* 1. Tim. 1. 18. 19. Hoc ipsum sibi singuli Ecclesiarum ministri accommodent, ne de ipsis, quod de Judæorum Scribis, dici possit: *Ligant onera gravia difficultaque portatu, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.* Matth. 23. 4. Summam exemplorum bonorum necessitatem & utilitatem ipsa naturalis ac communis experientia commendat. Ut quis probè in artibus, scientiis & opificiis humanis instituatur, & dexterè negotium aliquod expedire discat, verbis facta, institutioni praxis, & hortationibus exempla jungenda sunt. Præceptores in artibus liberalibus discipulos suos erudituri, regulis & præceptis exempla subjungunt. Opifex manuarius frustra tyrunculum moneret, ut rectè opificium faciat, nisi ipse manu admotâ, rationem illud ritè tractandi præmonstraret. Frustra quoque præceptor scriptorius inculcat,

has

has literas protrahendas, illas contrahendas esse, nisi vel calamo discipulo præeat, vel manum ejus in pingendis literis regat atque ducat. Ita tùm demum optimè & commodè ratio interni & externi divini cultus addiscitur, si non hortationibus duntaxat ad eum homines exstimulentur, sed etiam exemplis edoceantur, quomodo legitime eum Deo præstare debeant. Qui alium ad Dei cultum hortatur, nec exemplo suo ei præit, is rem commendat, quam quum ipse non præstet, impossibilem vel supervacaneam esse satis ostendit. Gnarum hoc Paulo, qui Timotheo non tantùm inculcat illud: *Hæc denuncia & doce*: sed etiam subjicit: *Esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.* 1. Tim. 4. 11. 12. Istam docendi rationem sancti quivis observarunt. Ipse Sanctus sanctorum Christus suis non tantùm dicit: *Petite*: Matth. 7. 7. sed formulam quoque orationis illis præscribit: *Vos ita precamini, Pater noster.* &c. Ibid. cap. 6. 9. Idem animi submissionem nobis commendaturus, non satis habet dixisse: *Quisquis summisserit sese sicut est puerulus iste, is est maximus in regno cælorum.* Matth. 18. v. 4. sed insuper exemplum suum ad imitandum nobis proponit: *Discite à me quòd humilis corde sim.* Ibid. cap. 11. 29. Et ad fraternam charitatem nos exstimulaturus, præceptum & exemplum conjungit: *Præceptum novum do vobis, ut alij alios diligatis: sicut dilexi vos, ut vos etiam diligatis alij alios.* Ioan. 13. 34. Paulus Thessalonicenses ad omni genarum virtutum studium excitaturus, hæc utitur ratione: *Nosmetipsos pro exemplari præbemus vobis ad nos imitandos.* 2. Thess. 3. 9. Unico verbo totum hoc exprimit Petrus, cum pastores monet ut sint *exemplaria gregis.* 1. Epist. 5. 3. Et Apostolis suis dicit pastorum omnium Princeps: *Vos estis lux mundi.* Matth. 5. 14. Uti nocte intempestâ & caliginosâ unus cum face præit, quem reliqui sequuntur: Ita pastorum Ecclesiæ vita instar lucernæ esse debet.

debet, quā auditores in salutis vitæque æternæ viâ ducantur & dirigantur. In eam rem scitè Ambrosius Antistes Mediolanensium, qui necitare & ambrosiâ videtur innutritus, de dignitate sacerdotali, cap. 3. *Quod sumus professione, actione potius quàm nomine demonstramus, ut nomen congruat actioni, actio respondeat nomini, ne sit nomen inane & crimen immane. Ne sit honor sublimis, & vita deformis. Ne sit deifica professio, & illicita actio. Ne sit religiosus amictus, & irreligiosus proventus. Ne sit gradus excelsus, & deformis excessus. Ne habeatur in Ecclesia cathedra sublimior, & conscientia sacerdotis habeatur humilior. Ne locutionem simulemus columbinam, & mentem habeamus caninam. Ne professionem monstremus ovinam, & ferocitatem habeamus lupinam. Ne dignè nobis per Prophetam respondeatur à Domino: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Ergo, fratres, sicut senatorem chlamys ornat, sicut agricultura rusticum, sicut barbarum arma, sicut nautam navigationis peritia, & singulos quosque opifices operis sui qualitas ipsos demonstrat auctores, sic episcopum non aliud nisi episcopalis opera designat: ut ex bono opere magis quàm professione noscatur. Quid dulcius, quid utilius, quàm pastorem, suæ sibi integritatis & vitæ honestè actæ conscium, ingeminare apud auditores posse Apostolicum illud pronunciatum: Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate qui ita ambulant, sicut habetis nos pro exemplari. Philip. 3. 17. Vicissim nihil tristius & inhonestius, quàm ita vitam suam instituere pastores, ut jure ad eos illud Christi de Phariseis ac Scribes applicari possit: Omnia quæ dixerint vobis ut servetis, servate & facite: sed secundum opera eorum ne facite. dicunt enim, & non faciunt. Matth. 23. 3. Sanè qui bene docent, & malè vivunt, fortius alios exemplo ad peccandum alliciunt, quàm bonis hortationibus à peccatis abstrahunt. Quantum verò & quàm execrabile peccatum, peccatorum expulsores, eorum esse*

sua

suasorem? pastorem populi, impositorem? ἰδρυόν, in avia errorum & scelerum homines abducere? mundi lumina, tenebras obducere? speculatorem, cives fidei suæ commissos hostibus prodere? Eccur peccatum filiorum Eli, sacerdotali munere ad sua scelera & libidines abutentium, magnum valde fuit in conspectu Jehovæ? Spiritū sanctū audite: Quia spernebant homines munus Jehovæ. 1. Sam. 2. 17. Nimirum Israelitæ, tam effræni ministrorum Dei licentiâ, à cultu Dei, & reverentiâ illius abstrahabantur. Quod ipsum Eli, pater nimis in filios suos indulgens, eis exprobat, dicens: Quare facitis res hujusmodi? ut ego audiam sermones malos de vobis à toto populo, sermones istos? Nequaquam filij mei: non enim bona est ista fama quam ego audio, vos avertere populum Jehovæ. Ibid. vers. 23. 24. Hoc nomine Paulus Judæorum Doctores, Scribes ac legisperitos graviter perstringit. Ecce, inquit, tu cognominaris Iudæus, & acquiescis in lege, & gloriaris in Deo. Et nosti ejus voluntatem, & exploras quæ discrepant, institutus ex legis auditu. Confidisque te viam ducem esse cæcis, lucem eorum qui sunt in tenebris. Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quod habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege. Tituli sanè splendidi! Verùm enim verò, dum hos sibi arrogabant Scribes, perinde faciebant, ut magnates illi, qui earum quoque regionum se dominos nuncupant, in quas non modò nil juris obtinent, sed nec pedem inferre audent. Atque ita tituli verè tituli, imò nil nisi tituli erant, h. e. tituli sine re, adeoque inanissimi & vanissimi. Id quod Apostolus evidenter ostendit, subjiciens: Qui doces alium, te ipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris? qui dicis non machandum, macharis? qui abominaris idola, sacrilegium admittis? quidē Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum afficis contumeliâ? Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes. Rom. 2. 17. — 24. Nec desunt, prohi dolor! hodie pastores,

H

qui

qui gregi Dominico, varia & turpia scandala præbent, dum sacra negligenter & frigide tractant; impure ac flagitiose vivunt; fræna peccatoribus laxant; turpiter lucrum affectant; oviculas morbo affectas non confirmant, ægrotas non curant, contractas non obligant, depullas non reducunt, peruntesque non requirunt; vi in gregem & per sævitatem dominantur, ac nudo duntaxat pastorum titulo superbiunt.

Denique *parentes* ne offendicula liberis & domesticis suis obijciant, sed iis potius pietatis & omnigenarum virtutum exemplo præluceant. Nam ut in via mandatorum divinatorum progredi possint liberi, vestigiis paternorum exemplorum opus habent. Malis exemplis liberi corrumpuntur. Neq; ibi consistunt exempla, unde cœperunt. Non ad rationem, sed ad similitudinem vivunt liberi: non ratione componuntur, sed consuetudine abducuntur. Horrendum peccatum, si liberos malo exemplo corrumpant atque pervertant parentes, quos Christo lucrifacere, & ad Deum adducere debebant. Duplici poenâ isti offendiculorum anthores digni sunt, tum propter peccata commissa, tum propter scandalum liberis suis datum. Quàm verò hoc turpe est, atque damnosum, tam pro pudor! frequens multisque parentibus familiare est. Nomen Dei temerè usurpant; obscænis, fescenninis & fædis sermonibus assuescunt; liberos peccantes diris imprecationibus execrantur; cætus Ecclesiasticos negligunt vel deserunt; invidiâ, odio, iracundiâ æstuant; genio indulgent; proximum per fas & nefas expellunt; calumniis, obrectationibus & falsis testimoniis innocentibus onerant; aliisque immanibus vitiis se contaminant. Immanissimum & fœdissimum monstrum diceres parentem, qui verbis filium ad ebriositatem, scortationem, furtum, aliaque flagitia hortaretur: at si ipse peccatis his indulgeat, multo efficacius filij, animum malo exemplo movet, quàm nudâ

nudâ præceptione. Exempla fortius movent, quàm verba. *In actionibus humanis minus creditur sermonibus, quàm operibus.* Aristot. lib. 10. Ethic. De nihilo non est vetus illud, & in sancto Spiritus grammatophylacio usurpatum proverbium: *Qualis mater, talis filia ejus.* Ezech. 16. 44. De Nerone Cuspinianus in vita ejus: *Nero Caesar filius fuit Domitij Ænobarbi, scelestissimi viri, & Agrippinæ Germanici filiae, tam infelici geniturâ editus in lucem, ut pater Domitius ex se atque Agrippina, nihil quicquam nisi detestabile in perniciem Reipubl. posse nasci, apèrte fateretur.* Uti ex squilla non nascitur rosa, neque imbellis columba ferocem progenerat aquilam: Ita rarissimè ex malo patre bonus filius. Mali corvi, malum ovum. Ex vipera rursum vipera nascitur. De Nadabo rege Israelis, Jeroboami impij patris, impio filio, historia sacra: *Fecit quod malum videtur in oculis Jehovæ, ambulans in via patris sui, & in peccato ejus, quo ad peccandum induxit Israël.* 1. Reg. 15. 26.

Hic desino, ac Concionem voto Judæ Apostoli obsequio, quod exstat versibus vicesimo quarto & vicesimo quinto Epistolæ ejus: *Ei qui potest nos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpato cum exultatione: Id est, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria esto & magnificentia, robur & authoritas, & nunc & in omnia secula.* A M E N.

CONCIO TERTIA

IN

MATH. XVIII. vers. 6.

*Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis
istis qui in me credunt, prastiterit ei ut
spendatur mola asinaria in collo ejus, ac de-
mergatur in profundo maris.*

Uum olim Samuel, Sacerdos sanctissimus & Iudex integerrimus, Dei jussu, unum ex filiis Isai regem Israelis, rejecto jam Saule, uncturus & consecraturus esset, & verò Samuel oculos in Eliabum, filium natu maximum, conjecisset, Deus, cui secus visum, edixit ei: *Ne respicito ad speciem ejus; aut ad altitudinem stature ejus, nam respui eum: non enim specto quod spectare solet homo. nam homo spectat quod est ob oculos, sed. Iehova spectat quod est in animo.* 1. Sam. 16. 8. Nimirum hoc illud est, quod alibi de se Iehova affirmat: *Non sunt cogitationes meae ut cogitationes vestrae, neque ut via vestrae viae meae, dictum Iehovae: sed ut alti sunt cali supra terram; ita altae sunt viae meae supra vias vestras, & cogitationes meae supra cogitationes vestras.* Esai 55. 8. 9. Homines in fronte oculos gerunt, nec unam vice ea quae antrorsum & retrorsum sunt, intueri possunt. At Deus antè & retrò plenus est oculorū. Apoc. 4. 6. Verissimè ut dixerit Paulus: *Non est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imò omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus quicum nobis est negotium.* Hebr. 4. 13. Sol est Deus; lux est. Ioan.

IN MATH. XVIII.

61

Ioan. 1. vers. 4. Ut verò quae ad Solem exposita sunt, omnibus sunt conspicua: Sic oculis Dei omnia nuda sunt & intimè patentia. Quid? quod oculi Domini altissimi Sole millies lucidiores sunt, qui inspiciunt omnes vias hominum, & considerant in partes occultas usque. Sirac. 23. 25. 26. Homines aliorum facta vident, & sermones eorum audiunt; at in cor eorum non introspiciunt. Aliter Deus. Is non tantum ait: *Novi opera tua.* Apoc. 2. 2. Neque verissimè duntaxat alibi de se pronunciat: *An Deus è propinquo sum ego? dictum Iehovae; ac non Deus è longinquo? An delitescere potest quisquam in latebris, ut ego non videam ipsum? dictum Iehovae: annon ocelos & terram ego impleo? dictum Iehovae.* Jerem. 23. 23. 24. Sed & ipsum cor hominis, ita malitiā, infirmitatibusque & ignoratione abundans, ut neque aliis notum esse possit, neque ipsum sibi, penitissimè scrutatur atque cognoscit. Ipse loquatur: *Fraudulentum cor ipsum supra omnia, & mortiferum est, quis cognoscat ipsum? Ego Iehova scrutator cordis, probator renū: idque ut dem cuique secundum vias suas, secundum fructū actionum suarum.* Jer. 17. 9. 10. Atque hinc est, quod longè secus de hominibus eorumque actionibus judicat, atque mortales. Ex veritate omnia aestimat: & (ut verbis Pauli utar) *judicium ejus secundum veritatem est.* Rom. 2. 2. Homines ex aliorum indicio, relatione & testimonio, judicium de proximo ferunt, adeoque saepe falluntur. Non ita Deus. Novit omnes: nec opus est ut quisquam ei testetur de homine. ipse enim scit quid sit in homine. Ioan. 2. 24. 25. Homines ex aspectu judicant: Deus fontem ipsum omnium cogitationum, actionum & sermonum, cor, inspicit atque examinat. Hominibus impenetrabilis & invisibilis est cordis abyssus. Rotundè Paulus: *Quis hominum novit ea quae sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo?* 1. Cor. 2. 11. Lazarus mendicissimus oculis mundi inhonoratus, contemptibilis, & vilis est; contra dives Epulo, magnus, honoratus, & felix. Deo abo-

minationi est Epulo; apud Deum acceptissimus & gratissimus Lazarus, Luc. 16. Homines fide infirmi, fortunæ tenuioris, spiritu pauperes, demissæque de se sentientes, & in oculis suis parvi, contemptim à mundo & vilissimè habentur, *tanquam purgamenta mundi*, Apostolo teste, *facti sunt, & tanquam omnium ramentum nunc usque*. 1. Cor. 4. 13. Contrà Deus magni illos æstimat. *Submissis dat gratiam*. 1. Petr. 5. 5. *Erigit è pulvere tenuem, è sterquilinio elevat egentem*; canente Davide Psal. 113. 7. *Extollit humiles*; succinente Mariâ *theotokos*. Luc. 1. v. 52. Exstimant impii, quicquid injuriarum piis, humilibus, infirmis, pusillis inferunt; id totum à Deo negligi: quin & in apertum Dei & submissorum animo contemptum prolapsi, ferreo ore dicunt: *Quomodo cognosceret hæc Deus? aut quomodo esset notio horum in excelsis?* Psal. 73. 11. Longè secus Christus, hic. Disertè & graviter affirmat, *eis qui offendiculo fuerint uni ex parvis in ipsum credentibus, præstare ut mola asinaria suspendatur in collo eorum, ac demergantur in profundo maris*. Nempe gravior poena iis qui offendiculo fuerint parvulis parata est, quàm ea est quæ hîc commemoratur. Nuper ipsam Christi dehortationem interpretatione nostrâ illustravimus, ac parvis offendiculum non esse objiciendum, dilucidè demonstravimus: jam porro rationes gravissimas, dehortationi subjectas, expendemus. Harum

1ma sumpta est à causa impulsiva: *Qui in me credunt*.

1^a Ab effectu noxio: *Præstiterit ei ut mola asinaria &c.*

Faxit Dominus Jesus, ut quàm hæc hortatio nobis omnibus utilis est atque necessaria, tam ea corda nostra feriat. *AMEN.*

RATIO

RATIO PRIMA.

à causa impulsiva,

EXprimitur hisce verbis: *Qui in me credunt*. Atqui credentibus in Christum nemo offendiculo esse debet: quin potius *fide infirmi assumendi sunt*. Rom. 14. 1. Ergone, inquires, impunè offendiculum præbere licet alijs, qui non sunt parvi, nec in Christum credunt? absit. Christiani nulli, sive is credens sit, sive incredulus, minimus vel maximus, firmus vel infirmus, puerulus, aut adultus, vitâ, factis, verbisve scandalum ponere debent. Paulum audi: *Estote sine offendiculo & Iudeis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei*. 1. Cor. 10. 32. Quod verò sanctus Apostolus alios docuit, id ipsum exemplo demonstravit: *Nullam, inquit, ulla in re præbemus impingendi causam, ne vituperetur ministerium*. 2. Cor. 6. 3. Mundi lumina sunt Dei filij: quorum aures animique perpetuò circumsonare debent hortatu Apostolico: *Estote inculpati & simplices, Dei, inquam, filij inculpati in medio gentis prave ac perversæ: inter quos homines splendetis ut facies in mundo*. Philip. 2. v. 15. Toto animo omnique studio in id incumbere tenentur pii, ut fide ac pietate suâ impios atque incredulos Christo lucrifaciant. Ab hac causa Christus clamat: *Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui est in celis*. Matth. 5. 16. Aliud animum Christus intendit. hæc ratione nostræ vult mederi superbæ, quæ scandali perpetrandi causa esse solet: dum videlicet *pusillos in Christum credentes*, tanti non esse faciendos arbitramur, ut propter eos quicquam vel fieri vel omitti debeat. Quinam verò parvissimi sunt, *qui in Christum credunt?* Lutherani per eos intelligunt infantes piorum, quibus omnibus fidem in Baptismo & pœcem dari ajunt: Quod falsum. Testatur enim Scri-

ptura sacra, infantes non cognoscere discrimen boni & mali, Deuter. 1. vers. 39. *non nosse discrimen inter dexteram suam & sinistram suam.* Ion. 4. 11. Adeoque actuali intelligentiâ & cognitione carent; quam tamen fides actualis, tanquam notitia rerum credendarum, necessariò supponit. Adhæc si fide actuali præditi essent infantes, ea ortum duceret, vel ex auditu verbi divini, vel ex internâ revelatione immediatè à solo Deo factâ. At verò neutrum admitti potest. *Auditus enim verbi, ex quo fides est,* Rom. 10. 17. exigit intelligentiam, & attentam considerationem cum reverentia conjunctam, cuius infantes per ætatem nondum sunt capaces. Sed nec posterius admitti potest. Nam si ex immediata Dei revelatione fides oriatur, modus ille patefactionis extraordinarius erit, atque ob id rarissimus. Si verò omnes piorum infantes habeant fidem ex tali revelatione, modus jam ille patefactionis erit ordinarius, adeoque frequentissimus: sicque duo diversa erunt media conferendæ fidei. Sed nec cum illis facimus, qui infantes in Baptismo fide parentum justificari contendunt. Nam si ita se res haberet, sequeretur necessariò, aut justificationem non esse unum & individuum actum: aut verè justificatum aliquem non esse efficaciter vocatum: aut denique justificationem præcedere vocationem: quæ omnia absurda sunt. Ratio connexionis patet. Nam ubi semel per fidem parentum justificati sunt infantes, atque ex sententia justificationis peccatorum omnium remissionem obtinuerunt, accedente propriâ fide, rursus justificarentur, præsertim quum stet illud Prophetæ: *Iustus ex fide sua vivet.* Habac. 2. vers. 4. Cui consonant illa Christi, tum ad Paralyticum: *Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua.* Matth. 9. v. 2. tum ad Centurionem Capernaumicum: *Vt credidisti fiat tibi.* Ibid. cap. 8. v. 13. Si hoc negent adversarij, utique fides eorum propria superveniens esset supervacanea, quum nulla sit condemnatio ijs qui jam sunt in Christo

Christo Iesu. Rom. 8. 1. cuiusmodi sunt justificati. Adhæc sequeretur justificatum aliquem non esse efficaciter vocatum, quum nulla vocatio efficax esse queat sine mentis renovatione per fidei habitum. Est enim terminus vocationis ipsa fides. Atque sic unus ex annulis aureæ catenæ salutis rumperetur & tolleretur: *Quos Deus vocavit, eos etiam justificavit.* Rom. 8. 30. Denique ex hoc sequeretur, justificationem priorem esse vocatione, si ex fide parentum infantes justificentur. Nam fide propriâ donantur, cum jam adoleverunt: quæ tamen fides nemini nisi in & ex vocatione efficace contingit. Certè quum vocatio sit mutatio & translatio hominis ex statu miseræ & corruptionis, in statum gratiæ; illi qui semel ex fide parentum justificati sunt, non amplius transferri possunt ex statu miseræ ad statum gratiæ, ut qui per justificationem jam in statu gratiæ sint constituti.

Christus de ejusmodi parvis in se credentibus loquitur, quibus offendiculo aliquis potest esse, h. e. qui malis dictis aut factis à fide & recto pietatis cursu averti possunt: quod in infantes non cadit, quum actuali intelligentiâ nondum sint præditi. Neque tamen infantes Christianorum propterea incredulis seu infidelibus accensemus. Nam donati sunt Spiritu sancto, qui fidei est author, unde *Spiritus fidei* cluet, 2. Cor. 4. v. 13. & *fides fructus Spiritus* expresse appellatur. Gal. 5. 22. Quamvis ergo nondum credant infantes *εὐαγγελία*, ut adulti; *δυνάμει* tamen credunt, propter Spiritum sanctum fidei effectorem habitantem in eis. Esse autem infantes fidelium Spiritu sancto præditos; negari ab ijs, qui micam sanæ mentis & veræ pietatis habent, non potest. Quid clarius, quid nervosius illo Pauli testimonio: *Quod si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.* Rom. 8 v. 9. Atqui infantes sunt Christi; qui illis à se servatis, vitam æternam adjudicat. Ipsum os veritatis audite: *Sinite,* inquit,

inquit, *puerulos venire ad me, & ne prohibete eos. talium enim est regnum Dei.* Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingrediatur. Marc. 10. v. 14. 15. Adhæc in federe gratiæ continentur infantes, quod Deus cum fidelibus ipsorum parentibus, atque aded cum ipfismet iniit. Loquitur formula federis: *Stabilio* (verba sunt ipsius Dei) *fedus meum inter me, & te, ac semen tuum post te per ætates suas, ut fedus sit perpetuum: me esse tibi Deum, & semini tuo post te.* Gen. 17. 7. Nec aliter Petrus, summam istius federis repetens: *Vobis facta est promissio, & liberis vestris, & omnibus longè post futuris, quoscunque videlicet advocaverit Dominus Deus noster.* Act. 2. 39. Quapropter ut inter bestias rationis expertes non sunt censendi infantes recens nati: nec inter steriles arbores arbusculæ primùm plantatæ, & bonos fructus suo tempore prolaturæ: Ita nec infantes federatorum Dei in numerum infidelium referendi sunt, sed fidelium, utpote suo tempore credituri. Sic Mahumetanos & Iudæos nuncupamus, non solùm adultos, sed etiam infantes eorum, etiam si per ætatem nondum intelligant, in qua fide sint, nec sciant quis fuerit Mahumetes, aut quis sit Iudæus. Nec dubium est, quin infantes pro ætatis suæ modulo à Spiritu sancto regenerentur. Ideoque sancti appellantur. Clarissimè Apostolus: *Si radix sancta est, etiam rami.* Rom. 11. 16. Rursus simili sermonis limpидitate: *Liberi vestri sancti sunt.* 1. Cor. 7. 14 De Ieremia Deus: *Quum nondum, inquit, prodiisses ex vulva, sanctificavi te.* Ierem. 1. 5. De Joanne Baptista Lucas Evangelista: *Et factum est ut audiret Elisabetha salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabetha.* Luc. 1. 41. Nempe ita de eo prædixerat Angelus Domini: *Spiritu sancto implebitur etiam à ventre matris suæ.* Luc. 1. 15. A diverticulo ad textum redeo. *Parvi in Christum credentes sunt;* 1. Etate tales, qui annos non multos nati, non-

nihil

nihil fide in Christum imbuti sunt. Talis *puerulus* hic. Commemorat enim Evangelista, eum *advocatum esse, & à Christo constitutum in medio Apostolorum.* Matth. 18. vers. 2. *Advocatum venire, & in medio discipulorum stare posse,* certè non est ejus pueri, qui omnino sit infans. Et quum res hæc gesta sit Capernaumi, in ædibus Petri, in quibus Christus sæpenumero comparuit & aliquandiu commoratus est, ipsamque Petri socrum in lecto projectam ac febricitantem miraculosè sanavit; credibile est, puerum hunc in fide Christi nonnihil institutum fuisse, quantum per ætatem licuerit. In horum credentium puerorum censu fuerunt illi de quibus Matthæus: *Quum viderent primarij Sacerdotes & Scribæ miranda illa quæ fecerat Iesus, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna filio David, indignati sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicant? Iesus autem dixit eis, Etiam nunquam legistis, ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* cap. 21. 15. 16. Jam ista acclamatio puerilis annon egregiam referebat de Christo fidem? Talis pusillus Timotheus exitit, de quo Paulus: *Tu à puero sacras literas nosti, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Iesu.* 2. Tim. 3. 15. Et hoc quoque de puerulis dici potest; quibus Ioannes scribit: *Scribo vobis, pueruli, quoniam nostis Patrem.* 1. Ioan. 2. v. 14. Erant enim hi liberi Christianorum, atque ideo instituti in fide Christi, ac certè tales, quibus scribi potuit. Ac experienciâ magistrâ scimus, sæpe pios quosdam puerulos verâ firmâque fide Christo adhærescere, in afflictionibus efficaciori se solatio ex Dei verbo erigere, ac solidiori tolerantia morborum vim & angores cordis superare, quàm multos senes. 2. *Credunt quoque in Christum alij parvuli.* Sunt parvuli affectu & iudicio proprio, humiliter de seipsis sentientes. Samuel ad Saulem dicit: *Nonne quum parvulus videbaris in oculis tuis, caput tribuum Israelis fuisti, & unxit te Iehova in regem super Israel?*

1. Sam. 15. 17. Verum quum insignis hypocrita fuerit Saul, evidentiora exempla afferam. Quam parvus in oculis suis fuit Salomon, Regum omnium, quos unquam usquamque Sol contuitus est, sapientissimus & splendidissimus? Nunc, inquit, *Iehova Deus mi*, tu constituiisti me servum tuum regem loco Davidis patris mei: quamvis ego puer parvus nesciam procedere & redire. 1. Reg. 3. 7. Sic de se Jeremias, divinitus ad Propheticam functionem vocatus: *Ah ah Domine Iehovi, ecce nescio loqui; nam puer sum*, ac proinde ad verba tua proloquenda infantissimus, & præstanda infirmissimus. Jerem. 1. 6. Sunt etiam parvuli aliorum existimatione: uti plerumque pii ac credentes, parvi & contemti esse solent in oculis mundi. Paulus eos nuncupat, *Stulta mundo, infirma mundi, ignobilia in mundo, & pro nihilo habita*. 1. Cor. 1. 27. 28. Sunt denique parvi & infirmi in fide atque pietate. Atque de his infirmis Christianis in ipsum credentibus non offendendis Christus propriè hîc loquitur: quemadmodum & Paulus de iisdem vitio nostro non scandalizandis, sed potius assumendis & ædificandis, prolixè disputat Rom. 14. & 15. capp. Nimirum uti prudens œconomus in domo dispensat dimensum cibariorum & laborum: Ita Deus cœlestis Pater familias fidem. Neque enim omnibus & singulis suis domesticis æquali mensurâ fidem admetitur. Paulus sapere nos jubet ad *sobrietatem*, prout cuique Deus *partitus est mensuram fidei*. Rom. 12. 3. Deus nonnullis *quinq; talenta*, aliis *duo*, quibusdam *unum*, ad negotiandum ex eis *tradit, unicuiq; secundum ipsius facultatem*. Matt. 25. 15. Hunc firmâ, illum infirmâ: hunc magnâ, illum parvâ fide donat. Paulum tantâ Deus fide coronavit, ut triumphum hunc lætissimum ex omnibus inimicis & adversis agat: *Mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque angelos, neque principatus, neque potestates, neque presentia, neque futura, neque sublimitatem, neq; profunditatem, neq; ullam rem aliâ conditam posse nos separare*

rare

rare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Rom. 8. 83. 39. Contrâ pater Lunatici suspirat, & flebile illud ingeminat: *Credo, Domine: succurre incredulitati meæ*. Marc. 9. 24.

Ulus I. ad *parvulus*.

Q Uam chara nobis est animæ salus, tam studiosè cavemus, ne uni ex parvis in Christum credentibus offendiculo simus. Neum quidem; Etenim ne unica quidem anima cunctis totius mundi opibus redimi potest. Unius parvuli salus, pretiosior est omnibus terrenis thesauris. Etiam qui minimus in nostris videtur oculis, Dei est filius, Christi frater, sancti Spiritus templum, & hæres regni cœlestis. Quare quisquis offendiculum illi objicit, eumque malo exemplo à fide, ac consequenter à Deo & salute avertit, gravissimè in Deum Trin-unum peccat, ejusque peculium perdit. Viva fides animæ est oculus, quo Christum, justitiæ Solem salutisque authorem, omnes in ipsum credentes, ad salutem intuentur. *Conspicere Filium Dei, & in eum credere*, in Spiritu sancti grammatophylacio æquipollent. Ioan. 6. 40. Væ ergo illis, qui malis exemplis oculum isthunc parvulis eruunt, obseurant, obnubilant, eosque excæcant, quominus Christum rectè intueri possint. *Oculum lædenti pro oculo læso, ex lege talionis, Deus jussit lædi & erui*. Exod. 21. 24. Ergo in æternas conjicientur tenebras, omnique felicitatis & lætitiæ luce privabuntur, qui offendiculum parvis in Christum credentibus ponentes, oculum fidei eis eripiunt, vel saltem inobscurant. Fides est pes animi, quo ad Christum pergunt pusilli. unde *per fidem ambulare* dicimur. 2. Cor. 5. 7. Inhumanam igitur crudelitatem in pusillos exercent, qui offendiculum eis in via mandatorum Dei objiciunt, ad quod impingant aut labantur, sive dicis illud, sive factis faciant. Manus cordis est fides,

quâ pusilli Christum apprehendunt & tenent. Quare impu-
ne non ferent, qui manu hac spirituali eos truncant. Evi-
gilate, animumque advertite parentes, præceptores, pasto-
res, magistratus, & quotquot alijs facem fidei atque pietatis
præferre tenemini. Quoties accidit ut pueri & adolescen-
tes præclara fidei, modestiæ & timoris Dei specimina edant,
ac in spem optimam natos se esse reapse ostendant, strenue-
que in via virtutis pergant? Verum ubi vident parentes,
præceptores, aliosque sibi præfectos ebrietati, adulterio,
scortationi, turpiloquio, otio, fraudibus, mendaciis, Dei,
verbi veritatis ejusque ministrorum contemptui, aliisque
sceleribus deditos atque occupatos esse; graviter fides ipso-
rum quassatur, cursus impeditur, quin & vitiorum viam fa-
cilè ingrediuntur. Eapropter monito Paulino parentes, *ad
humiles nos & humilia demittamus.* Rom. 12. 16. Cui com-
modè & illud ejusdem Apostoli attexo: *Debemus nos, qui fir-
mi sumus, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere
nobis ipsis.* Ibid. cap. 15. 1. Hortatum suorum memor Pau-
lus, de se pronunciat: *In omnibus ostendi vobis oportere sic labo-
rando suscipere infirmos.* Act. 20. 35. Exemplo Christi Ser-
vatoris, ne arundinem quassatam fidei eorum, quorum nobis
cura delegata est, frangamus: sed potius fidei, pietatis, ac vir-
tutum bono exemplo erigamus, confirmemus, sustentemus:
Ellychnium fumigans fiduciæ ac probitatis infirmorum *ne ex-
stinguamus*: sed consolationis, exhortationis, fideique &
pietatis exemplo, ceu oleo infuso, accendamus & fovea-
mus, ac tanquam emunctorio, mundemus. Esai. 42. 3.

Ufus II. ad παρακλήσιν

Solidum hîc & efficax solatium habent pusilli & infirmi
fide, quo sustentare se possunt, ne conscientia imperfe-
ctionis & imbecillitatis suæ opprimantur. Non fastidit ne-
que

que abjicit Deus pusillos, sed assiduam atque sollicitam pro-
eis curam gerit. *Credunt enim in Christum.* At oculi ipsius spe-
stant ad fidem. Jerem. 5. 3. Strictim Apostolus: *Fieri non potest
ut absq; fide quisquam Deo sit gratus.* Hebr. 11. 6. Fides vera il-
la nuptialis vestis est, quâ induti cum Christo accumbunt,
& æternum servantur. De quo ne quis ambigat, ipsum Ser-
vatore[m] testem sisto: *Quisquis credit in Filium Dei, non perit,
sed habet vitam æternam.* Ioan. 3. 16. Nec obstat fidei exigui-
tas atque infirmitas, ac regenerationis imperfectio. Nam ex-
igua & infirma fides, dummodo vera illa sit atque sincere,
totum Christum cum omnibus ipsius beneficiis apprehendit:
quemadmodum æquè puer aureum nummum languidâ & imbecilli manu tenet, atque adultus validâ, licet
non ita firmiter: Et qui oculum habet vitiatum, non minus
solem videt, atque visu valentissimus aliquis. Equidem
sacra Scriptura nuspiam dicit, eum duntaxat qui magnâ at-
que firmâ fide credit, servatum iri, sed simpliciter: *Quisquis
credit in Filium, habet vitam æternam.* Ioan. 3. vers. 36. Imò ut
ἐλγὸν πείσῃς animum addat, & hoc disertè ex ore Christi affir-
mat: *Amen dico vobis, si habeatis fidem quantum est granum si-
napi, dicetis huic monti, Transgreditor hinc illuc: & demigrabit:
& nihil impossibile vobis erit.* Matth. 17. vers. 20. Nimirum
uti granum sinapi æquè perfectè est substantia, atque
granum hordei, filiginis, tritici, aliorumve majorum
leguminum: Ita exigua fides non minus vera fides,
quàm magna. *Majus & minus non variare speciem*, tritum
atq; celebratum in scholis philosophorum est axioma. Ho-
mines tam brevis quàm procera staturæ ex æquo naturam
& definitionem hominis participant. David adolescens bre-
vis staturæ, itidemque Zacchæus staturâ parvus, & Goliathus
gigas monstrosæ magnitudinis, non aliter, quàm homines, di-
stinguuntur quàm gradibus quantitatis. Ita fides languida
& firma, parva & magna, non est diversa specie fides, sed
eadem

eadem, & differt tantum modis seu gradibus. Aliud est rei essentia, aliud eidem accidens quantitas, quæ illa manente, variare potest. Exigua fides, vera quoque est fides, dum modo in unum Christum feratur, nec ab eo aberret. Ac proinde non minus obtinet, quod ad reconciliationem cum Deo, remissionem peccatorum & vitam æternam, quam fides firmissima, licet non ita efficaciter intus Deum propitium semper sentiat, ac cum varijs dubitationibus colluctetur. Annulus aureus, cui insertæ sunt gemmæ pretiosissimæ, vel insignis aliquis thesaurus, suum non amittit pretium, vim & efficaciam, sive ipsum ferat & habeat hominum maximus, uti ipse Simson, vel minimus, ut Samuel puer. Neque à magnitudine ejus, qui illum possidet majorem pretij ac virtutis capit quantitatem, nec exiguitate ejus qui illum obtinet, quicquam derogatur annuli vel thesauri dignitati atque pretio. Nobilitas, inquam, possidentis annuli pretium non nobilitat, nec ignobilitas obtinentis facit vilescere thesauri allicujus amplitudinem. Ita eadem est ac manet vis, idemque pretium thesauri, quem amplectitur & obtinet fides, sive infirma illa sit, sive firma. Thesaurus autem & gemma pretiosissima palæ fidei inclusa, est Christus Jesus, ejusque sacrosanctum meritum, cum omnibus donis & bonis salutiferis. Hæc gemma sive fide apprehendatur & gestetur exigua, sive magna & firmâ; suam tamen sibi servat dignitatem atque virtutem, quæ fidei imbecillitate non infirmatur, nec magnitudine amplificatur. Quemadmodum iterfacientium ad emporium alij ætate fessi, alij itinere defatigati, alij virium imbecillitare aliâ affecti, tardius progrediuntur; alij verò ætate vigentes, firmi, & celeres, periodum viæ suæ citius conficiunt, & tandem tamen omnes ad eandem metam perveniunt: Eodem modo non tantum ij, qui ætate & viribus fidei robustiores præcellunt, sed etiam ipsi infirmi fide, onerati, defatigati, in cursu aliquoties labantes, ad cœlestem

stem æternæ vitæ patriam pertingunt. Imbecilles quidem per varios calus, & obscurius, at fide Christi robusti evidentijs & majori cum fructu procedunt. Quod verò virium infirmæ fidei deest, id divina potentia explet. Ideo Paulum suæ sibi infirmitatis conscius, illicque ingemiscentem, Deus læto hoc & solido erexit solatio: *Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur.* 2. Cor. 12. 9. Parentum terrenorum ea est *εὐνοία*, ut debiles, ægrotos, adhuc lactentes infantes, quorum manus, pedes, & cætera membra nondum sunt firmata, non abjiciant & repudient, sed præ reliquis firmioribus & adultioribus liberis vehementiore amore amplectentur, sollicitudine majore curent, in oculis & delicijs habeant, gestent, manu ducant, ac cum illis lusitent. Deus verò ipse se nomine non *Patris* duntaxat, Malach. 1. 6. sed etiam *Matris* insignivit. Esai. 49. v. 15. Quanto Deus infinitior, tanto major & perfectior paternus ejus in nos amor, materna tanto ardentior *εὐνοία*. Ipsum audite: *Quid se dicat Tzijon, dereliquit me Iehova, & Dominus oblitus est mei: An oblivisci potest mulier fetus sui, ut non misereatur filij uteri sui? etiam hæc oblivisci possint, tamen ego non obliviscar tui.* Ibid. Matres foetus suos portant, cum per primæ ætatlæ teneritudinem incedere nondum datur. At Deus per omnes ætatis gradus, ad extremam usque senectam, eadem benignitate suos complectitur, & sempiternâ clementiâ fovet. Huc respiciunt isthæc: *Auscultate mihi domus Iacobi, totumque residuum domus Israël; qui bajulamini inde ab utero, qui gestamini inde à vulva: & usque ad senium ego idem, & usque ad canitiem ego portaturus sum: ego feci, & ego gestabo, ego inquam, portaturus sum & erepturus.* Ibid. cap. 46. v. 3. 4. Summâ, quum majori sollicitudine & curâ imbecilles Dei filij indigeant; patris amorem & partes utique non deponit, sed imbelles suos filios habet commendatissimos. Quod ipsum dilucidè Regius Vates expressit: *Vt misereretur pater filiorum, misereretur Iehova*

Iehova timentium ipsum. Nam ipse novit fignentia nostrum, merito pulverē nosse. Plal. 103. 13. 14. Nos interea votum nostrum Apostolico jungamus, ac identidem ingeminemus illud: Domine, adauge nobis fidem. Luc. 17. 5.

SECUNDA RATIO,
ab effectu noxio,

EXponitur hisce verbis: *Præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.* Homines in omnibus suis sermonibus atque actionibus invigilant & inserviunt commodis; damnum, quoad ejus fieri potest, evitant & avertunt. Huc ergo animos auresque advertite scandalorum authores, ac quàm horribilis & cruciabilis vos poena maneat, diligentius paulo expendite. Ipsum veritatis os, Christus Jesus, qui & Iudex vester futurus est, sic intonat: *Præstiterit ei &c.* Argumentum hoc sumptum est à poenæ magnitudine, æterno videlicet exitio, habetque *ὕψιστον* poenarum futuri iudicii, & præsentis seculi. Et ut illas atrocissimas esse indicet, sumit ex hoc secundo dirissimum poenæ genus, videlicet submersionem in aqua, quod respectu infernalium poenarum leve sit. q. d. Tolerabilius esset scandalorum authoribus atrocissimum submersionis supplicium in hoc mundo sentire, quàm æternas poenas apud inferos experiri. Duo hinc distinctè & sigillatim breviter perstringemus & attingemus: I. Quale hoc supplicium fuerit, explicabimus. II. Cū eternis illud poenis comparabimus. 1. Quod ad *supplicium ipsum*; illud exprimitur, & ex modo agendi illustratur. Ac *supplicium* quidem in eo consistebat, quod facinorosi in *profundo maris demergebantur. Submersionis in mari* atrocissimum fuit supplicij genus, de quo Hieronymus ad hunc locum: *Quod dixit Christus: Expediit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus; secundum ritum provēnte ejus*

ejus loquitur: quo majorum criminum ista apud veteres Iudeos poena fuerit, ut in profundum ligato saxo demergerentur. Tale supplicium crudeles & perfidi Ioppenses, præter eorum meritum, sumserunt de Iudæis, quod ex autore libri secundi Machabæorum transcribere haud pigebit: *Ioppenses hoc tam impium facinus consummaverunt, quod hortati Iudæos qui secum habitabant ut cum uxoribus liberisque in scabhas à se comparatas conscenderent, quasi nulla adfuisset contra eos animorum diritas. Quum illi ex communi civitatis decreto acceperent legem, ut pacem colere volentes & nullam habentes suspicionem, submergerent eos scaphis in altum proVectos, qui ducentis non erant pauciores. Idem etiam Iamnienses perficere voluerunt in Iudæos inquilinos. cap. 12. v. 3. 4. 8.* Ita piratæ captos à se submergere solent. Hispani sanguinarii & truculenti, Anno 1572. occupatâ Zutphaniâ, circiter quingentos innoxios incolas, de ponte præcipitatos, in Isala fluvio submerferunt. Petr. Bor. lib. 6. Histor. Belg. fol. mihi 303. Tale quippiam in parricidij poena fuit constitutum, quo aliquis nefariè occiderat parentes, avum, aviam, fratres, sorores, filium, filiam, patrui, amitam, nurum, generum, uxorem, aliosque cognatione aut affinitate junctos. Lex ab Imp. Constantino Aug. lata ita sonat: *Si quis parentis, aut filij, aut omnino affectionis ejus quæ nuncupatione parricidij continetur, fata properaverit, siue clam, siue palam id nefus fuerit, poenâ parricidij puniatur: & neque gladio, neque ignibus, neque ulli alij solemnî poenæ subjugetur, sed insutus culeo cum cane & gallo gallinaceo, & viperâ & similia, & inter eas ferales angustias comprehensus, serpentium contuberniis misceatur: & ut regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare, vel in amnem projiciatur: ut omni elementorum usu vivus carere incipiat, & ei cælum superstiti, terra mortuo auferatur.* Codic. Lib. 9. Tit. 17. de ijs qui parentes vel liberos occiderunt. Adscribam hinc quoque ea quæ Alexander ab Alexandro, jurisperitus Neapolitanus, & genialium dierum

Author, de hoc submersionis supplicio tradit lib. 3. cap. 5. *M. Maleolus matre interempta, Romanorum primus parricidij damnatus, insutus culeo in mare precipitatus fuit. L. deinde Hostius, post secundum Punicum bellum, parricidij in simulatus, pari supplicio necatus & concruciatus, pœnas dedit: Mansitque hæc pœna in parricidas ad hæc tempora: culeo enim gallus gallinaceus, simia & viperæ cum homine insuitur, & in flumen vel mare detru- ditur: ut in rixa insensorum animalium fœda laceratione corporis, ob tanti sceleris immanitatem diro cruciatus vulnere interimatur: utque ab omni elemento repudiatum cadaver irrequieto labore & perpetuis fluctibus agitetur.*

Modus agendi hic fuit; *Suspendebatur mola asinaria in collo ejus, atque ita demergebatur. Iudæi duplices habebant molas: Aliæ leviores, & trusatiles, hominum manibus & vi brachiorum circumagebantur; quas nos vocamus queernen vel handmeulens: de quibus Christus: Dux erunt molentes in pistrino, una accipietur, & altera relinquetur. Matth. 24. 41. Græcæ enim & Barbaræ mulieres molebant & coquebant. Plutarch. in libr. problem. Aliæ molæ graviores, jumentariæ dictæ, ab asinis, aliisque jumentis, quibus oculi obvelabantur, in gyrum agebantur; quas nos rosmeuless / quum equi eas verlent, appellamus. Asinum molarium Cato opponit plostrario. De re rustica, cap. 11. Molæ aquarias, h. e. aquâ versatiles, ante Iustiniani tempora, in usu non fuisse, testatur Offilius. Hic de mola gravioris seu jumentariæ lapides sermo est. q. d. een esels meulenteen: nos diceremus een rosmeuless / qui gravior est & crassior, quàm molæ trusatilis. Alii tamen existimant, respici ad inferiorem lapidem molæ, qui crassior esse solet, & superiori subternitur. Vocatur autem inferior hic lapis ôvos, asinus, tum quia instar asini ignavus, segnis & quietus est; superiori celerrimè volante: tum quia superiorem, qui circumagitur, sustinere cogitur: tum*

tum quia plus atteritur: tum quia majori sumptu commutatur. Vide Lexicon Iuridicum Sim. Schardii, ad vocem, *Mola asinaria*, pag. mihi 588. col. 2. Utrumque huc quadrat. Ejusmodi enim gravis lapis ex collo ejus qui demergendus erat in maris abyssum, suspendebatur, ut indicaretur, indignum esse facinorosum, qui unquam Solis hujus aut aëris beneficio frueretur.

Usus ad διδασκαλίαν.

Hinc duo de suppliciis facinorosorum scitu necessaria & utilia discimus.

I. Non licita, duntaxat illa esse, sed etiam necessaria, imò à Deo in Veteri atque Novo Testamento mandata. De quo ut plenius & planius constet; sciendum pœnam seu supplicium Jureconsultis esse delictorum coercitionem, ad publicam tranquillitatem conservandam, emendationem & terrorem nocentium, afflictorumque solatium, introdu- ctum. Causa ergo infligendorum suppliciorum est, tum e- mendatio illorum qui deliquerunt, tum exemplum. Nam pœna unius, exemplum est multorum, & cæteros à simili- bus facinoribus deterret. Id quod aded verum est, ut eandem ob causam in feras quoque & bruta animalia, ut in bovem cornupetam, pœna Lege Dei constituatur, Exod. 21. v. 28. 29. & legibus civilibus in pecus Sodomiticum. Vide Damhouderii praxin criminalem, cap. 98. num. 14. 15. pag. mihi 290. Postremò suppliciorum causa indicatur afflictorum solatium, ut illi supplicio adversarii contenti æquiescant, nec propriæ vindictæ causâ aliquid moliantur, quod in reipubl. perniciem vergat. Magnus hic & apertus est consensus inter jus civile & legem divinam. Loquitur supplicium *submersionis*, quod de atrocissimis peccatoribus & facinorosis sumptum fuisse Christus, omnis juris legiti-

mi author & interpres certissimus, testatur. In Veteri Testamento Deus hoc fine Magistratum gladio armavit: *Qui, inquit, effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effunditor.* Gen. 9. 6. Hic magistratus autoritatem Deus sancit, ut homicidæ, præviâ causæ legitimæ cognitione, à iudice poenâ capitali plectantur. Neque enim per quemvis hominem, sed per eum qui gladio divinitus armatus est, hoc est, per magistratum, homicidæ capitaliter sunt puniendi. Quod si cuivis data esset potestas homicidas interficiendi, in infinitum homicidiorum licentia daretur. Soli magistratus, quos *deorum* titulo supremus Iudex dignatus est, Dei hinc vices sustinent. Psal. 82. v. 6. Eandem legem Deus per Mosem, Legislatorem suum vicarium, repetit: *Quum quis arrogaverit contra proximum suum occiderit eum astu; etiam ab altari meo rapto eum ad mortem.* Exod. 21. 14. Imò tam seriò rem hanc Deus agit & urget, ut maledictionem Legem hanc negligentibus magistratibus interimperetur: *Maledictus qui cohibet gladium suum à sanguine.* Jerem. 48. 10. Ac ne quis regerat, supplicia capitalia in Novo Testamento prorsus à Christo esse abrogata; Christum ipsum audiat, dicentem Petro gladium temerè stringenti: *Quicumque acceperint gladium, gladio peribunt.* Matth. 26. 52. Hoc Christi dicto sancitur gladius Magistratus. Si enim homicidæ gladio perire debent; utique Magistratui gladius in manus traditur, ut cedes injustas vindicet: cum privatis gladium non liceat accipere. De Magistratu propriè dici non potest, quod gladium accipiat & sumat, sed jam antè eum habet divinitus sibi traditum atque commissum. Idem voluit Ioannes, dicens: *Si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Apoc. 13. vers. 10. Quid multis? Paulus in unum fasciculum omnia colligit, inquit: *Magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis. Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem*

& laudem ab ipsa obtinebis. Dei enim minister est tu bonus. Quod si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit. nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit. Rom. 13. 3. 4. Idipsum causæ publicorum suppliciorum, quæ lege Dei exprimuntur, clamant. Ex pluribus tres hæc præcipuas damus. 1. Ut rei scelerum suorum meritas exsolvant poenas, corpusque peccati in ipsis aboleatur & cesset. Sic de blasphemo & apostasiæ authore dicitur: *Obrue eum lapidibus, ita ut moriatur: quia quæsovit te depellere à Iehova Deo tuo, qui eduxit te à terra Egypti à domo servorum.* Deuter. 13. 10. Animam enim Iehovæ adhaerentem perdere, stantem in fide dejicere, & in Deo viventem in horrendam mortem dare præcipitem, atrocissimum est scelus. Meritis ergo poenis expiandum coram hominibus significatur. Unde & latro conversus in cruce ad socium, qui Christum blasphemabat, dicit: *Ne Deum quidem tu times, quum in eadem sis damnatione? Et nos quidem iustè: nam digna factis recipimus.* Luc. 23. v. 40. 41. Causam isthanc evidentius exprimit poena in delictis talionis, ubi *vita pro vita, oculus pro oculo, dens pro dente, manus pro manu, pes pro pede* deponi jubetur. Deut. 19. 21. 2. *Ut auferatur malum à medio populi.* Deut. 13. v. 5. Exempli gratiâ: Homicidio perpetrato, Deus non duntaxat homicidæ, sed universo quoque populo, quasi ipse mali conficius esset, infensus est. Loquitur Lex de expiatione cædis, authore incerto. Deuter. 21. v. 1. & seqq. Solius Hacanis anathema toti Israëlitis populo imputatur, Deusque non modò in Hacanem, sed universum populum excandescit, atque istius mali tollendi ratio in unica Hacanis morte fuit posita. Significanter Spiritus sanctus: *Hacane supplicio affecto, aversus est Iehova à furore iræ suæ.* Ios. 7. 26. Atque hac de causa Deus cædis reis omnem redemptionem præcidit. Lex ita sonat: *Ne accipitote redemptionis pretium pro illo occisore qui son-*

sit dignus morte: sed omnino morti traditor. Ne quidem accipitote pretium redemptionis ab eo qui effugit in civitatem receptus sui, ut revertatur ad habitandum in suam terram, donec mortuus fuerit Sacerdos maximus: ut non contaminetis terram ipsam in qua eritis; quia sanguis iste contaminaturus esset hanc terram: pro ea autem terra fieri non posset expiatio à sanguine qui effusus esset in ea, nisi per sanguinem effundentis eum. Neque polluto terram ipsam in qua residebitis, in cuius medio habitaturus sum: nam ego Iehova habito in medio filiorum Israël. Num. 35. 31--34. Quemadmodum domus ea quæ conflaturat diruitur, nequæ sunt in propinquo ædificia quoque exardeant: Ita debent Magistratus sceleratos, ne divinus furor universum populum consumat, de medio tollere. Unius hominis crimen est instar gangrænæ in humano corpore: si quod grassatur in uno membro malum non tollitur, totum corpus pervadit & consumit. 3. Ut terror toti alicui regioni & populo suppliciiis publicis incutiat, & alij sapere discant, atque à similibus sceleribus abstinere, utque aded illis Ecclesia ædificetur. Inde toties Lex divina inculcat & repetit illud: *Vt audiant omnes Israëlitiæ & timeant, nec pergant ulli facere secundum rem malam hanc in medio tui.* Deut. 13. 11. *Vt omnis populus audiant, & timeant, neque superbiant deinceps.* Ibid. cap. 17. 13. A quo non abludit illud Senecæ: *Vt fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu, sic animadversiones magnarum potestatum terrent latius, quam nocent.* Lib. 1. de Clement. cap. 8. Eapropter plerumque supplicia de facinorosis publicè sumuntur, ut nōrint spectantes, si talia patrarint, fore ut ad eadem supplicia rapiantur. Et sanè, nisi Magistratus in sceleratos animadverteret, nemo in publicum prodire tutò posset. Unde tam effrænam licentiam sumserunt incolæ Gibhæ, ut concubinæ Levitæ tam nefandum stuprum intulerint? Non reticuit id textus sacer: *Fuit, inquit, temporibus illis, quum rex non esset in Israele.* Iud.

Iudic. 19. 1. Quid? quod Magistratu strenuè officium faciente, vix tuti esse possumus. Atque hosce suppliciorum publicorum laudabiles fines & causas prægnantes Ethnici sanioris mentis & ipsi intellexerunt, & scriptis mandârunt atque exposuerunt. Seneca, laudatissimus inter omnes veteres scriptor, & egregius vitiorum insectator: *In injuriis vindicandis hæc tria lex secuta est, quæ Princeps quoque sequi debet: aut ut eum quem punit emendet; aut ut pœna ejus cæteros meliores reddat; aut ut sublati malis securiores cæteri vivant.* Libr. 1. de Clementia, cap. 22. His congruenter Aulus Gellius, maximi judicii Vir: *Puniendis peccatis, tres esse debere causas existimatum est. Una est, quæ ὑπεκρίσιν, vel κόλασιν, vel πᾶσι δεικνύσιν dicitur: cum pœna adhibetur castigandi, atque emendandi gratiâ: ut is, qui fortuito deliquit, attentior fiat, correctiorque. Altera est, quam ἡμῶν qui vocabula ista curiosius diviserunt, τιμωρίαν appellant. Ea causa animadverendi est, cum dignitas autoritasque ejus, in quem est peccatum, tuenda est: ne prætermissa animadversio contemptum ejus pariat, & honorem levet, idcircoque id ei vocabulum, à conservatione honoris, factum putant. Tertia ratio vindictæ est, quæ παρὰ δέσσην à Græcis nominatur: cum punitio, propter exemplum, est necessaria: ut cæteri à similibus peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognita pœnæ, deterreantur.* Libr. 6. Noct. Attic. cap. 14.

Atque hinc manifestè liquet, Anabaptistas gravissimum teterrimumque errorem errare, quum asserunt, Magistratum Christianum bonâ conscientia nullum facinorosum capitali supplicio afficere posse. Protocol. Franckenth. Act. 24. num. 4. & Embdan. Act. 107. nū. 2. 3. Errorē hunc à Tertullianistis hauserunt. Tertullianus enim usū gladii Christianis adimit, & eos judices, quos capitales & criminales vocant, esse vetat. Lib. de idol. Menho Simonis, Anabaptistarum Coryphæus, permittit Magistratui ut fontes puniat, modò

modò ἀπὸ τῆς ἀμαρτηνίας (quæ Christiano non conveniat) abstinere: & ad eā rem probandā hoc maximè dilemma te utitur: *Eos qui morte afficiendi sunt poenitentia peccatorū agere, aut non agere. Si agunt, in gratiam recipiendos esse; si non agant, tempus conversionis ipsis concedendum, non verò eorum animas in damnationem precipitandas.* Disputat. contra Mieronium, fol. 9. b. Errorem isthunc cæcum & profanum suprà coarguimus, ac gladium a Magistratu in facinorosos stringendum esse, ex utroque Testamento demonstravimus. Quod ad Mennonis dilemma; illud directò contra sacram Scripturam fertur, & utroque cornu in ejus veritatem incurSAT. Etenim 1. nuspiam sacræ Literæ docent, facinorosum resipiscentem dimittendum esse, poenamque meritam ei remittendam. Imò verò contrarium Deus decrevit & præcepit: *Ne parcito oculis tuis ei.* Deuter. 19. v. 13. Equidem Hacanem poenituit sacrilegii admissi, illudque ingenuè confessus est: *Verum est, inquit, ego peccavi Jehovah Deo Israël, & hoc & illud commisi.* Nihilominus supplicio, jussu Iosue, affectus est, ut Jehovah à furore iræ suæ averteretur. Graviter Iosua: *Quam perturbasti nos? perturbabit te Jehovah hoc die.* Ios. 7. v. 20. 25. 26. Ipse Lator, unā cum Christo in crucem actus, ad Deum seriò se convertit, & in paradisum receptus est. Verumtamen scelerum poenas meritò justèque in cruce luit. Ipsum audite confitentem: *Nos justè in damnatione sumus, nam digna facili recipimus.* Luc. 23. 41. 2. Nullibi etiam sacræ Paginæ affirmant, facinorosum resipiscere nescium, mortem promeritum, morte non esse multandum. Quin potius omnes sceleratos, nullā habitā poenitentiae vel impoenitentiae ratione, indiscriminatim, ad supplicium, delictorum ratione duntaxat observatā, rapiendos esse pronunciant. Haud imus inficias, summo studio omnique conatu in id incumbendum, ut facinorosi, hortationibus ex Dei verbo, ad agnitionem scelerum, seriumque

que eorum dolorem, & vitæ emendationem adducantur. Et sanè, sæpe fontibus, qui aliter curari nequeunt, supplicia resipiscendi occasionem offerunt, ne æternæ mortis supplicium incurrant. Nam quod alteri latronum, qui cum Christo in crucem suffixi fuerunt, accidit, ut in infami supplicio, salutis æternæ viam inveniret; hoc multis quotidie evenire videmus, qui in peccatis suis miserè perituri erant, nisi gravioribus suppliciis in viam salutis reducerentur. Quod si scelerati, omnibus spretis admonitionibus, animum in malitia obfirmant, nec recordatione gravissimi supplicii ad scelerum agnitionem & resipiscenciam commoveri queant, Deo committendi sunt, quū his impoenitentis signis satis superque prodant, nihil à se boni expectandum esse. Neque enim frustra est, quod de duobus filiis Eli, profligatissimis & perditissimis nebulonibus, scriptum extat: *Non auscultarunt voci patris sui, quia volebat Iehova morte afficere eos.* 1. Sam. 2. 25. 3. Quod si magistratui, uti colligit Menno, neq; impoenitentes mortē ob delicta multare liceat, utique necessariò sequitur, magistratum frustra gladium gerere. Atqui hoc è diametro repugnat verbis Pauli: *Non frustra gladium gerit. nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.* Rom. 1. 3. 4. Nec est quodd præsidium causæ suæ Anabaptistæ petant ex verbis his Christi: *Ne resistite malo.* Matth. 5. vers. 39. Tollendus, inquiunt, est è medio Christianorum magistratus ille qui gladium gestat, & malo resistit: vel certè statuendum, Christianos eos non esse, inter quos magistratus est, & malo resistitur. Resp. Christus hīc non ligat manus iudicibus, nec magistratus abrogat officium: sed informat vitam privatam Christianorum ad patientiam, injuriarum tolerantiam & ignoscentiam, ut longissimè eam à vindicta privata abducatur. Nam vindicta privata, ejusque cupiditas, aut cupiditatis ostensio pugnat cum

dilectione proximi, & pravaricatur in Deum, cujus est ultio. *Mea*, inquit, *est ultio & retributio*. Deuter. 32. v. 35. Deo igitur in ultionem Christus injurias vult permitti, Ultionem Deus exercet, aliquando immediate: ordinariè per magistratum, quem juris custodem constituit, & gladio armavit, non frustra, sed in ultionem malorum, & defensionem bonorum. Quare qui læsiones graviores, quando vel gloriæ Dei, vel salutis nostræ, aut alienæ interest, absque odio & pravo in proximum affectu magistratui cognoscendas & vindicandas defert, utique adversus Christi præceptum non peccat, quum charitatem non violet. Et magistratus in facinorosos & injuriosos gladium stringens, non sibi illatas, sed alienas injurias ulciscitur; non privato, sed subditorum malo resistit; non proprium, sed subjectorum jus tuetur: h. e. non sibi ipsi, sed alijs servit. Summam sententiæ Christi Apostolus exprimit, dicens: *Nemi nisi malum pro malo vicissim reddite. Procurate honesta in omnium hominum conspectu. Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace vivite. Non ipsi vosmet ulciscimini, dilecti: sed date locum iræ. scriptum est enim: Meum est ulcisci: ego rependam, dicit Dominus. Itaque si esurit inimicus tuus, cibus ei: si sitit, da ei potum. hoc enim si feceris, carbones ignis concervabis in caput ejus. Ne vincitor à malo, sed vince bono malum*. Rom. 12. vers. 17. & seqq. Et sanè gravissimæ sublationes, cur quibusdam malis Dominus nos nolit resistere, ne dum illis occurrere conamur, vera & æterna bona perdamus: Qui ipsi sese ulciscuntur, & malum malo pensant, primò mentis amittunt tranquillitatem, cui sanè damno nihil ex omnibus vel corporis, vel fortunæ bonis comparari poterit. Adhæc naufragium charitatis, per injuriam à proximo illatam coeptum, si par pari referant, absolvunt. Porro reconciliationis bonum impediunt, atque ita omnem ad concordiam restituendam viam præcludunt. Ecquis ve-

rè

rè pius non malit jacturam quorumvis corporalium & temporarium bonorum pati, quàm fraternam charitatem & concordiam, quæ credentium est insigne, quovis pacto lædere, imò læsam, ne restituti possit, impedire? Præterea veteris hominis impatientiam, & vindicandi libidinem sanguinant. Quanto autem satius est, temporale aliquod damnum perpeti, quàm ad suppressionem novi, veteris hominis vivificare malitiam? Denique ultionem usurpant, quæ solius Dei est. Aliter Christus, de quo Petrus: *Quum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat causam suam ei qui justè judicat*. 1. Epist. 2. 23. Satis, ut ille inquit, *patientie sequester Deus est. Si injuriam apud eum deposueris, ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est*.

Ad Christi verba redeo; quorum sententiam Anabaptistæ detorquentes & falsantes, absurda multa & extra modum absona statuunt necesse est. 1. Christus ipse sibi contradixisset. Disertè enim protestatur versu 17. hujus ejusdem quinti capitis Matthæi: *Ne existimate me venisse ut dissolvam Legem, aut Prophetas: non veni ut eam dissolvam, sed ut eam impleam*. Nos verò longè aliter ex Christi verbis argumentamur: Christus non venit ut dissolvat Legem, sed ut eam impleat. At Lex malo non solùm resistere, sed etiam illud à medio nostri excindere jubet & tollere. Deut. 13. 5. & cap. 17. 7. Ergo Christus scelerum poenas non abolet. Argumentum hoc tam evidens est & firmum, ut nemo negare illud possit, nisi cui libeat id negare, quod communis sensus testimonio confirmatur. 2. Quòd si strictè ad literam malo non est resistendum, utique (quod nefas est dicere) Christus ipse in regulam suam peccavit, qui percussus in maxillam unam non præbuit alteram, sed malo restitit, innocentiam suam tuendo, & injustitiam redarguendo: *Si, inquit, male loquutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cedis?* Ioan.

18. v. 23. Peccavit & Paulus, qui percussus in iudicio, Ananias Pontifici iniusto vindictam à Deo minatur: *Futurum est ut percutiat te Deus, paries dealbate; & tu sedes iudicans me secundum legem, & Legem transgrediens jubes me cedi?* Act. 23. v. 3. 3. Sequeretur etiam incommodum ingens. Si enim malo simpliciter resistendum non esset, omnis tolleretur disciplina, non modò civilis, sed & œconomica, ecclesiastica & scholastica; inveheretur horribilis licentia & impunitas scelerum, & everio omnis ordinis atque societatis humanæ: quâ calumniâ olim Iulianus, Celsus, Porphyrius, alijque hostes, Christi mentem non intelligentes, Evangelij fidem gravabant. Atqui Christus alibi: *Quâ mensurâ metimini, alij remetientur vobis.* Matth. 7. v. 2. Et Apostolus: *Tollite istum improbum ex vobis ipsis.* 1. Cor. 5. 13. Graviter & enucleatè Virfuis in Ecclesiam meritis clarissimus, in Verba hæc Christi commentans, ad adversariorum corruptelam respondet: *Quia illi pro suo more literam urgendo in mali vocabulo pertinaciter hærent, libenter ego eos interrogavero, quid ergo de falsa doctrina & dogmatum perniciosorum disseminationibus de publicorum scelerum & scandalorum authoribus, de pravis & illicitis cupiditatibus, de ipso denique Diabolo dicant? Num illa omnia mala esse, & omnis mali authorem esse Diabolum negabunt? Non equidem arbitror. At si malo resistere nefas est, jam neque dogmata falsa confutare, neque horum authores coercere, neque scelera punire, & ex his nascentia scandala è medio tollere, neque illicitos pessimarum cupiditatum æstus restringere, & ne ipsum quidem Diabolum oppugnare licebit. Quid ergo de Prophetis dicemus, qui seductoribus olim sese opposuerunt? Quid de Christo, qui Scribas & Phariseos acerrimè oppugnavit? Quid de Paulo, qui Elymam Magum oculis multavit, Act. 13. Hymenæum & Alexandrum Satana tradidit, ut discerent non maledicere? 1. Tim. 1. Quid de Petro, qui Simeonem cum sua pecunia execratus est? Act. 8. Vel num Christus*

Ille peccavit, quando nos oculos eruere, manus & pedes abscindere iussit, si nobis sint scandalo? Num Apostoli quod nefas est docent, quando nos membra nostra carnalia & terrestria mortificare, Col. 3. & ipsi etiam Diabolo resistere jubent? 1. Petr. 5. Quid obsecro ad ista respondebitis, & Anabaptistæ, si absque omni exceptione secundum literam intelligi debet, quod in præsentì dicitur, Ne resistatis malo? Hæc ille.

II. Magistratus supplicia facinorosorum pro magnitudine & atrocitate scelerum exasperare potest & debet. Sic submersi sunt non nisi maximorum & atrocissimorum scelerum convicti. Hanc pœnarum variationem, modumque illarum, pro circumstantiarum ratione, imponendarū, Deus ipse sancivit: *Erit si dignus est flagris improbus, ut deijciendum curet eum iudex & cadendum coram se, pro improbitate ejus certo numero.* Deuter. 25. v. 2. Neque hoc tantum, sed & varia pœnarum genera, pro ratione delictorum, Deus constituit. *Furi restitutionem; Si quis furatus bovem aut parvam pecudem mactaverit aut vendiderit eam, quinq; boves rependito pro uno bove, & quatuor pecudes gregis pro una pecude.* Exod. 22. 1. Ratio inæqualis pœnæ est; tum quod boum usus heris suis fuit major, quàm ovium. Huic differentiæ explicandæ haud male curiosa eorum quadrat observatio, qui ajunt quatuor utilitates esse ovis, pellis, carnis, lactis & foetus, in bove autem accedere quintam, laboris nempe in agricolatione, trituratione, & onerum vectione. tum quia majoris est audaciæ & improbitatis, bovem furari, quàm ovem: tum quia minor necessitatis urgentis species est, in bove furando, quàm in ove una, quam potest quis inopiâ cibi prorsus furari, ad se familiamque suam in præsentì necessitate alendam. Percussori mulieris gravidæ multa irrogata fuit: *Certantibus hominibus, si percusserit unus illorum mulierem gravidam, ita ut ejiciatur foetus ejus, nec tamen sit exitium: omnino multator prout imposuerit ei maritus ipse mulieris, & per iudices dato.* Ibid. cap.

21. 22. Frequentissima fuit poena *talionis*. Si exitium sit mulieris gravidæ aut foetus, personæ totius, aut alicujus partis in ea corruptio; tum reddes vitam pro vita, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, unctionem pro unctione, vulnus pro vulnere, tunicam pro tunica. Ibid. vers. 23. 24. 25. Inter poenas non capitales lege divina etiam continentur, verbera seu fustigationes, quarum causa & modus definitur Deuter. 25. v. 3. 4. Erit, si dignus est flagris improbus, ut deiciendum eum curet iudex & cædendum coram se, pro improbitate ejus certo numero. Quadragenis plagis cædendum curabit eum, ne addito: vide ne pergat plagâ numero siore his cedere eum, & frater tuus vilescat in oculis tuis. His addi possunt exilia, quæ Iudæis irrogata, intra tamen terræ promissæ terminos ipsos constrinxerunt, ne videlicet à Deo ipso, religione, & cultu profligati, animarum potius, quam corporum, æternasque aded veritatis, quam temporarias poenas sustinerent. Sic constitutæ fuerunt civitates refugii, ad quas accurrebant, qui cædem fortuitam commiserant, & in quibus commorandum ipsis erat usque ad mortem summi Sacerdotis. Exo. 21. 13. Num. 35. 12. Iephthah, spurius, à fratribus ejectus, in terra Tobî exulavit. Iud. 11. 3. David Absalomum à terra Geschoris, ubi apud Thalsmajum, avum suum maternum, delituerat, in domum suam ab aula relegat. 2. Sam. 13. v. 38. & cap. 14. 24, 25. Salomo Abjatharem sacerdotem in prædium suum paternum, & agros in Hanothoth relegat: Simeï verò Hierosolymis continere se jubet, extra quæ, quum exacto triennio excurreret, ultimo capitis supplicio affici ipsum jubet. 1. Reg. 2. 26. 36. 37. 46. Amasias sacerdos impius Bethelensis Amoso Prophetæ nomine regis mandat, ut à Samariæ finibus exeat, & in terram Iudæ aufugiat. Amos. 7. 12. 13. Porro capitalium poenarum, quæ vitam temporalem adimebant, quatuor præcipue species fuerunt in populo Dei, quæ etiam usque ad eversam

ab

ab Herode politiam Mosaicam in usumanserunt, scilicet Lapidatio, Suspendio vel Crucifixio, Combustio, Decollatio seu Confoffio. Lapidatio; Quisquis è filiis Israelis, aut è peregrina gente qui peregrinatur in Israël, dederit de semine suo Moleco, omnino morte afficitur: populus ipse terræ obruunt eum lapidibus. Levit. 24. 2. Viri & mulieres, si erit ex eis pytho aut ariolus, omnino morte afficiuntur: lapidibus obruuntur, cædis eorum causa est in eis. Ibid. vers. 27. Crucifixio vel suspensio; Quum erit in aliquo peccatum ad judicandum morti, & tradetur morti; si suspenderis eum de ligno: ne pernoctato cadaver ejus in ipso ligno, sed omnino sepelito eum eodem die. nam suspensus execrationi est Deo. Deut. 21. 22. 23. Combustio; Is qui duxerit mulierem & matrem ejus, scelus est: igne comburunt eum & eas, ut non sit scelus in medio vestri. Levit. 20. 14. Decollatio aut confoffio; gladio ferè plexi, & confoffi, vel transfixi fuerunt, quos vel ipsi immediatè iudices & reges extremo affecerunt supplicio, ut Gideon Zebachum & Tzalmunahum, Iudic. 8. 21. & Samuel iudex Agagum regem Hamalekitarum. 1. Sam. 15. 33. vel pueris & servis suis mandârunt, ut in reos irruentes, ipsos percuterent. Exempla passim occurrunt. 1. Sam. 22. 17. 18. 2. Sam. 1. v. 15. 1. Reg. 2. v. 25. 29. 31. 34. In horum similiumque suppliciorum irrogatione, sedulo iudex respicere debet, ne quid aut durius, aut remissius constituat, quàm causa deposcit. Ideoque omnes delictorum circumstantias diligenter ponderabit, hisque ponderatis proportionalem (fas sit ita loqui) pœnam infliget. Istâ proportio ut servetur, expendi hic leges volunt: 1. An ex proposito quis deliquerit, an casu, an impetu iræ, vel iusti doloris motu. Certè ipsa Lex divina discerni vult, an homicidium voluntarium sit, & destinato animo, ex iræ & vindictæ impetu profectum, an involuntarium. Et in hoc quidem non, ut in illud, capitaliter vult animadverti. Exod. 21. 12. 13. Deut. 19. 4. 5. 6. Et

M

alijs

alijs sacrificijs peccata per imprudentiam, alijs per errorem commissa expiabantur. Levit. 4. & 5. capp. 2. Considerandum, an frequentatum & iteratum sit delictum, & magnus sit numerus delinquentium. Id quod poenas exaspere solet. Manifestum hoc est ex lege de filio contumace, à parentibus delato, morte afficiendo. Neque enim verosimile est, ad unum lapsum, qui ex imprudentia, vel juvenili incogitantia committi potuit, tam severiter vindictum fuisse. Perseverantia & consuetudo peccandi notatur, uti ex actione parentum in talem filium instituta apparet: *Filius noster iste contumax & rebellis, non auscultat voci nostræ; comesator & ebriosus est. Contumacia, rebellio, inobedientia, & vinolentia*, frequentationem sceleris inemendabilem arguunt. Deut. 21. 20. 3. Probè perpendendum, qualis sit persona, tum quæ commisit, tum in quam commissum est delictum. Aliter enim impuberes, aliter senes; aliter servi, aliter liberi, aliter obscuri & plebeji, aliter nobiles; aliter adulti, aliter minores; aliter qui delinquant in parentes, dominos & patronos puniuntur, aliter qui in æquales aut inferiores. Ex lege divina *is qui percutit patrem aut matrē, & qui eis maledicit, morte plectendus est*. Exod. 21. 15. 17. Mitius verò agendum cum eo, qui inter rixandū vel proximum suum, vel servum, vel ancillam, vel prægnantem percussit, ita tamen ut mater & foetus ejectus non moriatur. Ibid. 18. 21. 22. Sacerdotis, qui Christi typum gerebat, filia fornicans igni cremata fuit; aliorum filiae non item. Levit. 21. 19. Ita alijs sacrificijs populi, alijs sacerdotū peccata expiabantur. Ibid. capp. 4. & 6. Ex qualitate quoque & quantitate delicti modus poenarū variatur. Sic fur qui unam ovem aufert, distinguitur ab abigeo, qui gregem. Furtum simplex, quum quis bona privati hominis, supellectilem, vestes, merces, terræ fructus, inscio & invito domino, ad usum suum avertit; non tam atrocis est peccatum, nec grave adeo supplicium meretur, atque

que sacrilegium, quo quis res Deo ejusque cultui consecratas, furtim & fraudulenter ablatas, in usum suum convertit aut peculatus, quando bona publica auferuntur vel alienantur, & ad usum privatum transferuntur: aut plagium, cum hominem quis furatur. Disertè Lex: *Plagiarius, sive vendiderit hominem, sive deprehensus fuerit in manu ejus, omnino morte plectitor*. Exod. 21. 16. Vicissim: *Si quis furatus bovem aut parvam pecudem mactaverit aut vendiderit eam, quinque boves rependito pro uno bove, & quatuor pecudes gregis pro una pecude*. Ibid. cap. 22. 1. Discrimen hoc poenarum probè observare debebant magistratus illi, qui tenaces legis Draconis, sanguine scriptæ, omnes qui furati quippiam fuerint, etiam si valde exigua res sit, morte puniunt. Quare non immeritò cum Catone dicere licebit: *Fures privati in nexu & compedibus vivunt: publici verò in auro & purpura*. Nec à vero aberraverimus, si cum Wolfgango Musculo, eximio & sincero Theologo, exclamaverimus: *Quod fures suspenduntur, adulteri verò citra discrimen vitæ levi aliquâ poenâ castigantur, miror si quisquam cordatus probandum esse censeat*. Loc. Commun. Theol. Titulo de Magistratibus, pag. mihi 646. Equidem si quod res est, dicendum sit (uti in libera republ. liberæ debent esse voces) nimius supplicij hujus est rigor. Iustitia enim in poenis, in proportionem inter delictum & pœnam consistit, ut in æquilibrio utrumque versetur, si in trutina appendatur. Sed si à re & externis bonis, quæ simplici furto hominibus eripi solent, ad corpus & vitam hominis procedatur, proportio hæc prorsus exspirat. Cujus argumenti tanta est veritas atque firmitas, ut ipse Diabolus sententiam pronunciet: *Quicquid est viro, daturus est pro anima, vel vita sua*. Iob. 2. 4. Accedit, quod nemo ulpiâ vitæ aut necis alterius hominis, ne sordidissimi quidem mendici, habeat potestatem, præter unum Deum, & cui hanc ille potestatem quasi resignat & defert, nempe magistratum

magistratum. Quid verò Scriptura? Rotundè asserit, *magistratum* non aliter, quàm *Dei ministrum*, *gerere gladium*, *ut vindex ad iram sit ei qui quod malum est fecerit*. Rom. 13. 4. Regum Ægyptiorum ea prædicatur iustitia, ut qui juri dicundo præfuturi erant, jurârint, etiamsi rex ipse juberet ab ipsis aliquid injusti pronunciari, ut ne id facerent. Pueri & satellites regum populi Israelitici nullos alios interemerunt (nondum enim tùm temporis carnificum usus fuit) nisi quos reges monstrarent & juberent, mortis supplicium meritos. Cogitet ergò hîc pius magistratus, quid & se deceat, nisi innocentis sanguinis coram Deo reus peragi velit: neque tam, quid Imperatores, aut nomothetæ mortales jubcant, quàm quid Rex ille regum fieri velit, attendat. Quod verò pro furum suspendio affertur, *Crescentibus delictis exasperandas esse pœnas*; cum hac limitatione conceditur, ne totum pœnæ genus immutetur, neque transiliantur lineæ proportionis inter delictum & pœnam, atque à re ad corpus procedatur. Atque sic ipse Deus furti pœnam, pro illius ratione, exasperavit, quadrupli, aut quintupli restitutione sancitâ. Quemadmodum autem, qui jure Mosaico communi civiliter mortis reus fuit, idem hodie adhuc mortis reus habendus est: Ita quisquis eodem jure & modo mortis reus non fuit, neq; hoc tempore reus mortis habendus est. 5. Tempus similiter delicta eorumque pœnas aggravat. Sic fur nocturnus, & effossor vel effractor discernitur à diurno. *Si in effossione deprehendatur fur de nocte, & percussus moriatur: reus cædis ne esto percussor. Si Sol ortus fuerit ei, cædis reus esto percussor: fur verò omnino rependito; si non est ei, vendetur pro furto suo*. Exod. 22. vers. 2. 3. Et leges duodecim tabularum, posteaque Romanæ similiter, furum nocturnum occidere permiserunt, & diurnum, si telo se defenderet. Etenim fur nocturnus, januam, parietes aut fenestras effringens, non furandi tantum habere animum, sed vitæ simul aliorum infidias

dias struere creditur, adeoq; ut grassator, latro, & pacis publicè violator occiditur. Et quia testes non adsunt, judicèq; in continenti implorare non licet, eontrà latronè vim vi repellere permittitur; *ut in sanguine non sit* (ut lex divina habet) patrifamilias, etiamsi noctu in ædibus suis talem interficiat. 6. Locus etiâ pœnâ variat, & facit ut furtū, vel sacrilegiū sit, vel simplex furtum; adeoque pœna gravior vel mitior. Major est injuria, quæ publicè, quàm quæ privatim infertur. Gravius ille presbyter poenitentarius peccavit, qui nobilem quandam matronam in templo Constantinopolitano, eum peccata ipsi sua confiteretur, violavit. Socrat. libr. 5. Hystor. Eccles. cap. 19. 7. Interdum quoque pœnam mitigant, spontanea confessio, scandalum publicum, consuetudo, vita antea acta, emendationis spes, insigne artificii, & merita publica, quæ diligenter attendere & ponderare, & ex iis pœnam æstimare, prudentis est & circumspecti judicis. Salomo Abjathari Sacerdoti dicit: *Reus mortis es*: siquidem Absalomo seditioso se conjunxerat, & Davidi adhuc superstiti alium regem substituere voluerat. Verùm pœnam istam mitigat, eumque ab officio depositum Hanathotas ad agrum suum ablegat, additis hîc mitigationis causis: *Hoc die non afficiam te morte, quia portasti arcam Domini Iehovi, coram Davide patre meo; & quia afflixisti te in omnibus quibus afflictus est pater meus*. 1. Reg. 2. v. 26. Rationem habet Salomo, tùm officij sacri Abjatharis, tùm meritorum ejus in patrem suum Davidem. Josaphatum Deus ipse per Iehu Videntem reprehendit, quod impio Achabo opem tulerit, & oïes Iehovæ dilexerit: ac propterea iram à facie Iehovæ promeritum significat. Sed addit: *Verumtamen res bonæ inventæ sunt apud te, quod removisti lucos à terra, & constituisti animum tuum ad querendum Deum*. 2. Chron. 19. 2. 3.

II. Jam porro considerandum restat, quomodo se habeat
M. 3. beat

beat poena eorum qui aliis offendiculo sunt, ad atrocissimum hoc submersionis supplicium. *Præstiterit ei*, ait Servator, *ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris*. Non est sensus: Si quis post datum scandalum demergatur, tùm eum defunctum esse suâ poenâ. Fallitur enim Hieronymus, qui hæc Christi verba sic interpretatur, tanquam dixisset, ei qui scandalum præbuit, utile esse, pro expiatione sui delicti, hoc gravissimum supplicii genus subire, quo æternum supplicium, quod commoverit, evadat. *Expedi ei*, inquit Hieronymus, *quia multo melius est pro culpa brevem recipere pœnam, quàm æternis servari cruciatibus*. Non enim vindicabit Dominus bis in idipsum. Comment. in Matth. 18. Etenim Deus justissimus scelestos, nisi resipiscant, & hîc & illic temporaliter & æternum puniet. Poenæ, quas hîc impii resipiscere nescii perferunt, prænuñciæ sunt sempiternarum. *Exsecrati abibunt in ignem æternum, vel ad supplicium æternum*. Matt. 25. 41. 46. Hocque aded verum est, ut pronunciet Paulus: *An ignoratis, injustos non esse Dei hereditatem possessuros? Ne errate. neque scortatores, neque idololatæ, neq; mæchi, neq; molles, neq; qui concumbunt cum masculis, neq; fures, neq; avari, neq; ebriosi, neque conviviatores, neque rapaces, regni Dei hereditatem possidebunt*. 1. Cor. 6. 9. 10. Idipsum dilucidè expressit Ioannes: *Formidosi, & increduli, & execrabilibus, & homicidis, & scortatoribus, & veneficis, & idololatræ, & omnibus mendacibus portio assignata est in stagno ubi ardet ignis & sulphur, quod est mors secunda*. Apoc. 21. 8. Nec mirum. Quum enim peccatis æternus & infinitus Deus offendatur, eterna ac infinita supplicia merentur. Aliud ergo Christus verbis istis innuit, nimirum satius esse cuivis, ut prius demergatur, & quidvis potius patiatur, quàm ut cuiquam præbeat scandalum. Nam qui scandalizaverit pusillos, is atrociores subiturus est poenas, quàm si saxo collo ipsius alligato, in profundum maris demer-

mergeretur. Impii enim in abyssum inferni mittentur non aliter, quàm sicut *validus ille Angelus lapidem instar molaræ magnæ sublatum, in mare projecit*. Apoc. 18. vers. 21. Næ quando Ecclesiæ minister, vel parentes, in novissimo die, audituri sunt Christum sibi exprobrandi causâ dicentem: Vos in illa vestra vita scandalum præbuitis auditoribus, subditis, liberis, ac in eo similes fuistis Satanæ, qui offendiculum protoplastis posuit: jam ergo præcipientes cum eo in barathrum inferorum projiciemini; annon putatis tales optaturos esse, ut in hoc mundo in profundo maris submersi fuissent, antequam scandalum aliis darent, ne in æternum damnentur? Huic affine est illud quod de Iuda proditore Christus pronunciat: *Væ homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset*. Matth. 26. v. 24. Audite damnandos de sua salute desperantes: *Dixerunt montibus & petris, Cadite in nos, occultate nos à conspectu ejus qui insidet throno, & ab ira Agni. Nam venit dies illa magna illius: & quis poterit stare?* Apoc. 6. vers. 16. 17. Tolerabilius sibi putant, semel à montibus protritros in nihilum redigi, quàm æternis inferorum cruciatibus torqueri.

Ufus I. ad ἐνανόρθωσιν.

Aures arrigite, & animum attendite scandalorum aures. Ingens hoc atque tonorum tonitru est ad vos prosternendum. Peccatum quod vos tam leve ac exiguum aestimatis, poenam affert omnibus atrocissimis in mundo suppliciis graviolem. Maris enim profundum, si cum profundo inferorum conferatur, vix minimæ paludis locum habet: & lapidis molaris gravitas, si cum ponderosissima arena aut plumbo malæ & arrodentis conscientiæ componatur, vix plumam pondere æquat. Submersum, ingens

gens saxum collo alligatum & aquæ, exiguo temporis spatio suffocant: Hic verò mortem expetentem, mors fugit. *Querent homines mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.* Apoc. 9. v. 6. Quotusquisque enim non præoptet semel mortem depacisci, quam perpetuis gehennæ flaminis torqueri? *Vermis conscientia damnatos semper rodens non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Esai. 66. 24. Quod si quis in tenebricolum carcerem hanc conditione conjiceretur, ut nunquam posterum lucem aspiciat, sed toto vitæ suæ tempore in densissimis tenebris sedeat, utique millies mori optaret. Et hinc damnatorum augebuntur supplicia, quod non per aliquot annos aut secula tenebris gehennæ immergentur, sed in omnem æternitatem. Semper ardebunt, & nunquam comburentur. In profundo maris demersi corpore patiuntur: at si verè ad Deum ante supremam vitæ horam convertantur, anima in cœlum ad Deum assumitur: Scandalorū authores dirissimis atque impatilibus animæ & corporis cruciatibus urentur & angentur. Hinc natum illud Christi: *Ne timeate vobis ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare: sed timeate potius eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Matth. 10. 28. Submersorum & aliis suppliciis affectorum poena tolerabilis est, si Deo confidant, qui tolerantia eos armat & vires eis sufficit, ut sint ferendis doloribus pares: id quod exemplo latronis conversi patet, qui diris tormentis placido se animo subjecit, dicens: *Nos iuste sumus in damnatione. nam digna factis nostris recipimus.* Luc. 23. 41. Non obmurmavit Deo, nec in magistratum, Dei ministrum, ob supplicium irrogatum, inventus est: sed iusto Dei iudicio, supplicium hoc de se ob horrenda scelera sumi agnovit: nec auferri illud petiit, sed de animæ salute unicè sollicitus, toleranter temporales & corporales poenas sustinuit. Poena inferni intolerabilis est.

Millies

Millies offendiculorum authores, si fieri posset, se in profundum maris mergi cuperent, & ab ipsis montibus opprimi atque obrui, ut huic poenæ se eximant. Magna illis & indelebilis infamia inuritur, qui propter scelera in profundum maris merguntur: At cum majori & turpiori ignominia damnati pereunt. *Nauseæ erunt & abominationi omni carni.* Esai. 66. v. 24. Gravissimum longè erit expositum esse opprobriis beatorum hominum, ipsique Deo esse abominationi. Ad ejusmodi verò opprobria & contemptum æternum surgent, quotquot aliis fuerint offendiculo, nec ex animo resipuerint. Dan. 12. 2. Qui in aqua demerguntur, à carnifice torquentur, qui sæpe condolet eorum suppliciis. At qui aliis offendicula ponunt, à Diabolo immisericorde & *ἐπιχαρινδάνω* cruciabuntur, qui nil nisi nocere, malefacere, aliorūq; malis insultare didicit. Quàm ergo nobis cara est animæ salus, & quàm vehementer averſamur atque exhorrescimus inferni poenas, tam sollicitè nobis à scandalis dandis caveamus. Ad hoc electos, creatos, redemptos, vocatos atque sanctificatos nos cogitemus, *ut simus inculpati & simplices, Dei inquam filij inculpati in medio gentis prave ac perversæ, ac ut inter homines splendeamus ut facies in mundo.* Philip. 2. 15. Infirmitas exemplo fidei atque pietatis confirmemus. Quod Petro à Christo, idem nobis dictum putemus: *Tu aliquando quum te converteris, stabili fratres tuos.* Luc. 22. 32. Errantes in regiam salutis & veritatis viam reducamus. Dulcissimè Jacobus: *Fratres, si quis inter vos aberrarit à veritate, & converterit eum quispiam, sicut eum qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.* cap. 5. 19. 20. Qui firmiores sunt, præbita manu, infirmiores ducant & ferant: qui docti sunt & rerum divinarum gnari, errantibus fraternè amicèquè viam demonstrent. *Alij aliorum onera portent: & ita Legem Christi compleant.* Gal. 6. v. 2. Equidem nihil præstantius,

N

nihil

nihil magis optabile, quàm *animam servare à morte æterna*. Hoc autem facit, qui fratrem errantem in viam reducit. Absit ergo, ut tam præclarum opus negligamus. *Esurienti cibum, & sitienti potum dare*, quanti Christus æstimat? Iple ait: *Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Matth. 25. 35. 40. Atqui multo pretiosior illi est animæ salus, quàm corporis vita. Cavendum ergo ne nostrâ ignaviâ & offendiculorum objectione pereant redemptæ à Christo animæ, quarum salutem Deus quodammodo in nostra manu ponit: non quodd salutem mereamur aut conferamus ipsi, sed quodd Deus nostro ministerio liberet atque servet eos, qui alioquin exitio videbantur propinqui.

Uſus II. ad *παρακλήσιν*.

IN hac cogitatione defixi estote, quicumque à Deo in hac vita, ad salutem animarum vestrarum, gravibus variisque plagis afficimini. Præstabilius est, in hac vita castigari, quàm apud inferos æternùm cruciari. Verè Apostolus: *Deus ad commodum nostrum ad paucos dies nos castigat, ut simus participes sanctimonie ejus*. Hebr. 12. v. 10. Expertus Lazarus, qui brevem paupertatem & miseriam, cum æternâ gloriâ & coelestibus divitiis commutavit. Significanter Epuloni diviti dicat Abrahamus: *Fili, memento te bona tua recepisse in vita, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu verò cruciaris*. Luc. 16. 25. Manasses, qui pessimè se in regno gesserat, iusto Dei iudicio, *vinculus chalybeis duobus vinculis, Babylonem deductus est*: 2. Chron. 33. 11. quod utile ipsi & conducibile fuit, quam hâc ratione ad resipiscen-
tiam adductus, vincula æterna effugerit. Quum olim in nuptiis Canæis architriclinus gustasset aquam in vinum à Christo mutatam, in admirationem raptus sponso dixit:

Omnes

Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & postquam convive assatim biberunt, tunc id quod minus bonum est: tu verò servasti bonum vinum usque adhuc. Ioan. 2. 10. Hic nobis adumbratur diversitas moris Diaboli & mundi ex una, & Dei ex altera parte. Diabolus & mundus primò mel merum propinant: post amarum usque ad satietatem aggerunt. Primò, inquam, illecebris vitiorum & inani turpissimarum voluptatum oblectatione inescat & inebriat Diabolus: postea verò inebriatis toxicum miscet, dum aut incurabiles facit, aut in desperationem adducit, & ita in extremi exitij barathrum præcipitat. Specimen ejus rei in primis generis nostri parentibus edidit, quos vetiti fructus aspectu & dulci fragrantia inebriatos à Deo abstraxit, & mox ipse iisdem turpem nuditatem cum magna confusione ob oculos posuit. Gen. 3. Aliter Deus: sicubi hilaraturus est suos; eosdem prius extremè contristat. Ubi prius amara gustarint, sub finem dulcia eis propinat. Nos mundanum morem fugiamus, divino affuescamus. Quod si hydrias nostras lacrymis Deus impleat; bene habet: in vinum vertentur. Tandem tristitia nostra, in lætitiâ comumtabitur: inopia nostra in abundantiam. Tunc verò Davidi succinemus: *Convertisti planctum meum in choream mihi, solvisti cilicium meum, & accinxisti me lætitiâ: ut psallat tibi gloria*; h. e. lingua, præco gloriæ, ac non conticescat. *Iehova, Deus mi in seculum celebrabo te*. Psal. 30. 12. 13. Tunc implebitur illud: *Qui seminarunt cum lacrymis, cum cantu metent*. Psal. 126. v. 5. *Implet Deus omne animal benedictione*. Psal. 145. 16. Qui non impleret Christus vos, pro quibus sanguinem fudit? Si cum Christo biberimus aquas afflictionis; bibemus cum eodem novum illud vinum in regno Patris ejus. Matth. 26. vers. 29. Inprimis verò hoc solatio se erigant & sustentent, qui ob atrocissima scelera, vel in profundo maris demerguntur, vel rotâ torquentur & excarnificantur, vel comburuntur, vel

capite truncantur, vel suspenduntur, vel ad alia supplicia rapiuntur. Anima ipsorum, corpore occiso, servatur, dummodo de peccatis perpetratis ex animo doleant, remissionem eorum in Christi morte verâ fide quærant, atque serîo ad Deum convertantur. Verè de his pronuntiatur: *Præstitit eis, quod in maris profundo demersi, rotæ impositi, combusti, decollati, in crucem acti &c. fuerint, quàm si vitâ diutius fruentes, & scelera sceleribus cumulantes, in gehennam corpore & anima conjicerentur.* Expertus latro conversus in cruce, qui dira tormenta toleranter perpeffus, & ad regnum cœleste aspirans, optatissimo hoc responso à Christo Salvatore suo beatus est: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Luc. 23. 43. Hodieque ex sceleratis non pauci, comprehensi, & ad supplicia rapti, sceleribus suis ingemiscunt, & serîo resipiscunt; qui si iudicis manus evassent, sibi que relictî fuissent, scelus in scelus addidissent, & præcipientes in barathrum infernale ruissent. Nunc, corpore poenam temporalem sustinente, anima ad Christum assumitur, æternoque in cœlis gaudio fruitur. Imò corpus quod seritur cum corruptione, suscitabitur cum incorruptione: quod seritur sædum & cum ignominia, suscitabitur cum gloria: quod seritur omnium virium expers, suscitabitur potens. Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem. 1. Cor. 15. 42. 43. 53. Nā Dominus Iesus Christus transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat corpori ejus glorioso, pro vi illa efficace quâ potest etiâ subicere sibi omnia. Phil. 3. 21. Summâ, siue Deus suos paternè ob peccati reliquias castiget, siue facinorosi, de sceleribus admissis secundum Deû doleantes, supplicio afficiantur, castigationis & dolorum brevitati & gravitati, gloriæ & gaudij cœlestis opponant æternitatem atque jucunditatem. Verseturque ipsis perpetuè in memoria aureum Pauli dictum: *Reor minimè pares esse præsentis temporis perpeffiones, gloriæ in nobis revelandæ.* Rom. 8. vers. 18.

vers. 18. Cui adsidet illud ejusdem Apostoli: *Illico præteriens levitas afflictionis nostræ, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis. dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non certuntur. nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at quæ non cernuntur, æterna.* 2. Cor. 4. 17. 18. Istam consolationem in animis omnium afflictorum inscribat Pater ille miserationum & Deus omnis consolationis, per Spiritum sanctum, Consolatorem nostrum. *A M E N*

CONCIO QUARTA

I N

MATTH. XVIII. vers. 7. (a)

Va mundo ab offendiculis, necesse est enim ut veniant offendicula.

Ides vera atque salutifera binas habet manus, dexteram & sinistram. *Dexteram* manum ad Christum extendit, ipsumque cum omnibus ejus beneficiis cupide apprehendit & firmiter tenet. In lucta tentationum Christum sibi adversum, vel discessum parantem sentiens fidelis, forti fidei, precum ac supplicationum manu eum retinet, ac illud Jacobi Patriarchæ, acerrimi Luctatoris, ingeminar: *Non dimittam te, quàm quum benedixeris mihi.* Gen. 32. 26. Ingruente vespere vitæ & nigra noctis morte, in Christum abitum simulantem, manum fiduciæ & orationis humilis atque ardentis injicit, eumque manere adigit patheticis his-

ce & supplicibus verbis, cum Viatoribus Emmaunticis: *Mane nobiscum: quoniam advesperascit & inclinavit dies.* Luc. 24. 29. Gravissimis subiecta periculis, & ingentibus afflictis calamitatibus fides, dexteram suam Christi dexteramprehendit, magnaque fiduciâ cum Paulo triumphat: *Quis nos separabit à charitate Christi? num afflictio, num angustia, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius? Imò in his omnibus amplius quàm victores sumus per eum qui dilexit nos. Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque angelos, neque principatus, neque potestates, neque presentia, neque futura, neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Rom. 8. 35. 37. 38. 39. Sensu peccati & angoribus conscientie implicata fides, validâ manu Christum correptum tenet, ac cum eodem Apostolo, exclamat: *Vivo, non amplius ego: sed vivit in me Christus: & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Gal. 2. vers. 20. Et meritò quidem dexteram suam manu fides vera Christum tenet. Est enim Christus mortuorum vita, peccatorum salus, injustorum justitia, insipientium sapientia, captivorum redemptio, impurorum sanctificatio, pauperum divitiarum, tristium consolatio, ægrorum corpore & animâ medicina, ac (ut verbo dicam) omnia & in omnibus. Col. 3. 11. Christum qui tenet, omnia habet, & Asapho succinere potest: *Quis est mihi in cælis præter te? Et præter te non delector quoquam in terra. Quum deficit caro mea & cor meum, rupes cordis mei & portio mea Deus est in seculum.* Psal. 73. v. 25. 26. Manum sinistram fides ad proximum extendit, eumque labantem sustentat, infirmum suscipit & perfert, lapsum erigit, moestum solatur, tentatum reficit, ægrotum curat, pauperem juvat, periclitanti succurrit, oppressum liberat, vulneratum obligat. Breviter & summam dicam: Ea præstat proximo,

proximo, quæ præstari sibi vellet, si proximi esset loco, ex regulâ charitatis à Christo præscriptâ: *Quæcunque volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis.* Matt. 7. 12. Sic de se Iobus: *Pro oculis eram cæco: & pro pedibus claudus eram. Pater eram egentibus.* cap. 29. 15. 16. Hujus officii memores nos esse Christus jubet in verbis prælectis. Speciatim interdixerat, ne quis puerulis offendiculum præberet. Iam porro generale mandatum subjicit, ne ulli homini offendiculo simus, sed omnes potius charitatis manu & bono exemplo sustentemus & confirmemus. Ut verò accuratius & efficacius magnitudinem & atrocitatem offendiculorum animis nostris inculcet, tria distinctè tradit:

Scandala esse, I. Mundo noxia;

II. Necessaria;

III. Authoribus damanosa.

Hæc homiliâ duo priora membra interpretatione nostra illustrabimus, & usibus nostris applicabimus.

Tu Deus, verbum tuum in os ministri tui imposito, & in cordibus auditorum, sancti tui Spiritus virtute, illud vivificato. AMEN.

I. SCANDALA NOXIA SUNT MUNDO.

Gravissimè Christus inquit: *Vae mundo ab offendiculis.* Offendiculum quid sit, supra explicavimus, nimirum occasio perditionis internæ & spiritualis, quâ homo inducitur, ut in hujus vitæ cursu à justitia, eoque à gratia & gloria Dei recedat, & ad peccati castra transeat, & hinc consequenter in iram Dei ac condemnationem æternam incidat. Quemadmodum enim *Σκάνδαλον* est obstaculum viarum, h. e. offendiculum, quod in via ambulanti facit impingere, ut celsipiret, cadat & claudicet: Ita etiam se habet dictum vel

vel factum, quo fit, ut aliquis inoffenso cursu non pergat in via Domini. Ac sicut lignum in muscipula per se est causa & occasio offensionis: Ita scandalum datum præbet alicui efficacem causam lapsus. Atque hanc ob causam appellatur scandalum activum: oritur autem ex facto, audito, vel per se malo, vel in se adiaphoro, sed intempestivè vel facto vel omisso. In illo duplex est peccatum; in hoc simplex. Sed ne actum agam, pergo ad reliqua.

Per mundum Christus homines in hoc mundo intelligit: qui significatus frequens est in sacris Literis. Cognati Christi ad eum dicebant: *Si hæc facis*, nempe quæ præ te fers te facturum, videlicet quæ propriè ad officium Messiae pertinent, manifesta te ipsum mundo, id est, hominibus passim in mundo. Ioan. 7. 4. Christus de se ait: *Quæ audiivi ab eo*, sc. Patre meo, hæc loquor mundo, h. e. hominibus, per metonymiam subjecti. Ibid. cap. 8. v. 26. Sic Pharisei inter se de Christo inquirunt: *Videtisne nos nihil proficere?* ecce, mundus eum sequutus est. Ibid. cap. 12. 19. Et Servator interrogatus à Pontifice maximo de doctrina sua, respondit: *Ego palam loquutus sum mundo*, id est, quibusvis hominibus in mundo, qui sese mihi obtulerunt. Ibid. cap. 18. 20. In primis verò mundi nomine impii filii mundi hinc veniunt: quo sensu Paulus sapientiam mundi hujus, h. e. hominum mundanorum non regenerantium Dei Spiritu, stultitiam apud Deum esse asserit. 1. Cor. 3. 19. Sic de omnibus non renatis dicitur: *Totus mundus in malo jacet*. 1. Joan. 5. 19. Hi mundi filii nil aliud quam offendicula aliis objicere possunt. Verè ut de his pronunciavit Ieremias: *An mutare potest æthiops cutem suam, aut pardus liventes maculas suas? etiam vos possitis benefacere, edocui male facere*. cap. 13. v. 23. Cui consonat illud Christi: *Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus? Putris arbor fert fructus putres. Non potest arbor mala fructus bonos ferre.* Matth.

Matth. 7. vers. 16. 17. 18. Quid? quodd scandalum etiam impij ex optimè factis & dictis capiunt. Nam sicut

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acelcit: Ita si homo malus sit, malè omnia interpretatur, etiam si optima quoque occurrant. Oculus sanus rectè suum apprehendit objectum, non-sanus perperam. Ita & hinc res sese habet. Qualis enim est oculus interior, id est, ratio sana vel corrupta: tale est iudicium de rebus bonis, quæ lætificant bonos & malos scandalizant. Nimirum hi illi sunt, de quibus Propheta: *Væ dicentibus de malo bonum esse, & de bono malum: statuentibus tenebras pro luce, & lucem pro tenebris; statuentibus amarum pro dulci, & dulce pro amaro*. Esai. 5. 20. Isti mutuis scandalis se & alios perdunt. Hunc mundum *Væ* ab offendiculis manere Christus affirmat. *Væ* in sacra Scriptura duo præcipuè norat. 1. Calamitates & poenas summas, peccatis debitas atque infligendas. Testimonia loquuntur. *Væ genti peccatrici!* exclamat Propheta, atrocissimas poenas populo Iudaico ob horrendam apostasiam denunciando. Esai. 1. 4. Similiter Ieremias: *Væ Nebunti*, id est, ó ingentem calamitatem, quæ accidet Nebunti! Subjicit enim, explicationis ergò: *nam vastabitur, erubescet*. cap. 48. 1. Et Christus de horribili vastatione Hierosolymorum totiusque Iudææ differens: *Væ*, ait, *prægnantibus & lactantibus per illos dies*. q. d. tristissima calamitas ipsas illo tam luctuoso tempore premet. Matth. 24. v. 19. Sic de se Paulus: *Væ mihi nisi euangelizem*. 1. Cor. 4. 16. Hinc *Væ* istud non modò levem animi ipsius dolorem, sed summam Dei indignationem significat. q. d. necessitas euangelizandi mihi sub gravi pœnâ incumbit, læsæ nimirum conscientiæ, neglectæ vocationis, & contempti mandati divini. 2. *Væ* commiserationis nota est. Angelus per medium cæli volans, Ecclesiæ imminentes calamitates com-

miserans, voce magnâ dixit: *Vae, vae, vae incolis terræ* Apoc. 8. v. 13. Elías, considerans impietatem populi, & quæ hanc exceptura erat, vastationem, mœrore à rebus istis indefinenter contabuit, & *συμπράττειν* hisce verbis testatus est: *Macies est mihi, macies est mihi: vae mihi: perfidi perfidè agunt, & perfidiâ quidem perfidissimâ perfidè agunt. Pavor, & fovea & laqueus; imminet tibi, ô habitator terræ.* cap. 24. 16, 17. Quod ad hunc locum, Verba Christi, *Vae mundo* ab offendiculis interminantis, bifariam intelligi possunt; 1. *Active*: ut sit sensus; Mundum qui plenus est scandalorum, aliisque infinita scandala præbet, sibi ipsi æternam poenam attrahere. Ut conveniat cum postrema versus hujus septimi parte: *Vae homini illi per quem offendiculum evenit.* Et sanè mundus dândo scandalum, & sibi ipsi nocet, & aliis. *Sibi ipsi*, nam æterna peccatores manet poena, inprimis eos qui aliis sunt offendiculo. Audivimus suprâ vers. 6. Christum tonantem: *Quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.* Aliis; nam *impios* suâ pertinaciâ & peccandi consuetudine in malo obfirmant. Hoc nomine Jeremias invehitur in falsos prophetas sui temporis cap. 23. 24: *In prophetis Ierusalaimorum video rem horrendam; adulterando & ambulando in falsitate, quod confirmant etiam manus maleficorum, ut non revertatur ullus à malitia sua. q. d. Etsi Dei jura cognoscunt, eos qui talia faciunt dignos esse morte; non solum ea faciunt ipsi, sed etiam facientibus patrocinantur, tum scandalis & malis vitæ exemplis, tum nefariis documentis: ut loquitur Paulus Rom. 1. 32. Idipsum Deus exprobrat prophetissis Hierosolymitanis: Confirmant manus improbi, ut non revertatur à via sua pessima, ut in vita conservem eum.* Ezech. 13. 22. Adhæc mundus offendicula ponendo ægrè facit nocetque *piis*, quos persequitur & omnigenis malis afficit. Stat enim illud Christi: *In mundo afflictionem habebitis.*

tis. Ioan. 16. 33. Causam hanc istius odii alibi assignat: *Si mundus vos odit, scitis me prius quàm vos, illis odio habitum. Si ex mundo essetis, mundus quod suum est amaret: quia verò ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.* Ibid. cap. 15. 18. 19. Inprimis verò infirmis plurimùm obsunt scandalorum authores, quum fidem illorū turbent, ac varios eis in cursu pietatis obices ponant. Atrocissimum hoc est peccatum, uti ex maledictione divinâ liquet: *Maledictus qui facit ut cæcus erret in via: & dicet totus populus, Amen.* Deuter. 27. v. 18. 2. Verum enimverò quum de poenâ scandalorum authoribus decretâ, & de iis exigendâ, in postrema versus hujus parte agatur, verba hæc *passivè* accipere malimus. Deplorat enim Christus mala, quæ propter scandala varia, mundo, & ab atque in mundo data, mundo instare atque incumbere cernit. Ea enim Christi omniumque piorum est conditio, ut non possint non miserari vires pereuntium. Certè Christus, *visâ urbe Hierosolymâ*, ejusque excidii recordans, *flevit super ea.* Luc. 19. 41. Ast scandala hominibus data in causa sunt, cur tam multi recedant à Christo, pauci accedant. Perinde enim est, ac si viatori in via impedimenta ponantur, quo minùs pergere possit: imò perinde, atque si iter facturi manu ab aliis injectâ retrahantur, & in avia abducantur. Hujus criminis Christus reus peragit Antistites Hierosolymitanos: *Ierusalem, Ierusalem, trucidatrix Prophetarum, & lapidatrix eorum qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & nolulistis?* Matth. 23. vers. 37. Adhæc nulla magis noxia est pestis, & quæ plures tristiores atque graviores clades inferat, quàm quòd multos scandalis turbari vel deficere contingit. Hinc enim non tantum omnis in mundo impietas, Dei contemptus, vita dissoluta, sed etiam horrendæ poenæ, quæ orbem universum circumstant.

Odit enim Deus omnes qui operam dant iniquitati. Psal. 5. 6. Et revelatur ira Dei à cælo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem injustè detineant. Rom. 1. vers. 18.

Ufus ad *παυδείαν* geminam.

I. **M**aximopere atque studiosissimè caveamus, ne turpi-
bus & scandalosis nostris moribus cuiquam simus
causa periculi, vel exitii, vel offensionis. Sic terribile il-
lud *Væ* effugiemus. Sapienter & piè Jacobus Apostolus:
Qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servat animam à
morte, cap. 5. 20. Ergo tot animas occidisse & in æternum
exitium præcipitasse putandus est, quot pravo vitæ flagitio-
sæ exemplo vel in peccata illexit, vel in impietate confir-
mavit, vel à regia salutis via abduxit. Ecquis verò nostrum
de unâ animâ perditâ rationem reddere sustinebit? Incolæ
sumus mundi, quamdiu à cælesti patria exulamur: accolæ
sumus proximorum: *concives sumus sanctorum. Eph. 2. 19.*
Id sollicitè videamus, ne horriscono illo *Væ*, temporalibus-
que ac sempiternis poenis, offendicula ponendo, mundum,
proximos & concives oneremus. Sed jure, proh dolor atque
pudor! Prophetę succlamamus: *quis credit prædicationi nostræ:*
& brachium lehovæ in quo revelatur? Elai. 53. 1. Surdis (quod
veteri tritoque proverbio dici solet) narramus fabulam. *Ad*
majorem homines procedunt impietatem. 2. Tim. 2. 16. Circum-
feramus parumper oculos in orbe terrarū, videbimus ubivis
per omnis generis ordines plena scandalorū plaustra in eum
invehi. In ordine Ecclesiastico copiosa eorum est leges,
qui superstitiones seminant, idolomaniam foveant, fanaticas,
absurdas & blasphemias opiniones propagant, hæreticis, se-
ctariis & schismaticis favent, muros civitatis sanctæ clau-
culum suffodiunt, viamque ad carnis licentiam & Liber-
tinissimum

tinissimum occultè sternaunt. Multi, qui doctrinæ verita-
tem retinent atque tuentur, aliter vivuntquàm docent,
dum alii superbiâ, alii ebrietate, alii avaritiâ, alii *πολυπραγ-*
μοσύνη, alij levitate, alij rixis, alij aliis vitiis scandala præbent.
Similes structoribus arcæ Noachi, qui eâ exædificatâ, pau-
cis tantum in ea servatis, miserè diluvio perierunt. Gen. 7.
Et viæ ducibus, qui aliis viam monstrantes, ipsi in cœno hæ-
rent, in via impingunt & labuntur, vel de ponte decidunt.
Næhi plus exemplo obstant, quàm monitis suis profunt.
Quum enim ipsi, quæ suadent non faciant, rem propositam,
velut non necessariam, vel ut impossibilem commendant.
Cum ejusmodi flagitiosis doctoribus negotium Paulo fuit,
quos asperioribus his verbis, summâ vocis libertate, per-
stringit: *Qui doces alium, te ipsum non doces? qui predicas non*
furandum, furaris? Qui dicis non mæchandum, mæcharis? qui a-
bo minaris idola, sacrilegium admittis? Qui de Lege gloriaris, per
Legis transgressionem Deum afficis contumelia? Nam Dei nomen
propter vos blasphematur inter Gentes. Rom. 2. 21. — 24. Tur-
pe est doctori, quum culpa redarguit ipsum. Nam & Dei
verbo suam autoritatem detrahit, & seipsum contemptui
exponit, omnemq; simul excusationis prætextū sibi ipsi eri-
pit. Merito, ergo aures animosq; Ecclesiæ ministrorum feri-
re debebat salutare illud Pauli monitum, quo Timotheum
ad officium faciendum excitavit: *Est exemplar fidelium in*
sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in ca-
stitate. 1. Tim. 4. v. 12. In politico ordine multi magnates
& magistratus offendiculo sunt subditis, quando ipsi bonas
leges violant vel non exequuntur, vel pietatem & justitiam
non colunt, vel exactionibus subditos præter fas & nullâ
urgente necessitate, expilant & opprimunt, vel idololatriæ,
superstitioni & falsæ doctrinæ, sectis & schismaticis patroci-
nantur, vel scortationi, compotationibus, lussibus, aliisque
vitiis sunt dediti. Nam regis ad exemplū totus componitur
orbis.

orbis. Uti heliotropiū ad Solem: Ita subditi ad mores domi-
 norū vertuntur. Regem ac principem palatio exeuntem ma-
 gnus insequitur comitatus: Sic magistratum, affinem, affe-
 ctum & deditum vitiis maxima pars populi. Gravissimus
 est morbus qui à capite diffunditur. Quod in grege aries,
 & vervex sectarius, hoc in populo magistratus. Gnarum
 hoc Siracidæ, ideoque prudenter: *Qualis, inquit, est iudex*
populi, tales etiam sunt ministri ejus: & qualis est dux civitatis,
tales omnes habitatores ejus. Rex rudis perdit populum suum,
civitas verò intelligentiā potentum habitabitur. cap. 10. 2. 3. Sicut
 Solis defectio magnorum motuum mutationumq; plerum-
 que argumentū trahit, quod ex tenebris Ægyptiacis, Exod.
 10. & tempore mortis Christi factis, Matt. 27. liquiddò apparet:
 Ita regum & magistratuum (*quorum solum ut Sol coram Deo*
& subjectis esse debebat. Psal. 89. v. 37.) errores magnam
 tristemque rebus humanis perturbationem afferunt. Pergo
 ad ordinem œconomicum, in quo parentes offendicula ob-
 jiciunt liberis, dum sacros cætus fastidiunt, preces domi ne-
 gligunt, nomen Dei blasphemant, rixis & contentionibus
 ædes complent, otiosi vagantur, lusui & luxui dediti sunt,
 vicinos expilant, & malis artibus emungunt. Nam liberi
 & domestici, exemplo parentum & herorum corrupti, idem
 sibi licere opinantur. Parentes qui liberis domi sunt hor-
 tatores virtutis & pietatis, ac pessimè vivunt, unā manu de-
 struunt, quod alterā struxerunt. Facile destruantur, quæ
 longo tempore multisque laboribus ædificantur. Prava
 parentum exempla sunt funes, quibus liberos suos ad sui per-
 trahunt imitationem. Ideo Ezechiel, Judæis idololatri-
 am, aliosque corruptos mores exprobrans, tribus vetustissi-
 mis utitur parabolis, quibus docetur, liberos plerumque
 mala suorum parentum imitari exempla. Prima est, *Qua-*
lis mater, talis filia ejus. Secunda, *Filia matris tuæ es.* Ter-
 tia, *Mater vestra Chitthæa, & pater vester Emoraus, h. e. Pa-*
 tres

tres vestri; neglecto divino cultu, Emoræorum Chitthæo-
 rumque sectati sunt idololatriam, & vos ipsorum insistitis
 vestigiis. Ezech. 16. v. 44. 45. Quod ipsum Marcus Au-
 relius, liberorum suorum bene instituendorum studiosus,
 uxori suæ exprobrabat. Quum enim de proba filiæ insti-
 tutione verba faceret: *Quid juvabunt, inquit, matronæ verba*
ad modestiam & temperantiam ducentia, si nos ad lascivias eam o-
peribus nostris abducamus? Divites scandalizant egenos, eos-
 que ad impatientiam provocant, & lacrymas eis atque su-
 spira expriment, quando his esurientibus ipsi luxuriantur.
 Verè enim Salomo: *Comprimentem triticum, execrabuntur*
populares. Prov. 11. 26. Qui tametsi impatientiā abrepti
 in avaros execrationes & maledictiones plerumq; vibrent;
 Deus tamen confusos eorum clamores, & cœco furore pro-
 jectas querelas exaudit & vindicat. Nam si verum sit
 (quod est verissimum) Deum *exaudire clamorem unius afflicti;*
si tantillum clamet: Exod. 22. 23. *& vociferationes eorum qui*
mesuerunt, & quorum merces per avaros intervertitur, in aures
Domini Sabaoth introire: Jacob. 5. 4. nedum totius populi
 clamorem exaudiet. Atque hinc est, quod quidam ipsi sibi
 violentas sæpe manus injiciant, & laqueo vitam finiant, quū
 aut frumentum, Deo maledicente, computrescat: aut Deus
 subito, præter eorum expectationem, aliundè populo suo
 de frumento prospiciat, ut spe lucri, quam conceperant, ex-
 cidant. Quod peccatum cum ubivis grave existat, tūc a-
 pud nos gravius est atque atrocius: utpote quibus frumen-
 tum non pro pane duntaxat est, sed etiam pro potu: cū
 in plerisque regionibus aqua aut vino vivatur commodè,
 propter cœli æstum aquas magis puras & defæcatas reddentem.
 Vicissim pauperes offendiculo sunt divitibus, quan-
 do eleemosynis in se erogatis improbè abutuntur, suæque
 petulantia ipsos in largiendo tenaciores efficiunt. Tales
 sunt viduæ illæ, pupillique & peregrini, qui opibus ipsi in-
 structi

structi sunt. De quibus Salomo: *Est qui pauperem se fingit, cui substantia est ampla.* Prov. 13. 7. Hi non tantum in Deum sunt injurij, quem turpissimè tentant, & ex facultatibus sibi concessis non honorant: sed etiam in homines tum divites, quibus nullà urgente necessitate molesti sunt, & eleemosynas suffurantur: tum in verè pauperes, in quos non tantum nihil ex suis bonis erogant, sed quibus insuper eleemosynas præripiunt. In hoc album etiam referendæ sunt viduæ illæ & parentes, quorum quidem ipsorum fortuna tenuis est, sed liberos tamen & propinquos habent, qui ἀντιλαργον præstare eis possunt ac debent. Paulum audiamus: *Quod si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant prius in propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus.* hoc enim est honestum & acceptum in conspectu Dei. 1. Tim. 5. 4. Et paulò post: *Quod si quis fidelis, aut si qua fidelis habet viduas, ei suppeditato quantum sufficit, & non onerato Ecclesia, ut ijs quæ veræ viduæ sunt subveniat.* Ibid. vers. 16. Præcipuè autem gravissimum offendiculum præbent validi mendicantes, quibus omnes terræ anguli scatent, & de quibus justissima est omnium piorum querela. Horum impudentiam, & sceleratos mores graphicè Vir doctissimus depinxit: *Tanta, inquit, in illis cernitur impietas, profanitas, & teterrimorum quorumque scelerum colluvies atque sentina, ut citius initium quàm finem de illis dicendi reperias.* Vitam siquidem omnis religionis prorsus expertem ducunt. Tempia nunquam ingrediuntur, sed semper pro templorum foribus jacent. Itaque nunquam audiunt sacras conciones, doctrinæ Christianæ rudissimi sunt, Sacramentis nunquam utuntur. In qua atheismi scholâ suos etiam liberos instituunt, & secum educant. Cumque incertis semper oberrent sedibus, nemo vel magistratus, vel Ecclesiæ minister in vitam illorum inquirat, omnibus ipsorum res & salutem nihil ad se pertinere existimantibus. Vnde fit, ut sceleratius & turpius hominum genus sol hodie non videat. Alii enim scortationes,

stu-

supra & adulteria clam committunt: hi scorta & adulteras palam circumducunt, & vagas libidines, brutorum instar, exercent. In suavi & turpi otio, alienis sese suaviter pascunt & saginant sudoribus, & mille artibus, mendaciis, dolis, imposturisque victum querunt. Luxu & furtivis deliciis, compotationibusque abliguriunt, quæ ab alijs extorquent, etiam minis & execrationibus, si fictis suis precibus (in quibus sacrosanctum illud Dei nomen singulis ferè momenti blasphemè profanant) locum non esse vident. Quo certè pacto veris pauperibus, qui in sudore vultus sui laborantes, strenuè tamen cum liberis suis egent, bolam ex faucibus, turpissimo furto, imò sacrilegio præripiunt. Quæ furta & sacrilegia, ut commodius perficiant, & ad commiserationem alios facilius flectant, resinâ, pice, sanguine, & similibus sordibus, ad tibias, brachia, vel alijs corporis partibus illitis, deformes vulnorum, ulcerum, & carcinomatum species mentiuntur. Quo eodem pacto non tantum nauseam alijs movent, sed horrorem etiam prægnantibus non raro incutiunt, unde vel abortus, vel monstrosi, deformes, & mutili fœtus, in lucem eduntur. Alij claudos, mancos & loripedes se fingunt, cum, si opus sit, vel pegaso velocioribus sint, & Iovis etiam quadrigis in fugam se conjicere possint. In plateis, & ad templorum valvas, non secus, ac si fulmine tacti sint, concidunt, epilepsiam simulantes. Propriis liberis, rectâ corporis constitutione, & membrorum omnium usu natis, ut videlicet hæreditariam ad illos mendicantem, cumque eadem tetra sua scelera & flagitia, tanquam patrimonium quoddam devolvant, crura & brachia nonnunquam confringere & luxare, aut membris mutilare, imò etiam exponere compertum est. Quoties verò deprehensi iidem sunt proditores terrarum & ditionum, incendiarii, latrones, philtrea & aconita miscentes, & quis omnia percenseat? Hæc Zepperus, libr. 2. polit. Ecclesiast. cap. 19. de validis mendicantibus, pag. mihi 405. Istos Paulus coercendos, & ad laborem cogendos esse, movet: *Quum essemus apud vos, hoc demandabamus vobis: quod si quis nolit operari, etiam non e-*

P

dito.

dito. Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, sed inaniter satagentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Iesum Christum, ut cum quiete operantes, suo pane vescantur. Quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermone, hunc notate: & ne commercium habete cum eo, ut erubescat. 2. Theff. 3. v. 10. 11. 12. 14. Neque duntaxat scandala præbent validi mendicantes, sed indigenæ quoque, qui eleemosynis adotium, curiositatem, discursationes & oberrationes per domos, traductiones, lycophantiam & obtrectiones abutuntur, suspectæ sunt pudicitiae, vitam impiam & dissolutam agunt, ingratos sese benefactoribus, rebelles item & refractarios ad quascunque admonitiones præbent: quorum iterum non exiguus est numerus. Hi ut sedulo admoneantur, & ad emendationem usque eleemosynis priventur, res ipsa postulat, cum ne ipsi in peccatis suis foveantur, sed hoc pacto ad resipiscentiam exstimulentur (quæ optima omnium est eleemosyna) tum ne divites, quod de liberalitate suâ malè collocata conquerantur, habeant, quodque pigri & inutiles fuci, maledici, scortatores, prostibula, atque omnis turpitudinis coryphæi ex Ecclesiæ ærario alantur & foveantur, adeoque manus ipsis ad dandum occludantur. Huc digitum Paulus intendit, inquiens: Ambitiosè contendite quieti esse, & res vestras agere, ac operari propriis manibus vestris, sicut vobis mandavimus. 1. Theff. 4. 11. Et memorabilis est, ac in hanc rem conspicua exhortatio Siracidæ: Quum tu vis de aliquo bene mereri, cognosce cui benignè facias: & beneficiorum tuorum extabit gratia. Benignè fac pio, & referetur tibi gratia, si minus ab eo, certè ab Altissimo. Perseveranti in malis nihil boni erit, nec ei qui beneficentiam non exercet. Erga pium liberalis ac benignus esto, impium verò tuâ opem ne comprehendas. Apud bonos viros tua pone beneficia, atque in improbos nihil opis contuleris. Benefac afflicto, neque impro-

quis

quicquam largiaris: prohibe eum cibis tuis, neque ei dederis, ne his adjutus te opprimat. Alioqui duplicia recipies maleficia pro beneficiis omnibus quæ in illum contuleris, nam & Altissimus improbos odit, pœnasque ab his meritas repetet: eos autem in diem acerrimæ vindictæ reservat. c. 12. 1--7. Satis de pauperibus alios scandalizantibus. Mulieres quoque & puellæ sæpe scandalum præbent viris & juvenibus, & hi illis vicissim, quando sibi invicem vel gestu vel nutu, vel dictis atq; vestitu, ac imprimis turpi & meretricia membrorum, quæ natura ipsa recta vult, ostentatione & nudatione, mutua libidinis irritamenta subministrant. Salomo nativis & vivis coloribus scandala quæ adulteræ ac meretrices objicere, & blandos sermones, impudicos gestus, & flagitiosos mores, quibus vecordes amafios ad se pellicere atque corrumpere assolent, depinxit, ita alloquens juvenem: Fili mi, dic sapientiæ, Soror mea es; & affinem prudentiam voca, ut servet te à muliere externa, ab aliena sermonibus suis blandiente. Nam per fenestram domus meæ, ex fenestella prospiciens, vidi inter fatuos, animadverti inter filios, puerum dementem: qui transiens per vicum juxta angulū illius, viâ ad domum illius gradiebatur. Crepusculo, vespere diei; nigra nocte & caliginosa animadverti. Quum ecce mulier processit obviam ei; ornata meretricio, & circumspecta animo. (Quæ strepera est & contumax, in cujus domo non hærent pedes ejus: modo foris, modo in plateis; aut prope quemque angulum insidiatur) Et prehensens eum osculata est eum, obfirmansque vultum suum, dixit ei: Sacrificia eucharistica apud me sunt, hodie reddidi vota mea: idcirco prodij obviam tibi: studiosè querendo faciem tuam, commodè invenio te. Cadurcis instruxi spondam meam; variam emblematis, linteis Aegypti. Suffovi cubile meum, myrrha, santalis, & cinnamomo. Age, incumbamus ubertim amoribus ad matutinum usque, nos ipsos exhibilemus amatoris. Nam non est vir domi suæ, abiit viâ longinquâ: loculum pecuniæ accepit in manum suam: diè flato redibit domum suam. Flexit eum multitudo disciplinæ suæ,

*blauditi labiorum suorum impulit eum. Sequitur eam subito; tamquam bos ad mactationem abit, & velut compeditus ad eruditionem stultorum. Donec dissecat culter jecur ipsius, quemadmodum festinat avis ad laqueum, nesciens contra vitam suam illum esse. Itaque nunc filij, auscultate mihi; & attendite ad sermones oris mei. Ne declinato ad vias illius animus tuus, ne aberrato in semitas illius. Nam multos confossos dejecit, & numerosi sunt omnes interfecti ab illa. Viae ad sepulcrum sunt viae ad domum ejus, descendentes ad penetralia mortis. Prov. 7. v. 4. & seqq. Atque hæc & his longè atrociora fiunt in mundo totâ die. Ut non immeritò Christus dicat: *Vae mundo ab offendiculis!**

II. Ne mundi ac impiorum sceleratis exemplis ad imitandam eorum impietatem trahi nos patiamur. Nihil enim periculosius est pietatis studio, quàm si velit quisquam in causa religionis, fidei ac salutis, immundum mundum, vel cæca & errabunda patrum vestigia, vel prava multitudinis exempla sequi: quum mundus tot tantisque offendiculis plenus sit. Stat illud Ioannis: *Quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.* 1. Ioan. 2. 16. Certum & hoc est, in mundo semper plures esse malos. Vix quarta pars feminis verbi divini in bonam terram cadit, fructumque edit. Matt. 13. vers. 8. Cæca quoque humana ratio est in rebus divinis, juxta illud Pauli: *Animalis homo non est capax eorum quæ sunt Spiritus Dei. sunt enim ei stultitia, nec potest ea cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur.* 1. Cor. 2. 14. Ut mirum haudquaquam sit, eos errare atque offendere, qui mundi auctoritate ducuntur. Huc etiam spectat Christi pronuntiatum: *Introite per angustam portam: quoniam lata est porta, & spatiosa via quæ abducit in exitium, multique sunt qui introeunt per eam. Quia angusta est porta, & stricta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam.* Matth. 7. v. 13. 14. *Spatiosam viam* appellat

appellat Servator illud vitæ genus atque studiâ, quibus major hominum pars intenta, ad *latam* & omnis horis patientem perditionis *portam* festinat, Non uno calle aut semitâ constat *spatiosa* isthæc *via*, sed innumera habet diverticula, quæ singula nos abducunt, vel potius seducunt. Quemadmodum enim per deserta loca aut sylvas profundas unica ferè via est, quam qui sequuntur, tuti evadunt, diverticula autem & avia multa sunt, quæ vel pastores, vel lignatores, vel etiam prædones atque latrones ad sua lustra sectantur: Sic in hoc mundo unica quidem ad vitam via est, avia autem infinita errorum & superstitionum, occasiones item innumeræ voluptatum atque scelerum, quæ omnia tandem ad unum finem sive exitum perditionis diriguntur. Mirum autem nulli videri debet, quod multi per hæc avia ingrediantur. Quum enim naturâ peccatores simus & mendaces, carni valdè arrident errores & exempla mundi, eò quod corruptæ naturæ & carnis rationi consentiant, ac insuper Satanæ lenocinijs commendentur, & à multitudine probentur. Quare laudem merentur, suæque saluti consulunt, qui omnem adhibent diligentiam, atque industriam, ut in paucorum numero inveniantur, & per strictam viam & angustam portam ad vitam æternam pergant: memores dulcissimi pronuntiati Servatoris sui: *Ne metue, parve grex iste. nam libuit Patri vestro dare vobis regnum illud.* Luc. 12. 32. Quod homines hujus mundi præcipites plerumque ad nequitiam agit, quia nimirum multo maximam partem eò rapi vident, & paucos se ad studium pietatis conferre deprehendunt, id Dei filios cum primis ab iniquitate absterre debet atque abducere, eosque sollicitare ut excubias assiduè agant, ne hominum multitudine, ceu rapido torrente, asportentur. Quod si militum cohors cum hoc præmonitu in aciem educeretur, fore ut ex centenis tantum decem superstites maneat, alia verò cohors

cum hac prælagitione in aciem procedat, fore ut decem duntaxat ex centenis occumbant: nonne prioris cohortis milites impensius sollicitos fore existimamus, ut ad omnem se cautionem excitent, quod periculum declinent? Ab eadem causa Paulus clamat: *Ne vos configurate seculo isti: sed transformate vos per renovationem mentis vestræ, ad hoc ut probetis quæ sit voluntas Dei, bona illa, placens ac perfecta.* Rom. 12.2. Necessarium & saluberrimum præceptum: ne pro vitæ regula reliquorum hominum opiniones aut mores sumamus, sed huic seculo penitus renunciantes, Dei nostri voluntatem, sicut est nobis in verbo ejus patefacta, nobis pro scopo proponamus. Eamdem prorsus regulam David tradit, eodemque modo piam vitam describit: *Beatus est vir ille, qui non ambulat in consilio improborum, & in via peccatorum non stat, & in sede derisorum non sedet. Sed in lege Iehovæ oblectatio ejus est, & de lege ejus meditatur die & nocte.* Psal. 1. 1. 2. Hæc summa est Christianismi, seu vitæ Christiano homine dignæ. Qui Deo vult servire, videat modò, ut à mundo ejusque cupiditatibus se abstrahat, & voluntatem Dei sciat atque faciat. Quamdiu mundum quis sequitur, Deo servire non potest. Mundi regula hæc est: *Ululandum cum lupis.* Longè aliter Deus: *Qui vult esse ovicula Christi, non lupi instar ululet, sed ovicularum proprietates habeat necesse est. Oves veræ vocem Christi pastoris sui nōrunt & audiunt, atque pastorem suum sequuntur.* Ioan. 10. 4. 27. Qui cum lupis ululaverint, cum iisdem ex ovili exturbabuntur. Potest quidem aliquis aliorum se moribus atq; ingenio attemperare, ipsisq; gratificari: sed quatenus non requirunt, quæ contra Deum sunt. Secus enim standum regulā Apostoli: *Obedire oportet Deo potius quam hominibus.* Act. 5. 29. Exemplo rē illustro: Potest quis bonā conscientia in alterius gratiam (licet sit homo mundanus, irreligiosus) molestum ac difficile iter suscipere. At in cujusquam gratiam potare, scortari, vel in alia se

se ingurgitare flagitia minimè. Hic hic succurrat, quod monet Apostolus: *Ne vos configurate seculo isti.* Nisi hoc observaveris, nunquam Christianè vixeris. Nec est quodd regeras: Irascentur mihi homines mundani, si non configuraverò me ipsis, compotando, luxuriando, &c. Atqui præclarum est & tutissimum in adversis præsidium, amicos habere multos & autoritate præditos. Resp: Veros amicos in mundo reperiri inter eos, qui carnis affectu adhuc reguntur, nunquam tu probaveris. Solent enim tales amicitiam utilitate metiri, ac proinde unā cum fortuna in horas mutantur. Graviter Joannes: *Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo sunt. si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* 1. Epist. 2. 15. Nec seorsim sentit Jacobus Apostolus: *Adulteri, inquit, & adultere, nescitis amicitiam mundi, inimicitiam esse adversus Deum? Quicumque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.* cap. 4. v. 4. Tale est mundi cum Deo dissidium, ut quantum quisque in mundum inclinatur, tantundem à Deo alienetur. Adeoque fieri non potest, ut simul quis Deo & mundo placeat. Quomodo enim sponsa, si se junxerit adultero, protinus ab amore Sponsi excidit: Ita Christianus, si denuo amicitiam cum mundo colere tentet, protinus inimicitiam suscipit cum Deo, cui nihil convenit cum mundo. *Quæ communitio lucis cum tenebris? Et quæ concordia Christo cum Belial?* 2. Cor. 6. v. 14. 15. Sponsus homo non fert sponfam cum adultero colludentem, non patitur dividi connubiales amores: & tamen duxit dotatam, duxit ingenuam, duxit rebus integris. Christus sponfam suam, quam servavit ab exitio, quam asseruit à servitute, quam abluit à peccatorum sordibus, quam vestivit nudam, quam tot donis gratuitis abundè dotavit inopem, rursus patietur cum Diabolo adultero, aut cum pravis hujus mundi desiderijs habere commercium? Nec est quodd nobis ab irā mundanorum hominum metua-

mus. Facile enim illa sedari potest. At Deo irascente, ecquis erit qui ab ejus manu eripiat? Est enim ira Dei ignis consumens. Deut. 4. 24. Iam revera irascitur iis, qui gravant corda sua crapulâ & ebrietate, Luc. 21. 34. ac æternæ eos morti adjudicat. *Ebrii non possidebunt regni Dei hereditatē.* 1. Cor. 6. 10. Sic de aliis etiam rebus judicandum, quæ Deo ejusque verbo repugnant. Mundi hoc est ingenium, ut iis maximè rebus delectetur, quibus Deus maximè offenditur. Quod si ergo Deo servire cupimus, necesse est hæc animo sententia sedeat, in nullius hominis gratiam nos velle peccare, adeoque malle universi mundi iram atque indignationem subire, quàm vel semel in mundi gratiam Dei mandata transgredi. Nec refert, quod pro stultis & fatuis habentur, qui mundi mores imitantur. Stultitia etiam & fatuitas ista pulcherrima in Dei oculis sapientia est. Hinc Apostolus: *Si quis sibi videtur esse sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat, ut fiat sapiens.* 1. Cor. 3. 18. *Exire è mundo non possumus.* 1. Cor. 5. 10. tantum ne mundi studia sequamur. Versemur in mundo, ut medicus inter ægros, & sanare eum hortationibus bonisque exemplis studeamus; morbos verò peccatorum ab eo ne attrahamus. Uti piscis in mari salso minimè salus est: Sic nec nos ex impij mundi mari lalsuginem malitiæ imbibamus. Huc spectant illa Pauli: *Qui utuntur hoc mundo, sint ut non abutentes. præterit enim habitus hujus mundi.* 1. Cor. 7. v. 31. Item: *Estote inculpati & simplices, Dei, inquam, filij inculpati, in medio gentis prave ac perversæ: inter quos homines splendebitis, ut facies in mundo.* Philip. 2. vers. 15. Odorem bonæ fragrantiae, in omnibus nostris actionibus impiorum naribus obtrudamus: sicut Noachus in primo mundo, Lotus in Sodoma, Josephus in Ægypto, Daniel cum socijs in Babylone, Naaman in Syria, alij alibi fecerunt. Sit mundus nobis exilium: solum Dei verbum regula, ad quam fidem & vitam formemus. Semper etiam circum-

sonent

sonent aures nostræ voce Jehovæ: *In statutis patrum vestrorum ne ambuletis, & jura illorum ne observetis. Ego sum Iehova Deus vester, in statutis meis ambulate; & jura mea observate, ac facite ipsa.* Ezech. 20. 18. 19.

II. SCANDALA SUNT NECESSARIA.

Necesse est enim ut veniant offendicula; ait Christus. Verba hæc continent confirmationem prioris sententiæ. Nempe offendiculum est malum inevitabile: nec fieri aliter potest, quin offendicula mundū perdant. Ab hoc malo nunquam immunis futura est Ecclesia, nec esse potest. Est autem duplex necessitas. *Absoluta*, quæ impediri nequit. Sic Deus est essentia bona, iusta, æterna, &c. naturâ, adeoque absolutâ necessitate, quâ à nullo superiori dependeat. Alia necessitas est *hypothetica*, quando ex præsuppositione certarum causarum necessario aliquid sequitur. Ut cum medicus ex inordinata ægri alicujus diætâ colligit, necessario ipsi moriendum esse. Hæc necessitas non tollit contingentiam causarum proximarū, neu humanæ voluntatis libertatem. Sic *necesse est ut veniant offendicula*; non quod æternum tale Parcarum quoddâ fatum sit, quod rebus necessitatem afferat: neque quod Deus vel primâ ordinatione, vel quotidianâ coactione, vel fatali lege homines ad peccandum cogat: sed quod Satanæ potentia ac malitia, & hominis ei subjecti corruptio, omnino ejusmodi fructus, quasi naturali quâdam vi ac rerum ferre, proferant. Istæ & similes causæ efficientes offendiculorū semper erunt, nec mutabuntur in hoc mundo. Atque respectu harum causarum proximarū liberrimè & contingenter agentium, scandala contingenter præbentur, & contingenter dicuntur. Contingenter & liberrimè & malitiosè excogitantur, invehuntur, & dantur scandala à Satana ejusque organis, flagitiosis hominibus. Possent enim non excogitare & dare, aut aliter excogitare & dare. Et tamē *necesse est ut veniant scandala*:

Q

1. Tim.

1. Propter Satanam, gloriæ divinæ ac salutis humanæ hostem, qui interquiescere non potest, donec scandalis objectis, à veritatis & pietatis tramite homines abductos, in perditionis barathrum præcipites egerit. Pertinax hoc ejus studium Petrus describit, ad circumspeditionem nos exstimulaturus: *Sobrii esote, vigilate: nam adversarius ille vester Diabolus, ut Leo rugiens, obambulat quærens quem absorbeat.* 1. Epist. 5. 8. Sine inducijs arcem cordis nostri circuit, & consultat quâ ratione oppugnari & expugnari possit. Quod si hac viâ non succedit, aliam init. Si deprefferis avaritiam, exurget libido: quod si libidinem superaveris, succedet ambitio: si ambitio à te fuerit devicta, ira, emulatio, invidentia, superbia, ebrietas, cum cæteris suis pestiferis sociis, te infestabunt. Ar. es & insidias diabolicas verbis hisce depinxit Cyprianus: *Diabolus dictus serpens, quia cum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens occultis accessibus serpit (unde nomē serpentis accepit) ea est ejus astutia, ea est circumvenendi hominis cæca & latebrosa fallacia, ut asserere videatur nocte pro die, venenum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub pretextu fidei, Antichristum sub vocabulo Christi: ut dum verisimilia mentiuntur, veritatem subtilitate frustrentur. Nam transfiguratur se in Angelum lucis.* Tractat. 3. de Simplicitate Prælatorum. Diabolus primarius scandalorum omnium author est. Ille astutē & blando atque specioso sermone Evæ, omnium nostrum matri, scandalum obtrusit. Disertē Paulus: *Serpens Evam seduxit calliditate sua.* 2. Cor. 11. 3. Diabolus est venator nocentissimus, & auceps versutissimus, qui eleâ peccatorum passim objectâ, retribusque ac laqueis scandalorum tensis, homines irretit, circumvenit & prostermit. Psal. 91. vers. 3. Offendiculum posuit Davidi, ut otiosus domi desidens lascivē circumspiceret, & spectaculo nudatæ seque lavantis uxoris Uriæ immoraretur, eamque accerferet, & compressam ex se concepisse audiens, mari-

tum

tum ē castris revocaret, ut partus illius haberetur: utque quum hoc non succederet, remisso in castra. Uriâ cum literis, Joabo mandaret, ut interficiendum hostibus objiciat, ut eo interfecto viduam ejus duceret. 2. Sam. 11. Sic Diaboli instinctu idem David populum numerari jussit. Clarissime Spiritus sanctus: *Instans adversarius contra Israël, incitavit Davidem ad numerandum Israël.* 1. Chron. 21. 1. Petro quoque Apostolorum primo & coryphæo, scandalum posuit Satan, persuadendo ei, passionem & mortem Christo Magistro inhonorificam esse, adeoque omnibus modis impediendam & avertendam: quamobrem Satan Petrus miser audivit. Matth. 16. 22. 23. Rursus Satanas Apostolos, ac speciatim Petrum *sicut triticum ventilaturus*, omnemque ipsis fidem, ac confessionem & dilectionem Servatoris excussurus, Luc. 22. 31. Petro scandalum objecit per ancillam, militesque & ministros Iudaicorum procerum, qui suis vexationibus, exprobrationibus, atq; accusationibus eum ad Christi abnegationem impulerunt. Ibid. v. 55. & seqq.

2. Propter mundi malitiam, qui nihil aliud novit quàm impedimentis & scandalis viam planam & expeditam oblepire atque obstruere. Nempe ita corruptum & perversum est judicium mundi in sua imaginaria ac stulta sapientia, id est, astutia & malitia, ut necessario scandala eveniant. *Non potest arbor putris & mala fructus bonos ferre.* Matth. 7. 18. *Quæ Spiritus Dei sunt, non capit mundus, nec potest ea cognoscere: quin potius stultitia ei sunt.* 1. Cor. 2. 14. Etiam quæ in se sunt optima, mundus pessima æstimat. *Prædicationem de Christo crucifixo, offendiculum, stultitiam, ignominiam.* 1. Cor. 1. 23. crucem, signum divini odii, Evangelium, odorem mortis ad mortem; 2. Cor. 2. v. 16. eleemosynas & quicquid Christo, ejusque ministris & egenis membris impenditur, *perditionem.* Matth. 26. 8. Mundus est pagus cænosus, quem nemo, ne sanctissimus quidem,

Q 2.

mun-

mundis transit pedibus. Mundus diversorium est, plenum nebulonum, irrisorum, & seductorum, in quod se recipiens filius Dei, vel ludibrio & contemptui improbis illis hospitibus est, vel *ad eandem luxuriosam profusionem & impietatem cum ipsis concurrat*. 1. Petr. 4. 4. Mundi typus Sodoma fuit, & Sodomitæ hominum mundanorum. *Iustus Lot lascivâ nefariorum Sodomitarum conversatione fatigatus est. Iustus enim ille, quum habitaret inter eos, indies animam justam sceleratis illorum factis, & videndo & audiendo excruciebat.* 2. Petr. 2. 7. 8. Mundus est officina nequitiae, domus flagitiorum, & scandalorum datorum atque acceptorum: est calumniarum sentina, quâ insunduntur ac onerantur omnes qui Deum piè colere satagunt. Est arx insidiarum, ex qua filij Dei fraudibus & insidiis oppugnantur, si apertâ vi & tyrannide expugnari non possint. Meretrix est perniciofa, quæ adulterinæ suæ pulchritudinis desiderio spectatores deliros ad concupiscentiam & concubitus trahit. Pix est mundus; quamlibet levi tactu tangentes inquinat. Viscus est; miratores suos capit atque involvit. Laqueus est; incautos ac parùm cordatos elcis objectis allicit, allectos capit, & captos ad perniciem suam tenet, nisi Dominus Iesus brachium suum è coelo porrexerit, ac virtute suâ eos liberârit.

3. Propter hominum scandalizantium tum malitiam; quia delectantur scandalis, & libenter malitiam propinatam imbibunt, ut pisces aquam. Iob. 15. 16. vel infirmitatem; quia pares non sunt vincendis & resistendis scandalis. Equidem infirmum trusum & impulsus cadere oportet, nisi sit qui sustineat; & præcipientem petulanter ruentem quis retinebit? Mirum est, magnetem ferrum attrahere: at mundum, in sui amorem homines pellicere, mirum aded non est, atque si torrens & amnis rapidus de monte defluat; curus citato cursu ex alto feratur; viator vestigia odoris sequatur; & præcentori alius succinat. Quum enim natura ad:

ad mundana studia propensi sumus, multis illecebris blanditiisque opus non est ad hoc ut mundo conformemur. Solus rei prius amatae aspectus nos huc invitat & allicit: quem admodum fallax meretrix procum, esca hamo affixa piscem: & sicut aer venenatus ambulantes sub eo inficit. Instar diluvij sunt mundi filij, quod rapit & abducit arbores radice altâ destitutas. Similes sunt pij his qui carbonariis & molitoribus conversantur: hi sibi cavere vix ac ne vix quidem possunt, quin ab illis aliquid nigredinis vel albedinis contrahant.

4. Tandem Deus, justissimo & sapientissimo iudicio, scandala evenire permittit, tum propter impios, tum propter pios. Propter impios; ut justam impietatis mercedem recipiant. Sic enim rebellionem & contemptum verbi sui ulciscitur. Sic impij tanquam quisquilæ & paleæ per scandala à puro tritico excutuntur. Tale erat offendiculum; quod Pharaoni regi dabatur à præstigiatoribus & Magis Aegyptiis, qui suis præstigiis ad signum baculi in draconem conversi eum obstinatioem fecerunt, ita ut ne plaga quidem aquarum in sanguinem versarum percussus, à pertinacia destiterit, eorumdem Magorum fascino excæcatus. Exod. 7. 13. & seqq. Sic Deus impietatem Achab punivit per scandala ipsi à prophetis mendacibus objecta. His enim fidem habens, in bellum contra Syros profectus est, & in illo occubuit. Ita enim textus sacer: *Dicente Iehová, quis pelliciet Achabum, ut ascendat & corruat apud Ramothas Gileaditis? hic dixit hoc modo, & ille dixit illo modo. Tandem prodiiit quidam spiritus, qui consistens coram Iehová dixit, ego pelliciam eum: dicente vero Iehová ei; quo pacto? Dixit, egressus ero spiritus mendacij in ore omnium prophetarum ejus: tum dixit Iehová, pellicies, etiamque prævalebis, exi & fac ita. Quare nunc ecce indidit Iehová spiritum mendacij ori omnium istorum prophetarum tuorum: interea loquutus est Iehová contra te malum.* 1. Reg.

22. 20—23. Apostolum quoque audiamus, de scandalis ab Antichristo & regni ejus promachis, incautis & cæcis ejus affeclis, in horum perniciem, objiciendis, differentem: *Cujus, inquit, adventus est ex illa vi effiaci Satanae, cum omni potentia, & signis, ac prodigiis mendacibus: & cum omni seditione injustitiæ in iis qui pereunt: propterea quod amorem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideo igitur mittet eis Deus effiaciam erroris, ut credant mendacio: ut damnentur omnes qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitiâ.* 2. Thess. 2. 9. — 12. Neque tamen propterea dicendus est Deus scandalorum author aut approbator. Absit. Piè David: *Non es Deus fortis qui delectetur improbitate: non est commoraturum apud te malum.* Psal. 5. 5. Et Christus ipse mox, hoc eodem versu, denunciatione poenæ contestabitur, sibi scandala omnia vel maximè esse adversa, summèque displicere. Sed justo judicio peccata peccatis punit, quum ipse justus sit & maneat: de quo latius in sequentibus. Propter pios quoque scandala evenire sinit Deus, ut per ea fidem, constantiam, & obedientiam eorum exercent, atque in lucem protrahat. Haurire hoc atque discere est ex Apostolo, qui accommodatissimè ad hanc rem: *Oportet, inquit, etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi inter vos sunt, manifesti fiant inter vos.* 1. Cor. 11. 19. Quemadmodum in urbe, quæ tranquillâ placidâque pace fruitur, cives omnes habentur probi atq; fideles: at seditione motâ, & pace turbatâ, manifestantur, qui magistratui fidem præstant, & bonum ac tranquillitatem publicam quærunt & conservatam cupiunt. Nam hi à seditiosis se separantes, magistratum sequuntur atque defendunt. Sic in altâ Ecclesiæ pace consensum in doctrina omnes profitentur, ac cum sinceris & orthodoxis annumerantur. At exortis hæresibus & scandalis, probatorum & hypocritarum fit separatio. Illi enim firmiter Deo adhærent, neque in errores se & peccata abduci patiuntur. Isti contrà seduci se sinunt.

Exem-

Exemplum illustre extat Ioan. 6. Exorto scandalo propter doctrinam Christi de manducatione coproris, & bibitione sanguinis ipsius, Capernaitæ discesserunt. Petrus & reliqui Apostoli apud Christum manserunt. Uxor proba & pudica ad stuprum sollicitata & occasionem nacta, fidem inviolatam marito suo servat; impudica & improba fidem frangit: Ita germani Christiani scandalis tentati, non recedunt à Deo, uti hypocritæ facere assolent.

Usus ad scandalum.

CAutione nobis summâ est opus & circumspeditione, quomodo per varia scandala, à Diabolo & mundo obiecta, pergamus, ne iisdem involvamus. Hic in regno Diaboli sumus, non secus quàm si peregrinus aliquis in diversorium veniret, in quo sciret omnes latrones & prædones esse. Proculdubio antequam in eam domum ingrederetur, si omnino ingredi oporteret, quantum posset se muniret & instrueret, neque multum in ea dormiret: ut rursum illuc illinc abire liceret. Simili cum discrimine nos in terra hic vivimus, ubi rerum potitur & principem agit Diabolus: qui ita in potestate sua corda hominum impiorum possidet, ut per ea quæcumque libuerit efficiat. Terroris res plena est, si quis expendat. Hic ergo, Petro monente, *sobrios nos esse oportet, & vigilare.* 1. Epist. 5. 8. Pace ut plurimum ad desidiam abutimur. Atque hinc fit ut subinde nos hostis circumveniat & opprimat: quia tanquam extra periculum constituti, pro carnis libitu deliciamur. Nihil magis metuendum in cursu pietatis, quàm ne pij incauti scandalis ab eo retrahantur. Ideoque apud Lucam Christus admonitionem hanc, brevi quidem, sed gravi admodum epiphonemate concludit: *Cavete vobis.* cap. 17. 3. Qui viam impedimentis repletam & obseptam ingressus est, cautè ambulat.

lat.

lat, ne impingat, aut cadat. At vix pedem in hoc mundo figere & proferre possumus, ubi Satan & impij scandalum nobis non posuerint. Cautione ergo opus. Premenda nobis sunt vestigia Apostolorum, qui, auditâ hac Christi præmonitione, orant, *Domine, adauge nobis fidem.* Ibid. vers. 5. *Hæc enim est victoria quæ vicit mundum, nempe fides nostra.* 1. Ioan. 5. 4. Sine illâ impossibile est non impediri in via veritatis. In tantum ut non vereatur pronunciare Apostolus: *Quicquid ex fide non est, peccatum est.* Rom. 14. 23. Illa namq; sola est, quæ quia nititur verbo, mandatis, & promissionibus Dei, quæ fallere nequeunt, omnes tentationes Satanæ & offendicula superare potest. Sic offendiculum ab hera lasciva positum removit Iosephus. Fidei clypeo & gladio verbi divini armatus, heræ ad stuprum impudenter sollicitanti, respondet: *Quomodo facerem malum hoc maximum, & peccarem in Deum?* Gen. 39. 9. Iisdem armis Christus ipse Satanæ tentationes & offendicula sibi ab eo objecta repulit & superavit. Diabolus esurienti Domino lapides objiciebat, dicens: *Si filius es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.* Matth. 4. v. 3. Nimirum hoc agebat, ut Christo filialem in coelestem Patrem fiduciam expectoraret. q. d. Deus de coelo testatus est, *te esse suum dilectum Filium.* Ibid. cap. 3. 17. Quid verò hoc, quodd esuris in deserto? Dei Filium esse, & famelicum esse, quomodo convenit? Verùm Christus, fiduciam filialem fixam animo & firmam retenturus, objectis sibi à Diabolo lapidibus, opponit Dei verbum, per quod famelici æquè saturantur, ac per panem. *Scriptum est, inquit, Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo procedente per os Dei.* Ibid. cap. 4. 4. Non solus panis efficax est ad vitam hominis tuendam, sed in benedictione Dei omnia sita sunt. Alioqui ij, qui sunt in locuplete penu, essent vacuissimi. Satanæ semel repulsus à Christo, pugnam re-integrat, novumque ei offendiculum ponit, ut ad temeritatem

ritatem eum & foedam Dei tentationem impellat. *Assumit eum Diabolus in sanctam urbem, & statuit eum super pinnas templi, dixitque ei: Si Filius es Dei, deice te ipsum deorsum.* q. d. Si te per aëra præcipitem egeris, omnibus miraculo eris. Et quia Scripturam sibi à Christo opponi viderat; ex eodem ipse armamentario tela promit: sed fide malâ. Ait, *Scriptum est* (sc. Psal. 91.) *Angelis suis mandabit de te, & ipsi attollent te in manus, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum.* Omittit verba illa: *In viis tuis.* Hæ autem non erant viæ Christi. Christus, gladio Spiritus arrepto, ad mutilatum à Diabolo Scripturæ testimonium aliud reponit: *Vicissim scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.* vers. 5. 6. 7. *Tenant autem Deum,* qui media ordinaria à Deo constituta relinquunt, ac contra & præter Dei mandatum quid faciunt. Diabolus semel iterumque repulsam passus, tertid Christum aggreditur, eique in montem præaltum ducto ostendit regna mundi, eademque se ei daturum superbè pollicetur, sub conditione adorationis. vers. 8. 9. Nimirum, quem fame de statu suo dejicere nequibat: quem specioso Scripturæ sacræ colore ad confidentiam propellere non poterat; in illum totius mundi opes & gloriam congerit; ut quem non frangebant res adversæ, frangerent secundæ. Præmium poscebat sui cultum & adorationem: quo obtento, de omni ejus fide & officio conclamatum existimabat. Tantundem autem dicit: Age, video te virum esse, qui indignè admodum esurias & contempnas. Ego uno momento & à fame & à contemptu te vindicabo. En tibi totius mundi regna, opes, & gloriam. Tua sunt ista regna, tuæ opes, tua gloria: tantum me pro Deo habe, idque coram me prostratus adorationis testimonio fac ratum. Ibi Christus, ad indignationem adductus, regerit illud: *Abi Satana.* q. d. Adoret te abyssus inferni: non ego, quæ promittis, tua non sunt. Imò sine Dei permisso, ne porcorum quidem regem

gem invadere potes. Deus is est qui stabilit & transfert regna. Sed & gladium verbi divini stringit Christus, ac desertum Dei mandatum opponit: *Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies. v. 10.* Et hæc maxima est fidei gloria, quod nec mundo, nec mundi sapientiæ, gloriæ, potentiæ, crudelitati, nec etiam hypocrisi ac simulatæ pietati longæve consuetudini, vel unanimi errantium consensui, imò ne inferorum quidem portis cedit. Eapropter Petrus, postquam Diaboli ferocitatem & astutiam in oppugnan-
dis pijs graphicè depinxisset, subjicit: Cui obstitite firmi per fidem: 1. Epist. 5. 9. Contra incredulos robore valet Diabolus; contra credentes imbellis est. Quicumque Dei verbum corde apprehenderint, eique fide adhæserint, nunquam à Diabolo vincentur, sed ab eis fugiet. Quum poterit quis dicere, Hoc dixit Dominus meus: hîc consisto, hoc nitor; videbit illico abscedere Satanam. Loquitur historia congressus Diaboli cum Christo in deserto: Scripturis convictus Tentator, *Christum omisit. Matth. 4. 11.* Sed quâ est Diabolus astutiâ, ægrè hominem huc pervenire patitur: cōnatur summè ut hunc ei gladium eripiat. Quod facile perficit quum pigrescere hominem effecerit, corpore jam animoque ad pugnam inepto, & in luxum ac lasciviam propenso. Sic namque parvo negotio gladium Spiritus, h. e. verbum Dei, è manu ipsi extorquet: quemadmodum contra Evam prævaluit. Habebat illa verbum Dei: si ei firma adhæsisset, nequaquam cecidisset. At quum Diabolus videret, eam neglectim adeò Verbum tenere, è corde ei ipsum eripuit: quod quum illa ipsi cederet, evasit victor. Ergo tenacissimus Verbi salutis, omnesque Satanæ ictus clypeo fidei excipiamus: sic facile scandala objecta evitare ac remove-
 removere poterimus, & pede inoffenso in via ad cœlestem patriam pergere. Certè Moses fide offendicula sibi in aula Ægyptiaca posita vicit & transiit. Audite constantiæ & forti-

fortitudinis Mosaicæ præconem Paulum: *Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filia Pharaonis: potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quàm temporariam retinere peccati fructificationem: majores ducens divitias probum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros. Intuebatur enim in præmij retributionem. Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis. nam ut qui videret eum qui est invisibilis, ita forti animo fuit. Hebr. 11. 24-27.* Næ hoc est difficultates omnes & impedimenta perumpere, offendicula remove-
 re! Mira utique hæc fuere in Mose admirandæ fidei gesta. Nostis ex secundo capite Exodi, quod fastigij & dignitatis evectus sit Moses: ed nimirum, ut filia Pharaonis ipsum pro filio haberet, inq; aula erudiendum ac instituendum curaret in omni sapientia Ægyptiorum: aded ut potens dictis & factis evaserit. Act. 7. 22. Præsentissima & maxima hæc erant impedimenta fidei & pietatis. Nihilominus Moses adultus, ubi intelligeret, quanta esset inter suam gentem atq; Ægyptiacam differentia; unosq; Israelitas habere promissionem terræ Canaan, & ex se nascituri Messia; cæteros nihil horum: tum verò haud se amplius pro filio filia Pharaonis gerebat, imò ne quidem hoc nomine vocari se patiebatur: sed desertâ aulâ, omnique honore regio proculcato, Israëlitis sese, quantumlibet sub dura servitute gementibus, cupidissimè adjungebat, nihil æquè in hac vita sibi expetendum ratus, quàm communionem cum populo Dei. Satè fervor inconsideratus, aut juvenilis quædam levitas eum huc non rapiebat. Profectæ enim ætatis erat; *quadraginta annorum. Act. 7. 23.* Sed per fidem Dei promissis innitentem, id effectum dedit. Nô-
 rat Deum Abrahamo dixisse: *Benedictæ erunt in semine tuo omnes gentes terræ. Gen. 22. v. 18.* Idcirco, etsi Ægyptiis *æquina & aquara*, & abominationi erant Israëlita; Moses tamen benedictos illos estimabat. Etsi mancipia projectissima; tamen reputabat liberos, ingenuos. Etsi pueros suffoca-

ri videbat; Christum tamen ex hoc populo nasciturum certo confidebat. Atque ut hanc cordis sui fidem palam etiam ipso opere coram omnibus testatam faceret, pertinacissime respuebat titulos honoris regij. Coelestis *videtur* ipsi potior & gloriosior erat, quàm principatus ac dominium in universam Ægyptum, Ac quamvis illi omnes in aula Pharaonica opes, thesauri omnes tanquam filio regio paterent; ille tamen opibus posthabitis, thesauris neglectis, *probrum Christi suas duxit divitias*, h. e. ludibria, paupertatem, angustias, persecutiones, quibus pressus fuit populus in Christum credens. His se divitiis efferebat Moses, his gaudebat, præ his gaza omnis regia ipsi sordebat. Per fidem enim sciebat, quemadmodum Christo Capiti conformis fieret in contumelia, ita & conformem fore in gloria. Persuasissimum habebat, si adoptione regiæ sese abdicaret; tùm sibi adoptionem & jus *videtur* Dei constaturum: si fruitionem peccati, eamque per brevem contemneret; bonâ conscientia, quæ juxta convivium & perpetua lautitia est, se perfruturum: si thesauros Ægypti linqueret; veris ac æternis bonis sese ditatum iri. Imò tam altè animo suo Dei jussa, & promissa infixerat, ut quoties illa cogitaret, toties coram adstantem Deum, & stipulatâ manu læta omnia promittentem videre sibi videretur. Hinc aded forti animo fuit, fideque quodammodo obduruit, ut ad omnia offendicula objecta, & ad omnes tentationum impetus, plus quàm saxeus esset. Agite, fratres, paremus & nos ad hanc pugnam & luctam fidei. Si nos scandala à Diabolo & mundo posita, si honores, si opes, si voluptates impediunt, Expediamus nos fidei virtute, & obedientiæ divinatorum mandatorum proposito. Id si difficile videatur: at facile evadet, si Moysi oculis respexerimus futuram illam præmij retributionem. Quanta gloria, cum declarabimur filij Dei, conformes imagini Christi! Quanta voluptas, cum in communione sanctorum cum

be-

beatis Angelis & hominibus, in primisq; cum Domino victuri sumus! Quantæ opes, cum regnum Patris occupabimus, & Deus erit omnia in omnibus! Illi Uni-Trino Vero Deo gloria in sempiterna secula. *A M E N.*

CONCIO QUINTA

I N

MATTH. XVIII. vers. 7. (b)

Verumtamen va homini illi per quem offendiculum venit.

Mnes Dei filij, quotquot in hoc mundo, seu alieno solo, exulant atque peregrinantur, si ve servi, magistratus aut subditi, divites aut pauperes, senes five juvenes, magni, mediorum aut parvi; in Christo *fratres sunt ac sorores*; Jacobo teste cap. 2. 15. Forte arctumque est vinculum Naturæ, quo fratres uterini & germani secundum carnem eolligantur. Fortius atque arctius est vinculum Gratiæ, quo spirituales fratres & sorores copulantur atq; uniuntur. Nam uno gaudent Patre ac Creatore in coelis; quem uno ore, unoque corde quotidie sic compellant: *Pater noster qui es in coelis* &c. Matth. 6. 9. Disertè Malachias: *Nonne Pater noster omnibus nobis est? nonne Deus fortis unicus creavit nos?* cap. 2. v. 10. Habent etiam germani hi fratres & sorores unam matrem in terris, Ecclesiam. Rotundè Paulus: *Ita que sursum est*, id est, excellenti loco posita, *Hierosolyma, libera est, quæ est mater omnium nostrum*. Gal. 4. 26. Ortum unum ha-

R 3

bent.

bent, unaque nativitate nobiles sunt. Inde sunt illa Ioannis: *Quotquot eum, sc. Sermonem seu Filium Dei, exceperunt, dedit eis hoc jus ut filij Dei sint facti, nempe iis qui credunt in nomen ejus: qui non ex sanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deogeniti sunt.* Ioan. 1. 12. 13. Nec aliud volebat Petrus quum diceret: *Regeniti estis non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, id est, per sermonem Dei vivi & manentis in æternum.* 1. Epist. 1. 23. Præterea de uno gloriantur sibi que gratulantur fratre primogenito, Iesu: quem expressè Paulus *primogenitum inter multos fratres* appellat. Rom. 8. 29. Neque enim solus perfruitur beatitudine & gloria suâ coelesti, sed multos habet fratres, quos ejusdem gloriæ suæ participaturus est. Sic tamen, ut sit ipse *primogenitus inter illos*, h. e. primas obtineat. Primogenitorum (ut obiter hoc interseram) magna in Veteri Testamento erat prærogativa, tum quoad hæreditatem. duplum enim hæreditatis paternæ capiebant: tum quoad dignitatem sive auctoritatem, nam vice patris fratribus præerant. Sic Christus est primogenitus: magna ipsius præcellentia præ fratribus. Ipse enim Filius Dei naturalis, unigenitus, proprius; nos adoptivi. Et sic jure ipsi debetur hæreditas, quæ non nisi ex gratia per & propter ipsum nobis obtingit. Ipse caput, Dominus & Rex noster: nos ipsius membra, servi & subditi, omnem ipsi reverentiam, honorem & obsequium debemus. Interea honori summo nobis ducamus, quod fratres ipsius simus. Signatè Paulus de Christo: *Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes.* Quam ob causam non erubescit eos vocare fratres, dicens: *Annuntiabo nomen tuum fratribus meis.* Hebr. 2. vers. 11. 12. Adhæc spirituales hi fratres atque sorores uno eodemque animæ cibo ac potu aluntur, reficiuntur & corroborantur, nempe corpore Christi crucifixo, & sanguine ejus effuso. Clarissimè Convivator cœlestis: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus ve-*

rè est potus. Ioan. 6. 55. Quid? quod fratres nostri & sorores in Veteri Testamento eodem cibo & potu spirituali pasci & ad salutem recreati per fidem & spem fuerunt. Ex Apostolo hoc discere est, dicente: *Nolim vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes eandem escam spirituales edisse: & omnes eundem potum spirituales bibisse.* Bibebant enim ex sequente spirituali petra: Petra verò illa erat Christus. 1. Cor. 10. v. 1. 3. 4. Unâ quoque atque eadem veste induuntur & ornantur, putâ justitiâ atque innocentia Christi. Præclare & significanter idem Gentium in fide magister: *Induimini Domino Iesu Christo.* Rom. 13. 14. Rursus: *Quicumque in Christum baptizati fuistis, Christo fuistis induti.* Gal. 3. 27. Uno Baptismo, in oblationem remissionis peccatorum, & regenerationis seu renovationis per Spiritum sanctum, tincti sunt. Paulum audite: *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Iudei, & Greci, & servi & liberi.* 1. Cor. 12. 13. Item: *Vnum est Baptisma.* Eph. 4. 5. Porro unâ fide ornati, Deo Patri suo cœlesti, & Christo fratri, virtute sancti Spiritus, firmiter adhærent. *Vna est fides,* inquit idem Apostolus. Ibid. Uno insuper nomine & titulo insignes sunt, videlicet *Christianorum*, h. e. unctorum. Act. 11. 27. Rationem denominationis ex verbo Dei, Catechismo præeunte, hanc damus: Quod per fidem membra sunt Iesu Christi, & unctionis ipsius participes, ut & nomen ejus confiteantur, seq; sistant ipsi vivam gratitudinis hostiâ, & in hac vita contra peccatum & Satanam, liberâ & bonâ conscientia pugnent, & postea æternum cum Christo regnum in omnes creaturas teneant. Cæterum fratres & sorores in Christo, uno loquuntur labio, id est, sermone & lingua, nempe *Chananæa.* Esai. 19. 18. *Credunt enim iis omnibus, quæ scripta sunt in lege & Prophetis.* Act. 24. 14. Uno ore Dominum Iesum profitentur. Rom. 10. vers. 9. *Concorditer uno ore precantur & glorificant Deum ac Patrem Domini nostri Iesu Christi.*

Christi. Ibid. cap. 15. 6. Accedit & hoc, quod unam tenent hereditatem in cœlo: in hac quidem vita, spe & expectatione; in altera reapse & possessione. Omnibus & singulis Servator dicit: *In domo Patris mei habitationes multe sunt: alioqui dixissem vobis.* q.d. Nisi ita esset ut dico, nempe nisi in domo Patris mei non uni mihi, sed etiam vobis pateret locus, nollem hâc vos vanâ spe deludere, sed ingenuè id vobis dixissem. Subjicit autem: *Proficiscor paraturus vobis locum: & quum profectus fuero, & paravero vobis locum. rursum veniam, & assumam vos ad meipsum: ut ubi ego ero, & vos sitis.* Ioan. 14. 2. 3. Et sic testamento postmodum cavet: *Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut spectent gloriam illam meam quam dedisti mihi.* Ibid. cap. 17. 24. Denique uno Spiritu hi fratres & sorores vivificantur, reguntur & moventur. *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.* Rom. 8. vers. 14. Contrâ, *quod si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.* Ibid. vers. 9. Singula hæc fraternitatis ac spiritualis cognationis filiorum Dei vincula, totidem sunt testimonia, pignora & stimuli sinceræ dilectionis quâ se invicem complecti, piæque & assiduæ curæ quam alij pro aliis gerere, & mutux ædificationis quæ inter ipsos vigere debet. Haud ergo mirum cuiquam videri debet, Christum, qui *fratribus hiscè unâ habitantibus*, & inter se communionem colentibus, seque multitud ædificantibus, *benedictionem & vitam usque in seculum promissit*; Psal. 133. 1. 3. hîc iisdem discordibus, & scandalis invicem ponentibus, VÆ terribile, h. e. poenas non tantum corporales & temporales, sed etiam spirituales & æternas interminari. Nuper explicavimus, quàm scandala mundo noxia sint: quàmque necessaria, si Satanæ versutiam, mundi malitiam, hominum ad peccandum proclivitatem, justumque Dei, hominum pertinaciam punientis, iudicium spectes. Iam ex ordine demonstrabimus, offendicula authoribus

thoribus & datoribus suis damnosâ esse. Tractabimus autem & interpretabimur verba Christi membratim; nempe

I. QUAM CERTO.

II. QUEM.

III. QUARE.

IV. QUID maneat.

Tu, summe Deus, sancti tui Spiritus præsentia & gratia nobis adesto, ut quæcumque de offendiculorum evitacione, mutuâque in fide & pietate ædificatione, ex verbo tuo, dicturi sumus atque audituri, ad mutuam ædificationem, omniumque scandalorum averfionem, assiduè seriôque referamus. AMEN.

I. QUAM CERTO

Ἰησὺς, *Verumtamen*, inquit Servator. Hâc voce certitudinem poenæ, quæ scandalorum authores manet, innuit & confirmat, & simultacitæ prolepsi occurrit. Dixerat Salvator: *Neceffe est ut veniant offendicula.* Hinc promptum erat inferre: Ergo frustra nos à scandalis præbendis dehortaris: ergo culpâ carent, qui alijs dant scandala. Quod enim necesse est, caveri haud potest, ac propter id jure nemo punitur. Verum consequentiam isthanc Christus negat, ac poenam scandalorum authoribus divinitus decretam & irrogandam, cum hac necessitate consistere posse, asserit. Quod si necessitas illa absoluta esset & coactiva, inevitabilis esset, authoresque & organa scandalorum excusaret. Verum hypothetica est seu conditionalis, quia à Diaboli astutia, mundi malitia, hominumque ad peccandum pronitate pender. Quamdiu enim & quoad ea durant (durant autem quamdiu mundus hic stabit) iusto Dei iudicio, sapienti; permissione, scandala sunt necessaria. Ac proinde hæc necessitas scanda-

lorum auctores non excusat, quia non coactè, sed libere, contumaciter, & malitiose ea perpetrent, imò voluntarie summoque studio offendiculis dandis atque accipiendis incumbant, ac omnibus ea modis juvent & promoveant. Possent enim non dare, cum dant. Quamvis autem, ob causas dictas, necessario veniant scandala, non tamen quosvis inevitabiliter perdunt; sed eos duntaxat, qui vitare ea non volent. Ideo electis declinare & remove scandala volentibus, nullum ab hac necessitate incumbit periculum. Hujus autem poenæ certitudo à Dei tum justitiâ, tum veritate pendet. *Iustitia*; Iustus enim quum sit Deus, injustos scandalorum auctores proximique corruptores, impunitos ferre non potest. Perspicue & graviter Vates regius: *Non es Deus fortis qui delectetur improbitate: non est commoraturum apud te malum. Non consistunt insani è regione oculorum tuorum: odisti omnes qui operam dant iniquitati.* Plal. 5. 5. 6. Advoco item Paulum Apostolum, testem locupletissimum: *Ius Dei est, inquit, eos qui talia faciunt, dignos esse morte.* Rom. 1. v. 32. Idiplum Dei exigit veritas, quæ inconcussa stat. Interminatus est ijs qui alijs offendiculo sunt, atrocissimas pœnas, hic. Et suprâ versu sexto Christum sic tonantem audivimus: *Quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.* Atqui fidelis est & manet Deus, negare se ipsum non potest. 2. Tim. 2. 13.

Ufus ad *παιδείαν* & *ἐπαγούριον*.

A Nimum advertite, auresque patulas præbete scandalorum auctores, neque aliud vobis imaginamini, quam olim vos ad meritas poenas rapiendos, & ni verè maturèque respueritis, æterno exitio sternendos. Utcunque enim, justo Dei iudicio, offendicula necessaria sint; at hoc minime

me vos, qui petulanter ea & malitiose præbetis, excusat. Rem simili illustro. Quum hominem furti se astringentem, & rapinas exercentem cernimus, dicere solemus, necesse est ut homo ille è patibulo tandem suspendatur. Conspicuo ebrioso, vino se & potu inebriante quotidie ingurgitante, mox colligimus, necessum esse, ut mortem brevi ipse sibi consciscat. Et si quis sumptuosius se, supra vocationem & facultates, vestiat, necessario eum ad extremam paupertatem redactum iri iudicamus. Ist hæc necessitas, quæ ab ejusmodi hominum furacitate, rapacitate, intemperantia, superbia atque luxu pendet, nullam eis excusationem affert, quum ad illa scelera, & quæ ea excipiunt, poenas semetipsos contumaciter ac petulanter adigant. Ita & hoc loco se res habet. Quamdiu impij non desinunt scandala dare, ipsi sibi necessitatem imponunt, poenamque accerunt. Desinant scandala præbere; & hæc ipsos necessitas non urgebit. Istam voculæ *πλήν* emphasin & hæc Christi verba illustrant: *Filius quidem hominis, prout definitum est, abit: πλήν, verumtamen vae homini illi per quem proditur.* Luc. 22. 22. Quamvis Pater coelestis proprio suo Filio non pepercerit: Rom. 8. 32. ac Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populis Israël nihil fecerint quàm quæ manus & consilium Dei prius prædestinaverat ut fierent; Act. 4. 27. 28. Iudæ tamen proditori terrificum Væ denunciatur. neque enim hic in opere prodicionis ad Dei decretum, electorumque salutem respexit: sed suæ avaritiæ, invidiæ, ambitioni, furacitati, vindictæque cupiditati indulgit. Quare sic apud animos vestros statuete scandalorum auctores: Quemadmodum necesse est ut veniant scandala, quamdiu Satanas & vos ministri atque organa ejus, ingenium non mutatis, nec à scandalis desistitis: Ita necessum quoque est, ut vae vos Dei poenæ maneant, quamdiu aliis offendiculo estis. Etenim *peccati stipendia, mors.* Rom. 6. 23. Simile divini iudicij exemplum

plum in Gentibus videre est Rom. 1. 28. *Sicut non visum est eis Deum in notitia retinere : ita tradidit eos Deus in mentem omnis iudicii expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt. Nimirum hoc est erroris sui compensationem, quam oportuit, in sese recipere;* Paulo teste, Ibid. vers. 27. Non esset Deus, nisi iustus esset; nisi in peccatorum & offendiculorum authores serid & graviter animadverteret. Stat illud Mo-
sis: *Iehova infontem habendo non habebit infontem, h. e. ullo pacto non absolvet fontem.* Exod. 34. 7.

II. QUEM?

Verba Christi sic sonant: *τὸν ἀνθρώπον ἐκείνον, homini illi.* Ambitus horum verborum brevis est: attamen ponderosa illa sunt. Tria enim Christus subindicat:

I. Facti ipsius indignitatem & atrocitatem exprimit. Horrendum est & inhumanum ac detestabile facinus, quod homo homini scandalum præbet. Ipsa bruta suæ speciei & generis animalia amant, juvant, protegunt. Porcum si lædas vel jugules, cæteri grunniunt & accurrunt, quasi suppetias illi latûri. Lupus lupum non devorat: nec corvus corvo oculos eruit. Semper graculus affidet graculo. Cicada cicadæ chara; formicæ formica. Horrendū, si homo hominem, frater fratrem, scandalis objectis, perdat. Ideoque Christus, Petrum offendiculum sibi ponentem, *Satanæ* nomine appellat, eo quod Satanæ opus faceret. Matth. 16. 23. Turpe est, si homo homini lupus sit, imò diabolus. Diaboli proprium est, hominem perdere, occidere, odisse. Ille *homicida fuit à principio.* Ioan. 8. 44. Hic primus protoplastis, protinus atque conditi essent, offendiculum posuit, eosque boni ac honesti specie deceptos, à regia salutis viâ in exitium abduxit, ac in mortem præcipitavit. Gen. 3.

Ufus

Ufus ad *παίδειαν*.

Quoties te Diabolus, mundi filij, & caro corrupta ad scandalum proximo ponendum tentant, *hominem* te esse cogita. Næ isthæc cogitatio te ut proximo exemplo prosis, non oblis, efficaciter permovebit. Uni omnes Creatori debemus, quod homines ratione præditi *sumus*, quod *vivimus*, quod *movemur*; Apostolo teste, Act. 17. 28. Uno patre Adamo, unâ matre Evâ, sati sumus. *Ex uno sanguine tota hominum gens facta est.* Ibid. v. 26. Uno Salvatore gaudemus & gloriamur: in uno mundo exulamur: eandem patriam quærimus, expectamus, petimus. Etiam si quis ad regale altissimumque culmen pervenerit, opes in immensum auxerit, ac genere summo natus sit, gloriæque & splendoris proaviti insignia ostendet; at *homo* est, frater est abjectissimi mendici: communis ipsi est cum reliquis hominibus in mundum per nativitatem ingressus, communis per mortem è mundo egressus. Verè Sapiens Hebræus: *Nemo rex aliud habuit initium nature suæ: sed unus est omnium ingressus in hanc vitam, & par exitus.* Sap. 7. 5. 6. Næ qui tot tamque arctis necessitudinis & cognationis vinculis firmissimè cõpulati sunt, mutua salutis & ædificationi consulere & invigilare, ac offensacula omnia cavere & remove debent. Qui *homines* se esse, negare nec audent, nec etiam possunt; hi nec humanæ charitatis debitum hominibusolvere detrectabunt. Stat illud, quod Salomon de quovis homine pronunciat: *Quicquid sit, jam inditum est nomen ejus.* id est, homo dicitur, & est, à quo humani nihil est alienum: & *cognitum eum esse hominem.* Eccl. 6. 10. Ipsi Ethnici, naturæ tantum luce illustrati, legem hanc à natura latam & insitam esse agnoverunt & professi sunt. Senecæ est illud: *Hominem sociale animal communi bono genitum videri volumus.* Libr. 1.

S 3

de

de Clementia, cap. 3. Cui affine est istud Ciceronis: *Cum sic hominis natura generata sit, ut habeat quiddam innatum quasi civile atque populare; quod Græci πολιτικὸν vocant; quicquid agget quæque virtus, id à communitate & caritate atque societate humana non abhorrebit.* Libr. 5. de Finibus, cap. 23. A quo minimè separo isthoc ejusdem: *Quoniam, ut præclare scriptum est à Platone, non nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici: atque ut placet Stoicis, quæ in terris gignuntur, ad usum hominum omnia creari, homines autem hominum causa esse generatos, ut ipsi inter se alius alii prodesse possent: in hoc naturam debemus ducem sequi, & communes utilitates in medium asferre, mutatione officiorum, dando, accipiendo; tum artibus; tum operâ, tum facultatibus devincire hominum inter homines societatem.* Libr. 1. Offic. cap. 7. Id ergo videamus ne ruborem nobis, qui Christiani à Christo Salvatore audimus, & sancti Spiritus luce atq; gratiâ ditati sumus, Ethnicici incutiant, ac in judicio nobiscum surgant, & nos condemnent. Matth. 12. v. 41. Ne eos perdamus, qui ejusdem nobiscum naturæ per creationem & generationem, ejusdemque gratiæ per redemptionem ac regenerationem consortes sunt. Graviter Paulus, docens Christianam libertatem intra ædificationis & charitatis terminos consistere: *Si, inquit, propter escam frater tuus tristitia afficitur, non jam secundum charitatem ambulas. Ne scâ tuâ illum perdis: pro quo Christus mortuus est.* Rom. 14. 15. Dei sumus filii; Patrem nostrum coelestem imitemur, qui salutem nostram unice quærit & promotam cupit. *An ullâ pacto delector morte improbi dictum Domini Iehovi: an non quum revertitur à viis suis, ut vivat?* Ezech. 18. 23. Diabolum aversemur, qui ad seducendum, scandalizandum & perdendum pronus est atque intentus. Semper animis nostris obversetur lex illa charitatis: *Diliges proximum tuum ut te ipsum.* Matth. 22. 39. Et, *Quæcunque volueritis ut faciant vobis homines,*

homines, ita & vos facite eis. Ibid. cap. 7. v. 12. Nollemus offendiculum nobis ab aliis poni. Ne ergo aliis objiciamus. Feriat aures animosque nostros monitum illud Paulinum: *Vnusquisque nostrum proximo placeat in bonum, id est, ad ejus ædificationem.* Rom. 15. 2.

II. Christus hominum ad offendicula objicienda proclivitate arguit. Quàm enim turpe, inhumanum & horrendum est, aliis offendiculo esse: tam, pro dolor! homines, ob nativam corruptionem, Satanæque astutiam, ad scædum hoc & atrox peccatum proni sunt. Hinc plena omnia sunt scandalorum. Nam *totus mundus in malo jacet.* 1. Ioan. 5. 19. Non parent homines hortatui divino: *Omnia ad ædificationem fiant.* 1. Cor. 14. 26. sed Diabolum strenuè æmulantur, qui homines in proximi perniciem incitat & armat. Quod disertè de Caino fratricida sacræ Paginæ affirmant: *Cain, qui ex illo Improbo erat, mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratiâ occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.* 1. Ioan. 3. 12.

Ufus ad *παιδείαν.*

QUod si quem humana & innata pravitas irritat, ut proximo noceat exemplo suo, eique impingendi & labendi occasionem objiciat; hominem se per Spiritum sanctum regentem recogitet: neque se spiritu mundi, sed Spiritu, qui ex Deo est, duci patiatur. Homo animalis, naturâ propensus ad odium proximi, nil nisi scandala proximo præbet. Homo per Spiritum sanctum regeneratus, propensus est ad dilectionem proximi, ac scandalis omnibus remotis, proximum verbis & factis ædificat. Est enim Spiritus Dei, Spiritus dilectionis & concordiae. Hunc qui habet, omnibus inservire promptus est, omnes ædificat, omnibus pro virili benefacit, omnibus utendum se præbet: quia

quia etiam Deus fons est omnis misericordiae & gratiae erga omnes. Qui Spiritu sancto sunt donati, non oderunt fratres. Sunt enim per Spiritum sanctum participes facti mystici corporis Christi, cujus membra sunt omnes pii. Ast nemo unquam membra sua odio habuit. Imò inimicos quoque diligunt, nec scandalis perditos volunt, qui Spiritu Domini reguntur. Nam qui agglutinetur Domino, unus cum eo spiritus est. 1. Cor. 6. 17. At verò Deus facit ut sol suus exoritur super malos ac bonos, & pluit super iustos ac iniustos. Matth. 5. vers. 45. Huc spectant illa Ioannis effata: Nos scimus non translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. 1. Ioan. 3. v. 14. Quisquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus est. Ibid. cap. 5. 1. Hoc Spiritu Dei corroboratus, tempore Machabæorum, Eleazar quidam ex primoribus Scribis, vir jam provectæ ætatis, nec dulcibus promissis, nec acerrimis minis, nec exquisitissimis tormentis & supplicijs induci potuit, ut per Legis divinæ transgressionem, & fucaram simulationem, religionis fideique consortibus, ac præsertim junioribus, scandalum præberet: Nam honestam suscipiens cogitationem, & dignum ætate ac senectutis excellentiâ, & comparatâ & spectatâ canitie, optimâque & puero educatione, ac potius sanctâ & divinitus inditâ Legis institutione, continuo respondit, edicens ut citò ad sepulcrum præmitteretur. Non enim hæc ætate nostrâ, inquit, dignum est simulare, ut multi juvenes statuentes Eleazarum nonagenarium transivisse ad alienigenarum ritus; illi quoque propter simulationem meam, & propter paululam istam & momentaneam vitam seducantur per me, & abominandam maculam senectutis comparem. Etenim si ad præsens extrahar è supplicio humano; at omnipotentis manus neque vivus neque mortuus effugiturus sum. Quapropter nunc quidem viriliter vitam commutans morte, cum hac senectute dignus videbor, tum juvenibus exemplum nobile reliquero, ut alacriter & generose pro gravibus & sanctis

sanctis legibus honestam mortem oppetant. In hunc igitur modum emigravit ille, non tantum juvenibus, sed etiam plurimis e gente mortem suam pro exemplo animi generosi & monumento virtutis relinquens. 2. Machab. 6. 18. & seqq.

III. Christus dicens, τὸ ἐκείνου, illi homini, innuit, diligenter se & accuratè singulos scandalorum auctores observare. Nam ambulat inter septem candelabra aurea. Apoc. 2. vers. 1. Instar prudentis & seduli patrisfamilias, suorum cogitata, dicta, facta observat, ac in rationes suas refert. Signatè Salomon: In omni, ait, loco oculi Iehovæ sunt, speculantes malos & bonos. Prov. 15. v. 3. Aciem oculorum ejus nemo præstringere, cogitationes, studia, conatus, actiones suas nemo eum celare potest. Ne tenebræ quidem ita obtenebrare possunt quin ipse pervideat: sed nox ut dies illustrat, perinde sunt tenebræ atque ipsa lux. Psal. 139. 12. In lucem ille profert, quicquid absconditum est. Davidi, qui adulterio atque homicidio offendiculum gravissimum domesticis, subditis, ac hostibus populi electi præbuerat, Deus dicit: Quia tu fecisti clam, etiam ego facturum sum rem hanc coram toto Israël, & coram Sole. Quia planè occasionem dedisti irritandi contemptim Iehovam inimicis ejus in hac re; similiter iste filius, qui natus est tibi, omnino moriturus est. 2. Sam. 12. v. 12. 14. Sancheribo, Assyriæ regi, blasphemiam suâ pios offendenti & ad tristitiam contorquenti, edicit Iehova: Et sessionem tuam, & profectionem tuam, & incessum tuum novi; etiam furem tuum contra me. Esai. 37. 28. Ephesiorum Angelo Christus exprobat illud: Habeo aliquid adversum te, quod charitatem tuam primam omiseris. Apoc. 2. 4. Antistitem Pergamenium, qui scandalorum auctores imprudenter fovebat, hoc nomine Servator perstringit: Habeo adversum te pauca, quod habeas istis qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum obicere offendiculum coram filiis Israël, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata; & ut scortarentur. Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam

Nicolaitarum: quod odi. Respice: sin minus, veniam adversum te cito. Ibid. vers. 14. 15. 16. Confer ibid. vers. 20. Et cap. 3. vers. 1. 2. 15. Nec interest, utrum quis magno vel parvo, honorato vel inhonorato offendiculum præbeat. Stat pronunciatum illud Christi: *Quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.* Matth. 18. 6.

Ufus ad *tridetur.*

Singuli sibi dictum existiment: *Estate sine offendiculo & Iudeis, & Græcis, & Ecclesie Dei.* 1. Cor. 10. 32. Nemo enim, etiam si vel in intimum se angulum abdat, oculorum Dei aciem effugere potest. Apostolum audiamus: *Non, inquit, est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imò omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus quicum nobis est negotium.* Hebr. 4. 13. Quum Angeli, Dei creaturæ, pleni sint oculis circumquaque: Ezech. 1. 18. de Deo quid dicemus, qui non tam plenus oculis, quàm totus, quantus quantus est, oculus est? Creaturæ dum præsentibus adsunt, ea tantum cernunt, quæ oculis assequuntur, non vident quæ à tergo sunt, aut parùm dignoscunt quæ à latere sunt, non longius prospiciunt, quàm fert acies visus, aut medijs perspicuitas, ærisve illustratio. Non sic Jehova, qui, ut dicere occœpi-mus, totus est oculus: antè & retrò oculatus: totus auris est: totus audit, totus videt: ubicunque est, videns adest. Ubique est, ergo & ubique videt: omnia replet, ergo & omnia videt. Omniscientia, omnivisio (ut sic loquar) ab essentia ejus nequit separari: totum esse ejus videre est. Huic nihil in tenebris, nihil à latere, nihil a tergo, nihil procul aut longè est. Videre ejus, scire & nosse est. Inde est illud Davidis: *Quis est par Iehovæ Deo nostro? qui altissimè habitat: qui demissimè respicit, in cælis & in terra.* Psal.

113. v. 5. 6. Equidem Deo opus non est ullâ virium contentione ad res humanas pernoſcendum uti, nec loci altioris adminiculo, unde omnia & singula uno intuitu aspiciat. At tamen ad ſocordiæ & inertie noſtræ excuſſionem, ſacræ Literæ illi ſpeculatoris partes tribuunt, eumque in cœlis altiffimis, tanquam in ſpecula collocant; unde & *descendere* dicitur ad cauſarum graviorum cognitionem. Gen. 11. v. 7. Terreni ſpeculatores, utut vigilantiffimi, nonnunquam ſomno obruuntur, vel ſaltem dormitant. At hoc in cœleſtem ſpeculatorem non cadit. Perſpicuè David: *Ecce non dormitat, neque dormit cuſtos Iſraëlis.* Psal. 121. 4. Speculatores alij non niſi uno loco conſiſtunt, unde aliquot milliſarium ambitum ex ſpecula proſpiciunt: aut ſi in locis diverſis excubias agant, tamen illud per temporum vices faciunt. Contrà Deus ſimul eodemque momento omnibus in locis ſpeculatorium munus exercet. Illis indicium eorum, quæ aliquo locorum intervallo remota ſunt, præbentibus, oculorum acies aliquando fallitur, præſertim ſi nubes aut caligo intervenerit. At Deus in locis omnibus præſens, rebus à ſe perceptis adest: quum omnia in illo ſint, & ipſe in omnibus: atque eam ob cauſam nequaquam errare, decipi aut falli poſſit. Iſthæc divinæ præſentiae & omniſcientiæ conſideratio præſentiſſimum adverſus omnia ſcandala efficaciſſimumque eſt remedium, antidotum atque alexipharmacum. Haud ignarum id Davidi, qui quum olim, neglectâ Dei præſentia, Bathſebam violaffet, & maritam ejus Uriam neci objeciffet, ac turpiſſimum ſubditis & hoſtibus offendiculū præbuiſſet; poſtea cautior factus, nec recidivam paſſurus, hoc propoſito animum ſuum munivit atque obfirmavit: *Propono mihi Iehovam jugiter.* Psal. 16. vers. 8. Eodem antidoto Salomone in ſilium omnibus Satanæ, mundi & carnis corruptæ tentationibus occurrere, ac contra ſcandalorum objectionem præmunire animum juſſit: *Tu Salomo fili mi,*

agnosce Deum patris tui; & cole eum corde integro, & animo studio-
so, quia omnia corda exquirat Iehova, & quodque figmentum cogi-
tationum intelligit: si exquisiveris eum, præsto erit tibi, sed si dere-
liqueris eum, rejiciet te in perpetuum: 1. Chron. 28. vers. 9.
Et Salomon, inter ipsa vitæ tentamenta jam sapiens, ac
paterni hortatus memor, alexipharmacum hoc seridæ Dei
cultoribus commendavit. Ab offendiculis & retibus fal-
lacibus, ab adultera positis, juvenem præmoniturus, incul-
cat illud: *Quare errares, fili mi, cum extranea, & amplectereris*
pectus alienæ: cum coram oculis Iehovæ viæ cuiusque sint, &
omnes orbitas ejus expendat? Prov. 5. v. 20. 21. Rursum, ad
ereptionem iniquè oppressorum, pios exstimulaturus, eo-
dem argumento & incitamento utitur: *Eripe raptor ad mor-*
tem, id est, indignè oppressos; nam à declinantibus ad necem
an cohiberes te? Si dicas, en, ignoramus hoc: (q. d. solent ho-
mines excusationibus varijs ignorantie aut difficultatis se
subtrahere officiis charitatis & justitiæ) nōne expendens
animos ipse intelliget, se. quodd frustra & falsò te excuses; &
qui custodit animam tuam ipse cognoscat, & reddet cuique secun-
dum opus ipsius? Ibid. cap. 24. 11. 12. Næ duræ sunt cervice,
omnemque Dei reverentiam excusserunt; quos isthæc di-
vinæ præsentie meditatio à scandalis dandis non cohibet
atque retrahit: David eos non in hominum, sed in bruto-
rum censu habet: *Dicunt, non respicit Iah; neque animadvertit*
Deus Iacobi. Animadvertite, o brutissimi in populo, & stultissimi,
quando intelligentes eritis? An plantator auris, annon audiat? aut
formator oculi, annon intueatur? An castigatorem gentium, annon re-
prehendat? qui docet homines scientiam, annon agnosceret? Ieho-
va cognoscit cogitationes hominum, esse vanitatem ipsam. Psal.
94. 7. — 11. Inprimis, verò magnates, Dei timore tacti &
retracti, ab offendiculorum, positione sibi caveant: Nam
quo quis honoratior est, & altiorem dignitatis gradum as-
secutus, eo se atrociori peccato obstringit, Deumque sibi
offen-

offensorem reddit atque experitur, ubi offendiculo aliis
est: Davidis exemplo id liquet. Quantas secum miseras
& poenas traxit offendiculum ab ipso moechando & occi-
dendo datum? Ab Absalomo, filio ejus degenerare, uxores
ipsius incestu vitiatæ sunt: Thamara filia, à fratre Amno-
ne, filio ejusdem Davidis, stuprata: Amnon ab Absalomo
fratre trucidatus: filius adulterinus mortuus est: populus ab
eo defecit: ipse David in exilium abire coactus, à consilia-
riis servisque proditus ac desertus, conscientie morsum
acerrimum sensit, pios contristavit, hostibusque materiam
Deum blasphemandi suggessit. *Væ ergo homini illi, per quem*
scandalum venit.

III. QUARE?

Pœnæ divinitus irrogandæ causam Christus hîc expo-
nit verbis: *Per quem offendiculum venit. Scandalum* quid
sit, suprâ aliquoties explicavimus. Hoc loco est, quicquid
omnino vel dixerimus vel fecerimus, quod non ex solida fi-
de natum, neu sincerâ dilectione temperatum, neque ad
salutem proximi promovendam facit. Consideratione
hîc dignum, non dicere Christum, *Ex cuius dictis vel factis*
scandalum sumitur. Sæpissimè enim in rebus & factis
dictisque bonis animi impiorum & incautorum offendun-
tur. Quemadmodum oculus sanus rectè objectum suum
apprehendit; non sanus perperam. Ita res se habet in
negotio veritatis, pietatis atque salutis. Qualis enim est
oculus interior, id est, ratio sana vel corrupta: tale est judi-
cium de rebus bonis, quæ bonos lætificant, & malos atque
infirmos scandalizant. Scandali hujus accepti causæ *per se*
sunt, ratio & sapientia hominis, sacræ Scripturæ ignoran-
tia, præconceptæ opiniones, perversitas & malitia, ambitio
& avaritia, Diaboli excæcatio & fascinatio, hæreticorum

falsa dogmata, impiorum consilia, autoritas, exempla, & calumniæ passim sparæ. Causæ autem *per accidens*, sunt opera recta & honesta, reprehensio & objurgatio peccatorum, doctrina Evangelij de Christo crucifixo & resuscitato, paucitas, obscuritas, humilitas, paupertas, & afflictio illorum, qui doctrinam Evangelii amplexantur & profitentur, vilitas Sacramentorum, &c. Quemadmodum lapis angularis in domo non ideo ibi collocatur, ut prætereuntes & prætervecti impingant: & tamen usu venire solet, ut ex incogitantia vel petulantia viatores, cursores, aurigæ impingant: Ita optimè dicta & facta offendere alios possunt. Capernaitas *offendebat* sermo Christi de vero & non perituro pane & potu vitæ. Ioan. 6. 61. De Pharisæis discipuli Christo Magistro suo dicebant: *Nosti Phariseos audito isto sermone offensos fuisse?* Matth. 15. 12. Docuerat autem Servator, non esse, ne in rebus quidem mediis, fovendam falsorum doctorum hypocrisin, qui animabus nostris illudunt: & causam non esse cur eorum vocatio ordinaria nobis oculos perstringat: alioqui nos unà cum illis perituros. Hic locum habet regula illa: *Melius est ut scandalum oriatur, quàm ut veritas relinquatur.* Certè Christus Pharisaicum scandalum non curavit, sed discipulis suis respondit: *Omnis planta quam non plantavit Pater ille meus cælestis, eradicabitur. Omittite illos: duces sunt cæci cæcorum. quod si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.* Matth. 15. vers. 13. 14.

Notanter Christus dicit: *Per quem scandalum venit*, id est, qui author est scandali, qui illud vel datâ operâ, vel ex incogitantia & infirmitate, à Diabolo seductus, ponit. Eiusmodi scandalum à Balaamo datum fuit: qui docebat Balacum obicere offendiculum coram filiis Israelis, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata, & ut scortarentur. Apoc. 2. 14. Scandalum hoc variis modis *per homines venit*; per falsæ doctrinæ

doctrinæ introductionem, disseminationem, & propagationem: per impia facta: per spurcos sermones: per intempestivum silentium, quod cum gloriæ divinæ obscuratione atque læsione, proximique salutis neglectu conjunctum est: per turpem & imprudentem libertatis Christianæ abusum: de quibus supra proluxius.

Usus ad *audetari*.

Quicumque poenas divinas evitare & effugere discupitis, summopere vobis cavete, ne offendicula per vos veniant. Præeuntem sequimini Paulum, qui ita de se sociisque suis: *Nullam ullâ in re præbemus impingendi causam, ne vituperetur ministerium: sed in omnibus nos approbamus, ut Dei ministros.* 2. Cor. 6. 3. Ac ne existimetis illud ad vos haud pertinere; audite hortationem ejusdem Apostoli ad omnes nominis Christiani professores directam, eique parete: *Estote inculpati & simplices, Dei, inquam, filij inculpati in medio gentis prave ac perversæ: inter quos homines splendetis ut faces in mundo.* Philip. 2. 15. *Faces vos esse mementote & lumina mundi.* Matth. 5. 14. Lucem fidei & pietatis proximo præferte: ne in tenebras errorum & peccatorum eum abducite. Non nobis, sed Servatori ipsi in nobis loquenti, aures præbete patulas, animos offerite morigeros. Ait Is: *Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui est in cælis.* Ibid. vers. 16. Omnibus vobis & singulis hoc dictum. De quo ne ambigatis, Petri testimonio confirmabo. Ingente spiritus ardore ille exclamat: *Dilecti, precor ut tanquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes: ut pro eo quod obloquantur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus quæ spectarint, glorificent Deum deo visitationis.* 1. Epist.

1. Epist. 1. 11. 12. Sicut fertilitas agri, sedulo agricolæ, fides & obedientia subditorum, magistratui, fortitudo militis, strenuo belli duci, modestia discipuli & quotidianus in studiis progressus, diligenti præceptori, magnæ laudi est atque honori: Ita Deus glorificatur, dum bonis nostris operibus, pioque vitæ exemplo alios ædificamus, & Christo lucrificamus. Ipsum Dei Filium unigenitum & proprium testem in hanc rem cito: *In hac re, inquit, glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei discipuli.* Joan. 15. v. 8. Adhæc nemo est, quin aliquid in sua vita & vocationis executione possit exhibere, quo alij in pietate vel promoveantur, vel confirmentur. Ex formicæ contemplatione ædificari homines possunt: ad quam *pigrum* Salomon amandat. Prov. 6. 6. Christus à *puerulis* modestiam animique submissionem addiscere jubet ambitiosos. Matth. 18. 2. 3. Porro singuli in suis stationibus occasiones habent singulares aliquid præstandi, quod alij simili occasione objectâ imitentur. Atque huc pertinet monitum Paulinum: *Redimite opportunitatem.* Eph. 5. 16. Negotiatores itinere & regionibus peregrinis ad lucrum intenti sunt, ubicunque quæstum facere possunt, emunt, permutant, vendunt merces. Teneamus & nos in nostra peregrinatione occasiones quasvis, ut multas Christo animas lucremur. Christus ipse nunquam nusquamve occasiones ædificandi & lucrificandi homines neglexit, sed cupidè amplexus est. Ad fontem Jacobi, fatigatus ex itinere, gravique siti stimulatus, occasionem oblatam arripuit, ac mulieri Samaritanæ fontem aquæ salientis in vitam æternam, ex quo animæ sitis restinguitur, aperuit. Imò ipse sitiit, ut Samaritidem aquis gratiæ & sancti sui Spiritus reficeret. Joan. 4. In deserto, occasione panis & famis, quâ turba premebatur, de pane & potu vitæ, quo famelicæ & siticulosæ animæ refocillantur & corroborantur, differuit. Ioan. 6. Ut verè dixerit:

Esca

Esca mea est exequi voluntatem ejus qui misit me, & consummare ipsius opus. Ibid. cap. 4. 34. Ita occasione imminere Timotheum jubet Paulus: *Prædica sermonem istum, instat tempestivè, intempestivè: argue, objurga, exhortare cum omni iræ cohibitione & doctrina.* 2. Tim. 4. 2. Elaias de se: *Dominus Jehovi dedit mihi linguam eruditissimam, ut sciam tempestivè eloqui de fesse verbum.* cap. 50. vers. 4. Pastores hominum sunt *piscatores.* Matt. 4. 19. quare passim in vasto & salebroso hujus mundi mare rete Evangelij prædicationis ejicere tenentur, sicubi pisciculum capere & extrahere possint. Huic fundamento innititur hæc Pauli exhortatio, quâ omnes pios ad bene de alijs merendum excitat. *Nempe igitur dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maxime verò erga domesticos fidei.* Gal. 6. 10. Omnibus rebus tempus suum Deus destinavit. Dilucidè hoc Salomon expressit: *Cuique sua est tempestas, & tempus cuive voluntati sub calis. Tempus pariendi, & tempus moriendi; tempus plantandi, & tempus extirpandi quod fuit plantatum; tempus occidendi, & tempus curandi; tempus rumpendi, & tempus ædificandi, &c.* Eccl. 3. 1. & seqq. Certum quoque tempus est benefaciendi. Id verò est vitæ hujus curriculum, quod ut breve est, ita ejusdem finis incertus & nobis incognitus est. Idem tamen nobis omnis agendi occasiones præscribit atque offert. Quare sicut qui tempus sementis neglexerit, hoc postea nequidquam optabit, neque quid metat habebit: Ita si quæ in hac vita nobis offeruntur bene agendi occasiones negligamus, nosq; mors improvisa aliò vocet, omnis simul messis spes nobis perierit. Exemplum hujus in divite illo Epulone habemus, qui in gehennæ flammis ardens, ne guttulam quidem aquæ impetrare potuit, quâ arentes fauces humectaret. Luc. 16. Verus in hac vita temporis usus est, ut post cultum Deo præstitum, alij alijs beneficiamus. Omne nobis tempus perijt, quod absque aliorum commodo & ædificatione elabatur. Vidit hoc

V

hoc olim Titus Imperator, quem propter amabiles mores & indefessum de quibusvis merendi studium, *delictum humani generis* dictum fuisse Suetonijs scribit. Is enim cum aliquando sub noctem nullius beneficii in quenquam collari recordari posset, agebat: *Amici, hodie diem perdidimus*. At nos, qui Christiani cluimus, nobis non perire putamus dies, quibus non solum nemini beneficiamus, sed insuper multos offendimus? Hieronymus de Ioanne Apostolo & Euangelista scribit: *Beatus Ioannes Evangelista cum Ephesi moraretur usque ad ultimam senectutem, & vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, nec posset in plura vocem verba contexere: nihil aliud per singulas solebat proferre collectas, nisi hoc, Filii diligite alterutrum. Tandem discipuli & fratres qui aderant, tædio affecti, quod eadem semper audirent, dixerunt: Magister, quare semper hoc loqueris? Qui respondit dignam Ioanne sententiam: Quia præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit.* Libr. 3. Comment. in. Epist. ad Galatas. Nimirum vidit Ioannes, nos quoad huc vivimus, in omnes benefaciendi aliis occasiones intentos esse debere. Observent hoc (quod in transcurso addo) qui dum vivunt, nulli benefaciunt; jam vero morituri pauperibus aliquid legant: prout porci non nisi jugulati & mactati, hominum commodis & utilitati serviunt. Hi ex alieno liberales sunt. Dum enim moriuntur, cum vita possessionem simul atque jus opum suarum amittunt. Quæ viventes facimus opera, sequentur nos; teste Angelo. Apoc. 14. 13. Neque tamen simpliciter damnamus omnes, qui ejusmodi testamenta officiosa condunt: sed ut quisque quoad in vivis est, officium faciat, monemus, ut jam moriturus Deo possit de credita sibi dispensatione rationem reddere.

Quamvis autem omnium ordinum homines cavere sibi sollicitè debeant, ut ne per ipsos veniat scandalum; sed hoc potius agere, ut alios verbis factisque ædificent, & ab avijis

in regiam veritatis, pietatis & salutis viam ducant; in primis tamen toto pectore, omni studio, cunctisque nervis in rem hanc incumbere debent, quicumque vel ætate, vel donis, vel dignitate, & munere aliquo alijs sunt superiores. Huc vergit illud Christi: *Cuiusque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem depositum fuerit multum, amplius repositur ab eo.* Luc. 12. v. 48. Hoc ipsum cum lege naturæ convenit. In brutis animalibus sensum hunc inesse cernimus, ut suos benefactores agnoscant, & bonam iisdem gratiam referant. *Agnoscat bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui.* Esai. 1. v. 3. Rudis tellus agricolarum labori atque industriæ responderet, adeo ut quo diligentius colitur, eo uberiores proventus ferat, messemque habeat copiosiores, qui sementem fecit liberaliter. Quidni homines Dei respondeant liberalitati & beneficentiæ, qui eos præstantissimis atque amplissimis donis præ alijs cumulavit, ne maligni & fraudulentis sint eorum, quæ apud ipsos deposita sunt, custodes & dispensatores? Equidem cui quinque ad negotiandum ex eis, talenta divinitus credita sunt, majus ex iis lucrum facere tenetur, quam qui unum duntaxat accepit. Adhæc quo magis quis eminet, eo magis spectabilis est, & minus occultatur. Inde natum est illud Christi: *Non potest urbs occultari supra montem posita.* Matth. 5. 14. Quemadmodum urbs in sublimi monte sita latere non potest, quin ab omnibus conspiciatur: Sic qui in eum gradum à Deo evecti sunt, ut omnium oculis conspiciantur, neque quæ faciunt celari queant, hoc unum sedulo agent, ut omnibus spectatoribus profint, fideque & pietate præluceant. Porro qui ordine alijs præponuntur, alijs præeundo viam rectam monstrare debent. Sic Paulus, Sylvanus & Timotheus Thessalonicensibus, Thessalonicenses Macedonibus & Achajicis aliisque facem fidei, dilectionis & omnigenarum virtutum prætulerunt. Dulce sonant quæ de hoc mutuo

ædificationis studio scripta Apostolus reliquit : *Euangelium nostrum constitit apud vos non sermone solum, sed etiam potentia & Spiritu sancto, & certioratione: sicut nostis quales fuerimus inter vos, vestri causâ. Et vos imitatores nostri facti fuistis & Domini, recepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus sancti: adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia. A vobis enim non solum personuit sermo Domini in Macedonia & Achaia; verum etiam in omnem locum fides vestra quæ est in Deum, dimanavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.* 1. Theff. 1. 5.—8. Atque eò enixius aliorum ædificationi invigilabunt qui iis præsumunt, donisque præcellunt, quia interiores à superioribus pendere solent, ac sese ad eorum exemplum componere, siue bonum illud sit, siue malum. Verè enim Salomon : *Dominatoris attendentis verbo falsitatis omnes ministri sunt improbi.* Prov. 29. 12. Ergo senes doceant, instituunt, ad omne officii munus instruant adolescentes, ac virtutum illis exemplo præluceant. Anibus Paulus inculcat illud: *Ut sint honestatis magistræ: ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes.* &c. Tit. 2. 3. 4. Ecclesiarum ministri nunquam obliviscantur hortatus Apostoli: *Esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.* 1. Tim. 4. v. 12. Quid iucundius, quid utilius, quid ad corda auditorum permovendum efficacius, quàm ubi bonâ conscientia pastor suæ fidei commissum gregem, cum Paulo, sic affari potest: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi?* 1. Cor. 11. 1. Item: *Nosmetipsos pro exemplari præbemus vobis ad nos imitandos.* 2. Theff. 3. 9. Bonum enim est docere, si quis quod dicit idem faciat. Qui namque fecerit & docuerit, hic magnus in regno cælorum. Verba sunt Ignatii in Epistola ad Ephesios: in qua eadem hoc ejusdem legitur dictum: *Præstat esse & tacere, quàm loqui & non esse.* Nec aliud in docenda quàm morum exemplar desiderat Aristoteles in Rhetoricis: quando

quando non tam sermonem quàm opinionem de dicente persuadere docet. Hinc verissimè non nemo: *Optima argumenti forma est, revera præstare, quod facile præstitum polliceare.* Cui consentit Libanius in Apologia Socratis scribens. *Si quis ab his, ad quæ alios impellere vult, quàm longissimè recedit, dictorum consilium, factorum exemplo destruxit: dum eo quod infirmius est incitat, eo, quod potentius existit, avertit.* Et paulo post: *Atque omnino in ejusmodi rebus consiliarius fidus facit, qui primus actiones quas alii suscipiendas consuluit, aggredditur.* Ut mirandum non sit, ipsum Dei Filium piarum actionum τῶν ὁρίων in concione valedictoria in dimissionis suæ exemplo discipulis commendasse, quando dixit: *Exemplum præbui vobis, ut prout ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Ioan. 13. 15. Reges, principes & magistratus secum recogitent, esse se pastores populi, cui bono præire debent exemplo. Psal. 78. 71. *Lucerna sunt subditorum, quibus, fide, pietate, iustitia, & temperantiâ præluce debent.* 2. Sam. 21. 17. Vita eorum censura est, eaque perpetua, ad quam diriguntur subiecti, quibus non tam imperio opus est, quàm exemplo, quod in primis hoc in se boni habet, quod approbat, quæ magistratus præcipiunt fieri posse. Facere rectè cives suos princeps optimus, faciendo docet: cumque sit imperio maximus, exemplo major est. Experientiæ sustentaculo nititur illud Ciceronis Libr. 3. de Legibus: *Non tantum mali est, peccare principes, quanquam est magnum per se ipsum malum, quantum illud, quod permulti etiam imitatores principum existunt. Neque enim vitia solum concipiunt ipsi principes, sed ea plerumque infundunt in civitatem. Neque obsunt, quod solum ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt: plusque exemplo, quàm peccato nocent.* Pauci enim, atque admodum pauci, honore & gloria amplificati, vel corrumpere mores civitatis, vel corrigere possunt. Itaque quoque parentes liberos suos Christo lucrifacere tenentur, & ad Deum adducere, non corrumpere.

& perdere malo exemplo. Parentes si sint pietatis exemplaria, & virtutum specula, exhortationes, correctiones & castigationes eorum maximi apud liberos sunt ponderis. Contrà qui optimè docent, & pessimè vivunt parentes, unâ manu struunt, quod alterâ destruunt. Docet autem experientia, facile dirui, quæ magnis laboribus multisque sumptibus extruuntur. Funes sunt prava parentum exempla, quibus liberos ad sui pertrahunt imitationem. De Nadabo rege Israelis, Ieroboami impii patris, impio filio, historia sacra: *Fecit quod malum videtur in oculis Iehovæ; ambulans in via patris sui; & in peccato ejus quo ad peccandum induxit Israel.* 1. Reg. 15. 26. Enervis atque mortua est verbalis absque bonorum operum exemplis doctrina: sicuti ex opposito pia exempla doctrinæ sunt anima, quibus efficax illa & utilis redditur. Quod si pater quispiam filium suum ad ebrietatem & scortationem hortaretur, horrendum ac detestabile hominis monstrum, morteque dignissimum, meritis haberetur. Quid de iis statuendum, qui exemplo scortationis & ebriositatis fortius atque efficacius liberos ad eadem scelera proritant? Ecquid olim Deo responsuri sunt parentes, qui liberos ad vitam æternam in viis Domini perducendos, pravis exemplis in ignem æternum secum abducunt? Sæviant in seipsos; sed liberorum suorum saltem habeant rationem, ne eos secum in infernum præcipitent.

IV. QUID?

Scandalorum auctores manet triste & terribile s'at, væ, id est, temporaria & sempiterna poena. s'at enim notat calamitates summas & tristissimas, ab effectu: quia calamitates væ (tas sit ita loqui) & ægrè carni animoq; faciunt. Væ istud peccatores omnes contumaces & respiscere nescios manet. *Væ genti peccatrici!* clamat Propheta Esai. 1. 17. 4.

In

Intonabat olim Deus minitabundus: *Maledictus qui facit ut cæcus erret in via: & dicebat totus populus, Amen.* Deut. 27. 18. Utique bis maledictus, qui cœcitate mentis percussos & veræ Dei cognitionis expertes, exemplo pravo in cœcitate confirmat: ac illuminatos à Deo, suorum errorum tenebris in errores reducere satagit. Emphasin voculæ hujus *Væ* exprimit alterum illud Christi enunciatum: *Quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.* Mat. 18. 6. Cæterum Christus terrificum illud *Væ* denuncians, offendiculorum auctores præmonet, ut magnopere sibi à suppliciis imminuentibus caveant: idque tum ut ipsos ad respiscentiam invitet atque existimet: tum ut lapsos & eorum exemplo seductos hortetur ut resurgant, & in viam veritatis ac salutis redeant: tum ut pios omnes commonefaciat, ne seduci se ab eis patiantur, ut ne iisdem poenis involvantur.

Ulus ad *ἐναντίον*.

Terribili isthoc Væ semper aures corporis atque animi vestri perlonent scandalorum auctores. Gravissimè Paulus: *Ne errate, inquit: Deus non irridetur.* Gal. 6. v. 7. Rursus: *Horrendum est incidere in manus Dei vivi.* Hebr. 10. 31. Risui vobis est & oblectationi, proximo offendiculum exemplis pravis objicere. Ast Deus *Væ* illud vobis occinit: *Væ vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.* Luc. 6. 25. Nimirum ut crepitus spinarum sub olla, ita est resus stolidi: Salomone teste, Eccl. 7. 6. Brevis durationis est risus ille & carnis oblectatio, & in æternum luctum ac fletum exit: quemadmodum spinæ ollæ subjectæ, tametsi ignem perquam luculentum faciant, citissime extinguuntur. A quo non abludit istud Jobi: *Cantus improborum à propinquo est.* h. e.

h. e. nuper demum coepit, & gaudium hypocrita usque ad momentum durat. cap. 20. 5. Horrificum isthoc Væ duabus quidem scribitur literis, & unâ enuciatur syllabâ; sed non nisi gravissimis atque æternis terminatur (imò ne terminatur quidem) poenis. Graphicè istas poenas damnatorum Esaias depingit, dicens: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur, eruntque nausæ omni carni.* cap. 66. 24. Loquitur Propheta ad similitudinem magnæ alicujus stragis, quâ cæsi sint homines impij magno numero, jaceantque cælorum cadavera inhumata, partim vermibus scatentia, partim igni injecta, ad quorum spectaculum egrediantur qui per illos diu ac graviter fuerant oppressi. Itaque significat, damnatos dirum ac horribilem in modum pavidos atque inquietos fore; ac si vermis cor alicujus hominis roderet, aut exederet ignis, nec tamen ita exelus interiret. Æquissimum enim est, ut qui in Deum prævaricati sunt, & sanctis ejus præceptis parere noluerunt, perpetuo conscientiae remorsu, tanquam vermine in pectore, affligantur & excrucientur. Ac quum impij nunc summo in honore habeantur, atque pios velut ex alto despiciant, & offendicula eis petulantèr objiciant; etiam cum extremis cruciatibus summam ignominiam sustinebunt: sicuti par & æquum est, quibus contemptui & ludibrio fuit Dei glòria, eos probris omnibus obrutos, Angelis & toti mundo abominationi esse. In miserrimam olim Israëlita in deserto inciderant miseria, cum Jehova ignitos emisera serpentes, qui eos pungebant & excruciabant. At longè major erit miseria, quando damnatos æterni cruciatus, tanquam diluvium quoddam inundabunt. Illic igniti fuerunt serpentes: hîc stygij & infernales erunt dracones, quorum caput est *Draconille magnus rufus, & Serpens antiquus.* Apoc. 12. v. 3. 9. Ibi homines ad tempus vexati sunt: hîc tormenta perpetuum durabunt. *Ad æternum supplicium abibunt impij.* Matth.

25. 46. Post innumera annorum millia, semper cogitare cogentur, hoc ipsi tantum esse tormentorum principium. Sic ignis ibi consumit, ut semper tamen quod consumat, retineat: sic tormenta ibi augentur, ut semper renoventur. Sic damnati moriuntur, ut semper vivant: sic vivunt, ut semper moriantur. In deserto Deus, quâ est misericordiâ, contagio & morsui adhibuit remedium: hîc levamen ac solamen apparebit nullum. O infelicissimos damnatos! Sicuti omnes aquæ terrestres in immensum procurunt & confluunt Oceanum: Ita in Gehenna omnes plagæ & supplicia concurrent ad reprobos excruciantum. Si ordinaria hujus vitæ mala, unum duntaxat corporis membrum invadentia, tam sunt gravia: quanto majora futura sunt, quum omnia membra conjunctim & in æternum, divinæ iræ equuleis torquebuntur? Futura ibi est malorum omnium præsentia, nec ulla animæ facultas aut corporis pars cruciatu carebit. Quando electi & beati in cælo læti exclamabunt: *Felices nos, qui in domo Patris sumus, in qua multe sunt habitationes!* Ioan. 14. 2. reprobi & damnati vociferabuntur: *Tanquam pecudes in inferno dispositos mors depascit nos.* Psal. 49. 15. Quando illi dicturi sunt: *Comedimus, bibimus, letamur, canimus præ hilaritate animi:* tùm hi mœstos hosce questus sunt fufuri: *Esurimus, sitimus, erubescimus, clamamus præ dolore animi, & præ contritione spiritus ejulamus.* Esai. 65. 13. 14. Quando beati in verba hæc ovantia erumpent: *Nunc filij Dei sumus: nunc manifestum factum est id quod audiveramus.* 1. Joan. 3. 2. Nunc *effulgemus ut Sol in regno Patris cælestis:* Matth. 13. 43. Tunc damnati flebile illud ingeminabunt: *Abominationi sumus omni carni: vermis noster non moritur, & ignis noster non exstinguitur.* Esai. 66. 24. Denique quando lætitiâ illi exultabunt agentes: *Nos illi sumus qui venerunt ex afflictione magnâ: & lavimus stolas nostras ac dealbavimus in sanguine Agni.* Ideo sumus ante thronum Dei.

Apoc. 7. 14. 15. *Pervenimus Tzizonem cum cantu, & letitia perpetua super caput nostrum est: gaudium & letitiam affecuti sumus: fugeruntque mæror & gemitus.* Esai. 35. 10. *Tunc hi ejulantes & mærentes conquerentur: Mutati sunt torrentes nostri in picem, & pulvis noster in sulphur: terra nostra est pro pice ardente: noctu & interdiu non exstinguitur, in seculum ascendit fumus ejus.* Ibid. cap. 34. 9. 10. *Tunc implebitur illud: Homines querent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.* Apoc. 9. 6. Eandem pcenam Christus alibi offendiculis, h. e. offendiculorum authoribus, interminatus est dicens: *Sicut colliguntur zizania & igni exuruntur: Ita erit in consummatione seculi hujus. Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam transgressioni Legis: projicientque eos in fornacem ignis: illic erit fletus stridorque dentium.* Matth. 13. 40. 41. 42. Huc huc animum advertite scandalorum authores. Ebriosi, qui offendicula objicitis omnibus vestræ ebriositatis consciis, ac præsertim uxori ac liberis, quos vel pravo exemplo ad sceleris societatem pellicitis, vel ad durā pauperatē redigitis. Væ vos terribile manet. Audite clamantem Prophetam: *Væ surgentibus summo manè, ut potum inebriantem sectentur; prorogantibus ad crepusculum usquē, ut vinum incendat ipsos.* Esai. 5. 11. *Vestrum Vab in Væ æternum convertetur.* Nec aliter Salomon: *Cui væ? cui eheu? Immorantibus apud vinum, euntibus ad investigandum vinum mistum.* Prov. 23. 29. 30. Inprimis verò aures arrigite vos gigantes fortesque & strenui athletæ, qui in flagitioso ebrietatis certamine palman bibendi aliis præripitis. Largius vobis stipendium decretum est. *Væ valentibus potare vinum, & strenuis ad miscendum potum inebriantem.* Esai. 5. 22. Nec melior fors manet avaros, qui scandalum præbent. tūc domestici, quos festis diebus à Dei cultu avocant, & ad duros labores adigunt, adeoque ex Dei filiis misera Mammonæ

man-

mancipia faciunt: tūc pauperibus, ad quorum querelas & clamores aures & corda claudunt, nihil in eos erogantes: tūc proximis, quos per fas & nefas defraudant, emungunt, expilant: tūc piis omnibus, quos ad tristitiam contorquent. Et his horrendum Væ per Prophetas suos Deus denunciat. Esaiæ est illud: *Væ conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus; donec nihil amplius sit loci, & efficiamini habitatores vos soli in media hac terra.* Cap. 5. 8. His congruenter Ieremias: *Væ ædificanti domum suam injustitiâ, & æmacula sua injuriâ; amici sui servitutem exigenti gratis, & mercedem operis ejus non danti ei.* cap. 22. v. 13. Quod & illa spectant Habbacuci: *Væ multiplicanti non sua (quousque tandem?) & numerosè aggreganti penes se densissimum lutum, h. e. spolia, divitias, quæ non magis commodant avaris possidentibus, quàm si densissimo luto sese immergerent.* Et paulò post: *Væ dedito questui malo pro domo sua.* cap. 2. v. 6. 9. Idololatriis, qui incautos à Deo ad idola abducunt, similiter Deus Væ illud minatur: *Væ illi qui dicit ligno, expergiscere, evigila, lapidi silenti.* Ibid. vers. 19. Itemque injustis iudicibus, iniquis magistratibus, fallacibus secretariis, & infidis ac perfidis advocatis: *Væ decernentibus decreta iniqua, & scribentibus molestiam quam illi præscripserint: ad evertendum de causa tenues, ad rapiendum jus pauperum populi mei; ut sint viduæ prædæ ipsis, & pupillos diripiant.* Esai. 10. 1. 2. Nec effugient Væ isthoc ignavi & infidi pastores, qui pro eo, quod sanā doctrinā piæque vitæ, hominibus suæ fidei commissis viam ad coelum monstrare ac præire debebant, offendicula eis, ad quæ impingant & corruant, heterodoxiâ malisque exemplis ponunt. *Væ pastoribus qui perdunt & dispergunt gregem pascui mei, dictum Iehovæ. Idcirco sic ait Iehova Deus Israelis contra istos pastores, qui pascunt populum meum; vos dispergitis oves meas & dispellit eas, non autem visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos malignitatem actionum vestrarum,*

X 2

strarum, dictum Iehovæ. Ierem. 23. 1. 2. Haud latuit id Paulum: Væ, inquit, mihi nisi euangelizem. 1. Cor. 9. 16. Eadem mensurâ Deus metietur dolosis scelerum artificibus, qui insidias aliis struunt, ac circumventos violenter & crudeliter opprimunt. Væ cogitantibus iniquitatem & dantibus operam malo in cubilibus suis, quod illucescente mane faciunt, quum est in potestate manus ipsorum: qui concupiscunt agros quos rapiant, & domos quas adimant: opprimentes virum cum domo eius, quemque cum possessione sua. Mich. 2. 1. 2. Sed nec impune ferent seductores, qui fucatâ boni, veri atque honesti specie aliis imponunt. Væ dicentibus de malo bonum esse, & de bono malam: statuentibus tenebras pro luce, & lucem pro tenebris; statuentibus amarum pro dulci, & dulce pro amaro. Esai. 5. v. 20. Cum his annumeramus eos, qui federa cum impiis Dei hostibus & idololâtris ineunt; quibus idolorû cultores in idololatria confirmant, pios subditos contristant, ac sacerdos sanctum Dei nomen blasphemias exponunt. Experti Israelitæ cum Aegyptiis fedus pagentes: Væ descendentibus in Aegyptum ad auxilium, & qui inmituntur equis: qui confidunt curribus quum multi sunt, & equitibus quum sunt numerosi valde; neque respiciunt ad sanctum Israël, & Iehovam non requirunt. Ibid. cap. 31. 1. Si cui ergo terribile illud væ effugere animus est, semper animo contrito, humili, & mærore, ex peccatis admissis, ac offendiculis utquam unquamve proximo objectis, pressio, Ecclesiæ Iudaicæ in hac vita succlamet: Væ jam nobis quod peccaverimus! Thren. 5. 16. Etenim si nos ipsos dijudicaverimus, non iudicabimur. 1. Cor. 11. 31. Impiis verò proximum ædificemus, atque ad veritatem & pietatem, ac consequenter ad vitam æternam juvemus & promoveamus. Sic verè beati erimus. Neque enim fallit pronunciatum Apostolicum: Fratres, si quis inter vos aberrârit à veritate, & converterit eum qui sciam, sciat eum qui converterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte.

morte. Jacob. 5. 19. 20. Animam, inquam, servaturus est; non errantis duntaxat, sed etiam propriam. Ideo Paulus Timotheo scribit: Id si feceris, & teipsum servabis, & eos qui te audierint. 1. Timoth. 4. 16. Hæc nos gratiâ & gloriâ Deus in æternum beêt. A M E N.

CONCIO SEXTA

I N

MATT. XVIII. vers. 8. 9.

Si verò manus tua vel pes tuus offendiculo tibi est, excinde ea, & abjice abs te. melius est tibi ad vitam ingredi claudum aut. mancum, quàm duas manus vel duos pedes habentem conjici in gehennam ignis.

Et si oculus tuus offendiculo tibi est, erue eum, & abjice abs te. melius est tibi luscum ad vitam ingredi, quàm duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

Eriti atque prudentes medici, ægrotum sanaturi, imprimis in morbi causam studiosè inquirunt, quâ cognitâ medicamentis catharticis, amaris potionibus, phlebothomiâ, membri alicujus refectione, aliisque convenientibus remediis & antidotis adhibitis, morbum tollere atque curare satagunt.

gunt. Nam quoad incognitæ sunt membrorum causæ, removeri nequeunt, nec æger pristinae restitui sanitati potest. Christus verus est animarum medicus, pastorque fidissimus, qui in mundum venit, ut oves morbo affectas confirmaret, ægrotas curaret, & contractas obligaret. Neque id duntaxat, sed etiam ut morbos ipsarum in se susciperet, *animam suam pro eis deponeret*, quod recuperatâ spirituali sanitate, *vivant*. Ioan. 10. 10. 11. Ante animi oculos hæc habuit Esaias Propheta, qui, actus & repletus prænuncio illo Christi Spiritu, ait: *Morbos nostros ipse pertulit; & dolores nostros bajulavit. Ipse vulneratur propter transgressiones nostras, atteritur propter iniquitates nostras, castigatio pacis nostræ incumbit ei, & vibicibus ejus fit curatio nobis. Omnes nos ut ovis erravimus, unusquisque in viam suam nos convertimus. Iehova verò fecit ut incideret in eum iniquitas omnium nostrum*. Esai. 53. 4. 5. 6. Medicus hic pastoralis, & pastor medicus, gravissimos & lethiferos animæ morbos depulsurus, ac ab æterna morte suos servaturus, spiritualis egritudinis causam prius indicat, & removet, ut sic curatio melius & felicius procedat, ac animæ illorum ægræ convalescant. Paralyticum sanaturus, primò omnium morbi fontem aperuit atque obstruxit. *Confide*, inquit, *fili, remissa sunt tibi peccata tua*. Matth. 9. 2. Hæc medendi methodo hic quoque utitur coelestis Archiater. Jusserat suos ab offendiculis ponendis sibi cavere, h. e. operam dare nequis proximum dicto factove offenderet, illique author exitij esset. Promptum erat quærere; sed quomodo id consequemur, effectumque dabimus? Istam ergo rationem eos jam porrò docet, præcipiens ut offendiculis, quum in nobis gliscunt, fortiter resistamus; tum mortificando prava carnis desideria, quoties illa in membris nostris selexerunt, atque ad eorum nos abusum sollicitant: tum inordinatos nostros affectus refrænando, ne in actum erumpant: tum ligando externos nostros sensus, ne ad peccandum nos titillent:

titillent: tum denique rescindendo & vitando occasiones omnes, quibus ad scandala objicienda excitamur. Partes duæ sunt:

I. Remedium adversus offendicula.

II. Rationes, cur remedium illud adhibendum sit.

Christus Jesus me docentem Spiritu veritatis, *prudentiæ*, & prudentiæ: vos audientes Spiritu attentionis, docilitatis, fidei, obedientiæ, & timoris Iehovæ induat. AMEN.

I. REMEDIUM.

Antidotum ac remedium præsentissimum & efficacissimum offendiculorum præscribitur & exprimitur prior parte versuum octavi & noni. *Si verò manus tua vel pes tuus offendiculo tibi est, excinde ea, & abjice abs te. Et si oculus tuus offendiculo tibi est, erue eum, & abjice abs te*. Iulianus Apostata, (quem Nazianzenus *Idoliarum, Hydram, Chimeram, Cerberum, porcum fetidum, volutumque in luto suum* in Orationibus suis nuncupat) ex his Christi sententiis Christianam religionem irrigit, ut fatuam, crudelem, vanam, eo quod propria membra mutilare & amputare præcipiat. Risit etiam Christianos, quorum nemo id faciat, & Christo Magistro obtemperet. Sed vel non intellexit, vel malitiosè detorsit mentem Christi perditissimus & impudentissimus Apostata. Haud imus inficias, præceptionem isthanc, si propriè & ad literam intelligatur, stolidam esse, nec à flagitio abesse. Nam è diametro sexto Legis præcepto repugnaret, *Non occides*, putà te vel alium. Subinde læsio omnis & mutilatio membrorum intelligitur. Atque huc vergit lex charitatis: *Diliges proximum tuum ut te ipsum*. Matth. 22. 39. Ad hanc regulam proximi dilectio

conformanda est atque dirigenda, quæ à seipsa incipit. Quod haud obscure Servator innuit, dicens: *Quaecumque volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis.* Ibid. vers. 7. 12. His congruenter Salomo: *Qui cogitat sibi malefacere, is vocatur sceleratissimus.* Prov. 24. 8. Paulus quoque superstitionem corporis à *φειδία* Deo summè displicere affirmat. Col. 2. 23. Et apertissimè distinguit inter corporalem exercitationem & pietatem: illam ad pauca; hanc ad omnia utilem esse asserit. 1. Tim. 4. 8. Quum olim istam corporis à *φειδία* Deo Iudæi hypocritæ penitissimi obtruderent, ac de ea insolentiùs cum eo expostulantes dicerent: *Quare dum jejunamus, non respicis? quare dum affligimus animam, non agnoscis?* Deus ad iram concitatus respondit: *An huiusmodi esset jejunium quod eligo, ut per diem homo affligat animam suam? an ut incurvet tanquam iuncus caput suum? an ut cilicium induat ac cinerem sibi substernat? An hoc vocabitis jejunium, & diem acceptum Iehovæ?* Esai. 58. 3. 5. Merito ergo ridentur Baalitæ, qui incidebant sese pro ratione ipsorum, h. e. ex more gentium, gladijs & spiculis, usque adeo ut perfunderent se sanguine. 1. Reg. 18. v. 28. Res ipsa clamat. *Qui manus & pedes suos excindunt, oculosque ipsi sibi eruant, ineptos se ad Dei cultum reddunt, nec commodè intervire Spiritui possunt. Nec enim manus ad Deum elevare, nec ad opera vocationis eas extendere, nec alios eis sublevare & juvare possunt: nec sacros cætus pedibus truncati, frequentare: neque opera Dei intueri exculati.* Verè & appositè ad hanc rem dixit Gregorius Magnus: *Dum plus iusto carore stringitur, etiam ab exercitatione boni operis enervatur, ut ad orationem vel prædicationem non sufficiat, dum incentiva vitiorum funditus suffocare festinat.* Libr. Moral. 3. cap. 28.

Improprie & figuratè verba hæc Christi sunt accipienda, estque in eorum enarratione observanda regula Augustini: *Si præceptiva locutio flagitium aut facinus videtur jubere,*
aut

aut utilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est. Libr. 3. de Doctrina Christian. cap. 16. Nos Christum duo istis verbis exprimere & commendare voluisse haud dubitamus.

I. Per manum, pedem, oculum intelliguntur res charissimæ, pretiosissimæ, conjunctissimæ, & quæ ad vitæ hujus conservationem utilissimæ & maximè necessariæ videntur: quæ æquè nobis charæ ac manus, pes & oculus sunt. Ecquid enim membris corporis charius? Disertè Apostolus: *Nullus unquam suam ipsius carnem odio habuit: imò enutrit ac fovet eam.* Eph. 5. v. 29. Corpus cum suis membris animæ est instrumentum: ad omnia quæcunque agunt homines, utile corpus est: atque in omnibus corporis usibus multum interest, esse quàm optimè adfecto corpore. Quid oculo pretiosius? quid charius? Hinc *in oculis ferre*, est præcipuè amare. *Lucerna corporis est oculus*, Christo teste Matth. 6. 22. Quod Sol & Luna in cælo, hoc sunt oculi in homine. Carcer est totum corpus, tenebroso inhorrens situ, nisi oculorum illuminetur aspectu. Adrianus Imperator cum servi sui oculum stylo vulnerasset atque eruisset, eum ad se vocavit, fecitque potestatem, ut pro illa calamitate munus peteret. Cum autem ille miser taceret, rursus hortatus est Adrianus, ut quicquid vellet, peteret. At ille negavit se aliud quicquam petere: *optare verò se oculum, quem amisset.* Enim verò quòd tandem munus inveniri possit, quo oculus amissus rependatur? Galen. libr. de cognoscend. & curandis animi morbis, cap. 4. Hebræi de re quam quis diligenter, studio se, ac cum cura custodit, dicunt, *conservari eam ut pupillam oculorum.* Prov. 7. 2. David, divinæ se commendans protectioni, orat: *Serva me tanquam nigrum pupillæ oculi.* Psal. 17. 8. Contrà *pupillam oculi* alicujus tangere dicitur, qui lædit rem eam, quam ille in charissimis habet. Qui electos & dilectos Dei filios tangit, h. e. injuriâ & malis afficit, tangit *pupillam oculi ipsius.* Zachar. 2. 8. Simili phrasi Paulus, de Galatis

latis loquens, utitur: *Testimonium reddo vobis; vos, si fieri potuisset, oculos vestros effoscos daturus mihi fuisset.* Perinde enim est atque si dicat: Aded vobis charus fui & acceptus, ut nullis rebus, quantumcunque necessariis, parsuri fueritis, si eas desiderassem. Galat. 4. 15.

Porro quid *manibus* utilius? Manus *domus* seu corporis sunt *custodes*. Eccl. 12. 5. Uti custodes ad hostes propulsandos, pericula arcenda, aliosque usus in domo necessarij sunt: Ita & manus ad corporis humani conservationem & defensionem. Instrumenta sunt pace non minus quam bello necessaria. His operamur, scribimus, cibum ori ministramus, praeclara facta patramus, Deo supplicamus, proximo laboranti succurrimus. Deus, qui hominem nudum & inermem in nuda humo natali die ad vagitus statim & ploratum abjicit, duobus eundem validissimis praesidiis armat, quae caeteris animantibus denegat, ratione & manu. Ratio artium omnium ars & officina: manus organum est ante omnia organa. Ratio est manus intellectus: rationis oratio: orationis manus. Manus enim iussa facit: iussa obediunt rationi: ratio vis intellectus est. Distinctè dicam & explicatè. Manuum officium ususque triplex est: 1. apprehendunt. 2. tactus sunt aestimatrices & iudices. 3. ad dolores levandos, ad injurias propulsandas, & ad anticarum partium tutelam, organa sunt accommodatissima.

Denique quid *pedibus* magis ad ambulandum, & totum corporis onus ferendum necessarium? Salomon pedes *robustis viris* assimilat. Eccles. 12. 5. Quemadmodum enim viri robusti non tantum rectè, celeriter & firmè ingrediuntur, sed etiam magnum & grave onus portare possunt: Ita pedibus homo non solum incedit, sed illi etiam totius corporis onus portant, & robore suo sustinent. Iobus significaturus, quam beneficis, humanus, & officiosus in egenos fuerit, ait: *Ut oculi erant caeci, & velut pedes claudo erant.* cap. 29. 15.

Sed

Sed quomodo nobis *manus, pes, atque oculus* sunt *offendiculo*? Hoc fit, quando personae vel res nobis charissimae & gratissimae, à vera fide nos avocant, & in cursu pietatis & constantiae impediunt. Metaphora sumpta est ab ambulantes vel currentibus. Homines in his terris viatores sunt & peregrini. Iacobum Patriarcham, piam illud filicernium, ac viatorum omnium antesignanum, audite. Interrogatus ille à Pharaone rege Aegypti: *Quot sunt dies annorum vitae tuae?* respondit: *Dies annorum peregrinationum meorum sunt centum triginta annorum: pauci & mali fuerunt dies annorum vitae meae, neque attigerunt dies annorum vitae patrum meorum, quibus diebus illi peregrinati sunt.* Gen. 47. 9. Lex Dei via illa est, per quam piis ambulandum, ut ad vitam aeternam perveniant. David canit: *Beati integri via, qui ambulant in lege Iehovae: qui etiam non operantur iniquitatem, sed in viis ejus ambulant.* Psal. 119. 1. 3. In hac via *offendiculo nobis sunt*, quaecunque nos impediunt, quominus inoffenso cursu aut gradu in Lege Domini pergamus. Sunt enim peccata veluti saxa, ad quae impingimur, vel etiam corruimus. Unde illud Pauli: *Qui sibi videtur stare, videat ne cadat.* 1. Cor. 10. 12.

Hi manus & pedes exscindendi, hi oculi eruenai sunt & abjiciendi. Similitudo petita est à chirurgis, qui quoties ab oculo, vel manu, vel pede, vel quacunque parte & membro corporis malignè affecto atque inflammato toti corpori periculum est, illud resecant atque abscindunt. Ita & hic res sese habet. Si quae res nobis charissimae, & si qui nobis aded conjuncti, grati, utiles & necessarii, atque pedes, manus, oculi, offendiculū nobis ponant, aut ad scandalum aliis praebendum nos invitent, cujus objectu à pietatis cursu, atque aded à Deo ipso vel nos vel alii deflectant; res illae resecandae sunt, & hominum ejusmodi consortia fugienda. Satiū enim est, illorum conversatione & praesentia in hac

vita, etiam cum molestia & damno, carere, quàm illa fruendo in æternum damnari. Notum, si aliquâ corporis parte correptâ sphacelo periclitetur corpus totum, & alterutrum experiendum sit, vel membri unius, vel totius corporis jactura, ut in ejusmodi casu præstat longè membri unius dispendio redemptum ire salutem totius, & oculo, vel pede, vel manu privari, quàm vitâ: Sic si omnis generis illicia & commoda nobis proponantur, & nos in talia affectu æquè tenero feramur, quali ferimur in oculi, pedis, vel manus conservationem; præstat tamen nos privari talibus, quàm illis frui, cum dispendio salutis. Equidem longè præstitisset Epulonem deliciis omnibus privari hac in vitâ, quàm damnari ad ignem gehennæ in futurâ. Luc: 16.

A P P L I C A T I O.

In hoc Christi monitum in aures ac corda nostra penetret: Quæcunq; charissima & pretiosissima habemus, atq; ut oculos, manus & pedes magnificamus; libenter subitoq; resecemus atque abiciamus, cum à Deo nos abstrahunt, & lapsus ac offensionis occasionem obijciunt. Et hoc est quod alibi vult Servator: *Si quis venit ad me, & non odit (h. e. qui amat supra me, Matth. 10. 37.) patrem suum & matrem, & uxorem & liberos, & fratres & sorores, atque adeo etiam animam suam, non potest meus esse discipulus.* Luc. 14. 26. Exigit à suis Christus, ut ipsum omnibus, quos conjunctissimos habent & naturæ legibus commendatissimos, præferant, imò hos tantum non odio habeant, si quando res eò deveniat, ut aut ipsum abnegare, aut ab ipsis divelli oporteat. Nimirum per comparisonem ista dicuntur, ut neminem nobis tam charum aut amicum habeamus, ut in ejus gratiam à Christo velimus deficere, qui nos sanguinis sui pretio sibi acquisivit. Etenim quum inter

homines

homines certi conjunctionis & cognationis gradus sint; quorum respectu aliquos præ alijs diligere debemus; æquum utique est ut supra omnes Christus emineat, qui Caput nostrum est, & Dei Patris sui filios nos fecit. Ipsos etiam affectus, qui per se laude digni sunt in officio continebimus, ne nos à fide & pietate, quam Christo debemus, transversos abripiant. Nec est quod quæ hujus *rescissionis & abjectionis charissimorum*, & quod ex illa contrahitur damni, pudeat aut poeniteat: nam æternâ gloriâ compensabitur. Stabit enim uberissimo suo promisso fidissimus & munificentissimus Servator: *Quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causâ nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hæreditatis jure possidebit.* Matth. 19. 29. Ecce, quisquis rejicit & resecat ea quæ retenta nocitura erant & perditura; lucratur salutaria & æternum duratura. Nos pro decimæ partis incremento & accessione centum damus: ut vigesimam partem lucremur, bona nostra mille periculis terræ marique exponimus. Hic quæritus major est atque uberior. Nam pro rebus momentaneis consequemur bona æterna, pro levibus ponderosissima, pro incertis certissima.

Nonnullis parentes, uxor & liberi, fratres atque sorores &c. oculis sunt chariores; ut in ipsorum gratiam nihil non sibi faciendum & patiendum putent, etiam si in Dei ignominiam, conscientiæ læsionem, & proximi offensionem illud vergat. Sed abnegandi sunt parentes, uxor & liberi, fratresq; ac sorores, & quasi resecandi & abjiciendi, si ad apostasiam, scelera & flagitia nos sollicitent. De tribu Levi seu Levitis Moses: *Dicit de patre suo & de matre sua, non respicio eum, fratres suos non agnoscit, & filios suos non recognoscit: quia observant sermonem tuum, & fedus tuum custodiunt.* Deut. 33. v. 9. Noluit Deus eos personis, præsertim propinquis, neu rebus humanis studiosius hæerere; sed in hoc tantum incumbere.

bere, ut Deum colant, & alios in cultu ejus retineant. Edixit quoque Iehova, ne ulli auctori apostasie, quamvis conjunctissimo & charissimo, parcatur. Lex ita sonat: *Si clam incitet te frater tuus filius matris tue, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor charissima tibi, aut amicus tuus qui est sicut tu ipse, dicendo: Eamus & colamus Deos alienos, quos non noveras tu aut majores tui, ne acquiescito illi, neque auscultato illi, neque parcito oculus tuus illi, neque clementia utitor, neque celato illum: sed omnino occidite illum, manus tua primum esto contra illum ut morte afficias illum, postea verò manus totius populi: & obrues eum lapidibus, ita ut moriatur, quia quesivit te depellere à Iehova Deo tuo.* Ibid. cap. 23. 6. 8. 9. 10. Diligendus est generator, sed non contra Dominum, Creatorem & Patrem coelestem. Notum est monitum Apostolicum: *Liberi, auscultate in Domino parentibus vestris.* Eph. 6. vers. 1. Eatenus obediendum parentibus, ne lædatur erga Deum pietas, quæ primum obtinet gradum. Nam si ad Dei institutum, tanquam ad suam regulam, exigenda est filiorum subjectio, præposterum foret per eam ab ipso Deo abduci. Nonnisi in justis & æquis rebus parentibus parendum. Parentes terreni varijs suis liberis donis & beneficijs ornant: Pater coelestis & temporalibus, & spiritualibus, & æternis bonis suos filios cumulat. *Pietas vitæ præsentis at futuræ promissionem habet.* 1. Tim. 4. 8. *Animam & corpus Deus perdere potest in gehenna.* Matth. 10. 28. *Diligere etiam viri jubentur uxores suas.* Eph. 5. 25. Et sanè ardentissimus est mutuus conjugum amor. David illibatam suam erga Jonathanem affectam testaturus & expressurus: *Iucundus, inquit, fuisti mihi valde: admirabilior fuit amor tuus mihi amore feminarum.* 2. Sam. 1. v. 26. Deus ipse uxorem charissimam Ezechielis Prophetæ appellat *desiderium oculorum ejus.* Ezech. 24. 16. Sed uxori & marito præferendus est Christus animarum Sponsus. Mors solvit corporalia conjugia. At si quis Christo conjugium semel stipu-

stipulatus est, nihil illum separabit à dilectione Dei. Rom. 8. vers. 39. Hic ergo locum obtinet illud Christi: *Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: aut qui amat filium aut filiam supra me, non est me dignus.* Matth. 10. v. 37. Christus ipse, à matre suâ intempestivè & imprudenter increpitus, modestè illi Patris coelestis mandatum opposuit: *An nesciebatis oportere me in iis esse quæ Patris mei sunt?* Luc. 2. 49. Jonathan, à Patre & Saule iussus, Davidem innocentem prodere atque occidere noluit. 1. Sam. 19. 1. & seqq. Iobus ab uxore ad impatientiam, & murmurationem contra Deum incitatus, animo virili tentationem vicit. Dicebat illa: *Adhuc tu retines integritatem tuam: benedicendo Deo atque moriendo.* Sed ille os ei occlusit, & recessit: *Ut loqui solet aliqua stultarum, loqueris: scilicet bonum acceperimus à Deo, & malum non acciperemus?* Iob. 2. 9. 10.

Multi aulici & subditi, principes & magistratus suos impensius oculis, manibus pedibusque diligunt, ac in omnia eorum verba & mandata jurarunt: Sed & hi abnegandi, si à Deo abstrahere nos satagant. Certè Apostoli, prohibiti à Iudæorum proceribus Hierosolymis Evangelij doctrinam propagare, animo haud quicquam fracto & masculo responderunt: *Obedire oportet Deo potius quam hominibus.* Act. 5. 29. Eodem proposito animum suum obfirmarunt David: *Confidentibus, inquit, principibus, de me sermones frequentantibus, servus tuus meditatatur de statutis tuis.* Rursus: *Loquar de testimoniis tuis coram regibus, neque erubescam.* Psal. 119. v. 23. 46. Hoc nomine commendantur Schadrac, Meschac, & Habed-nego, socij Danielis, qui Nebucadnetzari regi idololatriam imperanti parere recularunt, ac neque vitæ pretio, nec mortis metu verum Deum abnegare voluerunt. Memoratu dignissimum est responsum eorum: *Nebucadnetzar, ut respondeamus tibi, non sumus solliciti de hoc negotio. Sive futurum est ut Deus hæret quem nos colimus, quis potens*

potens est ad eripiendum nos; à fornace ignis accensa & à manu tua, o Rex, eripiat nos. Sive non; notum sit tibi, Rex, Deos tuos nos non esse culturos, & imaginem auream quam erexisti non adoraturus. Dan. 3. 16. 17. 18. Constantius Chlorus Imperator, exploraturus aulicorum suorum in fide Christiana constantiam, simulavit, se illis facere potestatem idolis impunè sacrificandi, idque ni faciant, aulâ suâ ipsos exulatu-
 Cum verò multi inter illos metu amittendæ dignitatis & honorum, Deum potius deserturi, quàm Imperatorem offensus deprehenderentur, Constantius patefacto commento, quod celaverat, illos Dei desertores graviter oburgatos, tanquam servitio suo indignos, aulâ excedere iussit, addens hanc vocem: *Quomodo fidem Imperatori præstabant inviolatam, qui Deo sunt perfidi?* Cæteros quorum constantiam in fide Christiana perspexerat, honoribus, præmiis, ac beneficiis collatis sibi devinxit, dictitans, se eos pluris æstimare, quàm æraria thesauris ingentibus referta. Euseb. libr. 1. de vita Constantini, cap. 11.

Adhæc magnus eorum est numerus, qui nihil charius, nihil pretiosius, nihilque præstantius ducunt mundano honore atque splendore, & oculos sibi exscissos effossosque mallerent, quàm illo exui. Verùm linquenda quoque est mundana gloria, si à Deo nos avocet. Exemplo Moïsis, de quo textus sacer: *Per fidem Moïses jam grandis renuit vocari filius filie Pharaonis: potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quàm temporariam retinere peccati fruitionem: majores ducens divitias probrum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros. Intuebatur enim in præmij retributionem.* Hebr. 11. 24. 25. 26. Vestram appello conscientiam, utrum optabilius, honorari ad tempus, ab hominibus, in mundo: quàm æternum, à Christo, in coelis, inspectante cœlesti Patre, angelis sanctis, & electis omnibus? Atqui hoc promissum iis, quot quot liberâ confessione Christum agnoverunt coram hominibus

minibus. Cœlestem brabeuten audite: *Quisquis agnoscerit me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo qui est in coelis.* Matth. 10. 32. Quod si quem Christi puduerit, ac splendidior humano honore, quàm constante Christi nominis confessione esse maluerit, eundem Christum sic tonantem audiat, sibi que metuat: *Quemcunque puduerit mei ac meorum sermonum in gente ista adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria Patris sui cum Angelis illis sanctis.* Marc. 8. vers. 38. Porro copiosa est seges eorum, quibus divitiæ oculis suis sunt chariores, in quibus proram puppimque suæ felicitatis collocant. *Ponunt, Iob teste, in auro spem suam: & insigni auro dicunt, fiducia mea.* cap. 31. 24. Loquitur exemplum Divitis illius, de quo Servator: *Homini cujusdam divitis exuberabat regio: Itaque ratiocinabatur apud se, dicens, Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos. Et dixit, Hoc faciam, destruam horrea mea, & majora edificabo: & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea: & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, ede, oblectare.* Luc. 12. 16—19. Quod quid aliud est, quàm si dixisset: Divitiæ meum sunt summum Bonum: in his confido: has cœlestibus thesauris præfero? Sed divitiæ quoque abjiciendæ sunt, si peccatorum sint illices, & scandalorum procreatrices atque altrices. Conspicuum in hanc rē est exemplum Iobi, qui omnibus facultatibus exutus, modesto gratoque animo ingeminavit illud: *Iehova dedit, & Iehova recepit: sit nomen Iehovæ benedictum.* cap. 1. 21. Sic de se & collegis suis Petrus Christo dicit: *Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Matth. 19. 27. Divitiæ spinæ sunt acutissimæ & densissimæ, quæ semen verbi divini in agro humani cordis suffocant. Matth. 13. 22. In pedibus molestissimæ sunt spinæ: nedum in cordibus. Evellendæ ergo sunt, & extirpandæ, ne saluti noceant. Laquei sunt divitiæ. Perspicue Paulus: *Quæ volunt*

volunt dītescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas amentes & damnosus, quæ demergunt homines in exitium & perniciem. 1. Tim. 6. 9. *Ecquis illaqueatus, expedire se ex laqueo non satagit? nedum ex illis laqueis, quibus anima implicatur & intricatur? Graviter Christus salutis nostræ sitientissimus: Quid profuerit cuiquam si luoratus fuerit mundum totum, & animā suā multetetur? Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?* Marc. 8. 36. 37.

Denique omnibus charissima est vita hæc temporalis. Id Satanae ipsi haud ignarum. Ait Is: *Pellē pro pelle, & quicquid est viro, daturus esset pro anima, seu vita sua.* Job. 2. 4. Ast vitæ potius jactura facienda, quam Deus abnegandus, & vera religio deferenda. Stat enim illud Servatoris pronunciatum: *Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam, meā causā, inveniet eam.* Matth. 10. v. 39. Eapropter unus ex fratribus illis septem, quos Rex Antiochus diris cruciatibus & morte affecit, in ludibrium trahendus, quum lingua ab ipso posceretur, eam citò protulit, & manus audacter protendit, dixitque generosè: *Hæc à Deo salī possedi, atque hæc despicio propter ejus leges, ut qui hæc ab ipso spero me de integro reportaturum esse.* 2. Macc. 7. 11. Verbo dicam: *Diligendus est Dominus Deus noster ex toto corde nostro, & ex tota anima nostra, & ex tota cogitatione nostra.* Matth. 22. vers. 37.

II. Per manus, pedes, oculos, offendiculum nobis præbentes, intelliguntur pravæ carnis concupiscentiæ, quæ sese in membris nostris exerunt, & ad horū abusū nos incitant: malæ omnes & inordinatæ affectiones quæ in membris nostris regnant, atq; à Deo nos abducunt. Hoc peccatum illud est, quod regnat in mortali nostro corpore, ut auscultemus illi in cupiditatibus corporis. Hæc lex illa peccati, quæ in membris nostris belligatur adversus legem mentis nostræ, & captivos nos reddit legi peccati, quæ est in membris nostris: de quibus prolixè Paulus dis-

serit

serit Rom. 6. & 7. capp. Hæc illa foeda & noxia peccati quasi anima, quæ omnia membra movet, & ad suum servitium impellit. Hæc mater, quæ infelicem peccatorum sobolem gignit: de qua Jacobus Apostolus: *Vnusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur: Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit peccatum, peccatum verò peractum gignit mortem.* cap. 1. 14. 15. Radix hæc cupiditas est & principium omnium actualium peccatorum. Fons est, ex quo rivuli malitiæ in oculos, manus, pedes, omniaque corporis membra derivantur. Nidus, in quo nocentissimæ & odiosæ iniquitatis aves excluduntur & foveantur. Hostes sunt carnis cupiditates, quæ militant adversus animam. 1. Petr. 2. 11. Vera me dicere, Christus tribus declarat exemplis, manuum, pedum & oculorum, quibus ad peccatum variè turpiterque concupiscentiæ, affectus & sensus nostri abutuntur. Manus nobis sunt offendiculo, quando impia, falsa, obscæna, blasphema scribunt; alterius bona rapiunt; proximum percutiunt & lædunt; ad illicita extenduntur, & ad impudicos attactus adhibentur: quando ad dandum clausæ sunt, & semper patulæ atque apertæ ad accipiendum. Pedes nos scandalizant, quando celeres ad idola, ad flagitia, ad sanguinem fundendum currunt: & quando ad comeffationes, lusus, lasciviam, & loca suspecta atque infamia nos deterunt. Oculi offendiculo nobis sunt, ubi vident vanitatem; ad mundi fastum, aliasque illecebras respiciunt; mulierem alienam, ut eam concupiscamus, aspiciunt. Matth. 5. 28. Sic videntes filii Dei filias hominum, h. e. eorum quibus nulla pietas & religio cordi erat, bonā formā esse, acceperunt sibi à quibusvis mulieres quas eligeant. Gen. 6. 2. Ipse David, videns ex tecto Bathsebam uxorem Uriæ, lavantem se, quæ quidem mulier pulchra aspectu erat valde, misit nuntios ut assumeret eam, & cum ingressa ea esset ad ipsum, cubavit cum ea. 2. Sam. 11. 2. 4. Peccatis in animum per oculos

via est, ac per eos omnia malitiæ tela ingrediuntur: irritamenta sunt vitiorum, ducesque scelerum. Per has geminas fenestras cæcus amor irrumpit. Speculatores sunt oculi, quibus cor impurum & impudicum ad concupiscendum magis excitatur. Nuncii sunt & exploratores, ex quibus cor formositatem mulierum, ac studia peccatorum cognoscit, & à quibus ad consortium eorum invitatur. Retia sunt, quibus animus capitur.

Abscindimus autem, abjicimus, & eruimus manus, pedes, & oculos, quando pravis carnis desideriis non obtemperamus, sed per sancti Spiritus gratiam resistimus; ne concupiscentiæ & affectus mali in actum erumpant, ne peccatis externis proximo lapsus occasio objiciatur. Id quod Paulus clariùs his verbis exprimit: Mortificate membra vestra terrestria, (cortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria. Col. 3. 5. Membra ista terrestria, ad terram semper tendentia, hominumque animos in rebus terrenis retinentia, sunt omnes vitiosæ & inordinatæ dispositiones, cupiditates, affectus, motus, & actus corruptæ naturæ. Et meritò quidem membra nuncupantur, tum quia vetus Adamus, seu massa corruptæ naturæ in nobis habitans, corpori confertur, quod sua habet membra. Rom. 6. 6. tum quia vitiosi affectus & actus ab hoc vetere Adamo prodeuntes, in singulis membris & partibus corporis hujus naturalis inhærent ac sese exerunt: tum à proportionem vel usum consimili, quem collata cum membris corporis naturalis habent. Quemadmodum enim nos membris corporis hujus naturalis utimur, ad explenda desideria & perficienda opera naturæ: Sic vetus homo utitur illis vitiosis affectibus, tanquam instrumentis, ad explenda desideria, & perficienda opera peccati. Hæc membra terrestria mortificant, qui omnibus viribus & studio enituntur, ut corpus veteris Adami fiat instar cadaveris.

ris, quod quamvis quædam membra & lineamenta retineat, illa tamen sint inefficacia, viræque & motu destituta. Quod alibi Paulus sic enunciat: *Ne regnato peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis. Rom. 6. 12. Ut mortificatio hæc nihil sit aliud, quam assiduum studium sive praxis reprimendi corruptam nostram naturam, & coercendi omnes illicitas actiones & affectiones, quæ inde solent ebullire. In quo studio tria isthæc involvuntur; scilicet propositum peccato resistendi, cautela occasionum quæ ad peccatum solent inducere, ac usus assiduus omnium mediorum quæ ad peccatum subjugandum conducunt. Bonum propositum ipsum cor à vitiis peccati avertit, diligens cautela facit ne ad vomitum revertamur, usus mediorum efficit ut constanter propositum premamus, & feliciter progrediamur. Præceptum hoc Christi de abscindendis manibus, pedibusque & eruendis oculis, idem Paulus aliis phrasibus explicat & illustrat: veluti quum dicit: Qui sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus. Gal. 5. 24. Nempe quod Christo Capiti factum est, etiam fieri membris debet: sensu tamen analogico. Christi caro sancta, innocens crucifixa fuit pro nostra salute: quanto magis caro nostra vitiosa atque polluta crucifigi debet pro Christi gloria? Crucifigitur autem caro, quando pravi ejus affectus atque concupiscentiæ spiritu mortificantur & expurgantur. Quod & illud ejusdem Pauli spectat: Illud scimus, veterem illum nostrum hominem cum Christo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos amplius serviamus peccato. Rom. 6. 6.*

Usus ad *παιδείαν*.

Nostrum est, pravas concupiscentias & vitiosos affectus refrænare, ne ad peccata nos illiciant, & membris nostris tanquam injustitiæ armis abutantur. Imperatur id nobis

CONCIO SEXTA

nobis hinc à Christo ipso, cui parere, ingenuorum ipsius discipulorum est : non parere, dedecorosum & exitiosum. Magistro suo coelesti consonat Petrus, discipulorum primus & ferventissimus pietatis Zelo : *Dilecti*, ait, *precor ut tanquam inquilini & advenae abstineatis à carnis cupiditatibus, quae militant adversus animam.* 1. Petr. 2. vers. 11. Paulus exemplum de se præbet spiritualis hujusce refectionis & abjectionis pedum ac manuum, atque effossionis oculorum. *Contundo*, inquit, *corpus meum, & in servitutum redigo : ne quo modo, quum aliis prædicarim, ipse rejectaneus fiam.* 1. Cor. 9. 27. Consistebat hæc *contusio*, tum in refrænatione cupiditatum & affectuum : tum in abstinentia à crapula, voluptatibus, omnibusque carnis incentivis ad vitia : tum in parsimoniâ, temperantiâ, & sobrietate perpetuâ : tum in tolerantia afflictionum. In hunc finem semper nobis memori mente recolendum est illud Apostoli : *Vetus ille noster homo cum Christo crucifixus est.* Rom. 6. v. 6. *Commortui sumus Christo.* Ibid. vers. 8. Clavi quibus affectus & concupiscentiæ pravae atque peccatum cruci affiguntur, iidem planè sunt, quibus Christus ipse cruci affixus fuit. Nihil enim efficacius est, quàm si quis seridè tria hæc consideret. Primum est, natura & meritum peccatorum. Quisquis enim seridè, secum recogitat, peccata sua mortem sibi moliri & mereri, non potest non studere, ut hanc perniciem anteverrat, per peccatorum mortificationem. Alterutrum enim necessarium, vel ut peccata, vel ut peccatores moriantur. Inde est illud Pauli : *Si secundum carnem vixeritis, futurum est ut moriamini : sed si Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.* Rom. 8. 13. Secundum quod hinc observandum, est charitas & misericordia Dei Patris erga peccatores, qui Christum Filium suum unigenitum ad peccata tollenda misit. Charitas Dei cogit nos illud quærere pro nobismetipsis, quod tam impense pro nobis Deus quæsit. Atq; huc tendit istud

IN MATH. XVIII.

183

istud Ioannis Apostoli : *Dilecti, si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alij alios diligere.* 1. Epist. 4. 11. Tertium est gratia immensa Jesu Christi, qui omnia subiit atque perfecit, ad eadem peccata delenda. Quod si charitas hæc & gratia Christi nobis sit cordi, utique corda nostra ad istiusmodi studiū constringet. Hinc tantâ sermonis limpидitate Paulus : *Charitas illa Christi constringit nos : ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & illum pro omnibus mortuū esse, ut qui vivunt posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.* 2. Cor. 5. 14. 15. Hi clavi illi fuerunt, quibus Christus cruci fuit affixus : non materiales illi, quos Christi occisores ad finem illum adhibebant. Quod in Christo factum, idem in nobis fieri debet. Quemadmodum *Christus pro nobis passus est carne*, h. e. secundum humanam naturam : Sic nos, Christo insiti, *pati in carne debemus*, id est, carnē seu corruptam naturam affligere, eam ad peccata proclivem reprimendo & coercendo, cupiditatibus pravis resistendo, easq; extinguere conando. Ideo *in carne pati*, idem Petro est, *quod desistere à peccato.* 1. Epist. 4. 1. Sicuti Christus crucifixus est pro nostris peccatis, ne illa nobis imputentur : Sic nos veterē hominē crucifigere oportet, h. e. ita constringere virtute sancti Spiritus, ut quasi manibus pedibusque cruci suffixus, commovere se ac peccati desideria explere nequeat. Gal. 5. v. 24. Uti Christus successu cruciatuum tandem exanimatus atque extinctus in cruce obiit : Sic veterem hominem paulatim maceratum tandem enecabunt fideles, h. e. eousque subigent, ut periculum nullum sit, ne pristinum suum dominatum aliquando recuperet : quemadmodum si latronem elisis brachiis & cruribus rotæ impositum videas, haud verendum erit, ne denuo in ædes erumpat, furetur, latrocinetur. Quemadmodum Christus sepultus non amplius sensu dolorum se commovit : Sic non commovebunt se in fidelibus peccata domi-

dominantia, sed enervata prorsus, omnique dominatu exuta veluti sepulta jacebunt. Hinc Paulus: *Consepulti sumus Christo per Baptismum in mortem.* Rom. 6. 4. Ad hanc cum Christo conformitatem Joannes respiciens ait: *Quisquis in eo manet, non peccat.* Rursus: *Quisquis natus est ex Deo, peccato non dat operam, quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eo quod ex Deo natus est.* 1. Epist. 3. 6. 9. Semen illud est vera fides, quâ cor hominis de omnibus passionis & mortis Christi beneficiis certum est. Quorum beneficiorum hoc unum est, quodd in cruce, in nostra natura passus sit, ut nos peccatum in nobis virtute passionis ejus ita crucifixum sentiamus, ut in nobis ad fructum aliquem mortificorum producendum non regnet. Huc facit Pauli illud: *Si cum Christo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis assimilatione cum eo coalescemus.* Rom. 6. vers. 5. Concinna similitudo. Ut planta refert naturam sui trunci, cui insita est: Ita habere oportet Dei filios similitudinem & conformitatem cum Christo, in quem sunt plantati.

Sed, inquires, durum est atque molestum, manus pedesque refecare & abjicere, atque oculos eruere, h. e. pravas concupiscentias & affectus carnis ita refrænare. Nonne ipse Paulus, qui totum se Deo ac pietatis exercitiis consecrârat, flebiles istos questus fundit: *Novi non habitare in me (id est, in carne mea) bonum, nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor. Non enim facio bonum quod volo, sed malum quod nolo, hoc ago. Quodd si id facio ego, quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, id perpetrât. Invenio igitur volenti mihi facere bonum, hanc legem impositam esse, quodd mihi malum adjaceat. Delector enim Legge Dei quod ad interiorum hominem: sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meae, & captivum reddentem me legi peccati, quae est in membris meis.* *Ærumnosus ego homo, quis me*
erit.

eripiet ex isto corpore mortis. Rom. 7. 18—24. Ubi sic tremunt trabes in domo Dei, à regulis quid expectandum? Heroes ubi in spiritali hac lucta suam agnoscunt infirmitatem, tyrones quâ subsistent? Resp. Haud me diffiteri, difficile hoc esse atque molestum. Sed neque absque magno cruciatu & dolore, manus & pedes affecti abscinduntur & abjiciuntur, oculique eruantur. Et patiuntur tamen hoc ægri, ut totum servetur corpus: Ita, quamvis isthæc affectuum & concupiscentiarum pravarum abscissio ac refrænatio carni nostræ ægrè faciat; nos tamen, ut corpus & animam æternum servemus ab interitu, eam ne omittamus. Facilior autem erit, si media hæc sedulò adhibeamus.

1. Christum intueamur, qui tantos corporis dolores animæque angores toleravit, ut nos à peccato liberaret. *Quum constitutus esset in angore, erat sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.* Luc. 22. v. 44. Ergo & nos ægrè carni faciamus, eamque contundamus, ne ab ea perdamur. Sanguinem Christi propter peccata nostra fusum ante oculos nostros preponamus, & quoties hunc intuitu fuerimus, ad spiritualem hanc pugnam accendamus & acuamur: quemadmodum milites regis Antiochi, pugnaturi contra Judæos, elephantibus suis ostenderunt sanguinem uræ & mororum, ut ad prælium eos instituerent ac acuerent. 1. Macch. 6. v. 33. 34. Paulus nos hortaturus, ut abjectis omnibus remoris & impedimentis, stadium totum pietatis decurramus, non solum sanctorum hominum, sed etiam Christi exemplum imitandum nobis proponit: *Proinde nos quoque, inquit, quum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus: intuentes in fidei ducem ac consummatorem Iesum, qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominiam contemta, & ad dexteram throni Dei confedit.* Heb. 12. 1. 2. Cursus est tota piorum vita ad vitam æternam.

Ita ergo currendum, ut in mortis agone dicere, cum Paulo, possimus: *Cursum consummavi*. 2. Tim. 4. vers. 8. Tum autem expeditiores ad cursum saturi sumus, ubi omnes sarcinas, quæ impedimento in cursu nobis sunt, deposuerimus: inprimis verò sarcinam pravitatis naturæ & peccati nobis inhærentis.

2. Quo molestior & difficilior hæc refrænatio & abscissio est, eo firmiori cordis proposito nos armemus ad hanc spirituales nostræ curationem. Hanc artem ex Petro discamus: *Quum Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eadem cogitatione armamini, nempe quod qui passus est in carne, desinit à peccato: ut non amplius cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis vivat*. 1. Epist. 4. 1. 2. Pietas Christiana firmum & constans est propositum, quod tanquam scutum omnibus peccandi illecebris opponitur. Barnabas Antiochenos ad constantiam in Dei cultu, errorum aversionem, & sollicitam salutis curâ exstimulaturus, hortatus est omnes ut proposito cordis permaneant cum Domino. Act. 1. 1. v. 23. Eos qui sancto hoc proposito animum obfirmarunt, nulla periculorum atrocitas, nulla carnis importunitas, nulla mundi seductio, nulla Diaboli tentatio à Domino abstergere potest. Sic armatis *jugum Christi facile est, & onus ejus leve*. Matth. 11. 30. Quo sensu Ioannes affirmat, *præcepta Dei regeneratis non esse gravia*. 1. Epist. 5. 3. Ergo si quem Satan ad lasciviam tentet, si scortandi & moechandi occasionem objiciat, hoc se armet proposito: Carnis concupiscentias pravas refrænabo, mortificabo membra terrestria, scortationem, impuritatem, mollitiem. Col. 3. v. 5. Absit à me, ut carnis voluptatibus indulgeam. *Corpus meum Christi membrum est. Num igitur sublatum membrum Christi, faciam scorti membrum?* Absit. 1. Cor. 6. 15. Isto proposito Iosephus ad adulterium, à lasciva & impudentissima hera, sollicitatus, animum suum armavit: *Quomodo, inquit, facerem malum hoc* maxi-

maximum, & peccarem in Deum? Gen. 39. v. 9. Næ probè scastissimus hic juvenis armavit. Tenacissimus erat sanctissimi hujus propositi, nolle se fidem suam, cui dominus suus omnia commiserat, perfidè violare: nec in Deum, conjugii autorem & assertorem, peccare. Si quem Diabolus ad blasphemias, perjurium, obrectationes, convicia, obmurmurationem invitet, is animum suum obfirmet proposito hoc Davidico: *Dixeram, observabo vias meas, ne peccem lingua mea: servabo circa os meum capistrum: obmutescam silentio*. Psal. 39. 2. 3. Si quem Satan, mundus & caro perversa ad idololatriam & coelestis veritatis abnegationem tentet, is vestigia premat sociorum Danielis, qui hoc se proposito contra idololatriam armavit: *Nebucad-netzar, ut respondeamus tibi, non sumus solliciti de hoc negotio. Sive futurum est, ut Deus noster quem nos colimus, qui potens est ad eripiendum nos à fornace ignis accensa & à manu tua, ô Rex, eripiat nos: Sive non, notum sit tibi, Rex: Deos tuos nos non esse culturos, & imaginem auream quam erexisti non adoratuos*. Dan. 3. v. 16. 17. 18. Cordibus eorum penitus infixum erat, ne latum quidem unguem se à legitimo Dei cultu discedere velle. Sic Cyprianus, quæsitus ad supplicium, religionis Christianæ causâ, cum suaderent Imperatoris aulici, ut deliberaret quid faceret, & vitæ suæ parceret, memorabilem illam vocem protulit: *In re tàm sancta nulla deliberatio*. Hoc proposito oculos suos vinxerat, & quasi eruerat sibi lobus: *Fedus, inquit, pepigeram cum oculis meis: & quid advertissem animum ad virginem?* cap. 31. v. 1. David manus suas abscidit & cohibuit, ne Saulem regem læderent. Audite ipsum Davidem reverenter Saulem alloquentem: *Quare auscultas verbis cujusquam dicentis: Ecce David querit malum tuum?* Ecce hoc die viderunt oculi tui, Iehovam tradidisse te hodie in manum meam in ista spelunca, ac si dixisset ut occiderem te: at pepercit oculus meus tibi, dixi enim, non extendam manum meam in dominum meum, nam unctus Iehova est.

ue est. Imò, pater mi, etiam atque etiam vide alam pallij in manu mea: ex eo quodd exscindendo alam pallij tui non interfeci te, agnosce & vide non esse in manu mea malum aut defectionem, neque peccasse me in te, quamvis tu veneris vitam meam, ut intercipias eam. Iudicabit Iehova inter me & te, & ulciscetur me Iehova de te: at manus mea non erit contra te. Quemadmodum dicitur sententiâ illâ antiquorum, ab improbis prodeat improbitas: at manus mea non erit contra te. 1. Sam. 24. v. 10—14. Sic manum suam quasi refecuit & abiecit Iobus: Si agitavi contra pupillum manum meam, id est, inhumanè repuli, cecidi, aut interminatus sum, manu meâ, h. e. potentiâ & autoritate abusus; quodd viderem in porta auxilium meum: humerus de scapula sua decidat, & brachium meum ab acetabulo defringatur cap. 31. vers. 21. 22. Confimiliter Salomon pios hortatur, ut pedes suos abscondant: Fili mi, ait, si pellicere volent te peccatores; ne acquiescito. Si dixerint, veni nobiscum, insidiamur sanguini, abscondamus nos contra innocentem impune, &c. Fili mi, ne ambulato viâ communi cum illis, cohibe pedem tuum à semita illorum. Quia pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad effundendum sanguinem. Prov. 1. 10. 11. 15. 16.

3. Omnibus viribus adlaboremus, & in eo enitamur, ut sensus, affectus & concupiscentiæ, quæ ad malum feruntur & impellunt, ad contrarium bonum ferantur. Peccatum regnat in animo per malas cogitationes, & vanas oblectationes. Nostræ cogitationes versentur in verbo Dei intelligendo, amplectendo, & ad salutem applicando. Huc illud Davidis vergit: Beatus est vir ille, cuius oblectatio est in lege Iehovæ: & qui de lege illius meditatur interdum ac noctu. Psal. 1. 2. Semper sumus defixi in cogitatione rerum honestarum. Namque hoc est quod vult Apostolus, dicens: Quod reliquum est, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque veneranda, quæcunque iusta, quæcunque pura, quæcunque amabilia, quæcunque boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hæc reputate. Philip.

Philip. 4. 8. Concupiscentia prava dominatur in memoria per ἀνὰ μνήμην vanitatum, injuriarum illatarum, rurpiumque sermonum & actionum. Nos nunquam deponamus memoriam peccatorum nostrorum, iræ divinæ adversus peccatores, diei mortis & postremi iudicii. Ita de se David: Defectiones meas ego agnosco, & peccatum meum obversatur mihi jugiter. Psal. 51. 5. Præclare quoque Siracides: In omnibus sermonibus tuis memento finis tui, & in æternum non peccaturus es. cap. 7. 38. Concupiscentia imperat affectionibus per iracundiam, invidiam, odium, superbiam, &c. Nos affectus omnes Deo & omnigenis virtutibus consecremus. Servatori pareamus dicenti: Discite à me quodd mitis sim & humilis corde. Matth. 11. 29. Cui congruenter Paulus: Nihil gerite per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alij alios existimate sibi præcellere. Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum. Itaque is sit affectus in vobis qui fuit & in Christo Iesu: qui quum esset in forma Dei, non duxit esse rapinam, parem esse cum Deo: sed ipse sese inantivit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus. Philip. 2. 3—7. Concupiscentia & affectiones prævæ membra corporis in servitutem peccati redigunt, & turpiter iis, tanquam armis injustitiæ, abutuntur. Nos sistamus membra nostra arma justitiæ Deo. Rom. 6. 13. Extendamus manus nostras, ad Creatoris gloriam, tum per preces & gratiarum actionem, sitque omnium nostrum ista vox: Attollamus animum nostrum cum manibus, ad Deum fortem in cælis. Thren. 3. 41. Paulus inculcat idipsum: Volo viros orare in quovis loco, puras manus attollentes, absque irâ & disceptatione. 1. Tim. 2. v. 8. tum per laborem in vocatione, nam ad operandum manus divinitus datæ sunt. Disertè Paulus: Qui furabatur, non amplius furetur: sed potius laboret, operando manibus quod bonum sit, ut habeat quod impertiat cui opus fuerit. Eph. 4. 28. Moveat nos largissimum illud Dei promissum strenuè operantibus factum: Labore manuum tuarum

frueris: beatus eris, & bene erit tibi. Psal. 128. 2. *tum ad proximum per opera charitatis & misericordiae.* Duæ sunt fidei salutiferæ manus. Dextrâ Christum cum omnibus suis beneficiis acceptat. Sinistrâ proximumprehendit, cibaturientem, reficit sitientem, vestit nudum, erigit lapsum, moestum solatur. Divinum audite præceptum: *Quia non desinet egens è medio hujus terræ; idcirco ego præcipio tibi dicendo, liberaliter aperito manum tuam erga fratrem tuum, erga pauperem tuum, & erga egenum tuum in terra tua.* Deuter. 15. 11. Salomon virtutes piæ mulieris describens, ait: *Volam suam pandit pauperi, & manus suas extendit egenti.* Prov. 31. vers. 20.

Porro *pedibus rectè utamur & incedamus, habito respectu, tum ad Deum, tum ad nos ipsos, tum ad proximum.* Ad Deum; Ad Dei gloriam pedes efferimus & dirigimus, quando templum frequentamus ad audiendam Dei verbum, utendum Sacramentis, & Deum cum tota Ecclesia invocandum atque celebrandum. Hoc votum David Rex animo suo fovit, hoc proposito eundem obfirmavit, hoc gaudio completus exultavit: *Lætor, inquit, inter eos qui dicunt mihi, In domum Iehovæ eamus. Nam stare possunt pedes nostri intra portas tuas, ô Ierusalem.* Psal. 122. 1. 2. Idem in exilio oberrans propter persecutionem Saulis, & prohibitus ingressu sacri Tabernaculi, quiritabundus ait: *Hæc recordans, effundo in me animam meam: nam transibam cum turba, alacriter ingrediebar cum illis ad domum usque Dei, cum voce cantus & laudationis, cum multitudine feriente.* Psal. 42. v. 5. *Ad nos ipsos;* Celeriter atque fideliter pedibus in exequenda vocatione ambulemus; memores mandatorum Apostolicorum: *Vt unumquemque vocavit Dominus, ita ambulet.* 1. Cor. 7. v. 17. *Ambulate ita ut convenit vocationi quâ vocati estis.* Ephes. 4. 1. *Ad proximum;* Rite pedibus utimur, si ægrotos invisamus, & *ad eos qui in carcere sunt veniamus.* Matth. 25. 36. Amici Iobi,

bi, quamvis alio nomine reprehendendi, in sacris Literis commendantur, quod *profecti sunt quisque è loco suo, & convenerunt pariter, ut venirent ad condolendum Iobo gravissimè afflictio, & ad consolandum eum.* Iob. 2. 11. Iobus ipse se *velut pedes claudo fuisse* asserit. cap. 29. 15.

Denique *oculis utamur ad Dei gloriam, proximique ac nostram salutem.* Ad Dei gloriam, tum eos ad Dei opera convertendo, ac invisibilem per ea quæ invisibilia sunt contemplando. Huc nos vocat Apostolus: *Dei, inquit, invisibilia, jam inde à condito mundo ex iis quæ fecit mente perpensa pervidentur, æterna videlicet ejus tum potentia tum divinitas.* Rom. 1. vers. 20. tum sacra Biblia inspiciendo, & verbum Dei studiosè legendo. Serio Salomon: *Fili mi, ait, ne decedant sermones Dei ab oculis tuis, custodi eam quæ verè est sapientia, & solertiam.* Prov. 3. 21. Davidis oculi *prævenierunt excubias, ad meditandum de sermone Iehovæ.* Psal. 119. 148. tum oculos ad Deum per preces & gratiarum actionem elevando. Exemplo præit Christus, qui Patri suo cœlesti pro electis supplicaturus, *oculos suos in cælum sustulit.* Ioan. 17. 1. Sic de se David: *Ad te attollo oculos meos, ô tu qui sedes in cælis. Ecce ut oculi servorum spectant ad manum dominorum suarum, ut oculi ancillæ ad manum heræ suæ: ita oculi nostri ad Iehovam Deum nostrum, donec gratiam feceris nobis.* Psal. 123. 1. 2. *Ad proximi salutem oculis suis utuntur, qui conspecto paupere, oculos ab eo non avertunt, qui periclitanti succurrunt, nudum vestiant, cæcum ducunt, nec diviti & honorato invident.* Iobus *ut oculi fuit cæco.* cap. 29. 15. Esaias inculcat illud: *Quum videris nudum, tege eum: & à carne tuâ ne absconde te.* cap. 58. vers. 7. Salomon, Dei nomine, hoc addit promissum: *Bonus oculo, ipse benedicetur, quum dederit de pane suo tenui.* Prov. 22. 9. Tandem in motu usuque oculorum *proprie salutis* habenda est ratio, ut ambulemus in vocatione nostrâ. Dati à Deo homini sunt oculi acres, ut Pastor Ecclesiæ lectioni

sacra

facræ Scripturæ intentus sit; studiosus authores bonos evolvat; magistratus leges salutes inspiciat, ac patriæ & Reipublicæ prospiciat; paterfamilias vigilanter domesticorum actiones observet; mercator ad parandum victum & amictum exeat; artifex artificium suum excolat; operarius labore manuum suarum perfungatur. *Qui aperit oculos suos, cibo satiatur.* Prov. 20. 13. Hoc ipsum de reliquis omnibus corporis membris statuendum est. Summa huc redit: Tractandi sunt affectus & sensus nostri, sicuti parentes cultellis acies retundunt, priusquam eos infantium suorum manibus committant, ne iis vulnerentur. Ita si amor noster mundum colat, ad Christum ejusque justitiam: si odium nostrum in fratres feratur, idem in peccatum omnesque prava affectus convertere oportet.

4. Dei verbum diligenter meditemur. Est enim illud *gladius Spiritus*; Eph. 6. 17. quo omnes carnis pravae cupiditates, affectus & motus resecantur. Paulus appositè ad hanc rem: *Vivus est sermo Dei & efficax & penetrantior quovis gladio ancipiti: & pertingit usque ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagumque ac medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis.* Hebr. 4. 12. Hoc gladio Christus omnes ignitas Diaboli tentationes vicit. Matth. 4. v. 3. & seqq. Idem anceps & acutus gladius, in concione Legis, in corda nostra infixus, veterem hominem mortificat & jugulat. Unde *litera occidens* ab Apostolo vocatur. 2. Cor. 3. 6. Sacrificia sumus Deo dicata: occidendi ergo sumus & dissecandi, non quoad corpora & animas; sed quoad naturæ depravationem, malas affectiones, carnisque rebellionem: quod fit gladio verbi, quo peccati radices resecantur. Hoc solo nomine gladius hic spiritalis commendatissimus nobis & gratissimus esse debet. Qui fistulâ laborat, medicum accersit, qui eam dissecet, at discutiat & sanet: Et nos admittere recusaremus ancipitem & acutum cœlestis medici

dici gladium, quo suppuraciones & apostemata peccati inciduntur & aperiuntur? Equidem Deo vivere nequimus, nisi nobis ipsis mortui prius fuerimus: neque peccatis possumus mori, nisi concupiscentias carnis enecaverimus, pravaque affectus jugulaverimus. Eodem etiam gladio peccatorum reliquæ & pravi affectus ac concupiscentiæ subinde repullulantes, in credentibus rescinduntur. Id quod Christus vitis ac palmitum similitudine probat, dicens: *Omnem palmitem qui fert fructum purgat Pater meus, ut plus fructus adferat. Iam vos puri estis propter sermonem quem loquutus sum vobis.* Ioan. 15. 2. 3.

5. Per preces ad Deum confugiamus, ut is affectus nostros refrænet per Spiritum sanctum. Sic idem nostrum, quod olim fuit Davidis, votum: *Animum mundum crea mihi Deus, & spiritum firmum renova intra me.* Psal. 51. 12. Quod si offendiculo nobis sint oculi; oremus cum Davide: *Averte oculos meos, ne respiciant vanum.* Psal. 119. v. 37. Si pedibus tardioribus incessemus in viis Domini; supplicemus cœlesti Sponso, cum sponsâ, Ecclesiâ: *Trabe me, post te curremus.* Cantic. 1. 4. Manus quoque nostras Deo commendemus, cum Moïse: *Adsit amenitas Iehovæ Dei nostri nobis, & opus manuum nostrarum stabili apud nos: opus, inquam, manuum nostrarum stabili.* Psal. 90. v. 17. Precibus pravae cogitationes à Diabolo suggestæ, & ignitæ tentationes ad peccata superantur. Stat enim pronuntiatur isthoc Servatoris: *Hoc genus demoniorum non egreditur nisi per precationem.* Matth. 17. 21. Ideoque nos ingeminare in precibus iussit illud: *Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.* Matth. 6. vers. 13. Suaviter Augustinus: *Qui luxuriosis cogitationibus durissimo huius mundi iugo se nimium gravari cognoscit, orationibus projiciat jugum Diaboli, & excipiat jugum Christi.* Ser. 100. de Tempore. Exempla loquuntur. Quum Satanâs appeteret Petrum quem ventilaret sicut triticum; Christus pro eo deprecatus est, ne deficeret

fides ejus. Luc. 22. 31. 32. Innuens, precibus Satanæ tentationes superari. Paulus colaphos sibi à Satana inflictos, h. e. tentationes, quibus carnem ejus ad resistendum spiritui incitabat, precibus avertit: *Super hoc*, inquit, *ter Dominum rogavi, ut abscederet à me.* Neque defuit ipsi auxilio Dominus, sed dixit: *Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur.* 2. Cor. 12. 8. 9. Quod si cor tuum ardenti avaritiâ excacare Diabolus satagat; tu ad preces confuge, Deumque cum Davide ora: *Flecte animum meum ad statuta tua, neque finas deflecti ad questum.* Psal. 119. 36. Si ad lasciviam tetrasque libidines te Satan tenter, mox cum Siracide Deo supplica: *Domine pater & Deus vitæ meæ, cupiditates averte à me, & contine semper eum qui cupit servire tibi: ventris appetentia & concubitus ne occupent me, & animo impudenti ne tradas me famulum tuum.* cap. 23. 4. 5. Si ad superbiam, contumaciam, & cordis in malo obstinationem Satan te extimulet; Davidico tuum votum junge: *A contumaciis subtrahere servum tuum, ne dominantur in me, tunc integer & insons ero à defectione magna.* Psal. 19. 14. Precibus quoque, mundi ad peccata allectamenta & impetus, vincuntur. Haud ignarum id Davidi, qui mundi infidias & suggestiones declinaturus atque repulsurus, preces hæc fudit: *Ne finas inclinari animum meum ad rem malam, ad agendum actiones per improbitatem cum strenuis operam dantibus iniquitati: etiam ne inmiscer rebus amenis eorum.* Psal. 141. 4. Adhæc carnis corruptæ importunitatem & ferociam precibus domare ac frangere possumus. Christus discipulis suis, in utramque aurem dormientibus, ac salutis suæ socordibus, consilium hoc suggerit: *Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem. Spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.* Matth. 26. 41. Orandus ergo Deus, ut Spiritu sancto nos induat, cujus gratiâ & virtute, *carnem crucifigamus cum affectibus & cupiditatibus.* Gal. 5. 24. Jam desino, ac Concionem hanc ob signo voto Paulino:

lino: Ipse Deus pacis sanctificet nos totos: & integer noster spiritus, & anima & corpus inculpate in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur. Fidelis est qui vocavit nos, qui etiam id efficiet. 1. Theff. 5. 23. 24. Etiam, Domine, facito id ad tui nominis gloriam. **A M E N.**

CONCIO SEPTIMA

IN

MATTH. XVIII. vers. 8. 9.

Si verò manus tua vel pes tuus offendiculo tibi est, excinde ea, & abjice abs te. melius est tibi ad vitam ingredi claudum aut mancum, quàm duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem aeternum.

Et si oculus tuus offendiculo tibi est, erue eum, & abjice abs te. melius est tibi luscum ad vitam ingredi, quàm duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

Nihil bonæ frugis liberos acrius & efficacius ad obedientiam mandatis parentum debitam extimulat, atque filialis eorum erga parentes amor, certa largi præmij expectatio, & poenæ immorigeris liberis decretæ & irrogandæ

metus. Quicumque enim parentes suos ex animo diligunt, ea duntaxat quæ parentibus grata atque accepta esse norunt, promptè & alacriter faciunt; quæ verò iisdem displicent, studiose atque sollicitè fugiunt. Nec mirum. Sol terrenus frigidis durisque lapidibus aliquandiu radiis suis affulgens, ita eos paulatim calefacit, ut aliquem de se calorem emittant. Quòd si liberi frigiditate atque duritie lapides æquarent, attramen sensus quotidiani parentum erga ipsos amoris, corda eorum ad parentes redamandos promptæque obedientiæ exhilarandos meritò excitaret & inflammaret. Quos verò filialis amor ad istam obedientiam permoveere haud potest; eos proculdubio amplissimorum præmiorum pollicitatio & spes, commonitura & commotura est, ut fideliter officio liberorum fungantur, & jussis parentum suorum obtemperent. Parentes ipsi liberos morigeros impensè diligunt, præmiis decorant, variisque beneficiis cumulant. Deus verò (quod maximum atque inæstimabile est præmium) liberos parentibus obsequentes, temporalibus, spiritualibus atque æternis benedictionibus ditaturus & beaturus est. Neque enim promissio ejus, quinto Decalogi præcepto annexa, fallit, quam sic Apostolus exprimit: *Liberi, auscultate in Domino parentibus vestris. id enim est iustum. Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum cum promissione: ut bene tibi sit, & sis longævus super terrâ.* Eph. 6. v. 1. 2. 3. Ast sine præmij quidem expectatio in officio continere liberos potest; utique pænæ metus eos coercebit, & obedientiam eis extorquebit. Sanxerat olim Lege Deus, ut filius contumax, à parentibus delatus, lapidibus obrueretur. *Si cui fuerit filius contumax & rebellis, qui non auscultat voci patris sui & matris sue: quamvis castigaverint eum, tamen non auscultat illis: ideoque prehendentes eum pater ejus & mater ejus, producerint eum ad Seniores civitatis sue, & ad portam loci sui; dicentes Senioribus civitatis sue, filius iste noster*

noster contumax & rebellis, non auscultat voci nostræ; comessator & ebriosus est: tunc obruent eum omnes cives ejus lapidibus ita ut moriatur, & tolles malum illud è medio tui; ut omnes Israëlites audiant & timeant. Deuter. 21. v. 18 — 21. Huc spectat illud Salomonis: *Oculum qui subvertit patrem, aut spernit obedientiam matris, hunc effodient corvi vallis, aut comedent eum juvenes aquile.* Prov. 30. vers. 17. Neque tamen hæc divina ultio subsistit: nam non obedientes parentibus æterna & secunda mors manet, Paulo teste Rom. 1. 30.

Se d, inquires, quorsum hæc tam aliena à subjectâ materiâ, tamque longè petita? Aures nobis commoda arrectas atque dociles, tu quisquis es auditor vel lector, & accomodatissimè ad rem præsentem ista dici atque afferri, agnosces. Sumus nos Dei filij per gratiosam adoptionem & secundam novamque generationem. Joannem adi & audi: *Quotquot Filium Dei exceperunt, dedit eis hoc jus, ut filij Dei sint facti, nempe iis qui credunt in nomen ejus.* Ioan. 1. vers. 12. Quantum verò hoc? Idem Joannes, in admirationem raptus, exclamat: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, nempe ut filij Dei vocemur!* 1. Epist. 3. 1. Æquissimum ergo est iisdem nos rationibus ad obedientiam coelesti Patri præstandam stimulari, quibus moti liberi, terrenis parentibus sunt obsequiosi. Ac primò quidem charitas Dei, quæ effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, Rom. 5. 5. nos ad Deum coelestem Patrem redamandum, honorandum, & novâ obedientiâ exhilarandum cogit. Dissertè Apostolus: *Charitas illa Christi constringit nos.* 2. Cor. 5. v. 14. Nota hæc certa atque indubitata est amatorum Dei. Rotundè Servator: *Si quis diligit me, sermonem meum observabit. Qui non diligit me, sermones meos non observat.* Ioan. 14. vers. 23. 24. Natura ipsa hoc dicat. Nam si quem virum diligimus, ea tantum facimus, quæ ad lubescere ipsi novimus. Petrus Christum diligens, libenter & diligenter oves agnosque

gnosque ejus pascit. Joan. 21. v. 15. 16. 17. Porro uberrima quoque præmia coelestis Pater iis proposuit & promisit, qui mandata ipsius promptè exequuntur. Testem cito Davidem: *Deus hereditatem dæ reverentibus nomen tuum.* Psal. 61. 6. Advoco etiam Paulum: *Pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ.* 1. Tim. 4. v. 8. Sed nec prætermittendum hæc est largissimum illud Christi promissum: *Si quis diligit me, sermonem meum observabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.* Ioan. 14. vers. 23. Verùm enimverò si neque Dei amor, neque spes præmij, Dei filios ad obediendum Patri coelesti excitare potest atque permovere, utique metus temporalium & sempiternorum suppliciorum, immorigeris denunciatorum, eos à Dei offensione abstrahet atque absterrebit, eisq; obedientiam mandatorum ipsius exprimet. Graviter Baptista: *Qui non assentitur Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Ioan. 3. 36. Quibus congruenter Paulus: *Revelabitur Dominus Iesus de cælo, cum Angelis suis potentibus, cum igne flammante, infligens ultionem iis qui Deum nesciunt, neque auscultant Evangelio Domini nostri Iesu Christi: qui pœnam pendunt æterni exitij, expulsi à facie Domini & gloria virum ipsius.* 2. Theff. 1. 7. 8. 9.

Iisdem & nos rationibus impelli atque excitari, Christo monitore, debemus ad abscissionem & abjectionem manuum ac pedum, oculorumque effossionem & reuotionem, si offendiculo nobis membra isthæc fuerint, h. e. tùm ad abnegationem rerum omnium charissimarum & pretiosissimarum, quæ nos à cultu Dei & fide in Christum avocant: tùm ad refrænationem affectuum ac desideriorum carnis, quæ in membris nostris regnant, & à Deo nos abstrahunt. Christus tantopere nos dilexit, ut semetipsum pro nobis tradiderit. Potest enim fidelium quisque Paulo succlamare: *Filius Dei dilexit ME, & tradidit semetipsum pro ME.* Gal. 2. v. 20.

v. 20. Debemus ergo & nos, ex amore in Christum, *in car-nepati*, h. e. à peccato desistere, 1. Petr. 4. 1. ac charissima quævis propter nomen ejus derelinquere. In verbis, quæ interpretatione nostrâ illustranda suscepimus, Christus reli-quas duas rationes exprimit atque urget; quarum

I^{ma} sumpta est ab utili; receptione sc. in coelum, si quis mandato de pedum manuumque resectione, oculorumque effossione & abjectione paruerit,

II^{da} petita est à damno; videlicet detractione in gehennam; si quis obedientiam recusaverit.

Christus Iesus per sanctum suum Spiritum corda nostra aperiat & excitet ad sanctam attentionem & docilitatem, promptamque mandati sui executionem. *A M E N.*

I. PRÆMI POLLICITATIO.

Melius est tibi, inquit Christus, ad vitam ingredi claudum aut mancum. Rursus: *Melius est tibi luscum ad vitam ingredi.* Ratio hæc ab utili sumpta est. Vulgò dicimus: *Inter duo mala, sc. pœnæ, minus est eligendum.* David, trium pœnarum optione à Deo sibi datâ, triduanam pestem elegit, additâ prægnante hæc ratione: *Incidamus quæso in manum Iehovæ, nam magnæ sunt miserationes ejus: in manum autem hominis ne cadam.* 2. Sam. 24. v. 14. In tempestatibus maris, ad exemplum sociorum Ionæ, præstat bona in mare projicere, quàm periculum mortis subire. Ionæ. 1. 5. Paulus & qui cum ipso vehebantur, *ipsi suis manibus armamenta navis abjicere* maluerunt, quàm navis & vitæ jacturam facere. Act. 27. v. 19. Ita si viator obruatur à latronibus, præstat bona quàm vitam amittere. Est & hic affectus naturaliter hominibus inditus, ut membri alicujus dispendio, conservatio-
nem

nem & incolumitatem totius corporis vitæque terrenæ redimant. Præstat sanè, etiam si magnos dolores excitet & tristitiam, oculum erui, manumque vel pedem amputari, quod illorum amissione salva retineri possit totius corporis constitutio. De Zaleuco Locrensi legislatore Valerius Maximus libr. 6. cap. 5. *Urbe Locrensum à se saluberrimis atque utilissimis legibus munita, cum filius ejus adulterii crimine damnatus, secundum jus ab ipso constitutum, utroque oculo carere deberet, ac tota civitas in honorem patris pœne necessitatem adolescentulæ remitteret, aliquandiu repugnavit: ad ultimum precibus populi evictus, suo prius, deinde filii oculo eruto, usum videndi utrique reliquit.* Hegesistratus Heleus aruspex captus à Lacedæmoniis, & in vincula coniectus, quum ferratis loleis vincus esset, dimidium pedem præcidit, ut se compedibus illis eximeret: demum subruto muro periculum effugit, deceptis excubitoribus. Herodot. in Calliope. Quia & bruta animantia naturaliter ita comparata sunt atque affecta, ut quoquo modo possibile sit, periclitanti vitæ consulant. Avicula laqueo irretita, vel alæ vel pedis dispendio, si id liceat, intentatam perniciem rapidissimè fugit. De elephantis Solinus Polyhistor: *Cum, inquit, venatu premuntur, pariter confringunt utrosque dentes, ut ebore dammato non requirantur. Hanc enim sibi causam periculi præsentunt.* Cap. 38. Tale & illud est quod idem de castore scribit, cap. 23. *Testiculi ejus appetuntur in usu medelarum, idcirco cum urgeri se intelligit, ne captus prosit, ipse geminos suos devorat.* Salubre nimirum est Catonis præceptum: *Quæ nocitura tenes, quamvis sint chara, relinque.* Quodd si tanto conatu, tantoque damno corporis vita servatur: quanto majori retinenda est salus ac vita animæ? Quid enim eximij habet momenti, si corpus abscissa manu, resecto pede, eruto oculo, servetur, brevi postea moriturum, & in cineres redigendum? Animæ verò longè alia est ratio: id quod & Poëta gentilis agnoscit, dicens:

Vt

Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignem.

Arida nec sitiens ora levabis aqua.

Vt valeas animo, quicquam tolerare negabis?

At pretium pars hæc corpore majus habet.

Sed Christum ipsum, testem veracem & fidelem, audire præstat. Ait Is: *Quid prodest cuipiam, si totum mundum lucratus fuerit; animâ verò suâ mulctetur? aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?* Matth. 16. 26. Næ satius est, manum pedemque amputare, & oculum eruere, si officulo nobis sint, h. e. eorum quæ carni in hoc mundo charissima sunt jacturam facere, quàm his retentis & servatis, jacturam æternæ vitæ pati. Nam (uti supra monuimus) verba Christi secundum literam nequaquam sunt intelligenda, quasi qui altero pede, oculo, manuque in hac vita privatus est, etiam mutilatus iisdem membris in cœlum sit ingressus. Quibus sinistri aliquid in corpore accidit, hac se erigant consolatione, omnes imperfectiones & nævos, qui in corpore fuerunt, in cœlo tollendos esse. Erit illic *dies regenerationis*, quo non solum anima perfectè ad Dei imaginem, sublatis omnibus peccatis & erroribus, renovabitur, sed etiam corporis defectus tollentur, adeoque *integer spiritus*, & anima & corpus, illæsa, perfectæ, glorificata, in Dei conspectu sistentur. 1. Thess. 5. 23. Non *claudicabit* amplius Iacobus Patriarcha *super femur suum*. Genes. 32. 31. neque *caligabunt oculi* Isaaci. Ibid. cap. 27. 3. neque *teneri* & *debiles erunt oculi* Leæ. Ibid. cap. 29. 17. neque *claudus* & *affectus pedibus* erit Mephibosethus. 2. Sam. 4. 4. & cap. 9. 3. Nervosè & perspicuè Paulus: *Iesus Christus transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi ista efficace quâ potest etiam subicere sibi omnia.* Philip. 3. 21. *Cæci* & *claudi* non introgredebantur in domum Davidis. 2. Sam. 5. 8. Quidni Christus regni sui cives & domus cœlestis incolæ à *sacitate*, *claudicatione*, omnibusque corporis defecti-

C c

bus

bus & nāvis sanaret. Christus in his terris venientibus ad se opemque suam implorantibus cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudisque pedum usum restituit. Et non tolleret nāvos defectusque eorum, quos recepturus est in æternæ gloriæ consortium. Stat consolatione plenissimum, & ex coelestis veritatis fonte haustum pronunciatum illud Apostoli: *Seritur corpus cum corruptione, suscitatur cum incorruptione: seritur fædum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens: seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.* 1. Cor. 15. 42. 43.

Idoneus & optimus verborum suorum interpretes Christus ipse est, qui quod hic ait, *Melius est tibi ad vitam ingredi claudum aut mancum aut luscum* &c. alibi sic enunciat: *Quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causā nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hereditatis jure possidebit.* Matth. 19. v. 29. Qui abnegant parentes scandalum objicientes, honore & gloriā æternū à coelesti Patre decorabuntur. Stat enim hic promisso suo: *Honorantes me honorabo.* 1. Sam. 2. v. 30. Quod si parentesterreni eos exhæredent, domoque suā expellant: at cogitent, se *Dei filios esse: quod si filij, etiam heredes: heredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Rom. 8. 16. 17. *In domo coelestis Patris habitationes multe sunt, quod Christus profectus locum ipsis paravit.* Ioan. 14. verl. 2. 3. Qui gratiā & favore regum, principum, & magistratuum terrenorum, ad Christi & veritatis abnegationem sollicitantium, spreto, Christum liberè & intrepidè confitentur; hos vicissim Christus, Rex regum & dominantium Dominus, coram sacrosanctā Trinitate, beatisque Angelis & hominibus confessurus est, ex suo promisso: *Quisquis agnoscat me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo qui est in cælis.* Matth. 10. v. 32. Magno fuit honori Joanni Baptistæ, quod Christus coram Iudæis illum confessus est, ejusque

COD.

constantiam deprædicavit. Ibid. cap. 11. 7. & seqq. Sed longè majus est & erit, cum illum coram Patre suo coelesti & sanctis Angelis confitebitur, illumque pro suo subdito, servo, fratre & amico habebit & agnoscat. David regno præpositus & in locum Saulis inauguratus, eos agnoscebat qui illi in exilio & calamitatibus adhæserant, nec divelli ab eo Saulis tyrannide potuerant, eosque proceres & duces constituēbat. Quid non facturus est noster David? Uti que ad summos honores evecturus est constantes nominis sui confessores. *Socij in afflictione, socij ejus futuri sunt in regno.* Apoc. 1. v. 9. *Faciet eos reges & sacerdotes Deo & Patri suo;* Ibid. verl. 6. dicturus eis: *Vos ij estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Ego verò paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus regnum: ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo, & sedeat super thronos, judicantes duodecim tribus Israël.* Luc. 22. v. 28. 29. 30. Nec aliter Paulus: *Si substituerimus, etiam conregnabimus.* 2. Tim. 2. 12. Næ quæstus hic maximus est, & scænus hoc uberrimum, à Deo quem agnosci, pro eo quod ab homine agnitus ille est: in cælis prædicari, pro eo quod in terris Christum est confessus: coram Patre coelesti & sanctis Angelis agnosci, pro eo quod coram adulteris & improbis hominibus Christum agnovit. Porro qui honorem mundanum & fluxum à regno coelesti avocantem contemnant, sempiterno honore ornabuntur & augebuntur. Nam, Paulo teste, Deus reddet *iis qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam & honorem & incorruptibilitatem, vitam æternam.* Et subjicit: *Gloria & honor & pax erit cuius rectè facienti bonum.* Rom. 2. 7. 10. Haud ignotum id Mosi, de quo Paulus: *Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filie Pharaonis; potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quàm temporariam retinere peccati fruitionem: majores ducens divitias probrum Christi, quàm Egyptiorum thesauros.* Intuebatur enim in præmij retributionem. Hebr. 11. v. 24.

Cc 2

25. 26.

25. 26. O animam invictam! Adoptioni regiae ultro renunciavit, ut jus *viobes* Dei ipsi constaret. Fruitionem peccati momentaneam sprexit, ut bonam conscientiam, quæ jure convivium est, & perpetua laetitia atque lætitia, perfrui posset. Thesaurus Ægypti reliquit, ut veris & æternis bonis ditaretur. Præterea qui mundanas voluptates, Dei verbum suffocantes, abnegant; purissimis in cœlo atque perennibus voluptatibus perfundentur & cumulabuntur. Suavissime David: *Uerrimè expleantur pinguedine domus tua, & de torrente deliciarum tuarum bibendum das eis. Quandoquidem penes te est fons vitæ, in luce tua fruamur luce.* Psal. 36. v. 9. 10. Insuper qui opes & divitias propter Christum relinquunt, æternis divitiis, imò Deo ipso potentiùr. David regno regisq; thesauris exutus, lætus canit: *Iehova portio prædij mei, & calix meus est: tu, Iehova, sustentas sortem meam. Funiculi ceciderunt mihi in amantibus locis: ideo etiam hereditas pulchra obtigit mihi.* Psal. 16. 5. 6. De Hebræis Paulus scribit: *Direptionem eorum quæ vobis suppetebant cum gaudio excepistis, ut qui sciretis vos habere apud vos ipsos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneret.* Hebr. 10. v. 34. Eadem quoque consolatio nos animet ad præstandam similem constantiam in direptione & jactura facultatum nostrarum. Singula verba sunt emphatica. *Scimus*, nempe ex tot Christi promissionibus. *Potiores vobis habere*: quàm videlicet sit ista, cujus jacturam, Christi causâ, facimus. *In cœlis*: terram amittimus, cœlum lucratur. *Permanentem*. Fluxa enim & caduca sunt terrena omnia. Cœlestia sola durant. Denique *habemus apud nos*. Quamvis enim in cœlo illa sit reposita, fide tamen & spe certâ eam jam tenemus. Itaque ut omnia capiant tyranni, hanc tamen *ὑπαρξιν* minimè eripient; adeoque non magis thesaurum istum nobis extorquere poterunt, quàm animam ipsam, in quâ eum reconditum habemus, interimere. Matth.

10. 28. Crates Thebanus suis sese bonis à Philosophiæ studio avocari existimans, ea in mare abjecit: *Malo enim, inquit, ea perdere, quàm ab iis perdi.* Philoxenus poeta, domum ac fundum opulentum in Sicilia nactus, & gentis illius luxum ac delicias animadvertens: *Per Deos*, ait, *hæc bona me non perdent, sed ego potius illa.* Moxque cessit aliis hæreditatem, & è Sicilia discessit. Quod si miseri illi Ethnici, virtutis moralis & politicæ discendæ, vitæque suæ rectè instituendæ gratiâ, hæc præstiterunt: Quid nos Christianos, verbo & Spiritu Dei eruditos, promissiones spemque certissimam vitæ æternæ & regni cœlestis obtinentes, quid nos, inquam, facere par est? Linquamus terræ filiis bona hujus mundi, divitias cedamus iis qui paradisum sibi in terris collocant. Quando Sodomâ exeundum, *ne intueamur post nos*, ut faciunt ij qui habitationis pristinae & thesaurorum recollectione desiderioque commoventur: sed *eripiamus nos ad animam nostram attendentes*, à cujus salute tota nostra salus pendet. Gen. 19. 17. Quum olim uxor Potipharis Iosephum prehenderet veste ejus, atque ad illicitum concubitus sollicitaret: Iosephus, *relictâ veste sua in manu ejus fugiens egressus est foras*, & servavit seipsum. Gen. 39. 12. Sic & nos bona, Dei permisso, nobis ab hostibus, Christi & Evangelij causâ, erepta relinquamus, ut nos ipsos & *animas nostras* commodius servemus, & *per tolerantiam nostram possideamus.* Luc. 21. vers. 19. Denique qui vitæ jacturam faciunt, ut Christum liberè confiteantur, æternam vitam consequentur. Rotundè Servator: *Quisquis perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.* Mat. 16. vers. 25. Atque hoc illud est, quod sancti cœlites de constantibus martyribus pronunciant: *Ipsi vicerunt Diabolum & organa ejus per sanguinem Agni, & per sermonem testimonij sui: & animi sui prodigi fuerunt usque ad mortem.* Apoc. 12. 11. Hoc se solatio erexit ille ex septem fratribus, qui tormentis excruciat, extremum spiritum jam agens, tyranno dixit:

Tu quidem seceste ex hac presente vita nos eximis; verum Rex mundi pro suis legibus mortuos suscitabit in eternam resurrectionem vite. 2. Macc. 7. vers. 9. Mercatores, cupidine exigui & incerti lucri capti, pecuniam suam alijs credunt, ac periculis se, ac vitam suam terrâ marique committunt: quidni spirituales negotiatores, firmissimâ vitæ æternæ spe inducti, animam, Christi & Euangelij causâ, perderent? Num plurimum damni facimus, derelicto veteri ac sordido carcere (quid enim aliud est corpus, quam diu terrenum?) migrantes in æternam & coelestem domum?

Quod de abnegatione rerum in hoc mundo carissimarum & pretiosissimarum propter Christum, idem sentientium de pravis affectibus carnisque concupiscentiis, quæ in manibus, pedibus, oculis, reliquisque nostris membris regnant. Utile est eas mortificare, ne nos occidant. Et quidni eas rescinderemus? Neque enim inferre eas in cælum possumus, in qua iustitia inhabitat. 2. Petr. 3. 13. Plurima in sacris Literis ejus sensus occurrunt. Pro multis unum hoc Ioannis sufficiat: *Non intrabit in eam*, sc. coelestem Hierosolymam, *quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat.* Apoc. 21. 27. Cui meritò subnecto illud Pauli: *Caro & sanguis non possunt regni Dei hereditatem consequi.* 1. Cor. 15. 51. Contra eis, qui ita *manus & pedes abscindunt & abijciunt, oculosque sibi eruunt*, h. e. carnis concupiscentias subigunt, *vitam æternam paratam esse*, non tantum Christus hic asserit, sed etiam Paulus confirmat, dicens: *Si Spiritus actiones corporis mortificetis, vivetis.* Rom. 8. 13. Hic habemus optimam verborum Christi interpretationem. *Actiones carnis* sunt rationis arbitrium, obstinatio: affectus carnis, cupiditates, inclinationes, irritationes: denique prævæ cogitationes, sermones, opera; qualia recensentur Gal. 5. 19. 20. 21. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, adulterium, fornicatio, impuritas, lascivia, idololatria, veneficium, inimicitia, li-*
tes,

tes, emulationes, excandescentie, rixæ, dissidia, hereses, invidiæ, credes, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ prædico vobis, prout etiam prædixi: eos videlicet qui talia agunt, regni Dei non fore heredes. Hæ corporis actiones mortificandæ sunt. Hoc quid sit, malo Augustini, quam meis verbis dicere, ex Sermone ipsius 13. de verbis Apostoli: *Hoc, inquit, est opus vestrum in hac vita, actiones carnis Spiritu mortificare, quotidie affligere, minuire, frænare, interimere. Quam multos enim proficientes non jam delectant quæ antea delectabant. Quando ergo delectabat, & non ei consentiebatur, mortificabatur: quia jam non delectat, mortificatum est. Calca mortuum, transi ad vivum. Calca jacentem, confige cum resistente. Mortua est enim una delectatio, sed vivit altera: & illam dum non consentis, mortificas: cum ceperis omnino non delectare, mortificasti. Hæc est actio nostra, hæc est militia nostra. In hoc agone cum configimur, Deum habemus spectatorem: in hoc agone cum laboramus, Deum poscimus adiutorem. Si enim nos ipse non adjuvat, non dico vincere, sed neo pugnare poterimus.* Hactenus Augustinus. Hoc si feceritis, *vivetis.* Quid illud vivere sit, pulchre Apostolus explicat v. 17. *Eritis heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: adeoque heredes futuræ illius gloriæ.* Ejusdem seminis & illud Pauli est: *Qui seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.* Gal. 6. 8. Nimirum qui virtute Spiritus Christi, ex agro cordis, naturâ sterili bonorum operum, & feraci Zizaniorum ac concupiscentiarum pravarum, radices istas malas & herbas noxias, prompto spiritu, extirpant atque ejiciunt, & Dei agri effecti, ex semine verbi divini in cordibus suis à Spiritu sancto vivificati, fructus suâ professione dignos ferunt, & spiritualibus potius sive coelestibus quam terrenis & carnalibus addicti sunt, vitam æternam metent, ac æternam cum Christo in coelis vivent. Quod & istud ejusdem Apostoli referendum: *Nunc liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem autem, vitam æternam.*

Rom.

Rom. 6. 22. Nec mirū. Quemadmodū enim dux belli militibus, qui in hostem strenuē pugnant, prēmia decernit: Ita coelestis militiæ nostræ Dux nobis contra concupiscentiam carnis reliquosq; spirituales hostes fortiter certantibus, vitam æternam ex gratia reposuit. Smyrnæorum Antistiti, strenuissimo in castris suis heroi, dicit: *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Apoc. 2. 10. Quantum verò quamque amplum hoc est prēmium! Verè Paulus: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis à quibus ipse diligitur.* 1. Cor. 2. 9. Neque enim per vitam æternam hīc intelligitur æterna animæ & corporis atque irrupta conjunctio. Hæc enim reprobus communis est. Sed æterna hominis beatitudo, quæ ex Dei nobiscum conjunctione seu unione indeficienti oritur. Quemadmodum vita corporis, est anima: Ita vita animæ, Deus est. Inde est illud Vatis regii: *Beata gens illa, cujus Iehova Deus est.* Psal. 33. vers. 12. Itemque Ioannis istud: *Quod vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum: & communio nostra sit cum Patre & cum Filio ejus Iesu Christo.* 1. Epist. 1. 3. Hanc communionem, quam hīc per fidem inchoatè habemus; perfectè per visionem in vita futura obtinebimus. Id quod ex Apostolo haurire est, dicente: *Per fidem ambulamus, non per aspectum.* 2. Cor. 5. 7. Rursus: *Cernimus nunc per speculum & per ænigma, tunc autem facie ad faciem cernemus.* 1. Cor. 13. 12. Hæc Dei visio fundamentum est & causa æternæ beatitudinis. In gloriosa hac visione Dei & Servatoris sui, Iobus, in summā inopiā & gravissimis concatenatisque calamitatibus, exultat; hæc summa desideriorum & felicitatis ejus: *In carne mea visurus sum Deum. Idem qui sum, ac non alienus visurus sum mihi, & oculi mei aspecturi.* cap. 19. 26. 27. Hæc spe David sepulchri tenebras, mortis angdres vicit, ac contra carnis suæ corruptionem se consolatus est: *Satietas gaudiorum est coram facie tua;*

tuas: amenitates sunt ad dexteram tuam in æternum. Psal. 16. 11. Item: *Ad me quod attinet, cum justitia videbo faciem tuam: quum evigilavero, saturabor similitudine tua.* Psal. 17. 15. Eadem lætā visionis Dei spe Christus pios ad cordis munditiem excitat: *Beati qui sunt mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.* Matt. 5. 8. His commodè attexi potest istud Ioannis: *Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quod erimus: scimus autem fore ut quum ipse factus fuerit manifestus, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est.* 1. Epist. 3. vers. 2. Qualis verò & quanta futura sit illa visio, curiosè non est indagandum. Sufficit, ita nos Dei majestatem visuros, ut nihil ampliùs desideraturi simus. Quum olim Jacobus Patriarcha in figura Deum vidisset, exclamavit: *Deum vidi hisce oculis in vis, & erepta est anima mea:* Gen. 32. 30. Verè nos Deum in cœlis coram videntes dicere poterimus: *Deum videmus: anima nostra salva facta est.* Deum videre, superat omnia gaudia. Christum videre, cum Christo vivere, Christum audire, superabit omnia cordis nostri desideria. O desideratam vitam! O beatam felicitatem! in qua sanctissima Trinitas eris perfectio desideriorum nostrorum, quæ sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, & sine defatigatione laudabitur. Ex hac gloriosa & salutifera, omnemque hominis captum excedente Dei visione, plenaria sequetur renovatio atque sanctificatio. De credentibus, in hac miseriarum valle cum carne & imperfectione luctantibus, Paulus scribit: *Nos omnes retere facie gloriam Domini, quasi in speculo intuentes, in eandem imaginem transformamur: ex gloria in gloriam, sicut à Domino Spiritu.* 2. Cor. 3. 18. Quanto magis intuitus ille gloriosus sacrosanctę Trinitatis voluntatem hominis ac reliquas omnes virtutes & facultates in consensum ejusdem sanctitatis & glorię rapiet: sicut Sol speculo, à quo recipitur, suam imaginem ac fulgorem communicat? Isthæc Dei visio non nisi iis qui mundo sunt corde

promittitur à Christo, Matth. 5. v. 8. Hinc etiam Paulus: *Sectamini sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.* Hebr. 12. 14. A non regeitis remouetur. Nam Nicodemus Christus inquit: *Amen amen dico tibi, nisi quis genitus sit iterum, non potest videre regnum Dei.* Ioan. 3. 3. Quid ergo mirum, si animæ beatorum in coelo *stolis albis amictu* dicantur, & *palmis in manibus* habere, tanquam Satanæ, mundi & peccati victrices? Apoc. 7. 9. Ipsa etiam Sponsa Christi ad Sponsum ingressura, ad solennitatem nuptialem plenè celebrandam, *byssis mundæ & splendide amictur*: quæ *byssus justificationes sunt sanctorum.* Ibid. c. 19. 8. Hanc Dei visionem & perfectam renovationem consequetur perfecta totius hominis glorificatio. Quod ipsam Ioannis confirmatur testimonio, qui beatorum Christi confessorum felicitatem in coelis describens, ait: *Non esurient amplius, neque sitient amplius, nec in eos cadet Sol, neque ullus estus.* Ibid. c. 7. 16. *Absterfurus est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors amplius non exstabit, neque luctus, neque clamor, neque labor exstabit amplius: quia præcedentia abierunt.* Ibid. c. 21. 4. His calculum suum adjicit Paulus: *Oportet corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.* 1. Cor. 15. 53. Istis adfuerit istud Christi: *Tunc iusti effulgebunt ut Sol in regno Patri sui.* Matth. 13. 43. Fieri autem non potest, quin ubi corpus hominis, omni peccati & naturæ infirmitate liberatum, corporile su Christi glorioso erit conforme, atq; anima ab omni luctu carnis & spiritus libera, conspectu divinæ essentiae & gloriæ fruatur, quin, inquam, totus homo solidâ consolatione, atque animus ejus ineffabili gaudio perfundatur. Elaiâ teste, *letitia perpetua erit super caput beatorum: gaudium & letitiam assequentur, fugientque maror & gemitus.* C. 35. 10. Hinc *Cenæ* lautissimæ vita æterna assimilatur. Apoc. 19. 9. Petrus glorioso & ineffabili gaudio beatos in coelo *exultaturos* asserit. 1. Epist. cap. 1. 8. Gaudebunt electi propter loci amoenitatem.

tem, quem possidebunt; propter jucundam societatem, in qua regnabunt; propter corporis glorificationem, quam habebunt; propter mundum, quem contemserunt; propter infernum, quem evaserunt. Nullum in cœlo & terra majus bonum, quàm Deus: ideo etiam non potest esse majus ac perfectius gaudium, quàm Deum videre, Deum possidere. Ideo etiam per unicum momentum Deum videre superabit omnia gaudia: videbimus enim Deum in seipso, Deum in nobis, & nos in Deo. Humana gaudia plerumque transeunt in luctum: *Gaudium nostrum cœleste nemo tollit à nobis.* Ioan. 16. 22. Ideo vita æterna dicitur: quod epitheton etsi à Christo hic non additur; ex subjectâ tamen materiâ & opposito igne æterno manifestè colligitur. *Hæreditas in cœlis nobis servata, nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere.* 1. Petr. 1. 4. Est *amarantina gloriæ corona.* Ibid. cap. 5. 4. *Regnabunt beati in secula seculorum.* Apoc. 22. 5. *Assueri convivium centum octoginta diebus durabat.* Esther. 1. 4. *Iusti verò abibunt ad vitam æternam.* Matt. 25. 46.

II. POENÆ DENUNCIATIO.

Alteram rationem, à damno sumptam, Christus hisce verbis proponit: *Quàm duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem æternum.* Rursus: *Quàm duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.* Quod si quis spe vitæ æternæ non afficiatur, moveri saltem debet horrore gehennalis incendij, ac mortis æternæ. Si quis manum, pedem, oculum, aliudve corporis membrum malè affectum, unde reliquo corpori salutis periculum nascitur, amputari nolit, tandem totum corpus infici, & enecari sentiet. Sic etiam res habet in spiritualibus, siue res charissimas, siue concupiscentias carnales, Christo & cultui divino præferamus. Quid profuerit homini, res terrenas pretiosissimas atque gratissi-

mas retinere, si fiat cum animæ dispendio? Multi nolunt, Christum liberè & publicè confitendo, parentes terrenos offendere: & in iram Patris coelestis incurrant. Magna stultitia. Horrendum est incidere in manus Dei vivi, clamat Apostolus Hebr. 10. vers. 31. Causam alibi assignat: *Etenim Deus noster, consumens ignis est.* Ibid. cap. 12. 29. Apostolo succlamat Propheta: *Coram indignatione ejus quis subsistat? & quis consistat in æstu iræ ejus? quum exardescantia ejus funditur velut ignis, ipsæ rupes evertantur ab eo.* Nahum. 1. v. 6. Alij uxorem, matremve verentur, quominus Christo adhæreant: & interea Christum, animæ Sponsum, abnegant. Triste divorcium, & detestabile adulterium, quod inultum haud relinquet Deus zelotypus. Graviter Psaltes: *Ecce longinqui à te pereunt, exscindis quicumque adulterando do-* *scit à te.* Psal. 73. 27. Nonnulli sibi in cultus divini exercitio plus metuunt à fratribus & sororibus suis, quàm à Christo Jesu, fratre nostro primogenito, à quo uno salus nostra pendet. Hi spiritualemente fraternitatem abrumpunt, quod tantumdem est, atque animarum saluti renunciare. Stat enim illud Christi fratris nostri: *Quisquis fecerit quod vult Pater ille meus qui est in cælis, is est meus frater, & soror, & mater.* Matt. 12. 50. Sunt qui honoris mundani jacturam facere nolentes, cum æterna ignominia & dedecore peribunt. Christum ipsum audite: *Quemcumque puduerit mei ac meorum sermonum in gente ista adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria Patris sui cum Angelis illis sanctis.* Marc. 8. 38. Nec desunt qui fluxas mundi opes deferere recusantes, cœli divitias, & Christum, thesaurum pretiosissimum, seque ipsos amittunt. Damnoſa & rursus permutatio. Nervosè Christus: *Quid prodest cupiam si lucretur universum mundum, seipsum autem perdat, sive sui ipsius exitio mulsetur?* Luc. 9. vers. 25. Copiosa quoque eorum est seges, qui desiderio & studio conservandæ, prorogandæ, & retinendæ

nendæ vitæ terrenæ, æternæ vitæ jacturam patiuntur; de quibus Servator: *Quisquis voluerit animam suam servare, perdet eam. Quid prodest cupiam, si totum mundum lucratus fuerit, animam verò suam mulctetur? aut quam dabit quisquam compensationem animæ suæ?* Matth. 16. 25. 26. Quemadmodum filiolus id quod à patre accepit manuficium, malè collocat, & facile amittit, si aut sibi ipsi illud impudenter retinuerit, quod patris custodiæ debebat concedere, aut si acceptum pro vili pretio vendat, vel temerè abiciat: Ita & vitam hanc, quam certè Pater dedit, quamque nemo alius dare, aut reddere potest, nisi Pater coelestis, omnino perdemus, si illam aut nobis ipsis ad nostram libidinem vendicaverimus vel abstulerimus, aut venam huic mundo exposuerimus.

Eadem est ratio pravorum affectuum & concupiscentiarum carnis, in pedibus, manibus, oculis, & reliquis corporis membris se exerentium, quæ nisi refecentur & mortificentur, in æternam mortem homines præcipitant. Clarissime Paulus: *Si secundum carnem vixeritis, futurum est ut moriamini.* Rom. 8. vers. 13. Et paulò antè: *Quod sapit caro, mors est.* vers. 6. Mors, non solum temporalis, sed & æterna, quam inchoat privatio imaginis Dei & vitæ æternæ, id est, consolationis: perficiet autem privatio conspectus Dei & beatitudinis æternæ post hanc vitam. Quare quando carnalis vita jucunda peccatori videtur, & affectibus ipsius ablanditur; horribilis exitus cogitatio terrere eum debet. Nec aliorum vergit illud ejusdem Apostoli: *Quam servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ. Quem igitur fructum habebatis tunc ex iis de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum, mors est.* Et subiicit: *Stipendia peccati mors.* Ibid. cap. 6. 20. 21. 23. Ecce, peccatum, quod tam dulce atque delectabile facit Diabolus, mortem æternam operatur. Mors utique acerbissima. Præludia ejus sunt morsus conscientiæ: at corporis mors vix imago æternæ. Supplicia ignis, rotæ, crucis &c. omnes

exhorrescimus, tametsi momentanea. Quàm horrenda igitur mors æterna? *Ignis ille inextinctus: ubi vermis eorum, qui in eam flammam erunt coniecti, non interit, & ignis non extinguatur.* Marc. 9. 45. 46. Vitam & gaudia æterna; nullus oculus vidit, auris nulla audivit, in nullius hominis mentem venerunt. 1. Cor. 2. 9. Ita ineffabiles sunt dolores inferorum. Usque aded nocet emta dolore voluptas. Carnis voluptates & concupiscentiæ similes sunt locustis Apocalypticis, quarum capitibus impositæ erant, tanquam coronæ similes auro, & quarum facies erant ut facies hominum, & habebant capillos ut capillos mulierum: sed dentes earum ut leonum erant, & caudas habebant similes leonum, erantque aculei in caudis earum. Apoc. 9. v. 7. 8. 10. Sunt instar fructus arboris vetitæ in paradiso; qui primis parentibus aspectu jucundus, concoctu permolestus fuit. Escæ similes sunt, quæ suâ dulcedine ad latentem & lethalem hamum devorandum allicit. Verissimè Paulus: *Quum, inquit, essemus in carne, affectus peccatorum per legem existentes vigeant in membris nostris, ad fructum ferendum mortis.* Rom. 7. v. 5. Nomine fructus alludit ad liberos, quos uxor tollit ex marito. Finis conjugij est fætus vitalis. At in hoc conjugio mola gignitur, quæ mortem affert matri. Infelix fuit Neronis mater, quæ peperit, ut esset qui ipsam perderet. Infeliciores homines, qui fætum edunt animæ suæ lethalem. Crudelis Nero, quia matricida. Hic abortus Nerone deterior: quippe matri non corporalem tantum, sed & spirituale, imò æternam mortem afferens. Ova basilisei hoc quidem excludere est. Atque hic certè obtinet illud, quod est apud Hoseam: *Quum vento seminaverint, etiam turbini metent.* cap. 8. 7. Itemque illud: *Arastris improbitatem, iniquitatem metitis, comeditis fructum mendacij.* Ibid. c. 10. 13. Eadē similitudine Iacobus utitur: *Vnusquisq; tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.* Deinde cupiditas, postquam concepit, parit peccatum: peccatum verò peractum, gignit mortem.

mortem. cap. 1. 14. 15. Hic Apostolus ostendit generationem, conceptionem, partum, progressum ac perfectionem peccati. q. d. A Deo non est, quod impellitur aut inclinatur homo ad malè agendum: sed unusquisq; sollicitatur, idq; efficaciter, ita ut peccato polluat, cum à suâ vitiositate à recto & bono abducitur, ac illecebris peccati inescatur, illaqueatur & capitur. Mox ubi corruptio hæc nativa voluntatem ac affectum occupavit, & delectationem ad consensum usque, ac propositum malè agendi perduxit, tunc fætum suum monstruosum & horrendum in corde conceptum, peccatum sc. enititur ac edit, quod, ubi adoleverit, & ad perfectionem perductum fuerit, mortem infert, ac peccatorem occidit.

Sed operæ pretium facturi sumus, si mortis hujus descriptionem à gravitate & æternitate accuratius consideraverimus.

I. Quod ad gravitatem, vocatur ignis. Qualis sit iste ignis, nec subtiliter disputamus, nec curiosè scrutamur, nec salutis nostræ interesse putamus. Quilibet hoc summo agat studio, ne in ignem hunc incidat, & ardorem ejus sentiat. Duarum tamen rerum scitu necessarium, ex vocabulo *ignis* commonesimus. Uti unctionis cruciatus gravissimi omnium sunt atque exquisitissimi: Ita nullæ cruciabiliores & crudeliore poenæ ab homine excogitari possunt, quàm impiorum apud inferos. Quemadmodum æternæ vitæ gloria & gaudium omnem humanum captum superat, nec fando exprimi potest: Ita nec cruciatuum & poenarum magnitudo, quæ damnatos in inferno manent, in hac vita planè intelligi, nedum verbis exponi potest. Tanta futura est tormentorum infernalium vis, ut præstaret damnatis non esse natis. Matth. 26. 24. Regnum ibi est tenebrosū, in quo damnati mandunt linguas suas præ dolore: & blasphemant Deum cæli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipiscunt ab operibus suis. Apoc. 16. 10. 11. Dicturi sunt montibus & petris, Ca-

dite in nos, occultate nos à conspectu ejus qui insidet throno, & ab ira Agni. Nam venit dies magnus illius: & quis poterit stare? Ibid. cap. 6. 16. 17. Adhæc vox *πυρ* indicat, quod non animæ duntaxat impiorum, verum etiam corpora ipsorum ab hoc igne tormenta sint passura. Talis enim est ignis, qui in ipsa etiam corpora agit, illisque dolorem longè majorem infligit, quàm nunc præsens noster & materialis ignis nobis incutit. Hinc natum illud Christi: *Timete eum qui potest animam & corpus perdere in gehenna.* Matth. 10. 28.

Eandem ob causam. Christus mortem æternam vocat *γέννα* & *πυρ*, *gehennam ignis*, per hypallagen, pro, *ignem gehennæ*. *Gehenna* est vox Hebraica composita ex duabus, *ge*, id est, *vallis*, & *Hinnom*. Ios. 15. 8. *Hinnomus* est nomen proprium. Ideo dicitur *vallis filiorum Hinnomi*, tanquam olim possessoris, ut existimatur. Ios. 15. 8. Ea autem vallis erat prope Hierosolymam in agro suburbano amœna & Cedronis aquâ irrigua, viridariis & hortis confita, totaque nemorosa ac deliciis plena. In hac valle erat tabernaculum & idolum Molochi, quod sicut inter omnia idola principatum obtinuit, ita Deus illud maximè abominans, cultum ejus non raro prohibuit. Erat autem idolum æneum, figurâ Regis fabrefactum, intus concavum, cujus caput vitulum, pars verò reliqua hominem exprimens, brachia ad immolandos pueros habebat extensa, qui vehementi idoli calore inter hosce nefarios amplexus comburebantur. Cum enim ex igne in idoli concavitate subiecto, id totum factum esset ignitum, tùm impiissimi parentes, crudelitate incredibili, charissima pignora, suos nempe filios & filias, detestandis hisce complexibus cremanda tradebant, eaque Diabolicâ quâdam devotione in holocaustum sædissimi odoris dæmonio Molochi (ut Gentiles Saturno) offerebant. Ne verò in horrendis illis tormentis miserabilis puerorum clamor exauditus, parentum viscera posset commovere: tùm etiam ut

gratius

gratius idolo fieret holocaustum, sacerdotes Molochi, quamdiu sacrificium durabat, rauco tubarum clangore, ac ingenti tympanorum strepitu undique æthera & aëra replebant. Unde & locus ille nomen sibi *Tophet*, à *Toph*, quod *tympanum* sonat, acquisivit. Hunc locum *polluit* piissimorum gentis Iudaicæ regum gloria *Iosias*, & constituit, ut illic cadavera & omnino res immundæ projicerentur, ne amplius ad immanem crudelitatem & idololatriam adhiberetur. 2. Reg. 23. 10. Ist hæc vallis pro loco cruciandis in æternum reprobis destinato, atque aded pro ipso supplicio æterno accipitur: quia, uti suprà ostensum, horribiliores cruciatus, quàm ustionis, concipere animis nostris non possumus. Humana crudelitas, in poenas ingeniosa, exquisitissima invenit supplicia: nullum tamen acutius, nullum vehementius est igne. Quintus Curtius, scriptor Romanus, ubi suum diversis suppliciis discrimen assignasset, demum pronunciat: *Ignis suppliciorum ultimus*. Libr. 6. cap. 12. Tyrannis prisca vix acerbiores cruciatus ullos reperit, quàm vivum flammis tradere, lentè exurere, affare; rata hoc suppliciorum esse gravissimum. Quid de *gehennæ igne* dicemus? Mòs fuit prisca poëtis subinde intercalaribus uti versibus. Ira crebrius repetito versu Virgilius, poëtarum princeps, canit:

Incipe Manalios mecum mea tibia versus.

Quo sæpius ingeminato, demum subjungit:

Desine Manalios, jam desine tibia versus. Eclog. 8.

Hunc ipsum morem Servator noster in subiecta materia de igne *gehennæ*, iis qui *pedes manusque abscindere, & oculos eruere* recusant, parato, observavit. Sic enim, Marco teste, ad populum peroravit: *Quodd si manus tua facit ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum potius quàm duas manus habentem abire in gehennam, id est, in ignem illum inextinctum: ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguatur.* Non piguit hæc eadem uno loco ter dicere. Nam id ipsum

Ee

mox

mox repetens: *Et si pes tuus, ait, facit ut tu offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum potius, quàm duos pedes habentem projici in gehennam, id est, in ignem inextinctum: Vbi vermis eorum non interit, & ignis non extinguatur.* In eadem omnino concione dictum hoc intercalare tertium ingeminans: *Et si, inquit, oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum: bonum est tibi introire in regnum Dei luscum potius, quàm duos oculos habentem projici in gehennam ignis: ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguatur.* cap. 9. 43. & seqq. Ecquem non terreat oris divini tam tremenda terq; repetita comminatio? Protectò quisquis hoc illætabile carmen, quisquis tristissimum hunc lessum sæpius & attentè hîc cantaverit, in cœlo lætissimum illud *Halleluja*, æternum cantabit. Apoc. 19. 6. Cogitate, quantum *ignis gehennæ* & noster differant. Noster cum illo collatus vix pictus videtur. Tormentum horribile prorsus, nec verbis effabile, hominem igne eminus ac lentè admoto aliquot horis torreret vivum. Quodnam igitur tormentum, quàm infandum, quàm incomprehensum, non duas trèsvè horas, non unum alteramque diem, non unum annosque mille, sed æternitate totâ (quæ tamen nunquam tota erit) & corpus & animam uri, nec unquam comburi? Noster ignis ardet & lucet: Tartareus, prout justitia divina sanxit, ardet, sed non lucet, nisi in gravius tormentum, ut qui dum viverent societatem coierunt in nequitiiis, socios sese agnoscant in tormentis. Ita fur adiutorem firem, lufor collusorem, adulter adulteram cernet & tabescet, malletque cæcus esse, quàm dolores alienos videndo facere suos. Optimè dixit Isidorus: *Ignis gehennæ lucebit miseris ad augmentum penarum, ut videant, unde doleant, & non lucebit ad consolationem, ne videant, unde gaudeant.* Libr. 1. Sentent. cap. 28. Noster ignis consumit omnia: infernalis nihil. Si salamandra in ignibus vivit, & notissimi Siciliæ montes, totâ diuturnitate temporis atque vetustate usque nunc, & deinceps

deinceps flammis æstuant atq; integri perseverant, satis idonei testes sunt, non omne quod ardet absumi: & anima indicat, non omne quod dolere potest, posse etiam mori. His docemur, quâ ratione hominum sempiterno supplicio punitorum corpora, & in igne animam non amittant, & sine detrimento ardeant, & sine interitu doleant. Noster ignis ad pabuli modum vivit, augefcit vel deficit, augefciente vel deficiente pabulo. At ignis æternus divinâ justitiâ nutritur, nullo sopiendus mari, inextinctus est. Hæc una vox, *Inextinctus*, à Domino ter repetita, aut vitia nobis dissuaserit, aut pecudes nos esse demonstrabit. Atque ideo Christus etiam hoc loco mortem æternam describit

2. Ab æternitate: Conjiciuntur damnati in ignem illum æternum. Sic alibi: *Abibunt exsecrati ad supplicium æternum.* Matth. 25. vers. 46. Huc & illa spectant: *Homines quarent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.* Apoc. 9. vers. 6. *Fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die nec nocte.* Ibid. cap. 14. vers. 11. *Torquebuntur die ac nocte in secula seculorum.* Ibid. cap. 20. vers. 10. Ira enim Dei, quæ ignis est consumens, Deuter. 4. vers. 24. ignem æternæ damnationis perpetuò instar sulphurei torrentis succendet. Quod ipsum Baptista confirmat: *Qui non assentitur Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Ioan. 3. vers. 36. Quando mutabitur Dei ira & justitia, mutabuntur etiam damnatorum supplicia. Atqui immutabilis est Dei justitia. Æterna igitur erunt damnatorum supplicia. Ad districtam iudicis sententiam pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui nunquam in hac vita carere voluerunt peccato. Æquum est, ut nullus damnato terminus detur ultionis, qui, quamdiu valuit & vixit, habere noluit terminum criminis. Quando cessabit Dei ira, cessabit etiam damnatorum poena. Atqui æterna est ira. Unde textus sacer: *Ecce turbo*

turbo Iehovæ exardescencia proditurus est, turbo indefinenter ha-
spitans, super caput improborū permanebit. Non avertetur astu-
ans ira Iehovæ. Ierem. 30. vers. 23. 24. Aeterna igitur &
poena erit. Quando verè resipiscunt damnati, pote-
runt à peccatis suis liberari. Sed præclusum erit tempus
resipiscentiæ. Nulla ergo restat spes indulgentiæ. Piè &
graviter Cyprianus: *Quando isthinc excessum fuerit, nullus
jam penitentiae locus, nullus satisfactionis effectus. hic vita aut
amittitur, aut tenetur: hic salutis aeternae cultus Dei, & fructus
fidei providetur.* Ad Demetrianum, §. 22. Si post hanc vi-
tam nullus penitentiae locus; utique nec remissionis ullius
peccati spes. Quando torquere desinent Diaboli, non tor-
quebuntur amplius damnati. Atqui nunquam finem habe-
bit furor & crudelitas Diaboli. Nunquam ergo cessabunt
cruciatus hominum damnatorum. Peccarunt damnati in
suo aeterno, h. e. quamdiu vixerunt. Iustum est, ut punian-
tur in Dei aeterno. Cum sine deliquerunt, quia cum sine vi-
xerunt. Non voluissent utique cum sine delinquere, si potu-
issent sine fine vivere, ut possent sine fine peccare. Aeterna
est ignis infernalis materia, peccati scilicet macula: meritò
igitur aeterna etiam poena. Non removebitur ab oculis Dei
peccatorum in damnatis turpitudine: quomodo ergo remo-
veri poterit suppliciorum in peccata constitutorum magni-
tudo? Peccatum insuper est infinitum malum, quia contra
infinirum Bonum commissum. Meritò ergo ii, qui in pec-
catis moriuntur, ad infinita & sempiterna trahuntur suppli-
cia. Peremit in se homo bonum aeternū: iusto ergo Dei judi-
cio incidit in malum aeternum. Creavit Deus ab initio ho-
minem ad sui imaginem: obtulit Deus homini in peccatum
prolapso Filium suum verā fide apprehendendum, qui ani-
mam suam dedit in redemptionis pretium pro peccatis: me-
dia salutis aeternae homini paravit: spe vitae aeternae eum-
dem excitavit. Iustum igitur est, ut, qui aeternis carere vo-

lue-

luerunt præmiis, aeternis etiam subiciantur suppliciis.
Nunquam à damnatis mala auferetur voluntas: nunquam
ergo ab iisdem malae voluntatis auferetur poena. Elege-
runt damnati momentaneam voluptatem, & finita mun-
di bona præ infinito bono: aspirarunt potius ad fugacis &
brevissimae huius vitae delicias, quam ad aeternae vitae divi-
tias. Aequum igitur est, ut aeternas sentiant poenas.

Ufus ad *paradeisy*.

NUNquam ignis aeterni & inextincti gehennae obli-
scamur. Nam gehennae meminisse, in gehennam non
sinit incidere. Cogitemus ignem aeternum: sic facile mo-
mentaneum concupiscentiarum ardorem extinguemus. Ba-
juli quoties ad onus humeris vectandum vocantur, ante o-
mnia diligenter illud inspiciunt, allevandoque probant, an
humeri pares sint oneri, & an portare illud possint: Sic mi-
leri, quibus peccata & pravae concupiscentiae allubescunt,
quique pro exigua voluptate se ad bajulandum onus illarum
manciparunt, probent primū, quanta sit gravitas oneris,
h. e. poenae & ignis aeterni, quem pro ista voluptate sustine-
bunt, ut intelligant, num vires ipsis sint illum sustinendi.
Quod si quis aeternum lecto molli teneretur, delicatisque
cibis in coenaculo amplissimo quotidie vesceretur, millies
mori optaret, quam perpetuo lecto affixus haerere. At da-
mnati in inferno non cubabunt in lectis molliter stratis, non
fruentur deliciis, sed in flamma aeternā cruciabuntur, ac vi-
sione Dei & Christi privabuntur, quod omnia superat sup-
plicia. Dives Epulo aeternum apud inferos flebile illud canit:
Crucior in illa flamma. Luc. 16. 24. Febriens sic quandoque
ardet, ut arbitretur siti suae vel dolum fontanae frigidae non
suffecturum. Heu quis damnatorum siti medebitur? Arde-
bunt & sitient, sed non omnes Orbis rivi, non fontes uni-

Ec-3:

versu

versi, non omnia flumina, nulla maria illorum ardentissimam sitim extinguunt, idcirco etiam nec eis guttula stillabit. Frustra Lurco prædictus, ardentissimâ siti in flammis tartareis stimulatus, ingeminat illud: *Pater Abrahamæ, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam.* Luc. 16. vers. 24. Quàm molestus est nobis calor æstivus, ut languemus, ut fatiscimus, ut anhelamus? Vestes abjicimus, lecti operimentum excutimus, huc illuc impatientissimè nos volvimus; urit lectus, nec quidquam amabilis præbet frigoris. Sed quid hoc ad sulphureum Æternitatis vaporarium, ubi non solum refrigerationis nihil est, sed nec fore sperandum est? Non frigidulus vespèr, non gelida nox, non rorans manè, ardores illos temperat. Una, sed ignea, sed doloris plena, sed æterna nox est. Ah, vel poenæ saltem nos terreat, si non invitent præmia. Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium. Quicquid apud inferos est, tormentum est. Undequaque, undique in doloribus sunt damnati. Supra eos paradysus est, sed æternum clausus. Abyssus infra, sed nunquam referenda. Ante ipsos tormentorum omnium æternitas. Ponè ipsos amissæ voluptatis amarissima memoria. Ad dexteram, tortores Diaboli. Ad lævam, poenarum socij. Intra ipsos angor, vermis, terror, desperatio. O æternitatem interminatâ! O æternitatem nullis temporû spatijs circumscriptam! O æternitas, omni humano intellectu incomprehensibilis; quantum auges atque exaggeras damnatorum supplicia! Post innumera annorum millia semper cogitare cogentur, hoc ipsis tantum esse tormentorum principium. Gravis est damnatorum poena, propter suppliciorum acerbicatem: gravior est, propter suppliciorum diversitatem: gravissima, propter suppliciorum æternitatem. Mors ibi erit sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit.

Quæ-

Quærent damnati vitam, & non invenient: quærent mortem, & mors fugiet ab eis. Post annorum centum millena millium millia, sine ullo fine ad rediviva revertentur tormenta. Plus cruciabit eos cogitatio de continuatione doloris, quàm sensus tormenti exterioris. Quid miserû magis esse potest, quàm ita mori, ut semper vivas; ita vivere, ut semper moriaris? Vita ista erit mortifera, & mors immortalis. Æternitas qualis sit, perfectè non cognoscimus. Neque enim dubium, quin id, quod nullâ temporis mensurâ circumscribitur, nullâ etiam creatâ mente comprehendatur. Si quid tamen de spatio æternitatis vis æstimare, tempus antemundanum debes cogitare. Si potes invenire Dei principium, poteris etiam invenire, quando finem habiturum sit damnatorum supplicium. Finge tibi montem quendam altissimum, qui magnitudine excedat cœli & terræ spatium: finge quandam volucem quibuslibet mille annis deportare ex hoc monte granulum tenuissimi pulveris. Sperandum esset, ut tandem post incomprehensibilia multa annorum millia finiretur magnitudo illius montis. Sed non potest sperari, ut finiatur aliquando infernalis iste ignis. Nunquam finientur damnatorum supplicia: quia ut infinita est Dei misericordia erga electos, ita infinita est Dei justitia erga reprobos. Statue tot esse tormentorum species in damnatis, quot sunt guttulae magni maris: finge post millesimum quemque annum advolare quandam aviculam, & exhaurire tenuem maris guttulam: sperandû esset, fore ut exhauriatur tandem maris copia. Sed sperari non potest finienda esse aliquando damnatorum supplicia. Ergo, mi homo, semper tibi poena damnatorum æterna obversetur. Sit cura agendæ poenitentiae, dum adhuc tempus est indulgentiae. Quid aliud devorabit ignis iste, quàm peccata tua? Quo magis peccata cumulas, eo majorem comburendi materiam cumulas & reserves. Nos oremus. Deum Jesum Christum, qui suâ

passi-

224 CONCIO SEPTIMA IN MATTH. XVIII.
 passione pro omnibus peccatis nostris plenissime satisfecit,
 ut nos custodiat ab æternâ damnatione. Sit Judæ Apostoli
 vers. 24. & 25. Epist. votum, nostrum votum: sit ejus
 δοξολογία, nostra δοξολογία: *Ei qui potest nos custodire à la-*
psu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpato cum
exultatione: id est, soli sapienti Deo Servatori nostro,
gloria esto, & magnificentia, robur & au-
toritas, & nunc & in omnia secula.
 A M E N.

F I N I S.

INDEX

I N D E X P R I M U S

Locorum S. Scripturæ, quæ
 explicantur, & ab adversariorum
 corruptelis vindicantur.

CAP. VERS. PAGIN.

GENESIS.

IX.	6.	78.
XXXIX.	9.	187.

EXODUS.

XXII.	1.	87.
	2. 3.	92.

DEUTERONOMIUM.

VI.	6. 7. 8. 9.	18.
XIII.	10.	79.
XXI.	40.	90.
XXXIII.	2.	173.

JOSUA.

XV.	8.	216.
-----	----	------

I. SAMUELIS.

II.	17.	17.
-----	-----	-----

I. REGUM.

II.	26.	93.
-----	-----	-----

II. REGUM.

IV.	8. 9. 10.	25.
-----	-----------	-----

JOBUS.

XXXI.	21. 22.	188.
-------	---------	------

Ff

PSAL.

CAP. VERS. PAGIN.

PSALMI.

XV.	4.	12.
XVI.	8.	41.
XCI.	3.	122.
CXXVII.	3.	17.

PROVERBIA.

XIII.	7.	112.
XIX.	17.	26.
XXIV.	11. 12.	148.
XXVI.	1. 8.	13.
XXIX.	12.	50.

ECCLESIASTES.

VI.	10.	141.
VII.	6.	159.
XII.	5.	170.

ESAIAS.

I.	4.	105.
XIX.	18.	135.
XLII.	3.	70.
LXVI.	24.	160.

JEREMIAS.

XVII.	8.	21.
XXIII.	14.	106.
XLVIII.	1.	105.

EZECHIEL.

XVII.	44. 45.	111.
-------	---------	------

HABBA CUCUS.

II.	6.	163.
-----	----	------

CAP. VERS. PAGIN.

MATTHÆUS.

IV.	3. 4.	128.
	5. 6. 7. 8. 9. 10.	129.
V.	14.	55. 155.
	39.	83.
VII.	13. 14.	116.
X.	32.	202.
XIII.	22.	177.
XV.	14.	35.
XVII.	20.	71.
XXIII.	5.	1.
	6.	31. 60.
	7.	101. 133.
	8. 9.	165. 195.
	29.	173.
XIX.	26. 27.	6.
XX.	41.	76.
XXIV.	44.	23.
XXV.	52.	78.
XXVI.	4.	8.
XXVII.	19.	22.
XXVIII.		

LUCAS.

XIV.	26.	172.
XXII.	22.	139.
XXIII.	41.	96.

JOANNES.

II.	10.	99.
VII.	4.	104.
XIII.	20.	26.
XIV.	2.	136.

ACTA APOSTOLORUM.

III.	3.	32.
------	----	-----

Ff 2

EPL.

MAT.

EPISTOLA AD ROMANOS.

II.	17. &c.	57.
VI.	5.	184.
VII.	5.	214.
VIII.	6.	213.
	13.	206.
	29.	134.
IX.	32. 33.	36.
XII.	2.	118.
XIV.	1.	14.
	13. & seqq.	37.
	19.	11.
XV.	1.	140.

I. AD CORINTHIOS.

III.	19.	104.
IV.	16.	105.
IX.	27.	182.
XI.	19.	126.

II. AD CORINTHIOS.

XII.	14.	20.
------	-----	-----

AD GALATAS.

II.	3. 4. 5.	38.
V.	24.	181.
VI.	2.	15.
	8.	207.

AD EPHESIOS.

V.	16.	152.
----	-----	------

AD COLOSSENSES.

III.	5.	180.
------	----	------

I. AD THESSALONICENSES.

V.	II.	I.
----	-----	----

I. AD TIMOTHEUM.

V.	8.	19.
----	----	-----

AD HEBRÆOS.

V.	12. 13. 14.	15.
X.	34.	204.
XI.	24. & seqq.	131.
XII.	1. 2.	185.
XIII.	2.	26.

EPISTOLA JACOBI.

I.	14. 15.	215.
II.	17.	32.
	18.	29. 30.
	15.	133.

I. PETRI.

II.	7.	36.
IV.	11. 12.	47.
	1.	183.
	10.	5.
V.	9.	130.

I. JOANNIS.

II.	14.	67.
III.	9.	184.

APOCALYPSIS.

VI.	16. 17.	95.
-----	---------	-----

F I N I S

INDICIS LOCORUM SCRIPTURÆ

INDEX SECUNDUS

Verborum, phrasium & rerum insigniorum, quæ explicantur.

A.

A *Sinni* cur dicatur inferior lapis molæ. 76.
Augusti Cæsaris vigilantia in jure dicendo. 5.

B.

B *aptizari* in nomen Patris, Filii & Spiritus sancti, quid sit. 22.

C.

C *Arnis* actiones quæ sint, & quomodo mortificentur. 206.
Christus cur dicatur *primogenitus*. 134.
Christum quomodo excipiat, qui puerulos excipit. 24.
Conspicere Filium Dei, quid sit. 69.
Constantius Chlorus Imperator, quomodo *constantiam* anticeorum suorum in fide Christiana exploravit. 176.

D.

D *Ecollationis* aut *confessionis* ratio apud Judæos. 39.
Domesticorum oblitus, cur *infideli* deterior sit. 20.

E.

E *Excipere puerulos* quid sit. 10. 16.
Excipere aliquem in Christi nomine, quid notet. 22.

Fra.

INDEX SECUNDUS.

F.

F *Patres & sorores* cur dicantur filii Dei. 133.
Fur rem furto ablatam in V. Testamento *restituere* tenebatur. 87.
Furti poena varia ex qualitate & quantitate delicti. 90.

G.

G *Ebenna* unde dicta. 216.
Gehenna ignis, cur mors æterna vocetur. 216.

H.

H *Inuolvi filierum vallis* quæ fuerit. 216.

I.

I *Gnis urit acerrime*. 215.
Ignis infernalis qualis sit, curiosè non est scrutandum. 215.
Ignis supplicium, gravissimum est. 217.
Infantes Christianorum *dupæmet credunt*. 65.
Judaicorum procerum immiserordia erga *Indam proditorem*. 8.
Julianus Apostata *irrisor* fuit *verbi divini & religionis Christianæ*. 167.

L.

L *Aurentius martyr* dixit *pauperes esse thesauros Ecclesiæ*. 7.
Lucis filij cur dicantur pii. 32.

M.

M *Ajus & minus non variant speciem*. 71.
Malo quatenus *obstare* Christus vetet. 83.
Manus, pedes, & oculi notant res charissimas & pretiosissimas. 169.

Manus.

INDEX SECUNDUS.

- M**anus, pedes & oculi quomodo nobis sint offendiculo. 171.
 Manus & pedes quomodo excindantur. 171.
 Manus, pedes, oculi offendiculum nobis præbentes, sunt prava concupiscentia carnis, & affectus inordinati, quibus non obtemperandum. 178.
 Membra terrestria quomodo mortificentur. 180.
 Mola asinaria suspendebatur in collo ejus qui submergebatur. 76.
 Molæ judæorum aliæ trusiles, aliæ jumentaria. 76.
 Molochi tabernaculum & idolum quale fuerit. 216.
 Mortificatio carnis nostræ quid sit, & quomodo fiat. 181.
 Mundus pro hominibus in hoc mundo. 104.
 Mundus pro impiis mundi filiis. 104.
 Mundo cur Christus vā ab offendiculis denunciet. 107.

N.

- N**ecessitas alia est absoluta, alia hypothetica. 121.
 Necessitas hypothetica non tollit contingentiam causarum proximarum, neque libertatem humanam voluntatis. 121.

O.

- O**culi, manus & pedes pro rebus charissimis & pretiosissimis. 169.
 Oculi, manus & pedes quomodo nobis sint offendiculo. 171.
 Oculi quomodo eruantur & abiciantur. 171.
 Oculi, manus, pedes offendiculum nobis præbentes sunt prava concupiscentia, & affectus. 178.
 Odisse quomodo debeamus patrem, &c. 172.

P.

- P**arricidii poena fuit submerfio. 75.
 Parvi in Christum credentes, qui sint, & non sint. 63. 65. 66.
 Parvi, qui sint Christo. 44.
 Parvis quare Christus offendiculum poni nolit. 45.
 Parvos infirmos in fide ac pietate non vult Christus scandalizari. 68.
 Pedes, manus & oculi pro rebus charissimis & pretiosissimis. 169.

Pedes

INDEX SECUNDUS

- Pedes, manus, & oculi quomodo nobis sint offendiculo. 171.
 Pedes & manus quomodo excindantur. 171.
 Pedes, manus, oculi nos scandalizantes sunt concupiscentia & affectus pravi. 178.
 Pœnas crescere delictis crescentibus, quatenus verum sit. 92.
 Pueruli sint qui aliquatenus fide in Christum præditi sunt. 9.
 Pueruli dicuntur qui sunt humiles & modesti. 10.
 Puerulos Christus vult excipi à discipulis. 10.
 Pupillam oculi alienj tangere, quid notet. 169.

S.

- S**candalum quomodo per aliquem veniat. 150.
 Scandalum quid significet. 34. 103. 149.
 Scandalum est vel acceptum vel datum. 35.
 Scandalum quo sensu Christus & Evangelium sit. 36.
 Scandali accepti causa per se & per accidens. 149.
 Scandala ut veniant, cur sit necessarium. 121.
 Scandalorum authoribus quomodo præstet, ut suspendatur mola asinaria in collo eorum, ac demergantur in profundo maris. 94.
 Scandalorū necessitas cum poena scandalizantium consistere potest. 137.
 Scandalorū datorum poena pendet à Dei tum justitia tum veritate. 138.
 Servitus quæ laudabilis. 6.
 Submerfio in mare, atrocissimum supplicii genus. 74.

T.

- T**entare Deum, quid sit. 129.
 Titi Vespasiani beneficentia. 5.

V.

- V**æ pro calamitatibus & poenis summis. 105.
 Væ commiserationis nota. 105.
 Væ quo sensu Christus mundo ab offendiculis denunciet. 106.
 Via spatiosa quæ sit Christo. 117.

FINIS

INDICIS VERBORUM, PHRASIORUM
 & RERUM INSIGNIORUM.

Gg

INDEX

INDEX TERTIUS

Locorum communium

Theologicorum,

A.

ADIAPHORA.

Ad diaphororum usu libertate Christiana non est abutendū. 37.

ÆDIFICATIO PROXIMI.

Ædificatio proximi & Ecclesiæ omnibus piis commendata esse debet. 1. 42.

AFFECTUS.

Affectus pravi refrænandi sunt, ne nos ad peccata pelliciant, & quo modo id fiat. 181.

Affectus pravi iisdem clavis crucifiguntur, quibus Christus ipse cruci affixus fuit. 182.

Affectus carnis pravos refrænare durum est atque molestum. 184.

Affectus pravi quibus mediis refrænari possint. 185.

Affectus, qui ad malum feruntur & impellunt, ad contrarium bonum dirigendi sunt. 188.

Affectus pravi verbi divini meditatione & oratione refrænantur. 192. 193.

Affectus carnis mortificandi sunt, ne nos occidant: sic vitâ æternâ potiæmur. 206. 213.

AFFLICTIO.

Afflictionibus in hac vita premi præstabilius est, quàm æternum apud inferos cruciari. 98.

AVARUS.

Avaros æternæ & atrocissimæ manent poenæ. 162.

B. BE.

INDEX TERTIUS

B.

BENEFICENTIA.

Beneficentiam piis suis membris præstitam, Christus sibi factam statuit, & hoc nomine prædicabit ac remunerabit. 25. 27.

BONA TEMPORALIA.

Bona temporalia qui propter Christum relinquunt, æternis divitiis imò Deo ipso potentur. 204.

C.

CARO CORRUPTA.

Caro corrupta quomodo mortificanda sit, ut Christo in patiendo conformes simus. 183.

Carnem corruptam contundere nos, Christi exemplo, oportet, ne ab ea perdamur. 185.

CHRISTIANUS.

Christiani omnes in Christo fratres sunt ac sorores. 133.

CHRISTUS.

Christus in membris suis excipitur. 23.

Christus sibi impensum reputat, quicquid boni in puerulos & alios pios impenderimus. 25.

Christus est lux mundi. 33.

Christus veræ fidei manu apprehendendus, & firmiter tenendus est. 101.

Christus scandala à Diabolo objecta ejusque tentationes verbo Dei vicit. 128.

Christus medicus nos à morbis animæ curavit, eorumque causas ostendit. 165.

CONCUPISCENTIA.

Concupiscentia prava omnium peccatorum radix est. 178.

Concupiscentiæ pravæ refræmandæ, ne nos ad peccata pelliciant, & quomodo id fiat. 181.

Gg 2

Concu-

INDEX TERTIUS.

Concupiscentiæ pravæ iisdem clavis cruci affiguntur, quibus Christus ipse cruci affixus fuit. 182.

Concupiscentiæ malæ quibus mediis refrænari possint. 185.

Concupiscentiæ quæ ad malum feruntur & impellunt, ad contrarium bonum dirigendæ sunt. 188.

Concupiscentiæ pravæ verbi divini meditatione refrænantur. 192.

Concupiscentiæ carnis mortificandæ sunt, ne nos occidant: sic vitâ æternâ potiæmur. 206. 213.

Concupiscentias pravæ refrænare, durum est atque molestum. 184.

CONFESSOR CHRISTI.

Confessores Christi constantes à Christo honore æterno decorabuntur, qui hîc à tyrannis premuntur. 202.

CONJUGES.

Conjuges Christum animarum Sponsum sibi mutuo præferre debent. 174.

Conjuges, qui se mutuo supra Christum metuant, impune non ferent. 212.

CONSANGUINEI.

Consanguinei abnegandi sunt, si ad apostasiam & scelera nos sollicitent. 173.

CORPUS.

Corporis *apêdia* Deo summè displicet. 167.

Corporis defectus & navi in celo tollentur. 201.

D.

DEUS.

Deus est iux. 32.

Deus in corda hominum intropicit. 61.

Deus suos hilaraturus, eosdem prius extremè contristat. 99.

Deus scandalorum authores accuratè observat. 145.

Dei oculis omnia nuda sunt & intimè patentia. 60.

Dei cogitationes & viæ aliæ sunt, quàm hominum. 60.

Deum nihil latet mali quod ab hominibus committitur. 146.

DIA-

INDEX TERTIUS.

DIABOLUS.

Diabolus primò mal, deinde sal propinat. 99.

Diabolus scandala hominibus objicit. 122.

Diabolus precibus vincitur. 193.

Diaboli artes & insidiæ ad seducendos homines. 122.

Diaboli tentationes fide verboque Dei vincuntur. 128.

DIVES.

Divites excipere pauperes debent. 7.

Divites scandalizant egenos; quando his esurientibus ipsi luxuriantur. 111.

DIVITIA.

Divitiæ abjiciendæ sunt, si peccatorum sint illicites, & scandalorum procreatrices. 177.

Divitias qui propter Christum relinquunt, æternis divitiis, imò Deo ipso potentur. 204.

E.

EBRIOSI.

Ebriosos æternæ & gravissimæ manent poenæ. 162.

ELEEMOSYNA.

Eleemosynis qui abutuntur, gravissimum scandalum præbent. 114.

EXEMPLUM.

Exemplo bono aliis præire imprimis debent, qui vel ætate, vel donis, vel munere aliis sunt inferiores. 48.

Exemplo bono qui alios ædificant, & Christo lucrifaciunt, Deum glorificant. 151.

Exempla superiorum inferiores imitari solent, sive bonâ illa sint, sive mala. 156.

Exemplorum bonorum necessitas & utilitas. 19. 21.

Exemplis pravis mundi & impiorum ad imitandam eorum impietatem trahi nos non patiemur. 116.

C 83

BK1

INDEX TERTIUS. EXILIUM.

Exilia Judæis facinorosis irrogata, intra terræ promissæ terminos ipsos constrinxerunt, ne à vera religione alienarentur. 88.

F.

FACINOROSUS.

Facinerosus quâvis resipiscat, impunitus tamē non est dimittendus. 28.

Facinorosus resipiscere nescius, & mortem promeritus, morte est multandus. 82.

Facinorosorum supplicia non licita tantū sunt, sed etiam necessaria & utilia, ac à Deo in utroque Testamento mandata. 77.

Facinorosorum resipiscantium anima, corpore ipsorum occiso, servatur. 99.

FIDES.

Fides est animæ oculus, pes & manus. 69.

Fides licet infirma, & exigua, vera est fides, totumque Christum apprehendit. 71.

Fides duas habet manus; dexterā Christum apprehendit, sinistram ad proximum extendit. 101.

Fidem infirmam, quæ vera fides est, Deus non aspernatur. 71.

FILII DEI.

Filii Dei cur filii lucis appellentur. 31.

Filii Dei omnes in Christo fratres sunt ac sorores. 133.

Filii Dei ad obedientiam erga cœlestem Patrem excitantur amore filiali, spe præmiorum, & metu poenarum. 197.

FRATRES SPIRITUALES.

Fratres merito dicuntur filii Dei. 133.

FURTUM.

Furtum simplex inposit capitali poenâ puniri. 91.

H.

HOMICIDA.

Homicidæ, jussu magistratus, morte sunt puniendi. 78.

Homo

INDEX TERTIUS. HOMO.

Homo homini non debet præbere scandalum, sed alter alterum edificare. 140.

Homines proclives sunt ad scandala obijcienda. 142.

HONOR.

Honor stulto non est deferendus. 13.

Honor mundanus abnegandus, si à Deo nos avocet. 176.

Honorem mundanum à regnō cœlesti avocantem, qui contemnit, sempiterno honore in cœlis ornabuntur. 203.

HOSPITALITAS.

Hospitalitas commendatur. 25.

HUMILIS.

Humiles excipiendi sunt & honorandi. 12.

I.

IMMISERICORDIA.

Immiseri cordiæ poena atrocissima. 28.

IMPII.

Impii non sunt honorandi, sed fastidiendi. 12.

Impii filii hujus mundi nil aliud quam offendicula aliis obijcere possunt. 104.

Impii, scandalis objectis, justam impietatis mercedem recipiunt. 125.

INFANTES.

Infantes omnes piorum non donantur fide in Baptismo, & postea quod voluit Lutherani. 63.

Infantes piorum actuali fide non sunt præditi. 64.

Infantes non justificantur fide parentum in Baptismo. 64.

Infantes Christianorum non sunt accensendi incredulis. 65.

INFERNUS.

Inferni poenarum gravitas. 95. 160. 214. 215. 217.

Inferni poenarum æternitas. 95. 160. 219.

Inferni

INDEX TERTIUS.

Inferni poenarum gravissimarum & æternarum nunquam nos oblivisci oportet. 221.

INFIRMI FIDE.

Infirmi fide excipiendi sunt & assumendi tam in doctrina, quam in vita. 14.

Infirmi fide Deo curæ sunt, nec animum despondere debent. 70.

Infirmi fide facile scandalis à verâ viâ abducuntur. 124.

Infirmos fide nemo debet scandalizare. 69.

L.

LIBERI.

Liberi plerumque mala suorum parentum exempla imitantur. 110.

Liberis suis bono exemplo præire debent parentes. 19.

Liberis omnis generis paternæ dilectionis officia exhibere debent parentes. 19.

Liberos suos ad pietatem hortari debent parentes, & hoc fine in scholam mittere. 17.

Liberos ad obedientiam erga parentes excitulant amor filialis, præmij expectatio, & poenæ metus. 195.

LIBERTAS CHRISTIANA.

Libertate Christianâ non est abutendum in usu adiaphororum. 37.

Libertate Christianâ utendum pro temporum, locorum & personarum ratione, ut tam nostræ quam aliorum utilitati serviat. 40.

M.

MAGISTRATUS.

Magistratus vel minimum subditorum benignè excipere debent. 5.

Magistratus exemplo bono subditis præluere, & scandala vitare debent. 49. 148. 157.

Magistratus multum nocent malo exemplo. 49. 109.

Magistratus Christiani bonâ conscientia facinorosos capitali supplicio afficere possunt & debent: contra quam Anabaptistæ docent. 11.

Magi

INDEX TERTIUS.

Magistratus supplicia facinorosorum pro magnitudine & atrocitate scelerum exasperare possunt & debent. 87.

Magistratus ut suppliciorum capitalium proportio ad scelera observetur, regulas certas observare debent. 89.

Magistratus multi offendiculo sunt suis subditis. 109.

Magistratus abnegandi, si à Deo abstrahere nos satagant. 175.

MALUM.

Malum minus inter duo mala est eligendum. 199.

MANUS.

Manus nostræ ad quæ extendendæ sunt. 189.

Manuum humanarum præstantia & necessitas. 170.

MEMBRUM CORPORIS.

Membrum aliquod corporis perdere & refecare præstat, quam vitæ jacturam facere. 200.

MENDICUS.

Mendici validi & impudentes gravissimum præbent offendiculum. 112.

MINISTER ECCLESIAE.

Ministri Ecclesiæ omnes suos auditores fraternè & benignè excipere, eisque humiliter servire debent. 6.

Ministri Ecclesiæ auditoribus suis bono exemplo præire, & scandala cavere debent. 53. 156.

Ministri Ecclesiæ multum nocent malo exemplo. 53.

Ministri Ecclesiæ multi scandala præbent hominibus. 108.

Ministri Ecclesiæ scandala auditoribus obijcientes, plus exemplo obfunt, quam monitis prosunt. 109.

Ministorum Ecclesiæ servitus, quâ salutem auditorum procurant, nec ignominiosa est, nec infelix. 6.

Ministorum Ecclesiæ quæstus laudabilis & honestus. 7.

H h

Ministros

INDEX TERTIUS.

Ministros Ecclesiæ ignavos & infidos æternæ puniuntur poenæ.
163.

MISERICORDES.

Misericordes misericordiam consequuntur. 10.

MOSES.

Moses fide offendicula sibi in aula Ægyptiaca posita vicit & transiit.
130.

MULIER.

Mulieres variis modis scandala præbent. 115.

MULTITUDO.

Multitudinis vestigia in malo non sunt sequenda. 117.

MUNDUS.

Mundus dando scandalum & sibi ipsi nocet, & aliis, tam impiis, tum piis. 106.

Mundus scandalis viam ad cælum obsepit atque obstruit. 123.

Mundi studia & amor fugienda. 118. 119.

Mundi malitia. 123.

Mundo quemodo sit utendum. 120.

O.

OCASIO.

Ocasio benefaciendi & alios ædificandi, singulis præmenda est. 152.

OCULUS.

Oculorum humanorum utilitas, necessitas & excellentia. 169.

Oculis utendum ad Dei gloriam, proximique ac nostram salutem.
191.

OF

INDEX TERTIUS

OFFICIUM.

Officium & vocatio quid requirat, ne obliviscamur, sic scandala vitabimus. 42.

OMNIPRÆSENTIA DEI.

Omnipræsentia Dei consideratio à scandalis nos & peccatis retrahit. 41.

OPERA BONA.

Operum bonorum lucem pij de se spargunt. 33.

ORATIO.

Orationis effectus. 193.

P.

PARENTES.

Parentes liberos suos pie educare debent. 11.

Parentes liberos suos excipere debent, ad pietatem eos hortando, bono illis exemplo præluendo, & paternæ dilectionis officia eis exhibendo. 17.

Parentes liberis suis bono exemplo præire debent, nec scandalum eis ponere. 58. 157.

Parentes multum nocent pravo exemplo. 58. 110.

Parentes abnegandi sunt, si ad apostasiam & scelera nos sollicitent. 173.

Parentes scandalum objicientes qui abnegant, à cœlesti Patre æternum honorabuntur. 202.

Parentes terrenos qui propter Christum offendere nolunt, in iram cœlestis Patris incurrunt. 212.

Parentibus quatenus & quousque sit obediendum. 174.

Hb 2

PAU.

INDEX TERTIUS.

PAUPERES.

Pauperes qui negligunt, in Christum ipsum immisericordes sunt. 28.

Pauperes elemosynis abutentes scandalum præbent divitibus. 111.

Pauperibus quicquid impensum, Christus sibi factum reputat, & hoc nomine remunerabit. 27.

PECCATOR.

Peccatores resipiscere nescios non tantum hic temporaliter, sed & illic æternum Deus punit. 94. 159.

PECCATUM.

Peccatum nullum, quamvis levissimum videri possit, admittendum est. 43.

Peccatum etiam ad inferioribus ad superiores ascendit. 49.

PEDES.

Pedum humanorum necessitas & utilitas. 170.

Pedibus quomodo erga Deum, nos ipsos, & proximum sit utendum. 190.

PII.

Pii se mutuo edificare debent. 1.

Pii excipiendi sunt ac honorandi. 121.

Pii sunt filii lucis. 31.

Pii lucem fidei & bonorum operum de se spargunt. 33.

Piorum fides & obedientia per scandala objecta exercetur, & in lucem protrahitur. 126.

PRÆCEPTOR.

Præceptorum bonorum magna necessitas & utilitas. 18.

PRO

INDEX TERTIUS.

PROPOSITUM BONUM.

Proposito firmo cordis concupiscentiæ & affectus pravi refrænandi sunt. 186.

PROXIMUS.

Proximus ædificandus præsertim ab iis qui ætate, donis, dignitate, & munere aliquo aliis sunt superiores. 155.

Proximus non negligendus, ne abjectissimus quidem. 8.

Proximus diligendus propter Christum. 23.

Proximus est ædificandus, non scandalum ipsi ponendum. 151.

Proximi ædificatio in omnibus nostris sermonibus & actionibus spectanda est. 42.

Proximum errantem in viam reducere debemus. 97.

PUELLA.

Puellæ variis modis scandala præbent. 115.

PUERI.

Pueri puerorum amant consortia, absque ullo dignitatis respectu. 30.

Pueri multi fide in Christum sunt imbuti. 67.

Pueris in Christum credentibus nemo debet scandalum præbere. 69.

PUERULI SPIRITUALES.

Pueruli excipiendi sunt & magnificandi. 11.

Pueruli excipiendi sunt sanctis monitis, pio exemplo, & operibus charitatis. 16.

Pueruli quum stent Christi loco, excipiendi sunt. 22.

Puerulos & abjectos hujus mundi pii excipere debent. 43.

Hh 3

Rf

INDEX TERTIUS

R.

REGENERATI.

Regenerati scandala cavere debent, & facile possunt. 143.

RES TERRENÆ.

Res terrenæ & temporales, etiam si pretiosissimæ sint atque carissimæ, libenter abjiciendæ, cum à Deo nos abstrahunt, & offensionis occasionem obijciunt. 172.

Res terrenas qui supra Deum diligunt, coelestibus bonis privabuntur. 211.

S.

SALUS.

Salutem pauci consequuntur. 116.

SCANDALUM.

Scandalum quod improbi accipiant per calumniam vel errorem, susque deque piis est faciendum, 35.

Scandalum aliis datur dictis aut factis. 37.

Scandalum proximo infirmo non est præbendum in usu rerum adia-phorarum. 37.

Scandalum evitandi optima ratio est, si proximum dictis factisque ad pietatem erudiamus, & in ea confirmemus. 20.

Scandalum nulli, ne vel minimo quidem in regno coelorum, est præbendum. 39. 44. 140. 151.

Scandalum evitaturis quæ regulæ in omnibus dictis, gestibus & actionibus observandæ sint. 41.

Scandalum nemo, cujuscunque sit ordinis aut conditionis, aliis ponere debet. 46.

Scan-

INDEX TERTIUS

Scandalum impiis & incredulis non est dandum. 63.

Scandalum ne uni quidem ex parvulis in Christum credentibus dandum. 69.

Scandalum facile homines accipiunt ex optime dictis ac factis. 150.

Scandala vitare debent, imprimis qui vel ætate, vel donis, vel munere aliis sunt superiores, quales magistratus, pastores, & parentes. 48. 155.

Scandala noxia sunt mundo. 103.

Scandala sunt necessaria, propter Satanam, mundi malitiam, scandalizatorum vel malitiam vel infirmitatem, & propter Dei judicium, respectu tum impiorum, tum piorum. 122.

Scandala Deus venire justè permittit, tum propter impios, tum propter pios. 125.

Scandala fide & verbo Dei superamus. 128.

Scandala regenerati cavere debent, & facile possunt. 143.

Scandalorum authores singulos Deus accuratè observat. 145.

Scandalorum remedium est divinæ omnipræsentiae & omniscientiæ consideratio. 147.

Scandalorum authores non tantum temporalis sed etiam æterna poena in inferno manet, omnibus atrocissimis in mundo suppliciis gravior. 95. 108. 138. 151. 159.

Scandalorum authores & sibi ipsis nocent, & aliis, tum impiis, tum piis. 106.

Scandalorum omnia sunt plena in orbe terrarum, & dantur ab omni generis ordinibus. 108.

Scandalis à Diabolo & mundo objectis ne involvamar, summam nobis cautione opus. 127.

SCHOLÆ.

Scholarum magna necessitas & utilitas. 18.

SENSUS.

Sensus qui ad malum feruntur & impellunt, ad contrarium bonum dirigendi sunt. 183.

SIN

INDEX TERTIUS

SINCERUS.

Sinceri excipiendi sunt & honorandi. 12.

SUPERBI.

Superbi non sunt honorandi, sed fastidiendi. 12.

SUPPLICIA.

Supplicia facinorosorum licita, necessaria, utilia, & à Deo in utroque Testamento mandata sunt. 77.

Supplicia capitalia facinorosorum in Novo Testamento à Christo non sunt abrogata. 78.

Supplicia facinorosorum magistratus pro magnitudine & atrocitate scelerum exasperare potest & debet. 87.

Suppliciorum publicorum causæ & fines sunt, ut facinorosi meritis scelerum exolvant poenas, ut auferatur malum è medio populi, & ut error toti populo injiciatur. 79.

Suppliciorum varia genera pro ratione delictorum Deus constituit. 87.

Suppliciorum capitalium quatuor præcipue species fuerunt in populo Dei, lapidatio, suspensio vel crucifixio, combustio, decollatio seu confossio. 89.

Suppliciorum capitalium proportio ad scelera quomodo à Magistratu conservari possit. 89.

T.

TEMPUS.

Temporis ratio habenda est, ut bene illud & ad aliorum ædificationem ac commodum collocemus. 153.

V.

VINDICTA PRIVATA.

Vindicta privata est prohibita. 83.

Vindictæ privatæ mala atrocia & damna. 84.

VITA

INDEX TERTIUS

VITA ÆTERNA.

Vitæ æternæ gloria ex gloriosa Dei visione. 208.

Vitæ æternæ gaudia. 210.

VITA TEMPORALIS.

Vita hominis redimenda, membri alicujus dispendio. 200.

Vitæ temporalis potius jactura facienda, quam Deus abnegandus. 178.

Vitæ temporalis jacturam qui propter Christi confessionem faciunt, æternam vitam consequuntur. 205.

Vitam temporalem qui retinere volunt, Christo deserto, æternæ vitæ jacturam patiuntur. 212.

VISIO DEI.

Visio gloriosa Dei in cœlis. 208.

Visionem Dei gloriosam in cœlis sequetur plenaria renovatio atque sanctificatio, & totius hominis glorificatio. 209.

VOLUPTAS MUNDANA.

Voluptates carnis tristem sortiuntur exitum. 214.

Voluptates mundanas qui abnegant, cœlestibus voluptatibus perfunduntur. 204.

FINIS

INDICIS LOCORUM COMMUNIIUM THEOLOGICORUM.

II

ER

ELENCHUS

Sphalmatum graviorum.

Pag. 19. lin. 7. exempla. pag. 24. lin. 4. à fine, interlere,
puerulorum. pag. 32. lin. 14. adde, *§*. pag. 41. lin. 2. à fine,
dele, ad. pag. 44. lin. 1. *Esaï.* 53. pag. 83. lin. 22. *Rom.* 13. pag. 92.
lin. 4. à fine, furem. pag. 99. lin. 20. commutabitur. pag. 107.
lin. 10. à fine, reos. pag. 120. lin. 14. pro etiam lege enim.
pag. 127. lin. 2. corporis. pag. 163. lin. 1. faciunt. pag. 198.
lin. 4. interpretatione. pag. 208. lineâ ultimâ, corruptionem.

